

Postawy osób z dysfunkcją wzroku wobec problemów edukacji i zatrudnienia

Raport z badań

KRAKÓW 2006

Poniższy raport przedstawia wyniki badania przeprowadzonego w latach 2005-2006 przez instytut Badań Marketingowych i Społecznych VRG Strategia.

Badanie zostało zrealizowane przez Partnerstwo na Rzecz Zwiększenia Dostępności Rynku Pracy dla Osób Niewidomych, którego działania są realizowane w ramach tematu A „Ułatwianie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją na rynku pracy, celem promowania rynku pracy otwartego dla wszystkich” programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006. Program jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu Państwa.

Pomysłodawcą badania jest administrator Partnerstwa – Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego.

Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego funkcjonuje od 2003 roku, za główny cel działalności stawiając sobie kreowanie i wdrażanie nowatorskich rozwiązań zwiększających szanse osób niewidomych i słabowidzących na zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Dotychczas przeprowadzono szereg kompleksowych szkoleń z zakresu: technik informatycznych, szkoleń zawodowych, nauczania języków obcych. Ich uzupełnieniem były zajęcia interpersonalne obejmujące: treningi motywacyjne, profesjonalne doradztwo zawodowe i edukacyjne, zajęcia z samoobrony i kształtowania wizerunku. Kolejnym etapem działalności jest opracowanie i wdrożenie w Polsce skutecznego modelu instytucjonalno-prawnego, ułatwiającego osobom niewidomym zdobycie wyższego wykształcenia i zatrudnienia. Powstał ponadto szereg badań i opracowań dotyczących sytuacji osób z dysfunkcją wzroku.

Nawiązano współpracę z: Polskim Związkiem Niewidomych, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Akademią Górniczo-Hutniczą, oraz zagranicznymi organizacjami zajmującymi się problematyką osób z dysfunkcją wzroku: duńskim Instytutem Dla Osób Niewidomych, brytyjską Akcją Dla Niewidomych oraz Czeskim i Słowackim Związkiem Niewidomych. Tak szeroka kooperacja służy połączeniu profesjonalnej wiedzy i wieloletniego doświadczenia różnych podmiotów oraz wypracowaniu efektywnych rozwiązań wobec problemu bezrobocia wśród osób niewidomych.

Opracowanie:

Wojciech Daszkiewicz

SPIS TREŚCI

Synopsis – główne wyniki badania.....	11
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	12
Studenci uczelni wyższych i szkół pomaturalnych	16
Osoby pracujące i niepracujące	18
Sekcja komputerowa	20
Wstęp	23
Część I – Ogólna charakterystyka próby	28
Profil socjo – demograficzny	29
Problemy inwalidztwa wzroku	34
Podsumowanie – ogólna charakterystyka próby	43
Część II – Edukacja i zatrudnienie	45
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	46
Charakterystyka socjo – demograficzna (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)	47
Profil socjo – demograficzny (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)	47
Problemy inwalidztwa wzroku (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)	50
Problemy nauki w szkole	55
Trudności w nauce i ich rozwiązywanie	55
Czas wolny	59
Plany kontynuacji nauki	61
Podsumowanie – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	68
Studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych.....	73
Charakterystyka socjo – demograficzna (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych)	73
Profil socjo – demograficzny (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych)	73
Problemy inwalidztwa wzroku (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych).....	76
Rodzaje szkół pomaturalnych / uczelni wyższych	81
Kontynuacja nauki po maturze – motywacje i przeszkody	86
Trudności w toku studiów.....	90
Plany po ukończeniu studiów / nauki w szkole pomaturalnej.....	97
Podsumowanie – słuchaczem szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych	100
Osoby pracujące.....	104
Charakterystyka socjo-demograficzna	104
Profil socjo – demograficzny (osoby pracujące)	104

Problemy inwalidztwa wzroku (osoby pracujące).....	110
Miejsce pracy i stanowisko pracy	116
Problemy w poszukiwaniu pracy i opinie o pracodawcach	119
Problemy związane z wykonywaniem pracy.....	124
Podsumowanie – osoby pracujące.....	127
<i>Osoby nie uczące się i niepracujące.....</i>	<i>131</i>
Charakterystyka socjo – demograficzna (osoby niepracujące).....	132
Profil socjo – demograficzny (osoby niepracujące)	132
Problemy inwalidztwa wzroku (osoby niepracujące).....	136
Aktywność zawodowa osób poszukujących pracy.....	142
Aktywność zawodowa osób nie poszukujących pracy	151
Podsumowanie – osoby niepracujące.....	154
<i>Część III – Edukacja komputerowa i sprzęt komputerowy.....</i>	<i>159</i>
Używanie komputera i posiadany sprzęt.....	159
Kompetencje w używaniu sprzętu komputerowego	169
Podsumowanie – Edukacja komputerowa i sprzęt komputerowy	186
<i>Podsumowanie i wnioski</i>	<i>190</i>
UCZNIOWIE.....	190
Czy rodzaj szkoły średniej różnicuje?	190
Jakie przedmioty preferują, z jakimi mają trudności?	191
W jakie relacje interpersonalne wchodzi?	192
Czy chcą kontynuować naukę po maturze?.....	193
STUDENCI UCZELNI WYŻSZYCH I SZKÓŁ POMATURALNYCH.....	194
Co ich wyróżnia?	194
Gdzie i dlaczego studiują?	195
Na jakie problemy napotyka?	196
Co po studiach?	196
OSOBY PRACUJĄCE.....	197
Co ich wyróżnia?	197
Jak znajdują pracę?	198
Czy chcą podnosić kwalifikacje?	198
OSOBY NIEPRACUJĄCE.....	199
Czy coś ich wyróżnia?	199
Kto szuka pracy?	200
Jak szukają pracy?	201
SPRZĘT I EDUKACJA KOMPUTEROWA	202
Kto posiada własny komputer?	202
Kto potrafi obsługiwać komputer?	203
<i>Aneks – Szczegółowe wyniki pomiaru na skali akceptacji inwalidztwa</i>	<i>205</i>
<i>Aneks – Kwestionariusz badawczy.....</i>	<i>208</i>

SPIS TABEL

<i>Tabela 1 – Płeć</i>	29
<i>Tabela 2 – Wiek</i>	29
<i>Tabela 3 – Wykształcenie</i>	31
<i>Tabela 4 – Miejsce stałego zamieszkania</i>	32
<i>Tabela 5 – Samoocena sytuacji finansowej</i>	33
<i>Tabela 6 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa</i> ..	34
<i>Tabela 7 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe</i>	35
<i>Tabela 8 – Posiadanie innych niepełnosprawności</i>	36
<i>Tabela 9 – Znajomość alfabetu braila</i>	36
<i>Tabela 10 – Używanie białej laski</i>	37
<i>Tabela 11 – Trudności w poruszaniu się</i>	38
<i>Tabela 12 – Ocena samodzielności życiowej</i>	38
<i>Tabela 13 – Skala akceptacji inwalidztwa</i>	41
<i>Tabela 14 – Płeć (uczniowie)</i>	47
<i>Tabela 15 – Wiek (uczniowie)</i>	47
<i>Tabela 16 – Miejsce stałego zamieszkania (uczniowie)</i>	48
<i>Tabela 17 – Rodzaj miejsca zamieszkania (uczniowie)</i>	48
<i>Tabela 18 – Wielkość gospodarstwa domowego (uczniowie)</i>	48
<i>Tabela 19 – Samoocena sytuacji finansowej (uczniowie)</i>	49
<i>Tabela 20 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (uczniowie)</i>	50
<i>Tabela 21 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (uczniowie)</i>	50
<i>Tabela 22 – Wiek w którym nastąpiło inwalidztwo wzroku (uczniowie)</i>	51
<i>Tabela 23 – Inne niepełnosprawności posiadane przez uczniów</i>	51
<i>Tabela 24 – Rodzaj dodatkowej niepełnosprawności (uczniowie)</i>	52
<i>Tabela 25 – Znajomość alfabetu braila (uczniowie)</i>	52
<i>Tabela 26 – Używanie białej laski (uczniowie)</i>	53
<i>Tabela 27 – Powody nie używania białej laski (uczniowie)</i>	53
<i>Tabela 28 – Trudności w poruszaniu się (uczniowie)</i>	54
<i>Tabela 29 – Ocena samodzielności życiowej (uczniowie)</i>	54
<i>Tabela 30 – Ulubione przedmioty</i>	55
<i>Tabela 31 – Przedmioty sprawiające największe trudności</i>	56
<i>Tabela 32 – Przyczyny trudności z niektórymi przedmiotami</i>	57
<i>Tabela 33 – Preferowane rodzaje pomocy</i>	58
<i>Tabela 34 – Inne sytuacje trudne spowodowane brakiem wzroku</i>	59
<i>Tabela 35 – Najbliżsi koledzy to:</i>	59
<i>Tabela 36 – Sposób spędzania wolnego czasu</i>	60
<i>Tabela 37 – Plany kontynuacji nauki</i>	61
<i>Tabela 38 – Planowane kierunki kontynuacji nauki</i>	61
<i>Tabela 39 – Samoocena szans dostania się na studia</i>	63
<i>Tabela 40 – Dostrzegane przeszkody w dostaniu się na wyższą uczelnię</i>	65
<i>Tabela 41 – Preferencje odnośnie egzaminu wstępnego na wyższą uczelnię</i>	65
<i>Tabela 42 – Czy kurs przygotowawczy mógłby zwiększyć szanse dostania się na uczelnię wyższą</i>	66
<i>Tabela 43 – Czy biegła znajomość obsługi komputera i niektórych programów może zwiększyć szanse w dostaniu się na studia</i>	67
<i>Tabela 44 – Płeć (studenci / słuchacze)</i>	73

<i>Postawy osób z dysfunkcją wzroku wobec problemów edukacji i zatrudnienia</i>	7
<i>Tabela 45 – Wiek (studenci / słuchacze)</i>	73
<i>Tabela 46 – Typ ukończonej szkoły średniej (studenci / słuchacze)</i>	74
<i>Tabela 47 – Miejsce stałego zamieszkania (studenci / słuchacze)</i>	74
<i>Tabela 48 – Rodzaj miejsca zamieszkania (studenci / słuchacze)</i>	74
<i>Tabela 49 – Wielkość gospodarstwa (studenci / słuchacze)</i>	75
<i>Tabela 50 – Samoocena sytuacji finansowej (studenci / słuchacze)</i>	75
<i>Tabela 51 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (studenci / słuchacze)</i>	76
<i>Tabela 52 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (studenci / słuchacze)</i>	76
<i>Tabela 53 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (studenci / słuchacze)</i>	77
<i>Tabela 54 – Inne niepełnosprawności (studenci / słuchacze)</i>	77
<i>Tabela 55 – Rodzaj innych niepełnosprawności (studenci / słuchacze)</i>	78
<i>Tabela 56 – Znajomość alfabetu brajla (studenci / słuchacze)</i>	78
<i>Tabela 57 – Używanie białej laski (studenci / słuchacze)</i>	79
<i>Tabela 58 – Powody nie używania białej laski (studenci / słuchacze)</i>	79
<i>Tabela 59 – Trudności w poruszaniu się (studenci / słuchacze)</i>	79
<i>Tabela 60 – Ocena samodzielności życiowej (studenci / słuchacze)</i>	80
<i>Tabela 61 – Rodzaje szkół pomaturalnych / uczelni wyższych</i>	81
<i>Tabela 62 – Kierunki</i>	83
<i>Tabela 63 – Szkoła w zależności od stopnia inwalidztwa wzroku</i>	84
<i>Tabela 64 – Decyzja o kontynuacji nauki po maturze</i>	86
<i>Tabela 65 – Organizacja egzaminu wstępnego</i>	90
<i>Tabela 66 – Utrudnienia w toku studiów</i>	92
<i>Tabela 67 – Kwestie stwarzające problemy w toku studiów (raczej duży problem + bardzo duży problem)</i>	93
<i>Tabela 68 – Działania podjęte przez uczelnie na rzecz niewidomych / słabowidzących</i>	95
<i>Tabela 69 – Plany odnośnie miejsca pracy</i>	98
<i>Tabela 70 – Płeć (osoby pracujące)</i>	104
<i>Tabela 71 – Wiek (osoby pracujące)</i>	104
<i>Tabela 72 – Wykształcenie (osoby pracujące)</i>	105
<i>Tabela 73 – Nazwa ukończonej szkoły pomaturalnej (osoby pracujące)</i>	105
<i>Tabela 74 – Kierunki (osoby pracujące)</i>	106
<i>Tabela 75 – Typ ukończonej szkoły średniej (osoby pracujące)</i>	107
<i>Tabela 76 – Miejsce stałego zamieszkania (osoby pracujące)</i>	108
<i>Tabela 77 – Rodzaj miejsca zamieszkania (osoby pracujące)</i>	108
<i>Tabela 78 – Wielkość gospodarstwa domowego (osoby pracujące)</i>	109
<i>Tabela 79 – Samoocena sytuacji finansowej (osoby pracujące)</i>	109
<i>Tabela 80 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (osoby pracujące)</i>	110
<i>Tabela 81 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (osoby pracujące)</i>	110
<i>Tabela 82 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (osoby pracujące)</i>	111
<i>Tabela 83 – Inne niepełnosprawności (osoby pracujące)</i>	112
<i>Tabela 84 – Rodzaj innych niepełnosprawności (osoby pracujące)</i>	112
<i>Tabela 85 – Znajomość alfabetu brajla (osoby pracujące)</i>	113
<i>Tabela 86 – Używanie białej laski (osoby pracujące)</i>	113
<i>Tabela 87 – Powody nie używania białej laski (osoby pracujące)</i>	113
<i>Tabela 88 – Trudności w poruszaniu się (osoby pracujące)</i>	114
<i>Tabela 89 – Ocena samodzielności życiowej (osoby pracujące)</i>	115
<i>Tabela 90 – Miejsce pracy</i>	116
<i>Tabela 91 – Typ stanowiska pracy</i>	117
<i>Tabela 92 – Przystosowanie stanowiska pracy do potrzeb osoby niewidomej</i>	117

Tabela 93 – Charakter przystosowania stanowiska pracy.....	118
Tabela 94 – Sposób znalezienia pracy	119
Tabela 95 – Czy pracodawca wiedział, że zatrudnia osobę z inwalidztwem wzroku?	120
Tabela 96 – Czy inwalidztwo wzroku stanowiło utrudnienie w znalezieniu pracy?	120
Tabela 97 - Charakter, trudności napotkanych podczas poszukiwania pracy.....	121
Tabela 98 – Preferowany rodzaj pomocy dla osób niewidomych poszukujących pracy.....	121
Tabela 99 – Czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach zatrudnienia niewidomych wynikających z współczesnej techniki komputerowej?.....	123
Tabela 100 – Czy pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych?	123
Tabela 101 – Aktualne trudności w pracy spowodowane inwalidztwem wzroku.....	124
Tabela 102 – Charakter trudności w pracy wynikających z dysfunkcji wzroku.....	125
Tabela 103 – Czy ukończenie specjalistycznego kursu/szkolenia mogłoby wzmocnić obecną pozycję zawodową lub zwiększyć szanse na znalezienie lepszej pracy?	125
Tabela 104 – Zakresy tematyczne.....	126
Tabela 105 – Płeć (osoby niepracujące)	132
Tabela 106 – Wiek (osoby niepracujące)	132
Tabela 107 – Wykształcenie (osoby niepracujące).....	134
Tabela 108 – Typ ukończonej szkoły (osoby niepracujące)	134
Tabela 109 – Rodzaj miejsca zamieszkania (osoby niepracujące)	135
Tabela 110 – Miejsce stałego zamieszkania (osoby niepracujące).....	135
Tabela 111 – Samoocena sytuacji finansowej (osoby niepracujące).....	136
Tabela 112 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (osoby niepracujące)	136
Tabela 113 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (osoby niepracujące)	137
Tabela 114 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (osoby niepracujące)	137
Tabela 115 – Inne niepełnosprawności (osoby niepracujące)	138
Tabela 116 – Znajomość alfabetu braille (osoby niepracujące).....	139
Tabela 117 – Używanie białej laski (osoby niepracujące).....	139
Tabela 118 – Powody nie używania białej laski (osoby niepracujące).....	140
Tabela 119 – Trudności w poruszaniu się (osoby niepracujące)	140
Tabela 120 – Ocena samodzielności życiowej (osoby niepracujące)	141
Tabela 121 – Poszukiwanie pracy.....	142
Tabela 122 – Aktywność zawodowa – poszukujący pracy	142
Tabela 123 – Miejsce poprzedniej pracy.....	143
Tabela 124 – Okres poszukiwania pracy.....	144
Tabela 125 – Działania podjęte w celu znalezienia pracy.....	144
Tabela 126 – Czy bycie osobą niewidomą / słabowidzącą stanowi utrudnienie w znalezieniu pracy?	145
Tabela 127 – Trudności w poszukiwaniu pracy	146
Tabela 128 – Czy ukończenie kursu / szkolenia mogłoby zwiększyć szanse znalezienia pracy	147
Tabela 129 – Przedmiot ewentualnego kursu / szkolenia	147
Tabela 130 – Rodzaj pomocy najlepszy dla osób poszukujących pracy	148
Tabela 131 – Czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach zatrudnienia niewidomych wynikających z współczesnej techniki komputerowej? (opinie osób poszukujących pracy) ..	149
Tabela 132 – Czy pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych? (opinie osób poszukujących pracy)	150
Tabela 133 – Przyczyny nie poszukiwania pracy.....	151
Tabela 134 – Czy po ukończeniu szkoły pracował zawodowo	151
Tabela 135 – Ostatnie stanowisko pracy.....	152

<i>Tabela 136 – Czas pozostawiania bez pracy – osoby niepracujące i nie poszukujące pracy.</i>	153
<i>Tabela 137 – Używanie komputera</i>	160
<i>Tabela 138 – Okoliczności używania komputera</i>	160
<i>Tabela 139 – Korzystanie z programów pomocowych przy zakupie sprzętu komputerowego i oprogramowania</i>	162
<i>Tabela 140 – Komputer dla Homera.....</i>	163
<i>Tabela 141 – Używanie specjalistycznego sprzętu komputerowego dla osób niewidomych / słabowidzących.....</i>	164
<i>Tabela 142 – Nazwy handlowe posiadanego sprzętu specjalistycznego.....</i>	166
<i>Tabela 143 – Używanie innego sprzętu wspomagającego.....</i>	167
<i>Tabela 144 – Samoocena poziomu zaawansowania w posługiwaniu się komputerem i oprogramowaniem komputerowym</i>	169
<i>Tabela 145 – Stopień umiejętności posługiwania się programami komputerowymi</i>	171
<i>Tabela 146 – Czy podniesienie umiejętności w zakresie obsługi komputera i/lub oprogramowania mogłoby zwiększyć szanse na podjęcie studiów / uzyskanie pracy / poprawę pozycji zawodowej?</i>	176
<i>Tabela 147 – Chęć uczestniczenia w szkoleniu komputerowym.....</i>	177
<i>Tabela 148 – Zamiar dojeżdżania na kurs komputerowy.....</i>	178
<i>Tabela 149 – Popyt na szkolenia komputerowe</i>	179

SPIS WYKRESÓW

<i>Wykres 1 – Błąd oszacowania zależnie od wielkości próby</i>	26
<i>Wykres 2 – Struktura próby wg głównych kategorii społeczno zawodowych</i>	28
<i>Wykres 3 – Skala akceptacji inwalidztwa</i>	42
<i>Wykres 4 – Rodzaj szkoły średniej (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)</i>	46
<i>Wykres 5 – Samoocena szans dostania się na studia</i>	64
<i>Wykres 6 – Przeszkody w kontynuacji nauki po maturze – słuchacze szkół pomaturalnych</i>	87
<i>Wykres 7 – Przeszkody w kontynuacji nauki po maturze – studenci szkół wyższych</i>	88
<i>Wykres 8 – Organizacja egzaminu wstępnego</i>	91
<i>Wykres 9 – Utrudnienia w toku studiów</i>	92
<i>Wykres 10 – Czy uczelnia podjęła jakieś działania w celu ułatwienia studiów osobom niewidomym / słabowidzącym</i>	95
<i>Wykres 11 – Czy uczelnia posiadała rzeczownika ds. studentów niepełnosprawnych</i>	96
<i>Wykres 12 – Ocena pracy rzeczownika ds. studentów niepełnosprawnych</i>	96
<i>Wykres 13 – Ocena szans na zdobycie pracy po dyplomie – słuchacze szkół pomaturalnych</i>	97
<i>Wykres 14 – Ocena szans na zdobycie pracy po dyplomie – studenci szkół wyższych</i>	98
<i>Wykres 15 – Znajomość obsługi komputera, a szanse uzyskania pracy</i>	99
<i>Wykres 16 – Charakterystyka osób niepracujących</i>	131
<i>Wykres 17 – Struktura wykształcenia w grupie osób pracujących i niepracujących</i>	133
<i>Wykres 18 – Rodzaj innej niepełnosprawności (osoby niepracujące)</i>	138

Synopsis – główne wyniki badania

Raport poniższy prezentuje wyniki badania postaw, przeprowadzonego w okresie wrzesień 2005 – styczeń 2006, wśród osób z dysfunkcją wzroku, w wieku 16 do 36 lat, zamieszkałych w Małopolsce.

Badanie zostało zrealizowane przez partnerstwo na Rzecz Zwiększenia Dostępności Rynku Pracy dla Osób Niewidomych, którego działania są realizowane w ramach Tematu A „Ułatwienie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją na rynku pracy, celem promowania rynku pracy otwartego dla wszystkich”, Programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006. Program finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Badanie zrealizowali pracownicy Instytutu Badań Marketingowych i Społecznych VRG Strategia, będącego partnerem w/w Partnerstwa.

Zasadniczym celem badania było dostarczenie informacji, pozwalającej na precyzyjne dopasowanie działań podejmowanych w ramach projektu, do faktycznych potrzeb beneficjentów.

Cele szczegółowe badania objęły uzyskanie odpowiedzi między innymi na następujące pytania:

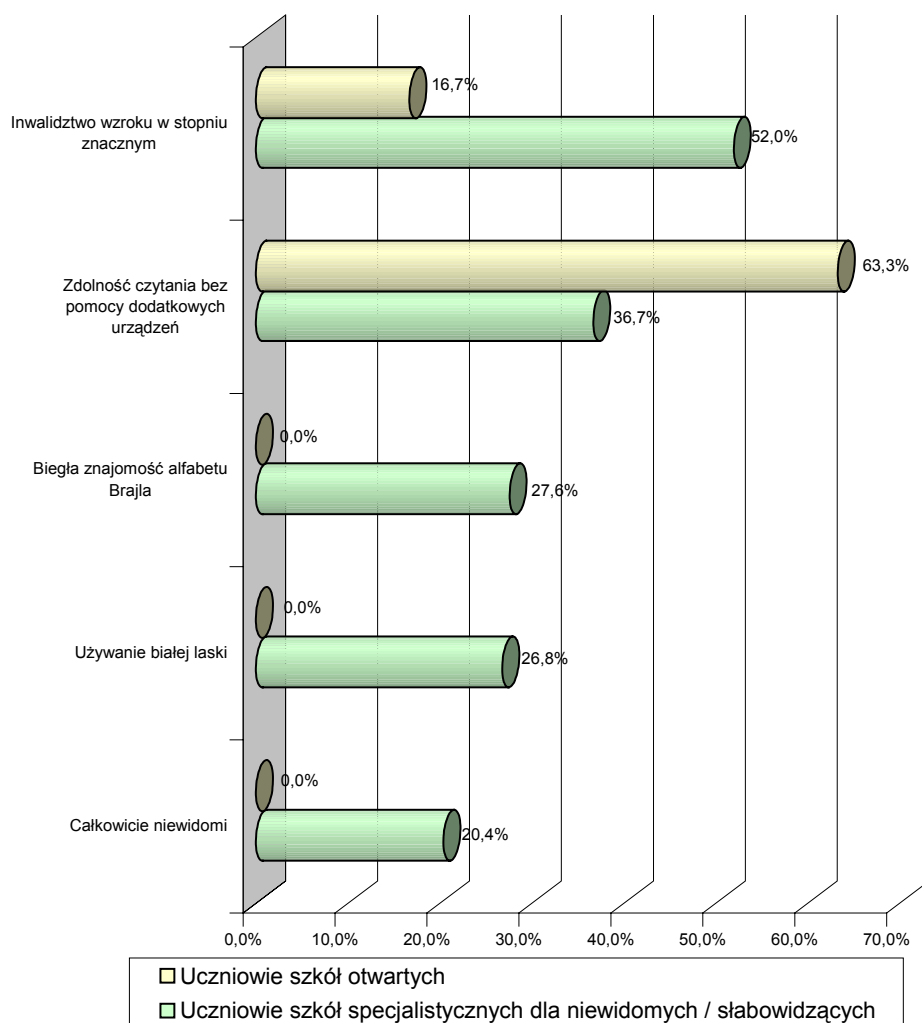
- Czy i w jaki sposób różnią się między sobą uczniowie, studenci / słuchacze, osoby pracujące / osoby niepracujące
- Jakie przeszkody w dostępie do edukacji / rynku pracy dostrzegają młodzi niewidomi / słabowidzący?
- Czy w badanej grupie istnieje zainteresowanie (popyt) podnoszeniem kwalifikacji w zakresie obsługi komputera i wiedzy komputerowej
- Jaki jest poziom wyposażenia tej grupy w nowoczesny sprzęt komputerowy i wiedzę, pozwalającą na przełamanie barier informacyjnych?

Badaniem objęto grupę 501 respondentów, w tym: 129 uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 114 studentów / słuchaczy szkół wyższych / pomaturalnych, 94 osoby pracujące oraz 164 osoby niepracujące.

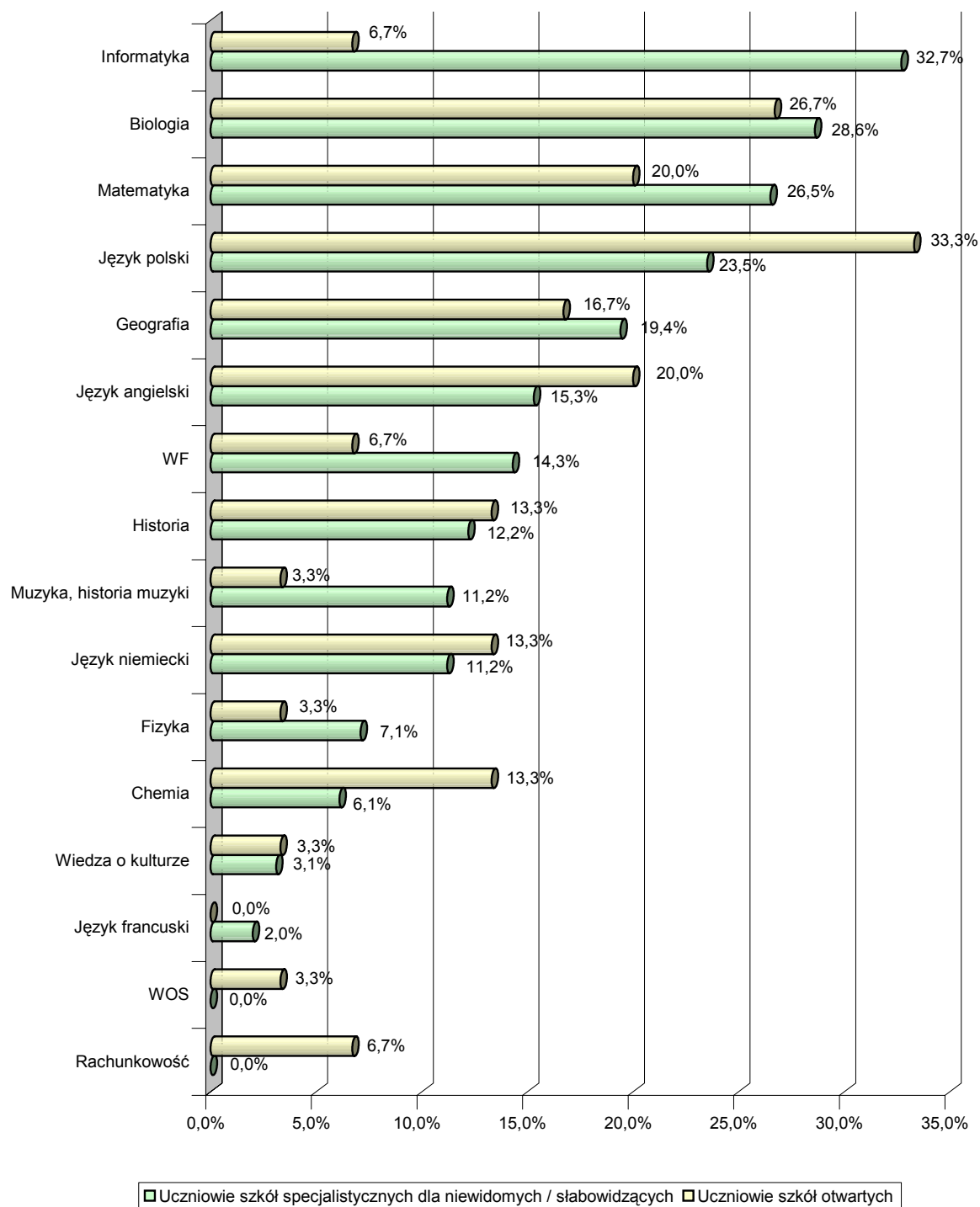
Badanie przeprowadzono techniką wywiadu kwestionariuszowego

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych

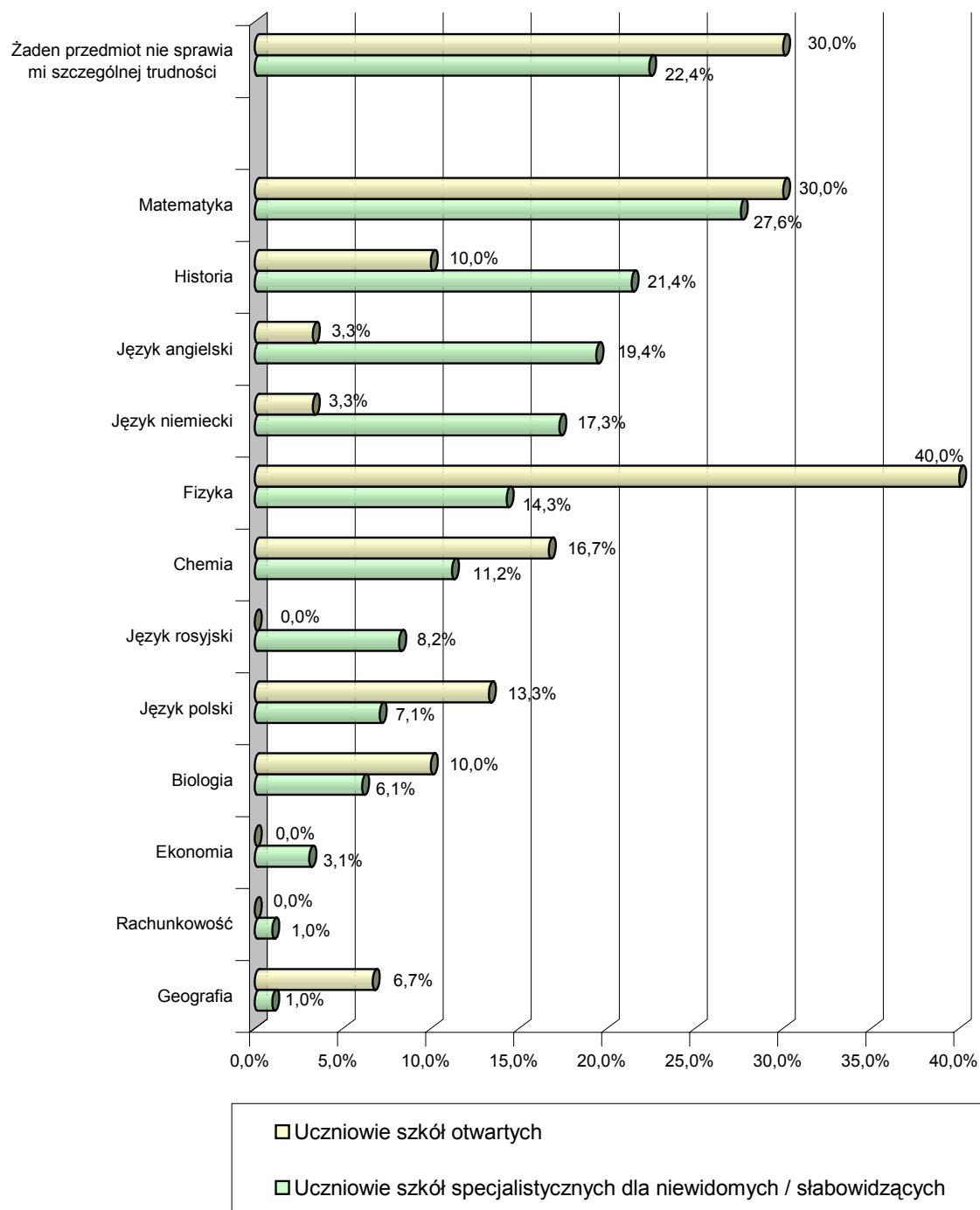
Porównanie poziomu inwalidztwa wzroku wśród uczniów szkół specjalistycznych i otwartych

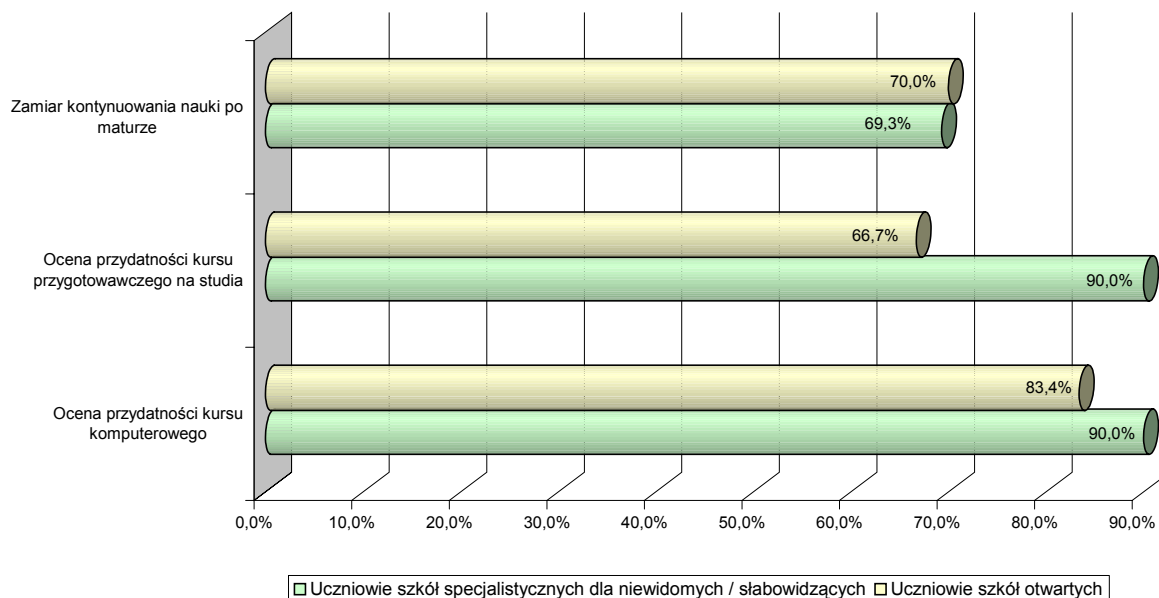
Porównanie przedmiotów preferowanych przez uczniów szkół specjalistycznych i otwartych

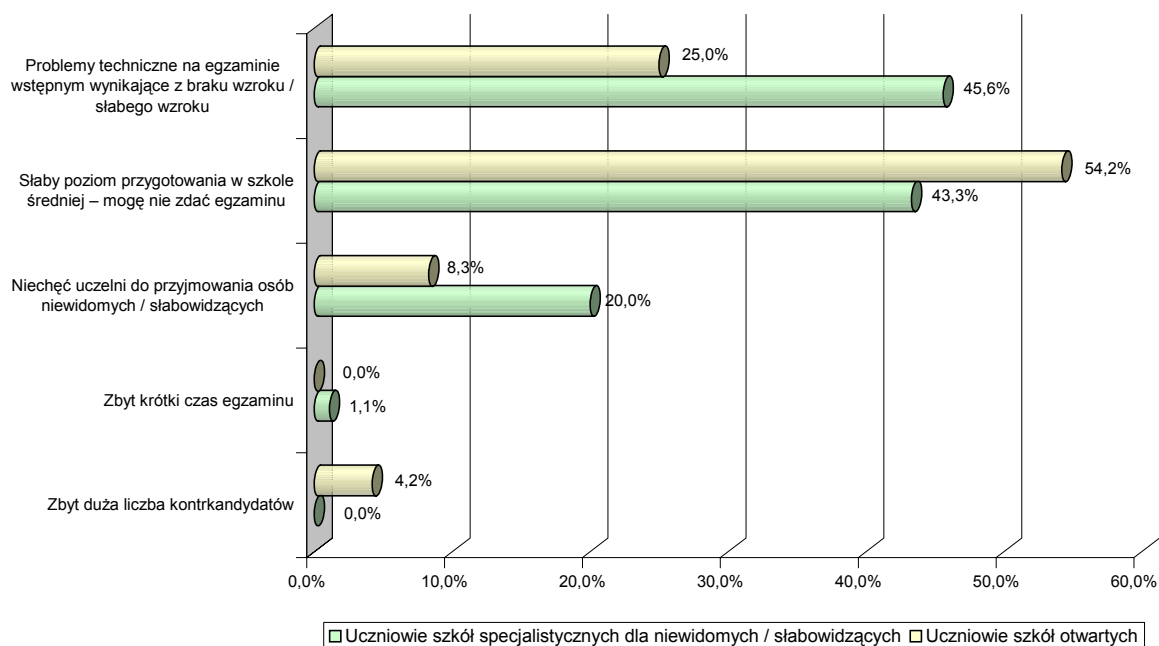
Porównanie przedmiotów sprawiających trudności uczniom szkół specjalistycznych i otwartych

Zamiar kontynuacji nauki po maturze i przydatność zajęć dodatkowych wśród uczniów szkół specjalnych i otwartych

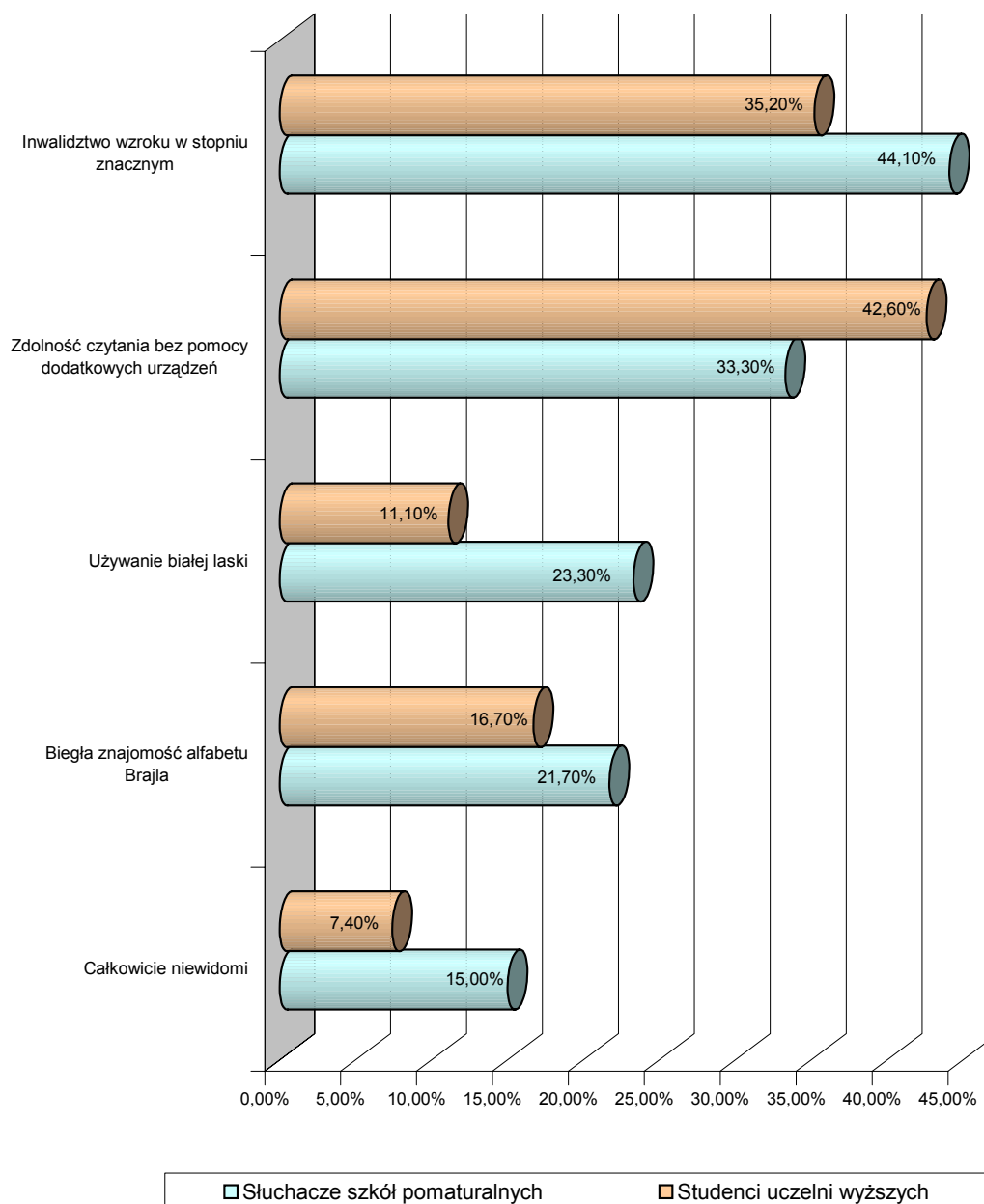

Porównanie dostrzeganych przeszkód w dostaniu się na uczelnię wyższą przez uczniów szkół specjalnych i otwartych

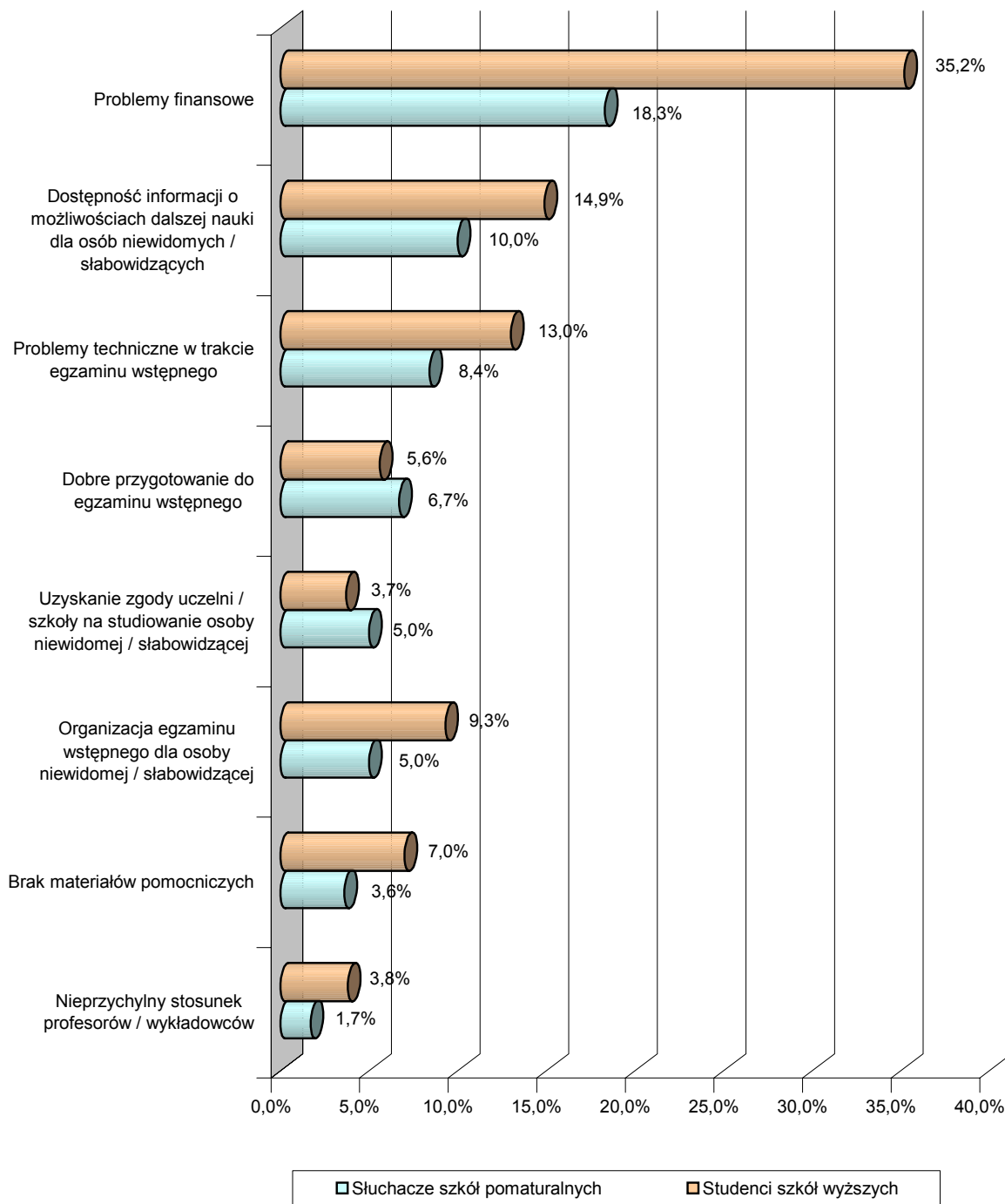

Studenci uczelni wyższych i szkół pomaturalnych

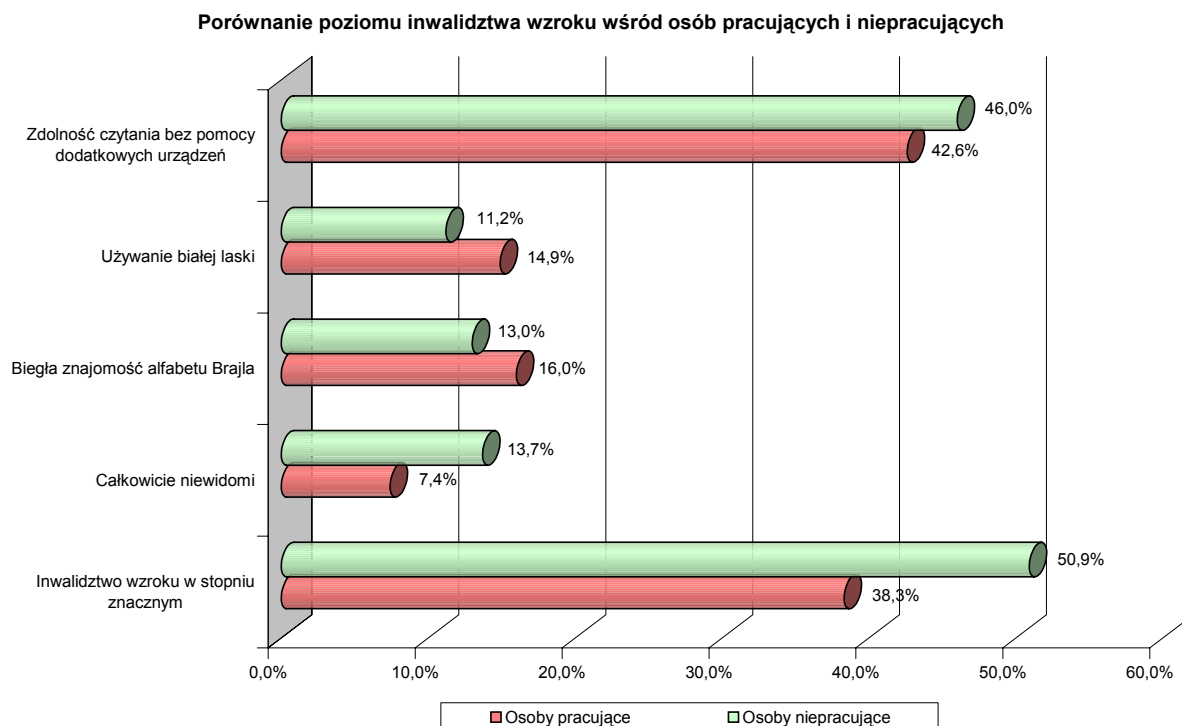
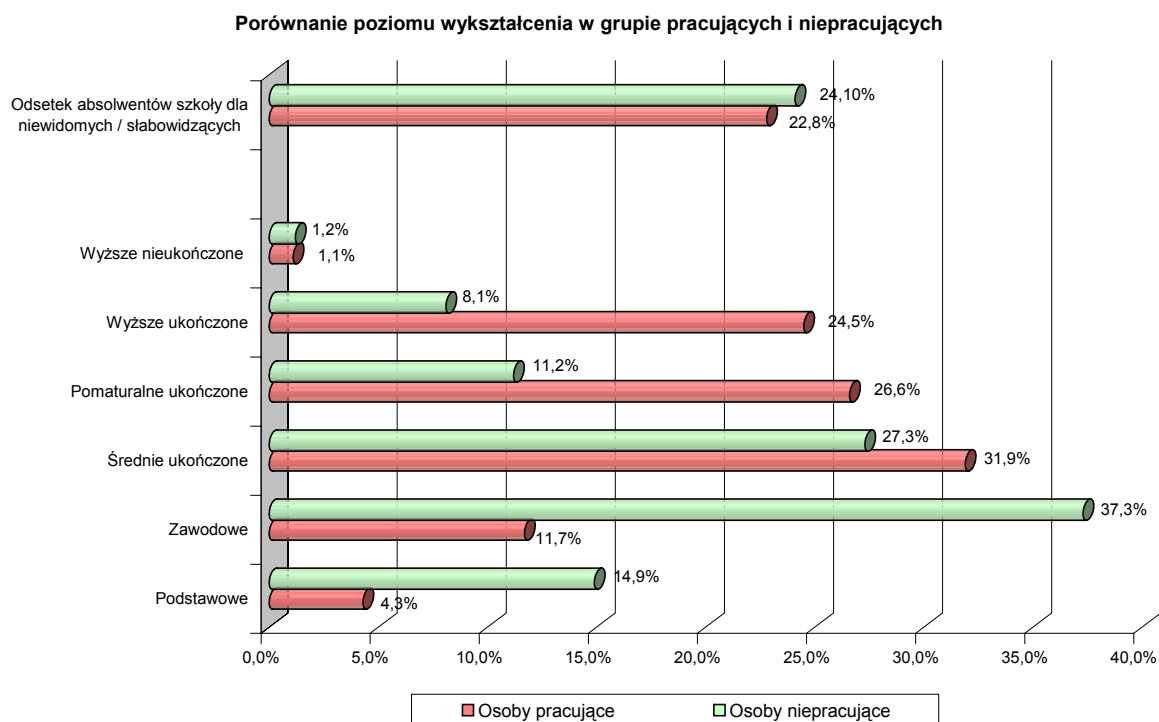
Porównanie poziomu inwalidztwa wzroku wśród studentów uczelni wyższych i słuchaczy szkół pomaturalnych

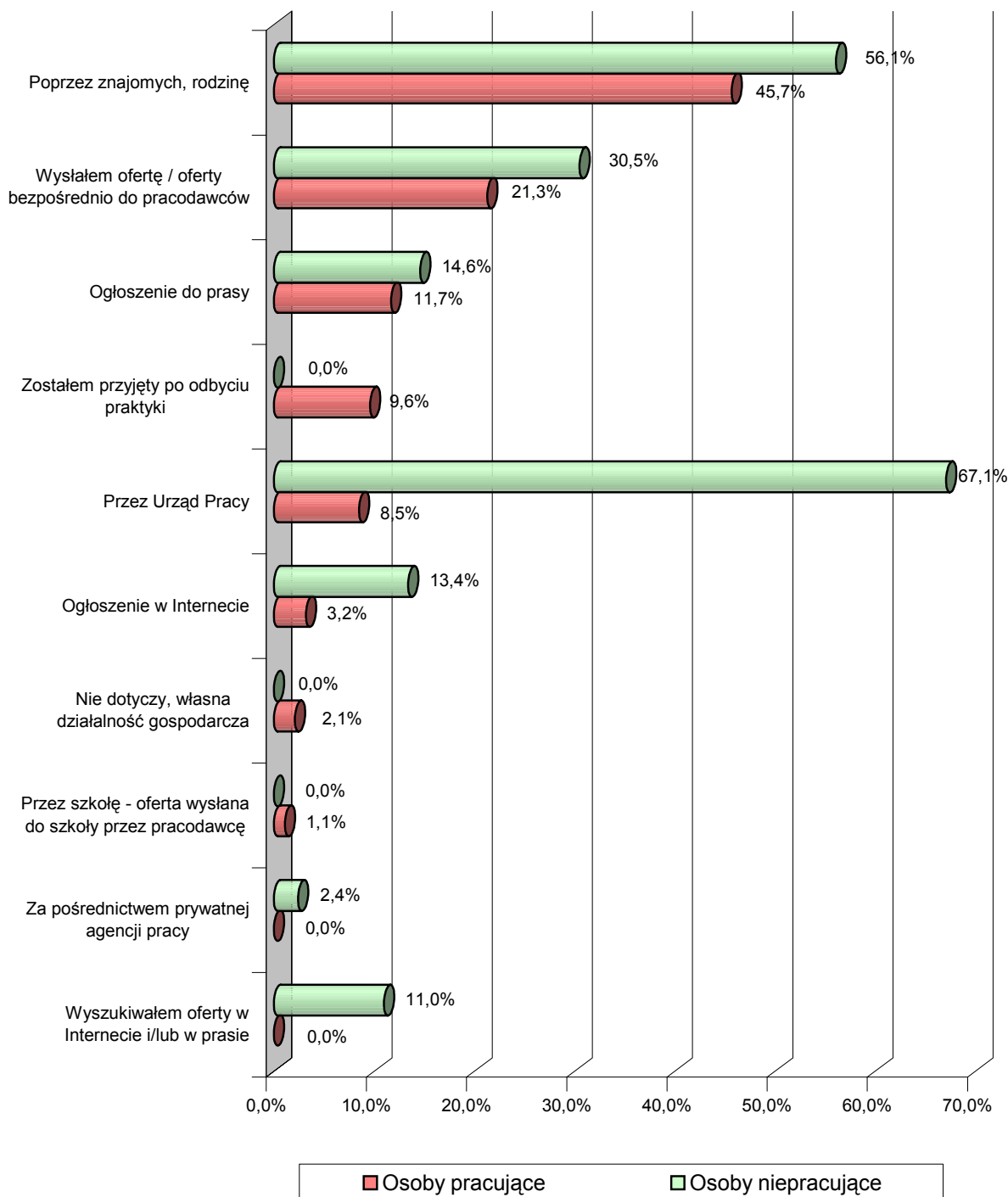
Główne przeszkody w toku studiów porównanie opinii studentów i słuchaczy

Osoby pracujące i niepracujące

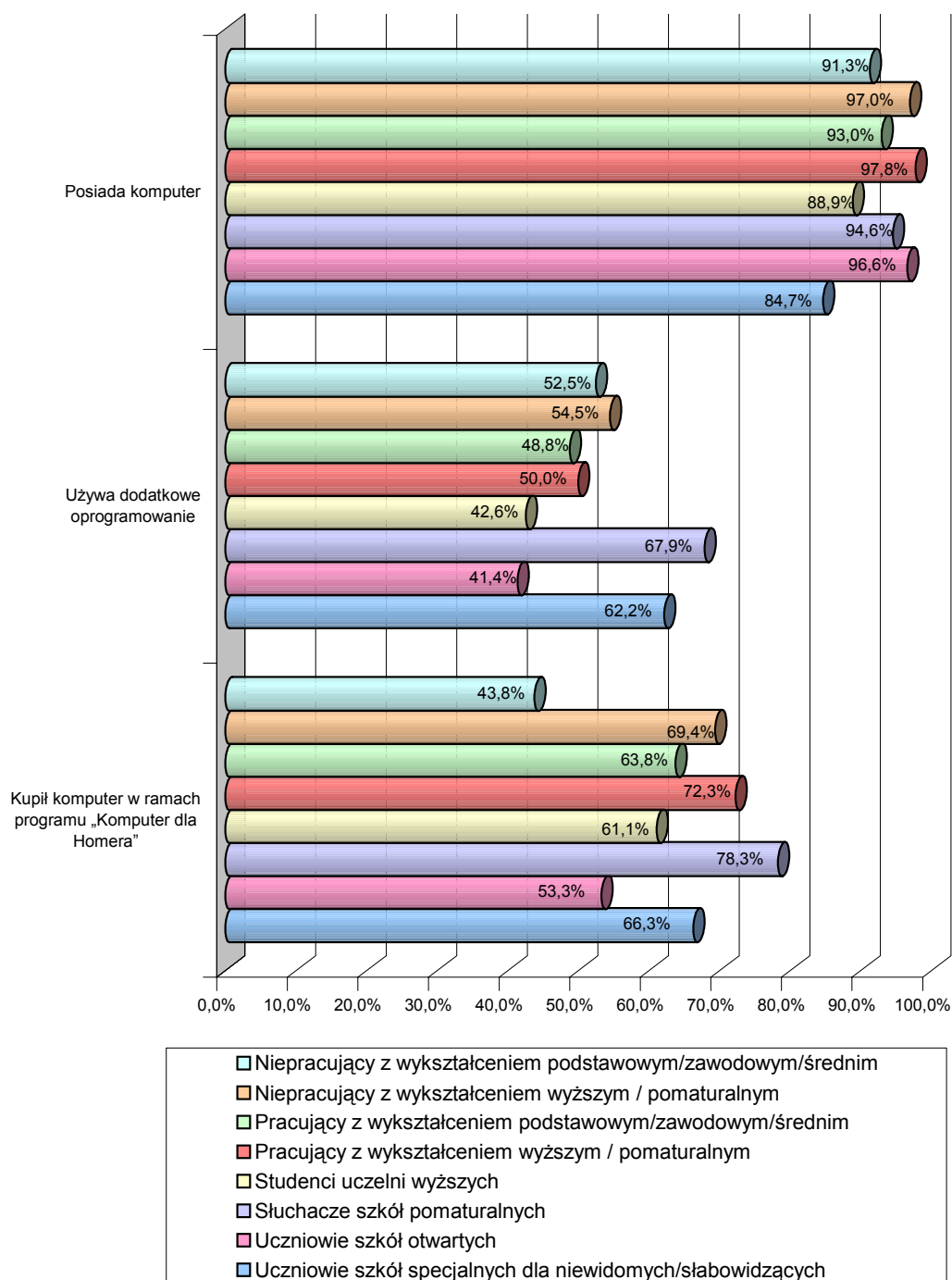

Działania podjęte w celu znalezienia pracy porównanie w grupach pracujących i niepracujących

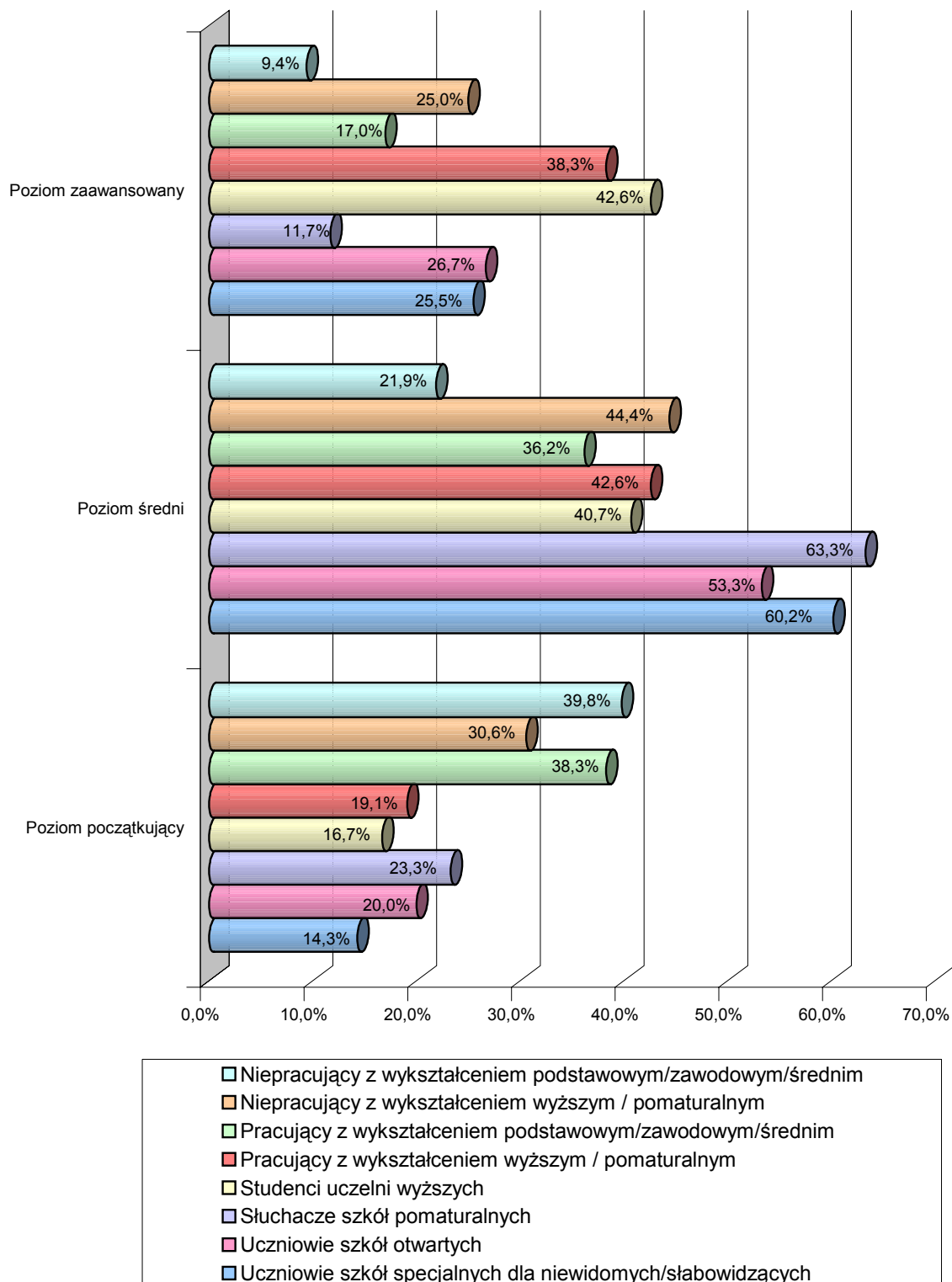

Sekcja komputerowa

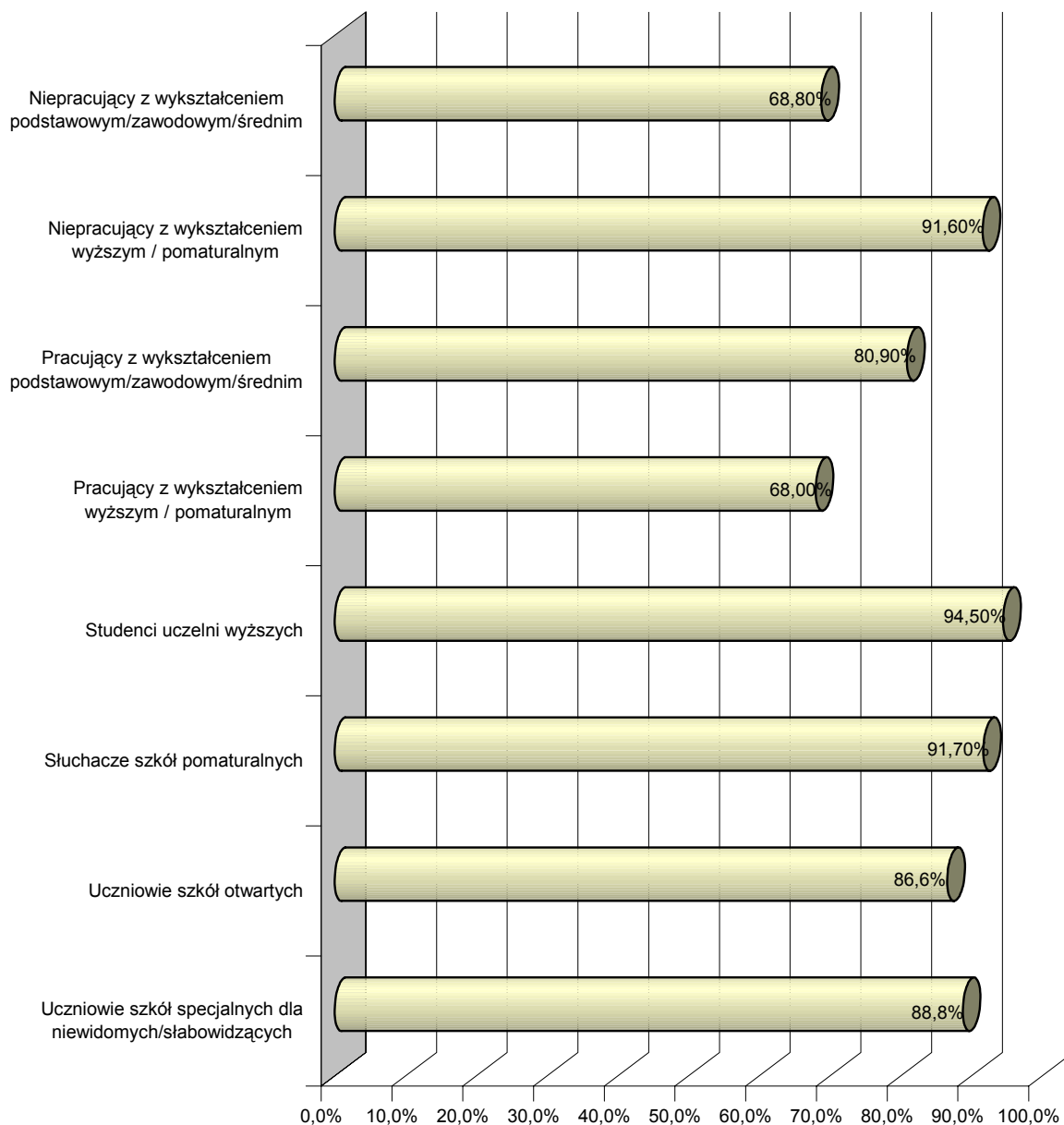
Posiadanie komputera, sprzętu specjalistycznego oraz źródło zakupu wg subkategorii respondentów

Poziom umiejętności obsługi komputera wg subkategorii respondentów

Chęć uczestnictwa w bezpłatnym kursie komputerowym wg subkategorii respondentów

Wstęp

Raport poniższy prezentuje wyniki badania postaw, przeprowadzonego w okresie wrzesień 2005 – styczeń 2006, wśród osób z dysfunkcją wzroku, w wieku 16 do 36 lat, zamieszkałych w Małopolsce.

Badanie zostało zrealizowane przez partnerstwo na Rzecz Zwiększenia Dostępności Rynku Pracy dla Osób Niewidomych, którego działania są realizowane w ramach Tematu A „Ułatwienie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją na rynku pracy, celem promowania rynku pracy otwartego dla wszystkich”, Programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006. Program finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Badanie zrealizowali pracownicy Instytutu Badań Marketingowych i Społecznych VRG Strategia, będącego partnerem w/w Partnerstwa.

ZAŁOŻENIA

Badanie stanowiło część projektu realizowanego przez „Partnerstwo Na Rzecz Zwiększenia Dostępności Rynku Pracy Dla Osób Niewidomych”. Projekt administrowany jest przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego i finansowany ze środków UE, w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.

W ostatnich latach nie przeprowadzono w Małopolsce żadnych szerszych badań socjologicznych, koncentrujących się na problematyce szeroko rozumianej aktywności zawodowej osób niewidomych / słabowidzących. Efektywna realizacja projektu, a także jego późniejsza implementacja oraz ewaluacja, wymagały przeprowadzenia takiego badania we własnym zakresie.

CELE BADANIA

Zasadniczym celem badania było dostarczenie informacji, pozwalającej na precyzyjne dopasowanie działań podejmowanych w ramach projektu, do faktycznych potrzeb beneficjentów.

Cele szczegółowe badania obejmują uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaki jest obecnie poziom aktywności zawodowej osób niewidomych / słabowidzących w wieku 16 do 36 lat?
 - Jaki odsetek tej grupy uczy się / pracuje / pozostaje bezrobotnymi?
 - Jaki jest poziom aspiracji zawodowych młodzieży uczącej się?
 - Jak wielu zamierza studiować, na jakich kierunkach?
 - Jakie są plany zawodowe aktualnie studiujących?
 - Jak wielu obecnie bezrobotnych poszukuje pracy, jakimi metodami, z jakim rezultatem?
 - Kim są osoby niewidome / słabowidzące pracujące zawodowo? Jakie zawody wykonują? Jakie mają kwalifikacje?

- Jakie przeszkody w dostępie do edukacji / rynku pracy dostrzegają młodzi niewidomi / słabowidzący?
 - o Czy przeszkody te mają charakter przede wszystkim barier informacyjnych, barier organizacyjno – prawnych, uprzedzeń wynikających ze stanu świadomości społecznej czy też innych czynników?
- Jaki jest poziom wyposażenia tej grupy w nowoczesny sprzęt komputerowy i wiedzę, pozwalającą na przełamanie barier informacyjnych?
 - o Jak wielu niewidomych / słabowidzących w interesującej nas grupie potrafi posługiwać się komputerem i oprogramowaniem komputerowym?
 - o Jaki jest poziom znajomości poszczególnych programów?
 - o Jak wielu posiada taki sprzęt na własność?
 - o Czy istnieje zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji w tej dziedzinie?
 - o Jakich dziedzin / programów zainteresowanie to dotyczy?
- Jakie czynniki psycho – społeczne najsilniej różnicują interesującą nas grupę, w kwestiach związanych z edukacją i zatrudnieniem?
 - o Od jakich czynników uzależniony jest głównie sukces zawodowy?

BADANA POPULACJA I PRÓBA

Zgodnie z założeniami Projektu badaniem objęto osoby w wieku 16 do 36 lat zamieszkałe, studiujące lub uczące się stale w Małopolsce, posiadające stwierdzone inwalidztwo wzroku w stopniu znacznym, umiarkowanym lub małym. Tak zdefiniowana populacja obejmuje:

- Uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w tym zarówno uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, jak i uczniów szkół otwartych
- Słuchaczy / studentów szkół pomaturalnych, w tym studentów uczelni wyższych oraz słuchaczy szkół pomaturalnych
- Osoby, które ukończyły już naukę i obecnie pracują zawodowo
- Osoby, które ukończyły naukę i obecnie nie pracują, w tym zarówno osoby poszukujące pracy jak i nie poszukujące pracy

Ponieważ nie istnieje gotowy spis osób spełniających powyższe kryteria, pobranie próby losowej natrafiło na pewne trudności. Operat losowania został sporządzony we własnym zakresie, poprzez połączenie informacji pochodzących z różnych źródeł jak: Polski Związek Niewidomych, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Szkoła dla Osób Niewidomych i Słabowidzących przy ul. Tynieckiej w Krakowie, poszukiwania własne prowadzone techniką „kuli śniegowej”. W konsekwencji tych działań powstał operat liczący około 600 nazwisk, z których 501 wyraziło zgodę na udzielenie wywiadu. Ponieważ nie mamy pewności, czy operat losowania jakim dysponowaliśmy jest wyczerpujący, próba badawcza na jakiej przeprowadzono sondaż może nie być w pełni reprezentatywna dla badanej populacji. Charakter źródeł z których pozyskano dane teleadresowe sprawia, że proporcje w próbie pomiędzy uczniami / studentami / osobami pracującymi / osobami niepracującymi mogą różnić się od faktycznie występujących w populacji. Zjawisko to nie występuje jednak wewnątrz wymienionych subkategorii, tym bardziej, że niektóre z nich jak studenci uczelni wyższych lub słuchacze szkół pomaturalnych, to próbki niemal wyczerpujące (tzn. w próbie znalazły się niemal wszystkie osoby spełniające to kryterium, jakie istnieją).

Z uwagi na wzmiankowane powyżej ograniczenie reprezentatywności badania wszędzie, gdzie jest to możliwe, wyniki prezentowane są osobno dla każdej z czterech subkategorii respondentów, a nie dla całej badanej próby jako całości. Dodatkowym argumentem na rzecz takiej właśnie prezentacji wyników jest rzeczywista, daleko idąca odmienność postaw uczniów / studentów / pracujących / niepracujących, wynikająca z odmiennej sytuacji życiowej.

TECHNIKA REALIZACJI

Badanie przeprowadzono techniką wywiadu kwestionariuszowego prowadzonego przez ankietatorów w miejscu zamieszkania respondentów. Część wywiadów przeprowadzono techniką komputerowo wspieranego wywiadu telefonicznego, większość techniką wywiadu indywidualnego „Face to face”. Podstawę wywiadów w obu przypadkach stanowił kwestionariusz wywiadu, stanowiący załącznik do niniejszego tomu.

RAPORT

Prezentowany raport składa się z części głównej oraz aneksu.

W części głównej przedstawiono rozkłady odpowiedzi na wszystkie pytania kwestionariusza, w zróżnicowaniu dla czterech głównych subkategorii respondentów objętych badaniem tj. uczniów, studentów / słuchaczy, osób pracujących oraz niepracujących. Wyniki te prezentowane są w 3 głównych częściach:

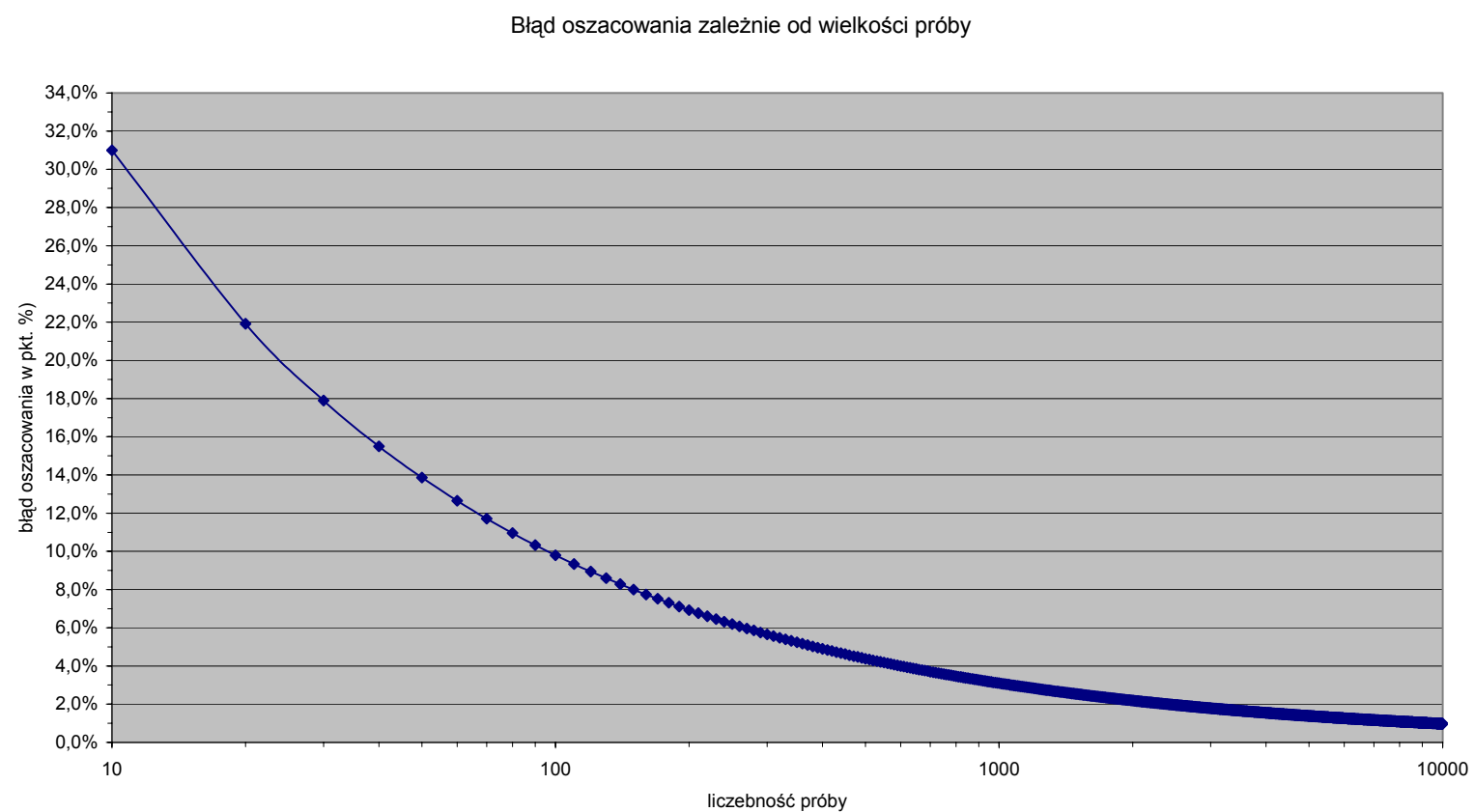
- Część I – „Ogólna charakterystyka Próby”
- Część II – „Edukacja i Zatrudnienie”
- Część III – „Edukacja komputerowa i sprzęt komputerowy”

W części pierwszej przedstawiono w postaci porównawczej podstawowe charakterystyki socjo – demograficzne czterech subkategorii respondentów objętych badaniem.

W części II – „Edukacja i Zatrudnienie” przedstawiono w sposób szczegółowy charakterystykę każdej z grup respondentów z osobna, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodnych kwestii związanych z nauką i/lub pracą.

Część III podobnie jak pierwsza, ma charakter porównawczy i ze względu na wspólną dla wszystkich respondentów tematykę edukacji i wyposażenia w sprzęt komputerowy, prezentowana jest łącznie dla wszystkich czterech grup. Z kilkoma wyjątkami, tabele i wykresy zamieszczone w raporcie, prezentują rozkłady odpowiedzi respondentów w postaci procentowej. Czytając tabele z rozkładami procentowymi zwracać należy uwagę nie tylko na procenty, ale także na liczebności podpróbek dla jakich procenty te zostały obliczone. Błąd oszacowania, jakim obciążone są wszelkie badania przeprowadzane na próbach losowych jest bowiem tym większy, im mniejsza jest liczebność próbki stanowiącej podstawę obliczeń. Poniższy wykres ułatwia określenie wielkości błędu oszacowania, dla różnych liczebności podpróbek.

Wykres 1 – Błąd oszacowania zależnie od wielkości próby

Dla całej próby $N=500$ błąd oszacowania wynosi $\pm 4,4$ punktu procentowego, dla próbki $N=100$ wynosi $\pm 9,8$ punktu procentowego, zaś dla $N=30$ wynosi $\pm 17,9$ punktu procentowego. W wielu przypadkach liczebność podpróbki spada poniżej granicy 30 jednostek, zwyczajowo uznawanej w badaniach tego typu, za dolną granicę przy której wnioskowanie statystyczne ma sens. W przypadku, gdy liczebność podpróbki jest mniejsza, wyniki nadal mają dla nas wartość informacyjną, jednakże rozciąganie ich na całą populację może być zbyt ryzykowne.

W aneksie umieszczono: szczegółowe wyniki pomiaru na skali akceptacji inwalidztwa oraz kwestionariusz badawczy.

Część I – Ogólna charakterystyka próby

Poniższe tabele i wykresy prezentują podstawowe charakterystyki socjo – demograficzne osób objętych badaniem, w podziale na cztery główne kategorie tj.

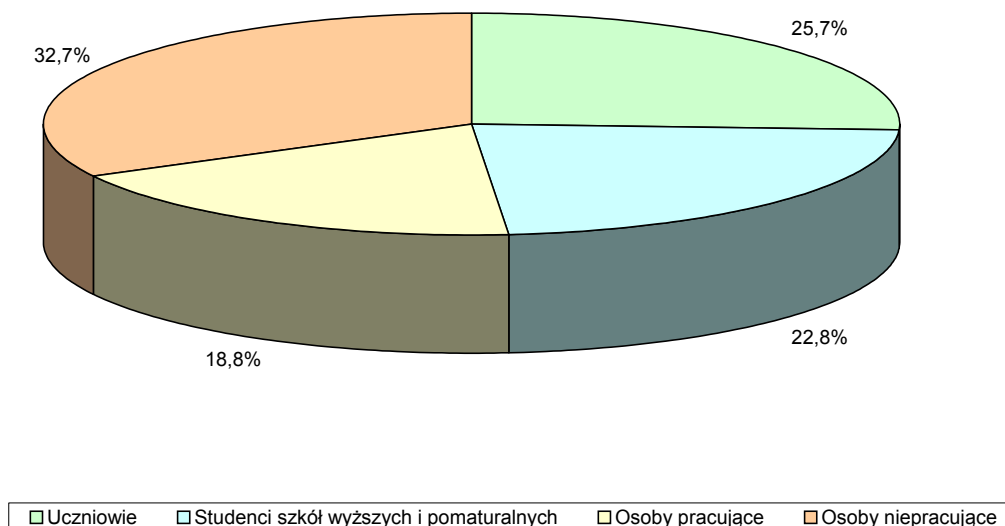
- Uczniów szkół ponadgimnazjalnych,
- Studentów uczelni wyższych i szkół pomaturalnych
- Osób pracujących
- Oraz osób niepracujących

Bardziej szczegółowe charakterystyki każdej z tych grup przedstawiono w odpowiednich rozdziałach raportu, poświęconym analizie wyników dla danej kategorii.

W próbie badawczej znalazło się ok. 26% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, ok.23% studentów / słuchaczy szkół wyższych / pomaturalnych, ok.19% osób pracujących oraz ok. 33 osób niepracujących.

Wykres 2 – Struktura próby wg głównych kategorii społeczno zawodowych

Struktura próby wg głównych kategorii społeczno zawodowych

Profil socjo – demograficzny

Tabela 1 – Płeć

P71	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mężczyzna	70	54,3%	58	50,9%	60	63,8%	92	56,1%	280	55,9%
Kobieta	59	45,7%	56	49,1%	34	36,2%	72	43,9%	221	44,1%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

Proporcje kobiet i mężczyzna w całej próbie wyniosły: ok. 44% do ok. 56%. Przewaga mężczyzn widoczna jest szczególnie w grupie osób pracujących i wyniosła ok. 64% w stosunku do ok. 36% kobiet.

Poniższa tabela prezentuje wiek respondentów wg kolejnych roczników.

Tabela 2 – Wiek

P72	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
16 lat	10	7,8%							10	2,0%
17 lat	32	24,8%							32	6,4%
18 lat	43	33,3%					2	1,2%	45	9,0%

P72	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomataturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
19 lat	24	18,6%	6	5,3%			1	0,6%	31	6,2%
20 lat	11	8,5%	22	19,3%			5	3,0%	38	7,6%
21 lat	6	4,7%	23	20,2%	2	2,1%	7	4,3%	38	7,6%
22 lat			16	14,0%	3	3,2%	8	4,9%	27	5,4%
23 lat	1	0,8%	10	8,8%	4	4,3%	14	8,5%	29	5,8%
24 lat	1	0,8%	8	7,0%	6	6,4%	9	5,5%	24	4,8%
25 lat	1	0,8%	7	6,1%	7	7,4%	14	8,5%	29	5,8%
26 lat			3	2,6%	8	8,5%	9	5,5%	20	4,0%
27 lat			3	2,6%	7	7,4%	9	5,5%	19	3,8%
28 lat			5	4,4%	8	8,5%	12	7,3%	25	5,0%
29 lat			2	1,8%	5	5,3%	7	4,3%	14	2,8%
30 lat			1	0,9%	9	9,6%	11	6,7%	21	4,2%
31 lat			2	1,8%	5	5,3%	7	4,3%	14	2,8%
32 lat			2	1,8%	3	3,2%	14	8,5%	19	3,8%
33 lat			1	0,9%	2	2,1%	11	6,7%	14	2,8%
34 lat			1	0,9%	8	8,5%	9	5,5%	18	3,6%
35 lat			1	0,9%	5	5,3%	10	6,1%	16	3,2%
36 lat			1	0,9%	12	12,8%	5	3,0%	18	3,6%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

W grupie uczniów zdecydowana większość to osoby między 16 a 19 lat. W grupie tej znalazło się też kilka osób starszych w wieku od 21 do 25 lat. Słuchacze szkół pomaturalnych oraz studenci szkół wyższych to osoby w wieku od 19 do 36 lat. Zdecydowana większość w tej grupie mieści się w przedziale od 19 do 25 lat. W grupie pracujących znalazły się osoby w wieku od 21 do 36 lat, najwięcej osób w wieku 36 lat (ok. 13%). Podobnie grupa osób niepracujących obejmuje respondentów w wieku od 18 do 36 lat, względnie równo rozproszonych wg kolejnych roczników.

Strukturę wykształcenia czterech kategorii respondentów można zasadnie porównywać jedynie pomiędzy osobami pracującymi i niepracującymi, gdyż uczniowie i studenci mają w chwili obecnej wykształcenie nieukończone.

Tabela 3 – Wykształcenie

P73	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Podstawowe					4	4,3%	24	14,6%	28	5,6%
Zawodowe					11	11,7%	60	36,6%	71	14,2%
Średnie ukończone					30	31,9%	45	27,4%	75	15,0%
Średnie nieukończone (np. uczeń)	129	100,0%							129	25,7%
Pomaturalne ukończone					25	26,6%	19	11,6%	44	8,8%
Pomaturalne nieukończone (np. słuchacz szkoły pomaturalnej)			60	52,6%					60	12,0%
Wyższe ukończone					23	24,5%	14	8,5%	37	7,4%
Wyższe nieukończone (np. student)			54	47,4%	1	1,1%	2	1,2%	57	11,4%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

W grupie osób pracujących ok. 25% ma ukończone wykształcenie wyższe, wśród niepracujących analogiczny odsetek wynosi ok. 8%. Wśród pracujących odsetek osób ze średnim wykształceniem wyniósł ok. 32%, wobec ok. 27% wśród niepracujących. Osoby z wykształceniem zawodowym stanowią ok. 12% w grupie pracujących i ok. 37% w grupie niepracujących. W grupie pracujących tylko ok. 4% ma wykształcenie podstawowe, w grupie niepracujących jest to ok. 15%.

Około 40% ogółu respondentów mieszka na wsi, ok. 60% w miastach różnej wielkości.

Tabela 4 – Miejsce stałego zamieszkania

P87	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wieś	62	48,1%	41	36,0%	31	33,0%	72	43,9%	206	41,1%
Miasto nie będące powiatem	21	16,3%	15	13,2%	11	11,7%	21	12,8%	68	13,6%
Miasto powiatowe	36	27,9%	34	29,8%	23	24,5%	32	19,5%	125	25,0%
Kraków	10	7,8%	24	21,1%	29	30,9%	39	23,8%	102	20,4%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

Na wsi mieszka: ok. 48% uczniów, 36% studentów / słuchaczy, 33% osób pracujących oraz ok. 44% niepracujących. W Krakowie mieszka: ok. 8% uczniów, ok. 21% studentów / słuchaczy, ok. 31% osób pracujących oraz ok. 24% niepracujących.

Samoocenę swojej sytuacji finansowej respondenci przeprowadzili na skali: „zdecydowanie zła”, „raczej zła”, „przeciętna - ani dobra ani zła”, „raczej dobra” oraz „zdecydowanie dobra”.

Tabela 5 – Samoocena sytuacji finansowej

P90	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyż- szych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie zła	1	0,8%	8	7,1%	3	3,2%	25	15,2%	37	7,4%
Raczej zła	16	12,4%	17	15,0%	12	12,8%	38	23,2%	83	16,6%
Przeciętna, ani dobra ani zła	79	61,2%	67	59,3%	55	58,5%	80	48,8%	281	56,2%
Raczej dobra	26	20,2%	21	18,6%	20	21,3%	20	12,2%	87	17,4%
Zdecydowanie dobra	7	5,4%			4	4,3%	1	0,6%	12	2,4%
Ogółem	129	100,0%	113	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	500	100,0%

Względnie najczęściej osoby objęte badaniem oceniały swoją sytuację finansową jako „przeciętną”: ok. 61% uczniów, ok. 59% studentów / słuchaczy, ok. 58% pracujących oraz ok. 49% niepracujących. Jako mniej lub bardziej złą swoją sytuację finansową ocenia: ok. 13% uczniów, ok. 22% studentów / słuchaczy, 16% pracujących oraz ok. 38% niepracujących.

Problemy inwalidztwa wzroku

Poniższa tabela przedstawia zróżnicowanie stopnia inwalidztwa wzroku wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa.

Tabela 6 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa

P75	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
W stopniu lekkim (dawniej III grupa)	11	8,6%	2	1,8%	9	9,6%	10	6,1%	32	6,4%
W stopniu umiarkowanym (dawniej II)	61	47,7%	66	58,4%	49	52,1%	71	43,3%	247	49,5%
W stopniu znacznym (dawniej I grupa)	56	43,8%	45	39,8%	36	38,3%	83	50,6%	220	44,1%
Ogółem	128	100,0%	113	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	499	100,0%

Odsetek osób ze „znacznym” stopniem inwalidztwa wzroku wynosi ok. 40% zarówno wśród uczniów, studentów jak i osób pracujących. Odsetek ten wzrasta do ok. 51% w grupie osób niepracujących.

Osoby o „umiarkowanym” stopniu inwalidztwa wzroku są częstsze w grupach: studentów ok. 58% oraz pracujących ok. 52%. Umiarkowany stopień utraty wzroku posiada ok. 48% uczniów oraz ok. 43% osób niepracujących.

Odsetek osób o „lekkim” inwalidztwie wzroku waha się od ok. 2% w grupie studentów szkół pomaturalnych i wyższych do ok. 10% w grupie osób pracujących.

Poniższa tabela prezentuje autoklasyfikację respondentów wg opisowych kategorii utraty wzroku

Tabela 7 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe

P78	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Uczniowie szkół wyższych i pomaturalnych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem całkowicie niewidomy	10	7,8%	8	7,0%	2	2,1%	14	8,5%	34	6,8%
Mam tylko poczucie światła	10	7,8%	5	4,4%	5	5,3%	8	4,9%	28	5,6%
Mogę rozróżniać twarze	3	2,3%	3	2,6%	5	5,3%	4	2,4%	15	3,0%
Wykorzystuję wzrok przy poruszaniu się po ulicy	11	8,5%	7	6,1%	11	11,7%	18	11,0%	47	9,4%
Mogę czytać książki / czasopisma przy pomocy urządzeń powiększających	40	31,0%	48	42,1%	31	33,0%	44	26,8%	163	32,5%
Mogę czytać książki / czasopisma bez pomocy dodatkowych urządzeń	55	42,6%	43	37,7%	40	42,6%	76	46,3%	214	42,7%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

Odsetek osób całkowicie niewidomych lub mających co najwyżej poczucie światła jest najwyższy w grupie uczniów – ok. 16%, zaś najniższy w grupie osób pracujących ok. 7%. Dla studentów / słuchaczy odsetek ten wynosi ok. 11%, dla niepracujących ok. 13%. Około 40% respondentów w każdej z kategorii to osoby, które mogą czytać zwykły druk bez pomocy dodatkowych urządzeń pomocniczych, odsetek ten jest względnie najniższy w grupie studentów ok. 38% i najwyższy ok. 46% w grupie niepracujących.

Tabela 8 – Posiadanie innych niepełnosprawności

P76	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam także inne niepełnosprawności	18	14,2%	10	8,8%	14	15,1%	38	23,3%	80	16,1%
Nie, nie mam innych niepełnosprawności	109	85,8%	103	91,2%	79	84,9%	125	76,7%	416	83,9%
Ogółem	127	100,0%	113	100,0%	93	100,0%	163	100,0%	496	100,0%

Odsetek osób deklarujący posiadanie także innych niepełnosprawności waha się od ok. 9% w grupie studentów / słuchaczy do ok. 23% w grupie osób niepracujących.

Znajomość alfabetu brajla stanowi dodatkowy wskaźnik faktycznego stopnia inwalidztwa wzroku.

Tabela 9 – Znajomość alfabetu brajla

P79	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Znam biegle	27	20,9%	22	19,3%	15	16,0%	21	12,8%	85	17,0%
Znam słabo	25	19,4%	28	24,6%	21	22,3%	31	18,9%	105	21,0%
Nie znam	77	59,7%	64	56,1%	58	61,7%	112	68,3%	311	62,1%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

Znajomość alfabetu brajla jest najwyższa w grupie uczniów ok. 21%, a następnie studentów / słuchaczy ok. 19%. Brajla zna 16% osób pracujących i ok. 13% osób niepracujących.

Kolejnym wskaźnikiem faktycznego stopnia utraty wzroku jest używanie białej laski

Tabela 10 – Używanie białej laski

P80	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, nie używam	102	79,7%	94	82,5%	80	85,1%	146	89,0%	422	84,4%
Tak używam	26	20,3%	20	17,5%	14	14,9%	18	11,0%	78	15,6%
Ogółem	128	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	500	100,0%

Białej laski używa: ok. 20% uczniów, ok. 17% studentów / słuchaczy, ok. 15% pracujących oraz 11% niepracujących.

Stopień trudności w poruszaniu się jest wskaźnikiem poziomu rehabilitacji.

Tabela 11 – Trudności w poruszaniu się

P82	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo duże trudności	13	10,1%	6	5,3%	17	18,1%	32	19,5%	68	13,6%
Umiarkowane trudności	55	42,6%	48	42,1%	35	37,2%	82	50,0%	220	43,9%
W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się	61	47,3%	60	52,6%	42	44,7%	50	30,5%	213	42,5%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	94	100,0%	164	100,0%	501	100,0%

Bardzo duże trudności w poruszaniu się ma: 10% uczniów, ok. 5% studentów / słuchaczy, ok. 18% pracujących oraz ok. 19% niepracujących. W ogóle nie ma trudności w poruszaniu się: ok. 47% uczniów, ok. 53% studentów / słuchaczy, ok. 45% pracujących oraz ok. 30% niepracujących.

Tabela 12 – Ocena samodzielności życiowej

P83	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Osoba w pełni samodzielna	59	45,7%	64	56,1%	39	41,9%	49	29,9%	211	42,2%
Osoba raczej samodzielna	54	41,9%	43	37,7%	44	47,3%	69	42,1%	210	42,0%

P83	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych		Słuchacze szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych		Osoby pracujące		Osoby niepracujące i nie uczące się		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Osoba raczej niesamodzielna	14	10,9%	4	3,5%	7	7,5%	33	20,1%	58	11,6%
Osoba zupełnie niesamodzielna	2	1,6%	1	0,9%	1	1,1%	10	6,1%	14	2,8%
Nie wiem, trudno powiedzieć			2	1,8%	2	2,2%	3	1,8%	7	1,4%
Ogółem	129	100,0%	114	100,0%	93	100,0%	164	100,0%	500	100,0%

Za osoby „wpełni” lub „raczej” samodzielne uważa się: ok. 88% uczniów, ok. 94% studentów / słuchaczy, ok. 89% pracujących oraz. 72% niepracujących.

Jako centralny wskaźnik postawy życiowej respondentów przyjęto poziom akceptacji inwalidztwa wzroku. Pomiaru dokonano za pomocą Skali Akceptacji Inwalidztwa, opracowanej przez prof. Orkan – Łęcką. Skala ta posiada 25 punktów, każdy z nich oceniany w przedziale od 1 do 4 punktów. Im wyższa liczba punktów uzyskanych przez osobę badaną na tej skali, tym wyższy poziom akceptacji inwalidztwa. Skala może przyjmować wartości od 25 do 100, gdzie 25 oznacza minimalny, a 100 maksymalny poziom akceptacji inwalidztwa. Wyniki szczegółowe w postaci średnich arytmetycznych dla każdego z 25 punktów skali z osobna, zamieszczono w „Aneksie”.

Rzut oka na wyniki pomiaru akceptacji inwalidztwa pokazuje, że relatywnie najwyższy poziom akceptacji inwalidztwa wykazują studenci, uczniowie oraz osoby pracujące z wyższym wykształceniem (88,92 – słuchacze szkół pomaturalnych). Akceptacja inwalidztwa ulega dalszemu obniżeniu w grupie osób pracujących z wykształceniem podstawowym / zawodowym lub średnim (76,68). Najniższy poziom akceptacji swego inwalidztwa przejawiają osoby niepracujące z wykształceniem podstawowym / zawodowym lub średnim (74,73).

Poziom akceptacji inwalidztwa w grupie uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących jest wyższy (87,39) niż w grupie uczniów szkół otwartych (81,27). Różnice pomiędzy uczniami obu typów szkół uwidoczniły się najsilniej w postawach wobec następujących kwestii: „Można poznawać piękno świata bez posługiwania się wzrokiem”, „Utrata wzroku zmienia tak bardzo psychikę człowieka, że widzący nie mogą go zrozumieć”, „W stosunku do

osób niewidomych nie powinno się w żadnej dziedzinie stosować tych samych norm, co do ludzi widzących”, „Osoby niewidome skazane są na całkowitą zależność od ludzi widzących”, oraz „Sądzę, że gdybym widział, moje życie miałoby dla mnie nieporównanie większą wartość”.

Podobna, choć nie tak wyraźna różnica, zachodzi pomiędzy akceptacją inwalidztwa przez słuchaczy szkół pomaturalnych (88,92) oraz studentów szkół wyższych (86,17).

Najprostszym wyjaśnieniem wyższej akceptacji inwalidztwa przez uczniów szkół dla niewidomych słabowidzących w porównaniu z uczniami szkół otwartych jest fakt, iż uczniowie szkoły specjalistycznej przebywają niemal wyłącznie we własnym środowisku, to jest w środowisku osób z dysfunkcjami wzroku. Sytuacja taka jest mniej frustrująca niż codzienne kontakty ze środowiskiem osób widzących w szkole otwartej. Ponieważ zdecydowana większość słuchaczy szkół pomaturalnych objętych badaniem to słuchacze Studium Masażu, wyższa akceptacja inwalidztwa w tej grupie w porównaniu ze studentami szkół wyższych, ma zapewne te same przyczyny, co zróżnicowanie pomiędzy uczniami obu typów szkół.

Relatywnie niski poziom akceptacji inwalidztwa w grupie uczniów szkół otwartych może też mieć inną przyczynę. Uczniowie tego typu szkół są inwalidami wzroku w stosunkowo niewielkim stopniu, większość z nich funkcjonuje w środowisku tak samo, jak osoby dobrze widzące. Osoby takie odpowiadając na pytania składające się na skalę akceptacji inwalidztwa oceniają nie własną sytuację, gdyż nie uważają się za niewidomych, lecz powtarzają sądy obiegowe.

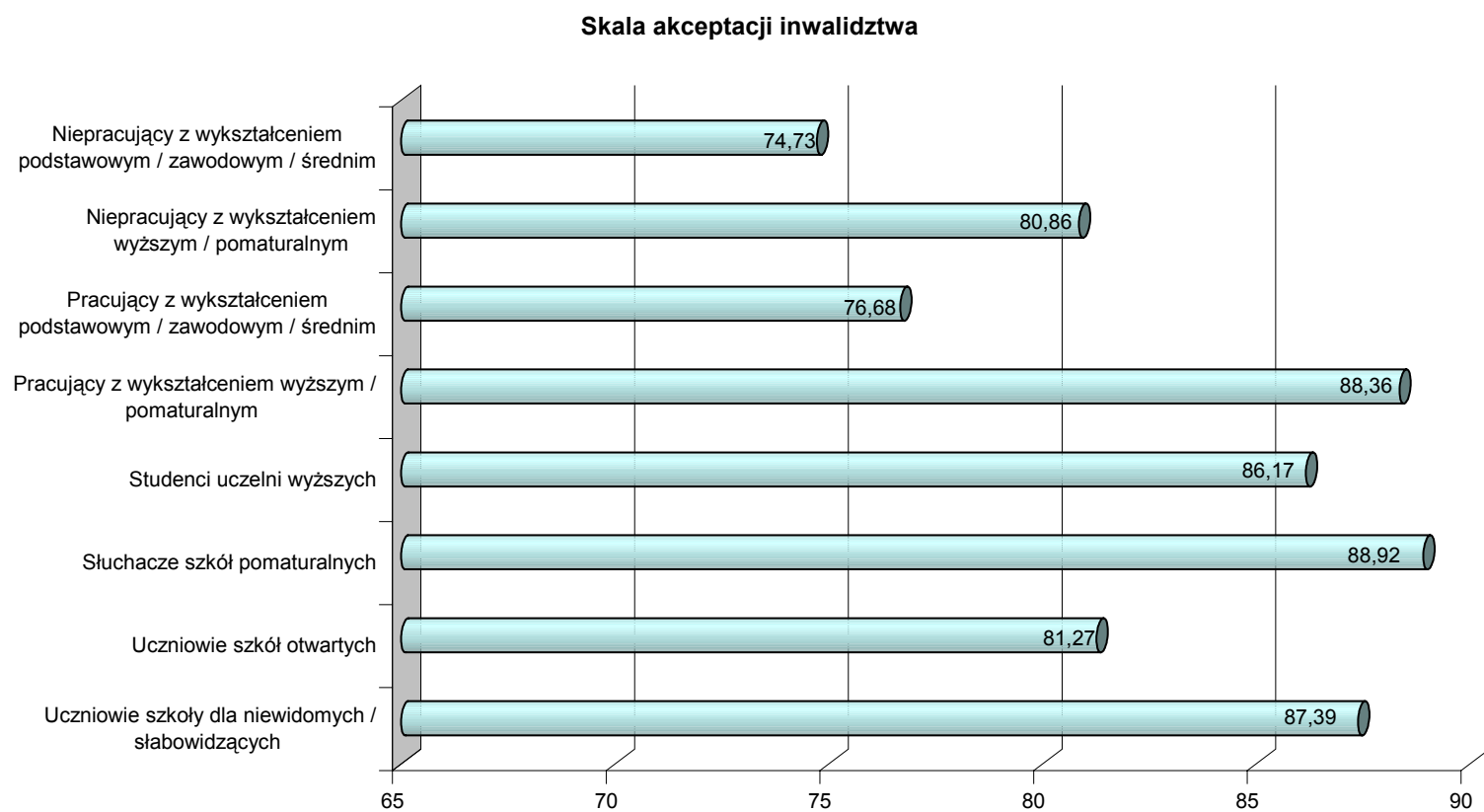
Znacznie silniejsze różnice w poziomie akceptacji swojego inwalidztwa występują w grupie osób pracujących. Czynnikiem różnicującym jest tu wykształcenie – poziom akceptacji wśród pracujących z wykształceniem wyższym wynosi 88,36, zaś w grupie pracujących z wykształceniem podstawowym / zawodowym / średnim – 76,68. Różnica postaw uwidacznia się najsilniej w odniesieniu do następujących kwestii: „Inwalidztwo wzroku sprawia, że niewidomy nigdy nie może być spokojny o swoją przyszłość”, „Będąc niewidomym można skutecznie konkurować z widzącymi i odnosić sukcesy w wielu dziedzinach”, „Utrata wzroku zmienia tak bardzo psychikę człowieka, że widzący nie mogą go zrozumieć” oraz „Niewidomy nigdy nie może mieć poczucia, że jest komuś naprawdę potrzebny”. Postawy te wydają się być pochodną gorszej pozycji zawodowej, a co za tym idzie gorszej pozycji finansowej, a także wyższego, niż w przypadku osób wyżej wykształconych, poczucia zagrożenia utratą pracy.

Różnica pomiędzy poziomem akceptacji osób z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem podstawowym / zawodowym / średnim – jest też wyraźna w grupie osób niepracujących. Poziom akceptacji inwalidztwa wśród osób z wykształceniem wyższym wynosi w tej grupie 80,86, wobec 74,73 dla osób z wykształceniem podstawowym / zawodowym / średnim.

Tabela 13 – Skala akceptacji inwalidztwa

P1	Średnia	Odchylenie standardowe	Liczba
Uczniowie szkoły dla niewidomych / słabowidzących	87,39	11,44	N=98
Uczniowie szkół otwartych	81,27	11,37	N=30
Słuchacze szkół pomaturalnych	88,92	8,91	N=60
Studenci uczelni wyższych	86,17	11,08	N=54
Pracujący z wykształceniem wyższych / pomaturalnych	88,36	9,61	N=47
Pracujący z wykształceniem podstawowych / zawodowym / średnich	76,68	14,78	N=47
Niepracujący z wykształceniem wyższych / pomaturalnych	80,86	12,16	N=36
Niepracujący z wykształceniem podstawowych / zawodowym / średnich	74,73	13,98	N=128
Ogółem	83,00	13,62	N=501

Wykres 3 – Skala akceptacji inwalidztwa

Podsumowanie – ogólna charakterystyka próby

- W próbie badawczej znalazło się ok. 26% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, ok. 23% studentów / słuchaczy szkół wyższych / pomaturalnych, ok. 19% osób pracujących oraz ok. 33 osób niepracujących.

Profil socjo – demograficzny

- Proporcje kobiet i mężczyzn w całej próbie wyniosły: ok. 44% do ok. 56%. Przewaga mężczyzn widoczna jest szczególnie w grupie osób pracujących i wyniosła ok. 64% w stosunku do ok. 35% kobiet.
- W grupie osób pracujących ok. 25% ma ukończone wykształcenie wyższe, wśród niepracujących analogiczny odsetek wynosi ok. 8%. Wśród pracujących odsetek osób ze średnim wykształceniem wyniósł ok. 32%, wobec ok. 27% wśród niepracujących. Osoby z wykształceniem zawodowym stanowią ok. 12% w grupie pracujących i ok. 37% w grupie niepracujących. W grupie pracujących tylko ok. 4% ma wykształcenie podstawowe, w grupie niepracujących jest to ok. 15%.
- Około 40% ogółu respondentów mieszka na wsi, ok. 60% w miastach różnej wielkości.
- Na wsi mieszka: ok. 48% uczniów, 36% studentów / słuchaczy, 33% osób pracujących oraz ok. 44% niepracujących. W Krakowie mieszka: ok. 8% uczniów, ok. 21% studentów / słuchaczy, ok. 31% osób pracujących oraz ok. 24% niepracujących.
- Względnie najczęściej osoby objęte badaniem oceniały swoją sytuację finansową jako „przeciętną”: ok. 61% uczniów, ok. 59% studentów / słuchaczy, ok. 58% pracujących oraz ok. 49% niepracujących. Jako mniej lub bardziej złą swoją sytuację finansową ocenia: ok. 13% uczniów, ok. 22% studentów / słuchaczy, 16% pracujących oraz ok. 38% niepracujących.

Problemy inwalidztwa wzroku

- Odsetek osób ze „znacznym” stopniem inwalidztwa wzroku wynosi ok. 40% zarówno wśród uczniów, studentów jak i osób pracujących. Odsetek ten wzrasta do ok. 51% w grupie osób niepracujących. Osoby o „umiarkowanym” stopniu inwalidztwa wzroku są częstsze w grupach: studentów ok. 58% oraz pracujących ok. 52%. Umiarkowany stopień utraty wzroku posiada ok. 48% uczniów oraz ok. 43% osób niepracujących. Odsetek osób o „lekkim” inwalidztwie wzroku waha się od ok. 2% w grupie studentów szkół pomaturalnych i wyższych do ok. 10% w grupie osób pracujących.
- Odsetek osób całkowicie niewidomych lub mających co najwyżej poczucie światła jest najwyższy w grupie uczniów – ok. 15%, zaś najniższy w grupie osób pracujących ok. 7%. Dla studentów odsetek ten wynosi ok. 12%, dla niepracujących ok. 13%. Około 40% respondentów w każdej z kategorii to osoby, które mogą czytać zwykły druk bez pomocy dodatkowych urządzeń pomocniczych, odsetek ten jest względnie najniższy w grupie studentów ok. 38% i najwyższy ok. 46% w grupie niepracujących.

- Odsetek osób deklarujący posiadanie także innych niepełnosprawności waha się od ok. 9% w grupie studentów do ok. 23% w grupie osób niepracujących.
- Znajomość alfabetu brajla jest najwyższa w grupie uczniów ok. 21%, a następnie studentów ok. 19%. Brajla zna 16% osób pracujących i ok. 13% osób niepracujących.
- Białej laski używa: ok. 20% uczniów, ok. 17% studentów, ok. 15% pracujących oraz 11% niepracujących.
- Bardzo duże trudności w poruszaniu się ma: 10% uczniów, ok. 5% studentów / słuchaczy, ok. 18% pracujących oraz ok. 19% niepracujących. W ogóle nie ma trudności w poruszaniu się: ok. 47% uczniów, ok. 53% studentów / słuchaczy, ok. 45% pracujących oraz ok. 30% niepracujących.
- Za osoby „wpełni” lub „raczej” samodzielne uważa się: ok. 88% uczniów, ok. 94% studentów / słuchaczy, ok. 89% pracujących oraz ok. 72% niepracujących
- Rzut oka na wyniki pomiaru akceptacji inwalidztwa pokazuje, że relatywnie najwyższy poziom akceptacji inwalidztwa wykazują studenci, uczniowie oraz osoby pracujące z wyższym wykształceniem (88,92 – słuchacze szkół pomaturalnych). Akceptacja inwalidztwa ulega dalszemu obniżeniu w grupie osób pracujących z wykształceniem podstawowym / zawodowym lub średnim (76,68). Najniższy poziom akceptacji swego inwalidztwa przejawiają osoby niepracujące z wykształceniem podstawowym / zawodowym lub średnim (74,73).

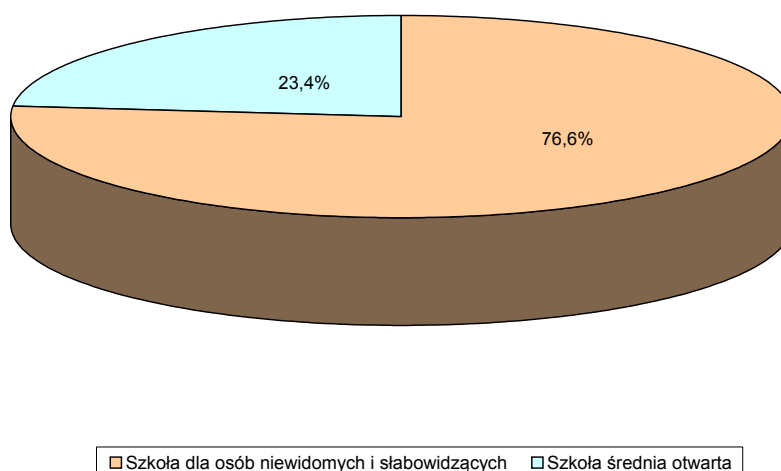
Część II – Edukacja i zatrudnienie

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych

W próbie badawczej znalazło się 128 uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Główną kategorią różnicującą tę grupę jest typ szkoły średniej – szkoła otwarta lub szkoła dla osób niewidomych / słabowidzących. Mimo, iż liczebności obu subkategorii są bardzo nierówne (98 i 30), wyniki badania będą prezentowane przede wszystkim z uwagi na to rozróżnienie. Proporcja pomiędzy uczniami szkół dla niewidomych / słabowidzących, a uczniami ze szkół otwartych, może nie odzwierciedlać proporcji w populacji generalnej, ze względów omówionych we wstępie. Nadreprezentacja uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących wynika w tym wypadku ze zdecydowanie większej łatwości dotarcia do danych tele-adresowych tych osób, w porównaniu z danymi uczniów szkół otwartych.

Wykres 4 – Rodzaj szkoły średniej (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)

Rodzaj szkoły średniej (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)

Charakterystyka socjo – demograficzna (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)

Profil socjo – demograficzny (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)

Tabela 14 – Płeć (uczniowie)

P71	P4				Ogółem	
	Szkola dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkola średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mężczyzna	53	54,1%	17	56,7%	70	54,7%
Kobieta	45	45,9%	13	43,3%	58	45,3%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

W grupie uczniów znalazło się około 55% mężczyzn i ok. 45% kobiet.

Tabela 15 – Wiek (uczniowie)

P72	P4				Ogółem	
	Szkola dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkola średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
16 lat	3	3,1%	6	20,0%	9	7,0%
17 lat	26	26,5%	6	20,0%	32	25,0%
18 lat	35	35,7%	8	26,7%	43	33,6%
19 lat	21	21,4%	3	10,0%	24	18,8%
20 lat	9	9,2%	2	6,7%	11	8,6%
21 lat	4	4,1%	2	6,7%	6	4,7%
23 lat			1	3,3%	1	0,8%
24 lat			1	3,3%	1	0,8%
25 lat			1	3,3%	1	0,8%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Najliczniejsza grupa uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i szkół otwartych, znajduje się w przedziale od 17 do 19 lat.

Połowa uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących mieszka na stałe na wsi. Dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 43%. W Krakowie mieszka na stałe ok. 5% uczniów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących, ok. 17% uczniów szkół otwartych mieszka w Krakowie.

Tabela 16 – Miejsce stałego zamieszkania (uczniowie)

P89	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wieś	49	50,0%	13	43,3%	62	48,4%
Miasto nie będące powiatem	15	15,3%	5	16,7%	20	15,6%
Miasto powiatowe	29	29,6%	7	23,3%	36	28,1%
Kraków	5	5,1%	5	16,7%	10	7,8%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Tabela 17 – Rodzaj miejsca zamieszkania (uczniowie)

P89	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Z rodzicami	15	15,3%	30	100,0%	45	35,2%
W internacie / akademiku	83	84,7%			83	64,8%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Okolo 85% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących mieszka w internacie, 15% z rodzicami. Wszyscy uczniowie szkół otwartych objęci badaniem mieszkają wraz z rodzicami.

Tabela 18 – Wielkość gospodarstwa domowego (uczniowie)

P86	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1 – 2 osób	6	6,1%	2	6,7%	8	6,3%
3 osoby	7	7,1%	5	16,7%	12	9,4%

P86	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
4 osoby	34	34,7%	12	40,0%	46	35,9%
5 osób i więcej	51	52,0%	11	36,7%	62	48,4%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Uczniowie szkoły dla niewidomych / słabowidzących częściej (52%), niż uczniowie szkół otwartych (ok. 37%) pochodzą z rodzin wielodzietnych, o liczbie członków gospodarstwa domowego 5 lub więcej.

Tabela 19 – Samoocena sytuacji finansowej (uczniowie)

P90	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie zła	1	1,0%			1	0,8%
Raczej zła	11	11,2%	5	16,7%	16	12,5%
Przeciętna, ani dobra ani zła	59	60,2%	19	63,3%	78	60,9%
Raczej dobra	20	20,4%	6	20,0%	26	20,3%
Zdecydowanie dobra	7	7,1%			7	5,5%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Okolo 26% ogółu uczniów ocenia swoją sytuację finansową jako dobrą lub zdecydowanie dobrą. Okolo 13% ocenia tę sytuację jako mniej lub bardziej złą. Pozostali ok. 61% charakteryzują swoją sytuację finansową jako przeciętną. Kwestia ta nie różnicuje uczniów obu typów szkół.

Problemy inwalidztwa wzroku (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych)

Tabela 20 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (uczniowie)

P75	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
W stopniu lekkim (dawniej III grupa)	5	5,1%	6	20,0%	11	8,6%
W stopniu umiarkowanym (dawniej II)	42	42,9%	19	63,3%	61	47,7%
W stopniu znacznym (dawniej I grupa)	51	52,0%	5	16,7%	56	43,8%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Okolo 44% ogółu uczniów objętych badaniem to inwalidzi wzroku w stopniu znacznym. Wśród uczniów szkół dla niewidomych i słabowidzących odsetek ten wynosi 52%, wśród uczniów szkół otwartych jedynie ok. 17%. Inwalidztwo wzroku w stopniu umiarkowanym posiada ok. 48% wszystkich uczniów objętych badaniem, dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 63%, dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ok. 43%. Inwalidami wzroku w stopniu lekkim jest około 9% w całej populacji uczniów.

Tabela 21 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (uczniowie)

P78	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem całkowicie niewidomy	10	10,2%			10	7,8%
Mam tylko poczucie światła	10	10,2%			10	7,8%
Mogę rozróżniać twarze	3	3,1%			3	2,3%
Wykorzystuję wzrok przy poruszaniu się po ulicy	9	9,2%	1	3,3%	10	7,8%
Mogę czytać książki / czasopisma przy pomocy urządzeń powiększających	30	30,6%	10	33,3%	40	31,3%
Mogę czytać książki / czasopisma bez pomocy dodatkowych urządzeń	36	36,7%	19	63,3%	55	43,0%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Około 16% ogółu uczniów to osoby całkowicie niewidome lub posiadające co najwyżej poczucie światła. Wszyscy uczniowie tego typu uczą się w szkołach dla niewidomych / słabowidzących. Około 1/3 wszystkich uczniów objętych badaniem może czytać przy pomocy urządzeń powiększających. Odsetek ten jest analogiczny zarówno w szkołach otwartych jak i szkołach dla niewidomych / słabowidzących. Zdolność czytania zwykłego druku bez pomocy sprzętu specjalistycznego posiada 43% całej badanej próby, przy czym dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 63%, zaś dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ok. 37%.

Wiek, w którym nastąpiło inwalidztwo wzroku, jest istotnym wskaźnikiem rzutującym na proces dalszej edukacji i rozwoju.

Tabela 22 – Wiek w którym nastąpiło inwalidztwo wzroku (uczniowie)

P84	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Od urodzenia	62	63,3%	13	43,3%	75	58,6%
Od roku do 10 lat	29	29,6%	12	40,0%	41	32,0%
Od 11 lat lub więcej	7	7,1%	5	16,7%	12	9,4%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Odsetek uczniów, których inwalidztwo wzroku istnieje od urodzenia, jest wyższy w szkole dla niewidomych / słabowidzących (ok. 63%), niż w grupie uczniów szkół otwartych (ok. 43%). Dalszych ok. 30% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to osoby, których inwalidztwo zaistniało pomiędzy 1 a 10 rokiem życia. W grupie uczniów szkół otwartych analogiczny odsetek wynosi 40%. Uczniowie, u których inwalidztwo wzroku pojawiło się po ukończeniu 10 roku życia stanowią ok. 7% w szkole dla niewidomych / słabowidzących oraz ok. 17% w szkołach otwartych.

Tabela 23 – Inne niepełnosprawności posiadane przez uczniów

P76	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam także inne niepełnosprawności	12	12,4%	6	20,0%	18	14,2%
Nie, nie mam innych niepełnosprawności	85	87,6%	24	80,0%	109	85,8%
Ogółem	97	100,0%	30	100,0%	127	100,0%

Około 86% uczniów objętych badaniem nie posiada żadnych innych niepełnosprawności, oprócz inwalidztwa wzroku.

Nielicznych uczniów posiadających dodatkowe niepełnosprawności poproszono o ich wskazanie. Z uwagi na bardzo niewielką próbkę, uzyskane dane nie mogą być uogólniane w sensie statystycznym.

Tabela 24 – Rodzaj dodatkowej niepełnosprawności (uczniowie)

P77	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Schorzenia wewnętrzne (np. cukrzyca, nadciśnienie)	5	41,7%	3	50,0%	8	44,4%
Aparat ruchu	4	33,3%	2	33,3%	6	33,3%
System nerwowy	3	25,0%	1	16,7%	4	22,2%
Słuch	1	8,3%			1	5,6%
Ogółem	12	108,3%	6	100,0%	18	105,6%

Najczęstsze niepełnosprawności dodatkowe wśród uczniów to: „Schorzenia wewnętrzne”, „Aparat ruchu”, „System nerwowy” oraz „Słuch”.

Tabela 25 – Znajomość alfabetu brajla (uczniowie)

P79	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Znam biegle	27	27,6%			27	21,1%
Znam słabo	22	22,4%	3	10,0%	25	19,5%
Nie znam	49	50,0%	27	90,0%	76	59,4%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Około 60% wszystkich uczniów objętych badaniem nie zna w ogóle alfabetu brajla. Dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi 90%, dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących 50%. Bieglą znajomość alfabetu brajla deklaruje 21% ogółu objętych badaniem, są to wyłącznie uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących. Dalszych ok.19% deklaruje znajomość słabą. W tej kategorii mieszczą się nieliczne osoby znające alfabet brajla i uczące się w szkołach otwartych (10% tej grupy).

Tabela 26 – Używanie białej laski (uczniowie)

P80	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, nie używam	71	73,2%	30	100,0%	101	79,5%
Tak używam	26	26,8%			26	20,5%
Ogółem	97	100,0%	30	100,0%	127	100,0%

Okolo 80% grupy uczniów nie używa białej laski, wszystkie osoby używające laski to uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących, odsetek posługujących się laską dla tej grupy wynosi ok. 27%.

Powody nie używania białej laski przedstawia poniższa tabela.

Tabela 27 – Powody nie używania białej laski (uczniowie)

P81	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie ma takiej potrzeby, widzę na tyle dobrze, że mogę poruszać się bez laski	65	91,5%	30	100,0%	95	94,1%
Zwykle korzystam z pomocy osoby towarzyszącej	6	8,5%			6	5,9%
Ogółem	71	100,0%	30	100,0%	101	100,0%

Głównym powodem nieużywania białej laski jest brak takiej potrzeby. Okolo 8% uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących nie używa białej laski, ponieważ poruszają się przy pomocy przewodnika. W grupie uczniów szkół otwartych tego typu osób niema w ogóle.

Tabela 28 – Trudności w poruszaniu się (uczniowie)

P82	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, bardzo duże trudności	12	12,2%	1	3,3%	13	10,2%
Tak, umiarkowane trudności	42	42,9%	12	40,0%	54	42,2%
W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się	44	44,9%	17	56,7%	61	47,7%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Okolo połowa wszystkich uczniów deklaruje, że nie ma żadnych problemów z poruszaniem się. Różnice pomiędzy uczniami szkół otwartych i szkół dla niewidomych / słabowidzących są w tym wypadku niewielkie i wynoszą kolejno: ok. 57% i ok. 45%. Bardzo duże trudności w samodzielnym poruszaniu się deklaruje ok. 10% ogółu uczniów, niemal wszyscy ze szkół dla niewidomych / słabowidzących. Najliczniejszą grupę stanowią osoby oceniające swoje problemy w poruszaniu się jako „umiarkowane” – ok. 42%. Uczniowie szkół otwartych i specjalistycznych nie różnią się w tym względzie.

Tabela 29 – Ocena samodzielności życiowej (uczniowie)

P83	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Osoba w pełni samodzielna	45	45,9%	14	46,7%	59	46,1%
Osoba raczej samodzielna	39	39,8%	14	46,7%	53	41,4%
Osoba raczej niesamodzielna	12	12,2%	2	6,7%	14	10,9%
Osoba zupełnie niesamodzielna	2	2,0%			2	1,6%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Za „w pełni samodzielnych” i „raczej samodzielnych” uważa się ok. 87% ogółu uczniów. Osoby uważające się za mniej lub bardziej niesamodzielne stanowią ok. 12% całej badanej grupy. Odsetek ten jest nieznacznie większy wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących.

Problemy nauki w szkole

Trudności w nauce i ich rozwiązywanie

Uczniów poproszono o wskazanie tych przedmiotów, których szczególnie lubią się uczyć lub w których czują się szczególnie „mocni”.

Tabela 30 – Ulubione przedmioty

P5	P4				Ogółem	
	Szkola dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkola średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Informatyka	32	32,7%	2	6,7%	34	26,6%
Biologia	28	28,6%	8	26,7%	36	28,1%
Matematyka	26	26,5%	6	20,0%	32	25,0%
Język polski	23	23,5%	10	33,3%	33	25,8%
Geografia	19	19,4%	5	16,7%	24	18,8%
Język angielski	15	15,3%	6	20,0%	21	16,4%
WF	14	14,3%	2	6,7%	16	12,5%
Historia	12	12,2%	4	13,3%	16	12,5%
Język niemiecki	11	11,2%	4	13,3%	15	11,7%
Muzyka, historia muzyki	11	11,2%	1	3,3%	12	9,4%
Fizyka	7	7,1%	1	3,3%	8	6,3%
Chemia	6	6,1%	4	13,3%	10	7,8%
Wiedza o kulturze	3	3,1%	1	3,3%	4	3,1%
Język francuski	2	2,0%			2	1,6%
Rachunkowość			2	6,7%	2	1,6%
WOS			1	3,3%	1	0,8%
Nie mam ulubionego przedmiotu, w żadnym nie czuje się mocno	5	5,1%	1	3,3%	6	4,7%
Ogółem	98	218,4%	30	193,3%	128	212,5%

Ulubione przedmioty uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to: „Informatyka” (32,7%), „Biologia” (28,6%), „Matematyka” (26,5%) oraz „Język polski” (23,5%). Dla uczniów szkół otwartych hierarchia ta przedstawia się następująco: „Język polski (33,3%), „Biologia” (26,7%) oraz „Matematyka” i „Język angielski” (po 20%).

Wyraźna różnica pomiędzy uczniami obu typu szkół występuje przede wszystkim w popularności informatyki. Około 1/3 uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących wskazała ten przedmiot jako ulubiony. W grupie uczniów szkół otwartych preferencje takie są rzadkością. W tej ostatniej grupie najczęściej wymieniano język polski, rzadziej wskazywany jako ulubiony przez uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, ale również znajdujący się wśród czterech najpopularniejszych przedmiotów. Wyraźnie ulubionym przedmiotem w obu grupach uczniów jest biologia. W tym przypadku preferencje są niemal identyczne. Na porównywalnym poziomie w obu grupach plasuje się też zainteresowanie matematyką.

Można postawić hipotezę, że bardzo wysokie zainteresowanie informatyką wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i jednocześnie, niskie zainteresowanie tym przedmiotem wśród uczniów szkół otwartych, wynika z przyczyn technicznych. Szkoły dla niewidomych / słabowidzących są z reguły bardzo dobrze wyposażone w specjalistyczny sprzęt, umożliwiający uczniom z dysfunkcją wzroku na korzystanie z komputera. W szkołach otwartych sprzęt taki jest rzadkością, nie więc dziwnego, że uczniowie z inwalidztwem wzroku uczący się w takich szkołach, nie zaliczają informatyki do swoich ulubionych przedmiotów.

Po omówieniu przedmiotów ulubionych, uczniów poproszono o wskazanie przedmiotów sprawiających największe trudności.

Tabela 31 – Przedmioty sprawiające największe trudności

P6	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Matematyka	27	27,6%	9	30,0%	36	28,1%
Historia	21	21,4%	3	10,0%	24	18,8%
Język angielski	19	19,4%	1	3,3%	20	15,6%
Język niemiecki	17	17,3%	1	3,3%	18	14,1%
Fizyka	14	14,3%	12	40,0%	26	20,3%
Chemia	11	11,2%	5	16,7%	16	12,5%
Język rosyjski	8	8,2%			8	6,3%
Język polski	7	7,1%	4	13,3%	11	8,6%
Biologia	6	6,1%	3	10,0%	9	7,0%
Ekonomia	3	3,1%			3	2,3%
Geografia	1	1,0%	2	6,7%	3	2,3%
Rachunkowość	1	1,0%			1	0,8%
Żaden przedmiot nie sprawia mi szczególnej trudności	22	22,4%	9	30,0%	31	24,2%
Ogółem	98	160,2%	30	163,3%	128	160,9%

Okolo 78% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących oraz 70% uczniów szkół otwartych ma problemy z którymś z przedmiotów.

Jeśli dodamy wskazania dla wszystkich wymienianych języków obcych, to okazuje się, że dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących najpoważniejszym problemem jest nauka języka obcego. Na trudności takie wskazuje ok. 45% uczniów tych szkół, deklarujących jakieś trudności w nauce. Na kolejnych co do częstości miejscach uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących wymieniają „Matematykę” (27,6%), „Historię” (21,4%). Dla uczniów szkół otwartych najpoważniejszy problem stanowi natomiast „Fizyka (40%), „Matematyka” (30%) oraz „Chemia” (16,7%).

Deklarujących trudności z jakimiś przedmiotami poproszono o wskazanie głównej przyczyny tych trudności.

Tabela 32 – Przyczyny trudności z niektórymi przedmiotami

P7	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Brak zainteresowania tymi przedmiotami	39	51,3%	8	38,1%	47	48,5%
Brak uzdolnień w tym kierunku	19	25,0%	4	19,0%	23	23,7%
Powodem trudności jest brak wzroku / słaby wzrok	11	14,5%	9	42,9%	20	20,6%
Braki, zaległości	4	5,3%			4	4,1%
Brak zrozumienia przedmiotu i/lub za mała liczba godzin	3	3,9%			3	3,1%
Ogółem	76	100,0%	21	100,0%	97	100,0%

Wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących najliczniejszą grupę stanowią ci, którzy przyczynę swoich trudności, upatrują w braku zainteresowania danym przedmiotem (51,3%). Kolejnych 25% wskazuje na brak uzdolnień w tym kierunku. Jedynie ok. 15% wskazuje na brak wzroku, jako przyczynę trudności z niektórymi przedmiotami.

Uczniowie szkół otwartych wskazują przede wszystkim na wadę wzroku, jako główną przyczynę trudności w nauce – 42,9% wskazań, w dalszej kolejności na brak zainteresowania tym przedmiotem – 38,1% oraz brak uzdolnień w tym kierunku – 19%. Znacząco wyższy w szkołach otwartych odsetek uczniów upatrujących przyczyn trudności w swojej wadzie wzroku, wskazuje na niedostosowanie metodyki nauczania w tych szkołach, dla potrzeb uczniów niewidomych / słabowidzących. W szkołach specjalistycznych znacznie lepiej wyposażonych pod względem technicznym i metodycznym, uczniowie w znacznie mniejszym stopniu odczuwają swoje inwalidztwo, jako przeszkodę w uczeniu się.

Uczniów zgłaszających problemy z uczeniem się niektórych przedmiotów poproszono o wskazanie rodzajów pomocy, jaka mogłaby im pomóc pokonać te trudności.

Tabela 33 – Preferowane rodzaje pomocy

P8	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Korepetycje z tego przedmiotu / przedmiotów	60	77,9%	12	60,0%	72	74,2%
Własny komputer przenośny	13	16,9%	4	20,0%	17	17,5%
Własny komputer stacjonarny w domu	6	7,8%	4	20,0%	10	10,3%
Lektor	5	6,5%	3	15,0%	8	8,2%
Specjalistyczne wyposażenie komputera dla niewidomych (monitor brajlowski, programy udźwiękawiające / powiększające ekran)	6	7,8%	2	10,0%	8	8,2%
Zajęcia prowadzone przy dziennym świetle	3	3,9%	1	5,0%	4	4,1%
Dobór lepszych podręczników	1	1,3%			1	1,0%
Internet			1	5,0%	1	1,0%
Ogółem	77	122,1%	20	135,0%	97	124,7%

Uczniowie szkoły dla niewidomych / słabowidzących w zdecydowanej większości wskazują na korepetycje (ok.78%), jako sposób rozwiązania ich problemów. Druga co do częstości grupa wskazań dotyczy sprzętu komputerowego – ok. 17% chciałoby mieć własny komputer przenośny, ok. 8% własny komputer stacjonarny oraz ok. 8% specjalistyczne wyposażenie komputera dla niewidomych. Uczniowie szkół otwartych znacząco rzadziej wskazują na korepetycje, jako remedium dla ich problemów z nauką (60%). Oczekiwania wobec sprzętu komputerowego również i w tej grupie wymieniane są na drugim miejscu, i nie różnią się zbyt od wskazań uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących.

Uczniów poproszono też o podanie ewentualnych innych problemów w szkole, powodowanych przez inwalidztwo wzroku.

Tabela 34 – Inne sytuacje trudne spowodowane brakiem wzroku

P9	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie mam żadnych innych trudności	96	99,0%	26	86,7%	122	96,1%
Problem stanowi nieodpowiednie oświetlenie	1	1,0%	1	3,3%	2	1,6%
Muszę uważać na okulary			2	6,7%	2	1,6%
Problem stanowi ograniczony czas pracy z komputerem			1	3,3%	1	0,8%
WF – nie mogę wykonywać ćwiczeń			1	3,3%	1	0,8%
Ogółem	97	100,0%	30	103,3%	127	100,8%

Uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących niemal w 100% nie zgłaszają innych problemów, niż nauka niektórych przedmiotów. Uczniowie szkół otwartych zgłosili kilka takich problemów, tym niemniej także w tej grupie są one raczej rzadkie. Wśród tych nielicznych wymieniono: „Muszę uważać na okulary”, „Problem stanowi nieodpowiednie oświetlenie”, „Problem stanowi ograniczony czas pracy z komputerem” oraz „WF - nie mogę wykonywać ćwiczeń”.

Czas wolny

Respondentów poproszono o scharakteryzowanie swoich najbliższych kolegów, z uwagi na to, czy są to osoby widzące, czy osoby z dysfunkcją wzroku.

Tabela 35 – Najbliżsi koledzy to:

P10	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
W większości osoby niewidome / słabowidzące	15	15,3%			15	11,7%
Mniej więcej po równo widzące i niewidzące	64	65,3%	4	13,3%	68	53,1%
Prawie wyłącznie osoby widzące	19	19,4%	26	86,7%	45	35,2%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Okolo 65% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących deklaruje, że ich najbliżsi koledzy to po równo: osoby widzące i niewidzące. Dalszych ok. 19% deklaruje, że ich kolegami są niemal wyłącznie osoby widzące, ok. 15% ma kolegów niemal wszystkich niewidzących.

Uczniowie z dysfunkcją wzroku uczący się w szkołach otwartych najczęściej (ok. 87%) deklarują, że ich najbliżsi koledzy to niemal wyłącznie osoby widzące, dalszych ok. 13% ma wśród swych kolegów zarówno widzących jak i niewidzących.

Powyższa struktura relacji koleżeńskich koresponduje wyraźnie ze strukturą uczniów obu omawianych typów szkół. Uczniowie z wadą wzroku są nieliczni, nic więc dziwnego, że w szkołach otwartych ich koledzy to w zdecydowanej większości osoby widzące. Odwrotne zależności występują w szkołach dla niewidomych / słabowidzących.

Tabela 36 – Sposób spędzania wolnego czasu

P11	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie – rozmowy, muzyka, telewizja	68	69,4%	7	23,3%	75	58,6%
Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem – klub, kino, sport, spacer	22	22,4%	17	56,7%	39	30,5%
Sam w domu / Internacie – czytanie książek, słuchanie muzyki, telewizja, komputer	16	16,3%	9	30,0%	25	19,5%
Inne	1	1,0%			1	0,8%
Ogółem	98	109,2%	30	110,0%	128	109,4%

Główne sposoby spędzania wolnego czasu przez uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to: „Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie” (ok. 69%), „Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem” (ok. 22%) oraz „Sam w domu / Internacie” (ok. 16%). Dla uczniów szkół otwartych hierarchia wyborów jest odmienna: „Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem” (ok. 57%), „Sam w domu / Internacie” (30%) oraz „Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie” (ok. 23%).

Różnica w stylach spędzania wolnego czasu pomiędzy dwoma analizowanymi grupami uczniów jest wyraźna. Uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących spędzają czas głównie z kolegami w internacie lub w domu, ich rówieśnicy ze szkół otwartych również spędzają czas z kolegami, lecz poza domem.

Plany kontynuacji nauki

Kolejnym tematem wywiadu były plany uczniów odnośnie kontynuacji nauki po maturze.

Tabela 37 – Plany kontynuacji nauki

P12	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, zamierzam studiować na wyższej uczelni	56	57,1%	16	53,3%	72	56,3%
Tak, zamierzam się uczyć w szkole pomaturalnej	12	12,2%	5	16,7%	17	13,3%
Nie zamierzam kontynuować nauki po maturze	5	5,1%	2	6,7%	7	5,5%
Tak zamierzam się uczyć w szkole średniej	3	3,1%	4	13,3%	7	5,5%
Jeszcze nie wiem, nie podjąłem decyzji	22	22,4%	3	10,0%	25	19,5%
Ogółem	98	100,0%	30	100,0%	128	100,0%

Plany odnośnie kontynuacji nauki po maturze nie różnicują się w obu typach szkół. Nieco ponad 50% uczniów podjęło już decyzję o podjęciu studiów wyższych po maturze. Dalsze kilkanaście procent deklaruje zamiar kontynuacji nauki w szkołach pomaturalnych (ok. 13%). Około 1/5 respondentów nie podjęła jeszcze decyzji w kwestii kontynuacji nauki. Decyzję o zakończeniu nauki na maturze podjęło około 5% uczniów.

Uczniów, którzy już podjęli decyzję o kontynuacji nauki po maturze poproszono o podanie kierunków tych studiów. Z uwagi na niewielką liczbę próbek, uzyskane wyniki nie mogą być ekstrapolowane na całą populację.

Tabela 38 – Planowane kierunki kontynuacji nauki

P13	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Studium masażu	6	8,8%	2	9,5%	8	9,0%
Informatyka	6	8,8%	1	4,8%	7	7,9%
Pedagogika	4	5,9%	2	9,5%	6	6,7%
Dziennikarstwo	4	5,9%			4	4,5%

P13	P4				Ogółem	
	Szkola dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkola średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Germanistyka	3	4,4%	1	4,8%	4	4,5%
Historia	3	4,4%			3	3,4%
Anglistyka	1	1,5%	2	9,5%	3	3,4%
Ekonomia	2	2,9%			2	2,2%
Fizjoterapia	2	2,9%			2	2,2%
Stroicielstwo	2	2,9%			2	2,2%
Psychologia	1	1,5%	1	4,8%	2	2,2%
Technika ogrodnictwa	1	1,5%			1	1,1%
Terapia zajęciowa	1	1,5%			1	1,1%
Reżyseria dźwięku	1	1,5%			1	1,1%
Operator dźwięku	1	1,5%			1	1,1%
Prawo	1	1,5%			1	1,1%
Edukacja artystyczna	1	1,5%			1	1,1%
Turystyka	1	1,5%			1	1,1%
Administracja			1	4,8%	1	1,1%
Polonistyka			1	4,8%	1	1,1%
Jeszcze nie podjąłem decyzji	27	39,7%	10	47,6%	37	41,6%
Ogółem	68	100,0%	21	100,0%	89	100,0%

Okolo 42% uczniów obu typów szkół nie podjęło jeszcze decyzji co do wyboru kierunków studiów. Ci co taką decyzję podjęli wybierają najczęściej: „Studium masażu”, „Informatykę”, „Pedagogikę”, „Dziennikarstwo” oraz „Germanistykę”. Rzadziej wskazywano na: „Historię”, „Anglistykę”, „Ekonomię”, „Fizjoterapię” oraz „Stroicielstwo”.

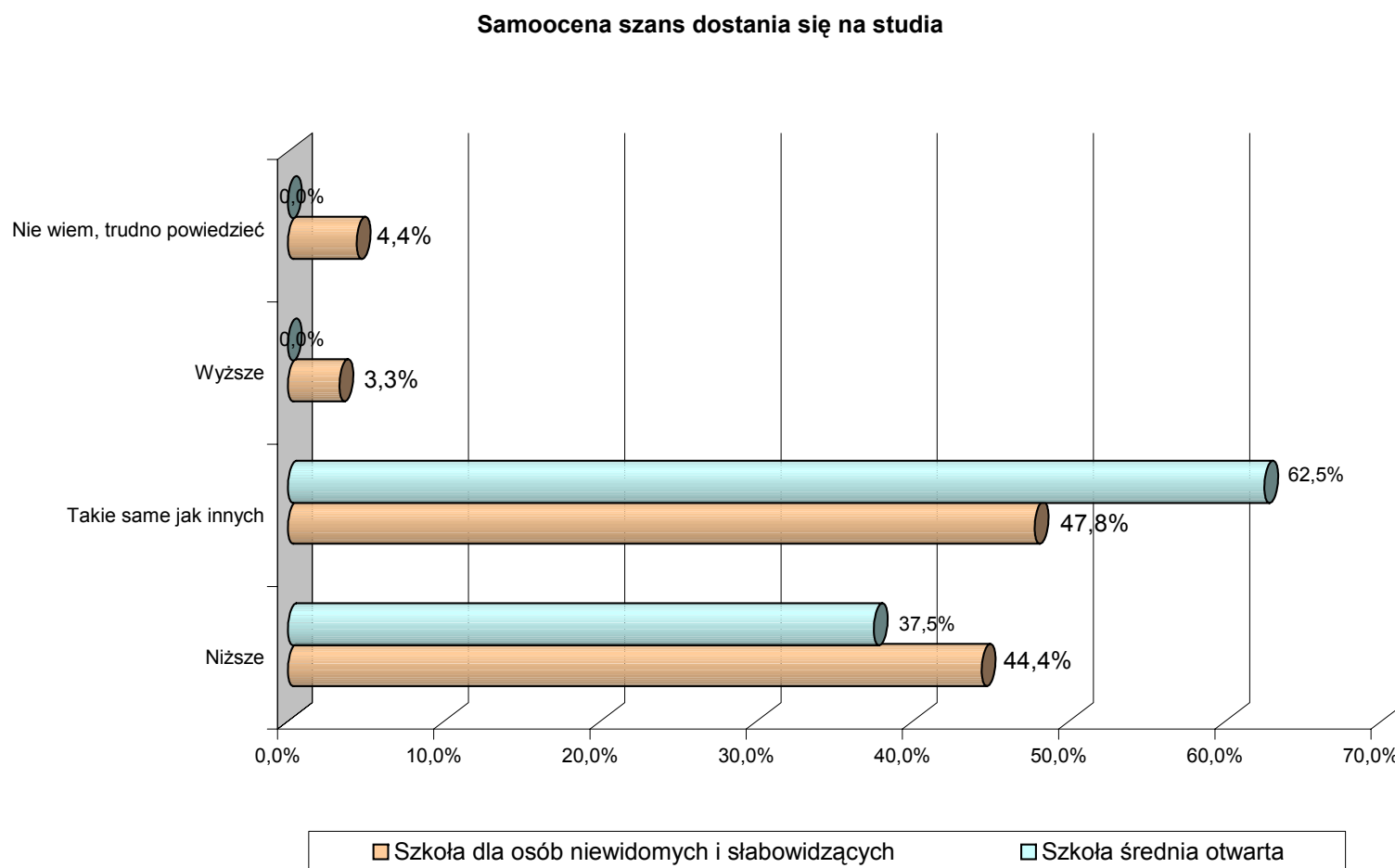
Rozmówców planujących kontynuację nauki na studiach wyższych, poproszono o ocenę szans dostania się na studia w porównaniu z osobami bez wady wzroku.

Tabela 39 – Samoocena szans dostania się na studia

P14	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie niższe	6	6,7%	1	4,2%	7	6,1%
Trochę niższe	34	37,8%	8	33,3%	42	36,8%
Takie same jak innych	43	47,8%	15	62,5%	58	50,9%
Trochę wyższe	1	1,1%			1	0,9%
Zdecydowanie wyższe	2	2,2%			2	1,8%
Nie wiem, trudno powiedzieć	4	4,4%			4	3,5%
Ogółem	90	100,0%	24	100,0%	114	100,0%

Okolo połowa uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ocenia jako „takie same” swoje szanse dostania się na studia, w porównaniu z osobami bez wady wzroku. Wśród uczniów szkół otwartych odsetek ten jest wyższy i wynosi ok. 62%. Jako niższe widzi swoje szanse ok. 44% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, wobec ok. 37% uczniów szkół otwartych. Pojedyncze osoby (3,3%) ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących oceniają swoje szanse jako wyższe, niż szanse rówieśników bez wady wzroku. Opinii takiej nie odnotowano wśród uczniów szkół otwartych.

Wykres 5 – Samoocena szans dostania się na studia

Kandydatów na studentów poproszono także o określenie przeszkód jakie dostrzegają w dostaniu się na uczelnie.

Tabela 40 – Dostrzegane przeszkody w dostaniu się na wyższą uczelnię

P15	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Słaby poziom przygotowania w szkole średniej – mogą nie zdać egzaminu	39	43,3%	13	54,2%	52	45,6%
Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku	41	45,6%	6	25,0%	47	41,2%
Niechęć uczelni do przyjmowania osób niewidomych / słabowidzących	18	20,0%	2	8,3%	20	17,5%
Zbyt krótki czas egzaminu	1	1,1%			1	0,9%
Zbyt duża liczba kontrkandydatów			1	4,2%	1	0,9%
Ogółem	99	111,1%	24	100,0%	114	108,8%

Dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących dwie najpoważniejsze przeszkody w dostaniu się na studia to: „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku” (45,6%) oraz „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” (43,3%). Na te same przeszkody wskazują uczniowie szkół otwartych, jednakże kolejność jest tu odwrócona. Na „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” wskazuje 54,2%, oraz 25% na „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku”. Około ¼ uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących wskazuje jako przeszkodę niechęć uczelni do przyjmowania osób z dysfunkcją wzroku. Czynniki te wymienia jedynie ok. 8% uczniów szkół otwartych.

Planujących studia wyższe poproszono też o wskazanie ich preferencji odnośnie egzaminu wstępnego na uczelnie.

Tabela 41 – Preferencje odnośnie egzaminu wstępnego na wyższą uczelnię

P16	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Chciałbym mieć do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej/słabowidzącej	57	63,3%	4	16,7%	61	53,5%

P16	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Chciałbym zdawać egzamin wyłącznie ustnie	28	31,1%	12	50,0%	40	35,1%
Chciałbym, aby przygotowano egzamin w powiększonej czcionce	9	10,0%	2	8,3%	11	9,6%
Chciałbym, aby dobrano dla mnie lepsze oświetlenie	2	2,2%			2	1,8%
Chciałbym zdawać egzamin w brajlu	1	1,1%			1	0,9%
Egzamin w normalnym trybie			6	25,0%	6	5,3%
Ogółem	90	107,8%	24	100,0%	114	106,1%

Najczęściej wskazywaną preferencją odnośnie egzaminu wstępnego w grupie uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących jest „Chciałbym mieć do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (63,3%). W drugiej kolejności wymieniano: „Chciałbym zdawać egzamin wyłącznie ustnie” (31,1%). Główne preferencje uczniów szkół otwartych są takie same, jednakże częstości wskazań są odwrotne – egzamin wyłącznie ustny chciałoby zdawać 50%, zaś na dostępność komputera z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej wskazuje 16,7%. Około 10% uczniów obu typów szkół preferuje egzamin w oparciu o materiały drukowane o powiększonej czcionce. Około ¼ uczniów szkół otwartych preferuje egzamin w normalnym trybie, takim samym jak dla osób widzących.

Tabela 42 – Czy kurs przygotowawczy mógłby zwiększyć szanse dostania się na uczelnię wyższą

P17	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	1	1,1%	1	4,2%	2	1,8%
Raczej nie	3	3,3%	6	25,0%	9	7,9%
Obojętne - ani tak, ani nie	2	2,2%	1	4,2%	3	2,6%
Raczej tak	33	36,7%	12	50,0%	45	39,5%
Zdecydowanie tak	48	53,3%	4	16,7%	52	45,6%
Nie wiem, trudno powiedzieć	3	3,3%			3	2,6%
Ogółem	90	100,0%	24	100,0%	114	100,0%

Kolejnym aspektem związanym z planami kontynuacji nauki po maturze, była kwestia oceny wpływu ewentualnego kursu przygotowawczego na szanse dostania się na studia.

Niemal wszyscy kandydaci na studentów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących sądzą, że ukończenie specjalistycznego kursu przygotowawczego zwiększyłoby ich szanse dostania się na uczelnię wyższą (90%). Podobnego zdania jest ok. 67% uczniów szkół otwartych. Około 1/3 uczniów szkół otwartych jest przeciwnego zdania i nie sądzi, aby ukończenie takiego kursu zwiększyło ich szansę dostania się na uczelnię.

Tabela 43 – Czy biegła znajomość obsługi komputera i niektórych programów może zwiększyć szanse w dostaniu się na studia

P18	P4				Ogółem	
	Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących		Szkoła średnia otwarta			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	1	1,1%	1	4,2%	2	1,8%
Raczej nie	3	3,3%	1	4,2%	4	3,5%
Obojętne - ani tak, ani nie	4	4,4%	1	4,2%	5	4,4%
Raczej tak	31	34,4%	10	41,7%	41	36,0%
Zdecydowanie tak	50	55,6%	10	41,7%	60	52,6%
Nie wiem, trudno powiedzieć	1	1,1%	1	4,2%	2	1,8%
Ogółem	90	100,0%	24	100,0%	114	100,0%

Podobnie jak w przypadku kursu przygotowawczego 90% uczniów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących uważa, że „biegła znajomość komputera i obsługi niektórych programów” może zwiększyć ich szanse w dostaniu się na studia. Przekonanie to jest niemal równie powszechne wśród uczniów szkół otwartych (83,3%).

Podsumowanie – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych

Charakterystyka socjo – demograficzna

- W próbie badawczej znalazło się 128 uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Proporcja w grupie uczniów pomiędzy uczącymi się w szkole dla niewidomych / słabowidzących oraz w szkołach otwartych wynosi 76,6% do 23,4%.

Profil socjo – demograficzny

- W grupie uczniów znalazło się około 55% mężczyzn i ok. 45% kobiet.
- Najlicniejsza grupa uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i szkół otwartych, znajduje się w przedziale od 17 do 19 lat.
- Połowa uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących mieszka na stałe na wsi. Dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 43%. W Krakowie mieszka na stałe ok. 5% uczniów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących, ok. 17% uczniów szkół otwartych mieszka w Krakowie.
- Około 85% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących mieszka w internacie, 15% z rodzicami. Wszyscy uczniowie szkół otwartych objęci badaniem mieszkają wraz z rodzicami.
- Uczniowie szkoły dla niewidomych / słabowidzących częściej (52%) niż uczniowie szkół otwartych (ok. 37%) pochodzą z rodzin wielodzietnych, o liczbie członków gospodarstwa domowego 5 lub więcej.
- Około 26% ogółu uczniów ocenia swoją sytuację finansową jako dobrą lub zdecydowanie dobrą. Około 13% ocenia tę sytuację jako mniej lub bardziej złą. Pozostali ok. 61% charakteryzują swoją sytuację finansową jako przeciętną.

Problemy inwalidztwa wzroku

- Około 44% ogółu uczniów objętych badaniem to inwalidzi wzroku w stopniu znacznym. Wśród uczniów szkół dla niewidomych i słabowidzących odsetek ten wynosi 52%, wśród uczniów szkół otwartych jedynie ok. 17%. Inwalidztwo wzroku w stopniu umiarkowanym posiada ok. 48% wszystkich uczniów objętych badaniem, dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 63%, dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ok. 43%. Inwalidami wzroku w stopniu lekkim jest około 9% w całej populacji uczniów.
- Około 16% ogółu uczniów to osoby całkowicie niewidome lub posiadające co najwyżej poczucie światła. Wszyscy uczniowie tego typu uczą się w szkołach dla niewidomych / słabowidzących. Około 1/3 wszystkich uczniów objętych badaniem może czytać przy pomocy urządzeń powiększających. Odsetek ten jest analogiczny zarówno w szkołach otwartych jak i szkołach dla niewidomych / słabowidzących. Zdolność czytania zwykłego druku bez pomocy sprzętu specjalistycznego posiada 43% całej bada-

nej próby, przy czym dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 63%, zaś dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ok. 37%.

- Odsetek uczniów, których inwalidztwo wzroku istnieje od urodzenia jest wyższy w szkole dla niewidomych / słabowidzących (ok. 63%), niż w grupie uczniów szkół otwartych (ok. 43%). Dalszych ok. 30% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to osoby, których inwalidztwo zaistniało pomiędzy 1 a 10 rokiem życia. W grupie uczniów szkół otwartych analogiczny odsetek wynosi 40%. Uczniowie, u których inwalidztwo wzroku pojawiło się po ukończeniu 10 roku życia stanowią ok. 7% w szkole dla niewidomych / słabowidzących oraz ok. 17% w szkołach otwartych.
- Około 86% uczniów objętych badaniem nie posiada żadnych innych niepełnosprawności, oprócz inwalidztwa wzroku. Najczęstsze niepełnosprawności dodatkowe wśród uczniów to: „Schorzenia wewnętrzne”, „Aparat ruchu”, „System nerwowy” oraz „Słuch”.
- Około 60% wszystkich uczniów objętych badaniem nie zna w ogóle alfabetu brajla. Dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi 90%, dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących 50%. Biegłą znajomość alfabetu brajla deklaruje 21% ogółu objętych badaniem, są to wyłącznie uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących. Dalszych ok. 19% deklaruje znajomość słabą. W tej kategorii mieszczą się nieliczne osoby znające alfabet brajla i uczące się w szkołach otwartych (10% tej grupy).
- Około 80% grupy uczniów nie używa białej laski, wszystkie osoby używające laski to uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących, odsetek posługujących się laską dla tej grupy wynosi ok. 27%.
- Głównym powodem nieużywania białej laski jest brak takiej potrzeby. Około 8% uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących nie używa białej laski, ponieważ poruszają się przy pomocy przewodnika. W grupie uczniów szkół otwartych tego typu osób niema w ogóle.
- Za „w pełni samodzielnych” i „raczej samodzielnych” uważa się ok. 87% ogółu uczniów. Osoby uważające się za mniej lub bardziej niesamodzielne stanowią ok. 12% całej badanej grupy. Odsetek ten jest nieznacznie większy wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących.

Problemy nauki w szkole

Trudności w nauce i ich rozwiązywanie

- Ulubione przedmioty uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to: „Informatyka” (32,7%), „Biologia” (28,6%), „Matematyka” (26,5%) oraz „Język polski” (23,5%). Dla uczniów szkół otwartych hierarchia ta przedstawia się nieco odmiennie: „Język polski (33,3%), „Biologia” (26,7%) oraz „Matematyka” i „Język angielski” (po 20%).
- Wyraźna różnica pomiędzy uczniami obu typu szkół występuje przede wszystkim w popularności informatyki. Około 1/3 uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzą-

cych wskazała ten przedmiot jako ulubiony. W grupie uczniów szkół otwartych preferencje takie są rzadkością.

- Można postawić hipotezę, że bardzo wysokie zainteresowanie informatyką wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i jednocześnie, niskie zainteresowanie tym przedmiotem wśród uczniów szkół otwartych, wynika z przyczyn technicznych. Szkoły dla niewidomych / słabowidzących są z reguły bardzo dobrze wyposażone w specjalistyczny sprzęt, umożliwiający uczniom z dysfunkcją wzroku na korzystanie z komputera. W szkołach otwartych sprzęt taki jest rzadkością, nie więc dziwnego, że uczniowie z inwalidztwem wzroku uczący się w takich szkołach, nie zaliczają informatyki do swoich ulubionych przedmiotów.
- Jeśli dodamy wskazania dla wszystkich wymienianych języków obcych, to okazuje się, że dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących najpoważniejszym problemem jest nauka języka obcego. Na trudności takie wskazuje ok. 45% uczniów tych szkół, deklarujących jakieś trudności w nauce. Na kolejnych co do częstości miejscach uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących wymieniają „Matematykę” (27,6%), „Historię” (21,4%). Dla uczniów szkół otwartych najpoważniejszy problem stanowi natomiast „Fizyka (40%), „Matematyka” (30%) oraz „Chemia” (16,7%). Około ¼ uczniów obu typów szkół nie ma problemów z żadnym z przedmiotów.
- Wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących najliczniejszą grupę stanowią ci, którzy przyczynę swoich trudności upatrują w braku zainteresowania danym przedmiotem (51,3%). Kolejnych 25% wskazuje na brak uzdolnień w tym kierunku. Jedynie ok. 15% wskazuje na brak wzroku, jako przyczynę trudności z niektórymi przedmiotami.
- Uczniowie szkół otwartych wskazują przede wszystkim na wadę wzroku, jako główną przyczynę trudności w nauce – 42,9% wskazań, w dalszej kolejności na brak zainteresowania tym przedmiotem – 38,1% oraz brak uzdolnień w tym kierunku – 19%. Znacząco wyższy w szkołach otwartych odsetek uczniów upatrujących przyczyn trudności w swojej wadzie wzroku, wskazuje na niedostosowanie metodyki nauczania w tych szkołach, dla potrzeb uczniów niewidomych / słabowidzących. W szkołach specjalistycznych znacznie lepiej wyposażonych pod względem technicznym i metodycznym, uczniowie w znacznie mniejszym stopniu odczuwają swoje inwalidztwo, jako przeszkodę w uczeniu się.
- Uczniowie szkoły dla niewidomych / słabowidzących w zdecydowanej większości wskazują na korepetycje (ok. 78%), jako sposób rozwiązania ich problemów. Druga co do częstości grupa wskazań dotyczy sprzętu komputerowego – ok. 17% chciałoby mieć własny komputer przenośny, ok. 8% własny komputer stacjonarny oraz ok. 8% specjalistyczne wyposażenie komputera dla niewidomych. Uczniowie szkół otwartych znacząco rzadziej wskazują na korepetycje, jako remedium dla ich problemów z nauką (60%). Oczekiwania wobec sprzętu komputerowego również i w tej grupie wymieniane są na drugim miejscu, i nie różnią się zbytnio od wskazań uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących.

- Uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących niemal w 100% nie zgłaszają innych problemów, niż nauka niektórych przedmiotów. Uczniowie szkół otwartych zgłosili kilka takich problemów, tym niemniej także w tej grupie są one raczej rzadkie. Wśród tych nielicznych wymieniono: „Muszę uważać na okulary”, „Problem stanowi nieodpowiednie oświetlenie”, „Problem stanowi ograniczony czas pracy z komputerem” oraz „WF - nie mogę wykonywać ćwiczeń”.

Czas wolny

- Około 65% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących deklaruje, że ich najbliżsi koledzy to po równo: osoby widzące i niewidzące. Dalszych ok. 19% deklaruje, że ich kolegami są niemal wyłącznie osoby widzące, ok. 15% ma kolegów niemal wszystkich niewidzących.
- Uczniowie z dysfunkcją wzroku uczący się w szkołach otwartych najczęściej (ok. 87%) deklarują, że ich najbliżsi koledzy to niemal wyłącznie osoby widzące, dalszych ok. 13% ma wśród swych kolegów zarówno widzących jak i niewidzących.
- Powyższa struktura relacji koleżeńskich koresponduje wyraźnie ze strukturą uczniów obu omawianych typów szkół. Uczniowie z wadą wzroku są nieliczni, nie więc dziwnego, że w szkołach otwartych ich koledzy to w zdecydowanej większości osoby widzące. Odwrotne zależności występują w szkołach dla niewidomych / słabowidzących
- Główne sposoby spędzania wolnego czasu przez uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących to: „Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie” (ok. 69%), „Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem” (ok. 22%) oraz „Sam w domu / Internacie” (ok. 16%). Dla uczniów szkół otwartych hierarchia wyborów jest odmienna: „Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem” (ok. 57%), „Sam w domu / Internacie” (30%) oraz „Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie” (ok. 23%).
- Różnica w stylach spędzania wolnego czasu pomiędzy dwoma analizowanymi grupami uczniów jest wyraźna. Uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących spędzają czas głównie z kolegami w internacie lub w domu, ich rówieśnicy ze szkół otwartych również spędzają czas z kolegami, lecz poza domem.

Plany kontynuacji nauki

- Plany odnośnie kontynuacji nauki po maturze nie różnicują się w obu typach szkół. Nieco ponad 50% uczniów podjęło już decyzję o podjęciu studiów wyższych po maturze. Dalsze kilkanaście procent deklaruje zamiar kontynuacji nauki w szkołach pomaaturalnych (ok. 13%). Około 1/5 respondentów nie podjęła jeszcze decyzji w kwestii kontynuacji nauki. Decyzję o zakończeniu nauki na maturze podjęło około 5% uczniów.
- Około 42% uczniów obu typów szkół nie podjęło jeszcze decyzji co do wyboru kierunków studiów. Ci co taką decyzję podjęli wybierają najczęściej: „Studium masażu”, „Informatykę”, „Pedagogikę”, „Dziennikarstwo” oraz „Germanistykę”. Rzadziej wskazywano na: „Historię”, „Anglistykę”, „Ekonomię”, „Fizjoterapię” oraz „Stroicielstwo”.
- Około połowa uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących ocenia jako „takie same” swoje szanse dostania się na studia, w porównaniu z osobami bez wady wzro-

ku. Wśród uczniów szkół otwartych odsetek ten jest wyższy i wynosi ok. 62%. Jako niższe widzi swoje szanse ok. 44% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, wobec ok. 37% uczniów szkół otwartych. Pojedyncze osoby (3,3%) ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących oceniają swoje szanse jako wyższe, niż szanse rówieśników bez wady wzroku. Opinii takiej nie odnotowano wśród uczniów szkół otwartych.

- Dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących dwie najpoważniejsze przeszkody w dostaniu się na studia to: „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku” (45,6%) oraz „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” (43,3%). Na te same przeszkody wskazują uczniowie szkół otwartych, jednakże kolejność jest tu odwrócona. Na „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” wskazuje 54,2%, oraz 25% na „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku”. Około 1/4 uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących wskazuje jako przeszkodę niechęć uczelni do przyjmowania osób z dysfunkcją wzroku. Czynniki te wymienia jedynie ok. 8% uczniów szkół otwartych.
- Najczęściej wskazywaną preferencją odnośnie egzaminu wstępnego w grupie uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących jest „Chciałbym mieć do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (63,3%). W drugiej kolejności wymieniano: „Chciałbym zdawać egzamin wyłącznie ustnie” (31,1%). Główne preferencje uczniów szkół otwartych są takie same, jednakże częstości wskazań są odwrotne – egzamin wyłącznie ustny chciałoby zdawać 50%, zaś na dostępność komputera z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej wskazuje 16,7%. Około 1/4 uczniów szkół otwartych preferuje egzamin w normalnym trybie, takim samym jak dla osób widzących.
- Niemal wszyscy kandydaci na studentów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących sądzą, że ukończenie specjalistycznego kursu przygotowawczego zwiększyłoby ich szanse dostania się na uczelnie wyższą (90%). Podobnego zdania jest ok. 67% uczniów szkół otwartych. Około 1/3 uczniów szkół otwartych jest przeciwnego zdania i nie sądzi, aby ukończenie takiego kursu zwiększyło ich szansę dostania się na uczelnię.
- Podobnie jak w przypadku kursu przygotowawczego, 90% uczniów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących uważa, że „biegła znajomość komputera i obsługi niektórych programów” może zwiększyć ich szanse w dostaniu się na studia. Przekonanie to jest niemal równie powszechne wśród uczniów szkół otwartych (83,3%).

Studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych

Charakterystyka socjo – demograficzna (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych)

Profil socjo – demograficzny (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych)

Tabela 44 – Płeć (studenci / słuchacze)

P71	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mężczyzna	30	50,0%	28	51,9%	58	50,9%
Kobieta	30	50,0%	26	48,1%	56	49,1%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Zróznicowanie według płci, zarówno w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych, jak i w grupie studentów uczelni wyższych, jest niemal równe dla kobiet i mężczyzn.

Tabela 45 – Wiek (studenci / słuchacze)

P72	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
16 – 19 lat	2	3,3%	4	7,4%	6	5,3%
20 – 24 lat	48	80,0%	31	57,4%	79	69,3%
25 i więcej lat	10	16,7%	19	35,2%	29	25,4%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

W grupie słuchaczy szkół pomaturalnych około 83% to osoby w wieku 19 do 24 lat, około 17% osoby w wieku 25 lat i więcej. W grupie studentów uczelni wyższych ok. 65% to osoby w wieku 19 do 24 lat, około 35% w wieku 25 lat i więcej.

Tabela 46 – Typ ukończonej szkoły średniej (studenci / słuchacze)

P19	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Szkoła średnia dla uczniów niewidomych / niedowidzących	20	33,3%	10	18,5%	30	26,3%
Szkoła średnia otwarta	40	66,7%	44	81,5%	84	73,7%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Około ¼ zarówno słuchaczy szkół pomaturalnych jak i studentów szkół wyższych, to absolwenci szkół średnich, dla osób niewidomych i słabowidzących, około ¾ zarówno słuchaczy jak i studentów ukończyło szkołę średnią w systemie otwartym.

Tabela 47 – Miejsce stałego zamieszkania (studenci / słuchacze)

P87	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wieś	26	43,3%	15	27,8%	41	36,0%
Miasto nie będące powiatem	8	13,3%	7	13,0%	15	13,2%
Miasto powiatowe	19	31,7%	15	27,8%	34	29,8%
Kraków	7	11,7%	17	31,5%	24	21,1%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Odsetek słuchaczy szkół pomaturalnych mieszkających na wsi jest znacznie wyższy (ok. 43%), niż analogiczny odsetek studentów szkół wyższych (ok. 28%). W Krakowie mieszka na stałe ok. 12% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 31% studentów szkół wyższych.

Tabela 48 – Rodzaj miejsca zamieszkania (studenci / słuchacze)

P89	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mieszkanie samodzielne	2	3,3%	5	9,3%	7	6,1%
Z rodzicami	19	31,7%	35	64,8%	54	47,4%
W internacie / akademiku	39	65,0%	14	25,9%	53	46,5%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Ok. 65% słuchaczy szkół pomaturalnych mieszka w internatach, w grupie studentów szkół wyższych odsetek ten wynosi tylko ok. 26%. W grupie tej około 9% ma własne mieszkanie, a ok. 65% mieszka wraz z rodzicami.

Tabela 49 – Wielkość gospodarstwa (studenci / słuchacze)

P86	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1 – 2 osób	3	5,0%	7	13,0%	10	8,8%
3osoby	14	23,3%	13	24,1%	27	23,7%
4osoby	13	21,7%	14	25,9%	27	23,7%
5 osób i więcej	30	50,0%	20	37,0%	50	43,9%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Słuchacze szkół pomaturalnych nieco częściej (50%) pochodzą z rodzin o liczbie członków gospodarstwa 5 lub więcej osób, niż studenci szkół wyższych (37%).

Tabela 50 – Samoocena sytuacji finansowej (studenci / słuchacze)

P90	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie zła	4	6,7%	4	7,5%	8	7,1%
Raczej zła	8	13,3%	9	17,0%	17	15,0%
Przeciętna, ani dobra ani zła	39	65,0%	28	52,8%	67	59,3%
Raczej dobra	9	15,0%	12	22,6%	21	18,6%
Zdecydowanie dobra						
Ogółem	60	100,0%	53	100,0%	113	100,0%

20% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 24% studentów szkół wyższych ocenia swoją sytuację finansową jako złą. Najczęściej swoją sytuację finansową słuchacze i studenci oceniają jako przeciętną, kolejno: 65% i ok. 53%. Osoby oceniające swoją sytuację jako „raczej” dobrą stanowią kolejno: 15% i ok. 23%.

Problemy inwalidztwa wzroku (studenci uczelni wyższych oraz słuchacze szkół pomaturalnych)

Tabela 51 – Stopień inwalidztwa wzrok – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (studenci / słuchacze)

P90	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
W stopniu lekkim (dawniej III grupa)	1	1,7%	1	1,9%	2	1,8%
W stopniu umiarkowanym (dawniej II)	32	54,2%	34	63,0%	66	58,4%
W stopniu znacznym (dawniej I grupa)	26	44,1%	19	35,2%	45	39,8%
Ogółem	59	100,0%	54	100,0%	113	100,0%

Okolo 44% słuchaczy szkół pomaturalnych i okolo 35% studentów szkół wyższych, to osoby będące inwalidami wzroku w stopniu znacznym. Okolo 54% słuchaczy szkół pomaturalnych i 63% studentów szkół wyższych stanowią osoby będące inwalidami wzroku w stopniu umiarkowanym. Słuchacze i studenci o lekkim stopniu inwalidztwa wzroku stanowią znikomy odsetek – poniżej 2%.

Tabela 52 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (studenci / słuchacze)

P78	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem całkowicie niewidomy	6	10,0%	2	3,7%	8	7,0%
Mam tylko poczucie światła	3	5,0%	2	3,7%	5	4,4%
Mogę rozróżniać twarze	3	5,0%			3	2,6%
Wykorzystuję wzrok przy poruszaniu się po ulicy	4	6,7%	3	5,6%	7	6,1%
Mogę czytać książki / czasopisma przy pomocy urządzeń powiększających	24	40,0%	24	44,4%	48	42,1%
Mogę czytać książki / czasopisma bez pomocy dodatkowych urządzeń	20	33,3%	23	42,6%	43	37,7%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Odsetek osób całkowicie niewidomych, to znaczy posiadających co najwyżej poczucie światła, wynosi w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych 15%, zaś w grupie studentów szkół wyższych ok. 7%. Jednocześnie 33% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 43% studentów szkół wyższych deklaruje, że ich stan wzroku pozwala na czytanie, bez żadnych urządzeń pomocniczych. Odsetek osób czytających wyłącznie przy pomocy urządzeń specjalnych wynosi – 40% w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych, oraz ok. 44% w grupie studentów szkół wyższych.

Tabela 53 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (studenci / słuchacze)

P84	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Od urodzenia	36	60,0%	28	51,9%	64	56,1%
Od roku do 10 lat	13	21,7%	17	31,5%	30	26,3%
Od 11 lat i więcej	11	18,3%	9	16,7%	20	17,5%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Odsetek osób, których inwalidztwo wzroku datuje się od urodzenia jest nieco wyższy w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych (60%), niż w grupie studentów uczelni wyższych (ok. 52%). I odwrotnie, wśród studentów nieco więcej (ok. 32%) jest osób, których inwalidztwo powstało pomiędzy 1 a 10 rokiem życia, w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych odsetek ten wynosi ok. 22%.

Tabela 54 – Inne niepełnosprawności (studenci / słuchacze)

P76	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam także inne niepełnosprawności	3	5,1%	7	13,0%	10	8,8%
Nie, nie mam innych niepełnosprawności	56	94,9%	47	87,0%	103	91,2%
Ogółem	59	100,0%	54	100,0%	113	100,0%

Odsetek osób posiadających oprócz inwalidztwa wzroku jeszcze jakieś inne niepełnosprawności wynosi w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych oraz studentów szkół wyższych od 5% do 13%.

Tabela 55 – Rodzaj innych niepełnosprawności (studenci / słuchacze)

P77	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Aparat ruchu	2	66,7%			2	20,0%
Słuch	1	33,3%	2	28,6%	3	30,0%
Schorzenia wewnętrzne (np. cukrzyca, nadciśnienie)			3	42,9%	3	30,0%
System nerwowy			1	14,3%	1	10,0%
Inne			1	14,3%	1	10,0%
Ogółem	3	100,0%	7	100,0%	10	100,0%

Nieliczne osoby w grupie słuchaczy / studentów posiadające dodatkowe niepełnosprawności wskazują względnie najczęściej na inwalidztwo słuchu i schorzenia wewnętrzne.

Tabela 56 – Znajomość alfabetu brajla (studenci / słuchacze)

P79	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Znam biegle	13	21,7%	9	16,7%	22	19,3%
Znam słabo	20	33,3%	8	14,8%	28	24,6%
Nie znam	27	45,0%	37	68,5%	64	56,1%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Bieglą znajomość alfabetu brajla deklaruje ok. 22% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 17% studentów szkół wyższych, słabą znajomość deklaruje dalszych ok. 33% słuchaczy i ok. 15% studentów, w ogóle nie zna alfabetu brajla 45% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 68% studentów szkół wyższych.

Tabela 57 – Używanie białej laski (studenci / słuchacze)

P80	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, nie używam	46	76,7%	48	88,9%	94	82,5%
Tak używam	14	23,3%	6	11,1%	20	17,5%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Białej laski do poruszania się używa ok. 23% słuchaczy szkół pomaturalnych i 11% studentów szkół wyższych.

Praktycznie jedynym powodem nie używania białej laski przez słuchaczy szkoły pomaturalnej i studentów uczelni wyższych, jest brak takiej potrzeby wynikający z wystarczającego do poruszania się stanu narządu wzroku.

Tabela 58 – Powody nie używania białej laski (studenci / słuchacze)

P81	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie ma takiej potrzeby, widzę na tyle dobrze, że mogę poruszać się bez laski	43	97,7%	47	100,0%	90	98,9%
Zwykle korzystam z pomocy osoby towarzyszącej						
Mam psa przewodnika						
Nie umiem sprawnie posługiwać się laską						
Inne	1	2,3%			1	1,1%
Ogółem	44	100,0%	47	100,0%	91	100,0%

Tabela 59 – Trudności w poruszaniu się (studenci / słuchacze)

P82	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, bardzo duże trudności	2	3,3%	4	7,4%	6	5,3%
Tak, umiarkowane trudności	26	43,3%	22	40,7%	48	42,1%
W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się	32	53,3%	28	51,9%	60	52,6%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Duże trudności w poruszaniu się w nieznanym terenie deklaruje ok. 3% słuchaczy szkół pomaturalnych i ok. 7% studentów uczelni wyższych. Nieco ponad 50% w obu grupach nie ma żadnych trudności w poruszaniu się w obcym terenie, około 40% ma trudności umiarkowane.

Tabela 60 –Ocena samodzielności życiowej (studenci / słuchacze)

P83	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem osobą w pełni samodzielną	29	48,3%	35	64,8%	64	56,1%
Jestem osobą raczej samodzielną	25	41,7%	18	33,3%	43	37,7%
Jestem osobą raczej niesamodzielną	3	5,0%	1	1,9%	4	3,5%
Jestem osobą zupełnie niesamodzielną	1	1,7%			1	0,9%
Nie wiem, trudno powiedzieć	2	3,3%			2	1,8%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	114	100,0%

Za osoby w pełni samodzielne życiowo uważa się ok. 48% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 65% studentów szkół wyższych. Za „raczej” samodzielnych uważa się kolejno: ok. 42% i ok. 33% w obu grupach. Odsetek osób uważających się za raczej niesamodzielnych wynosi w obu grupach kolejno: ok. 5% i ok. 2%.

Rodzaje szkół pomaturalnych / uczelni wyższych

W poniższych tabelach oprócz informacji o szkołach / kierunkach na jakich uczą się obecni słuchacze i studenci, przedstawiono także informacje o szkołach pomaturalnych i wyższych ukończonych przez absolwentów z grupy objętej badaniem. Pozwala to na lepsze zorientowanie się w rodzajach wykształcenia preferowanego przez osoby z dysfunkcją wzroku.

Tabela 61 – Rodzaje szkół pomaturalnych / uczelni wyższych

P20	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Medyczne Studium Masażu Leczniczego w Krakowie	24	40,0%			16	34,0%	9	29,0%	49	25,8%
Policealna Integracyjna Szkoła Masażu w Krakowie	27	45,0%			1	2,1%	1	3,2%	29	15,3%
AP Kraków			11	21,2%	6	12,8%	6	19,4%	23	12,1%
UJ			8	15,4%	5	10,6%	1	3,2%	14	7,4%
AGH			12	23,1%	5	10,6%	2	6,5%	19	10,0%
PAT			1	1,9%			2	6,5%	3	1,6%
AE Kraków			4	7,7%	1	2,1%			5	2,6%
Akademia Podlaska			1	1,9%			1	3,2%	2	1,1%
SSGW W-wa			1	1,9%					1	0,5%
AP Siedlce					1	2,1%			1	0,5%
Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Krakowie			3	5,8%					3	1,6%
Akademia Muzyczna w Krakowie			1	1,9%	2	4,3%			3	1,6%
Policealne Studium Zawodowe					1	2,1%			1	0,5%
Policealne Studium Zdrowia Publicznego w Krakowie							1	3,2%	1	0,5%
Zespół Szkół Ogólnokształcących					2	4,3%			2	1,1%
Studium Hotelarskie	1	1,7%							1	0,5%
Zespół Szkół Poligraficzno-Księgowych					1	2,1%			1	0,5%
Studium dietetyczne					1	2,1%			1	0,5%
Krakowska Szkoła Wyższa			2	3,8%			1	3,2%	3	1,6%
Niepubliczna Szkoła Biznesu							1	3,2%	1	0,5%
Wyższa Szkoła Zawodowa			5	9,6%					5	2,6%
Studium Policealne ul. Tyniecka	6	10,0%			1	2,1%	2	6,5%	9	4,7%
Wyższa Szkoła Filozofii i Pedagogiki			1	1,9%			1	3,2%	2	1,1%

P20	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Akademia Świętokrzyska			1	1,9%					1	0,5%
Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku			1	1,9%					1	0,5%
Studium detektywistyczne					1	2,1%			1	0,5%
CCK Kraków	1	1,7%							1	0,5%
Medyczne studium zawodowe					1	2,1%	1	3,2%	2	1,1%
Pomaturalne Studium Informacyjne							1	3,2%	1	0,5%
Uniwersytet M.C. Skłodowskiej					1	2,1%			1	0,5%
Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa							1	3,2%	1	0,5%
ZOZ Studium Pomaturalne					1	2,1%			1	0,5%
Szkoła Policealna Integracyjna w Chrzanowie	1	1,7%							1	0,5%
Ogółem	60	100,0%	52	100,0%	47	100,0%	31	100,0%	190	100,0%

Wśród ogółu studentów i absolwentów szkół pomaturalnych i wyższych objętych badaniem, najliczniejszą grupę stanowią uczniowie Medycznego Studium Masażu Leczniczego oraz Policealnej Integracyjnej Szkoły Masażu. Uczniowie tych szkół stanowili około 41% w całej grupie studentów / absolwentów. W grupie tej studenci / absolwenci Akademii Pedagogicznej stanowili ok.12%, AGH –10% oraz UJ – ok. 7%.

Zdecydowana większość obecnych słuchaczy pomaturalnych szkół objętych badaniem (85%) to osoby uczące się w Medycznym Studium Masażu oraz w Policealnej Integracyjnej Szkole Masażu. 10% to słuchacze Studium Policealnego przy ul. Tynieckiej, pojedyncze osoby uczęszczają do innych szkół pomaturalnych.

Studenci objęci badaniem studiują w różnych krakowskich uczelniach, relatywnie największa grupa 23% w Akademii Górniczo Hutniczej, 21% w Akademii Pedagogicznej oraz 15% w Uniwersytecie Jagiellońskim. Wśród respondentów znalazły się też osoby studiujące w: Wyższej Szkole Zawodowej (ok.10%), Akademii Ekonomicznej (ok.8%) oraz w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości (ok. 6%). Szereg innych uczelni reprezentowanych było przez pojedyncze osoby.

Studenci AGH studiują głównie następujące kierunki: „Inżynieria Mechaniczna”, „Zarządzanie i Marketing”, „Informatyka” oraz „Elektronika”. Studenci Akademii Pedagogicznej studiują głównie: Politologię, Pedagogikę Opiekuńczą – Wychowawczą” oraz Historię. Przez studentów UJ częściej reprezentowane były: Kulturoznawstwo oraz Filologia Polska.

Poniższe zestawienie prezentuje pełny wykaz kierunków dla poszczególnych kategorii studentów / absolwentów.

Tabela 62 – Kierunki

P20	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych/pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych/pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Masaż leczniczy	52	88,1%			18	38,3%	10	32,3%	80	42,3%
Informatyka			4	7,7%	4	8,5%	2	6,5%	10	5,3%
Technik biurowy	5	8,5%			2	4,3%	2	6,5%	9	4,8%
Pedagogika Opiekuńczo-Wychowawcza			5	9,6%	2	4,3%	1	3,2%	8	4,2%
Politologia			4	7,7%			1	3,2%	5	2,6%
Zarządzanie i Marketing			3	5,8%	1	2,1%	1	3,2%	5	2,6%
Administracja			3	5,8%	1	2,1%	1	3,2%	5	2,6%
Historia			2	3,8%	1	2,1%	1	3,2%	4	2,1%
Filologia Polska			2	3,8%	1	2,1%	1	3,2%	4	2,1%
Kulturoznawstwo			4	7,7%					4	2,1%
Inżynieria Mechaniczna			3	5,8%	1	2,1%			4	2,1%
Finanse i Bankowość			3	5,8%	1	2,1%			4	2,1%
Muzykoterapia			1	1,9%	3	6,4%			4	2,1%
Praca socjalna			2	3,8%			1	3,2%	3	1,6%
Filologia Ukraińska			1	1,9%			2	6,5%	3	1,6%
Socjologia			3	5,8%					3	1,6%
Teologia			1	1,9%			2	6,5%	3	1,6%
Pedagogika Ogólna i Specjalistyczna			1	1,9%	1	2,1%	1	3,2%	3	1,6%
Dietetyk					2	4,3%			2	1,1%
Pedagogika Opiekuńczo-Resocjalizacyjna			1	1,9%			1	3,2%	2	1,1%
Geografia			1	1,9%			1	3,2%	2	1,1%
Elektronika			2	3,8%					2	1,1%
Technik ochrony środowiska					1	2,1%			1	0,5%
Technik farmacji					1	2,1%			1	0,5%
Hotelarstwo	1	1,7%							1	0,5%
Pedagogika Wczesnoszkolna i Przedszkolna					1	2,1%			1	0,5%
Stosunki Międzynarodowe					1	2,1%			1	0,5%
Germanistyka					1	2,1%			1	0,5%
Geologia							1	3,2%	1	0,5%
Konstrukcje Budowlane					1	2,1%			1	0,5%
Biologia			1	1,9%					1	0,5%
Marketing i Reklama			1	1,9%					1	0,5%
Elektrotechnika			1	1,9%					1	0,5%

P20	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Socjologia			1	1,9%					1	0,5%
Prawo					1	2,1%			1	0,5%
Ochrona osób i mienia					1	2,1%			1	0,5%
Finanse i rachunkowość	1	1,7%							1	0,5%
Asystent osoby niepełnosprawnej							1	3,2%	1	0,5%
Geofizyka					1	2,1%			1	0,5%
Inżynieria środowiska			1	1,9%					1	0,5%
Turystyka i rekreacja							1	3,2%	1	0,5%
Archeologia			1	1,9%					1	0,5%
Ogółem	59	100,0%	52	100,0%	47	100,0%	31	100,0%	189	100,0%

Tabela 63 – Szkoła w zależności od stopnia inwalidztwa wzroku

P20	P75							
	W stopniu lekkim)		W stopniu umiarkowanym		W stopniu znaczącym		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Medyczne Studium Masażu Leczniczego w Krakowie	1	16,7%	23	22,3%	24	30,0%	48	25,4%
Policealna Integracyjna Szkoła Masażu w Krakowie			17	16,5%	12	15,0%	29	15,3%
AP Kraków	2	33,3%	14	13,6%	7	8,8%	23	12,2%
UJ			8	7,8%	6	7,5%	14	7,4%
AGH	1	16,7%	9	8,7%	9	11,3%	19	10,1%
PAT			1	1,0%	2	2,5%	3	1,6%
AE Kraków			4	3,9%	1	1,3%	5	2,6%
Akademia Podlaska					2	2,5%	2	1,1%
SSGW W-wa			1	1,0%			1	0,5%
AP Siedlce			1	1,0%			1	0,5%
Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Krakowie					3	3,8%	3	1,6%
Akademia Muzyczna w Krakowie			1	1,0%	2	2,5%	3	1,6%
Policealne Studium Zawodowe	1	16,7%					1	0,5%
Policealne Studium Zdrowia Publicznego w Krakowie			1	1,0%			1	0,5%
Zespół Szkół Ogólnokształcących			1	1,0%	1	1,3%	2	1,1%
Studium Hotelarskie			1	1,0%			1	0,5%

P20	P75							
	W stopniu lek- kim)		W stopniu umiarkowanym		W stopniu znacz- nym		Ogółem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zespół Szkół Poligraficzno-Księgowych			1	1,0%			1	0,5%
Studium Dietetyczne			1	1,0%			1	0,5%
Krakowska Szkoła Wyższa			2	1,9%	1	1,3%	3	1,6%
Niepubliczna Szkoła Biznesu			1	1,0%			1	0,5%
Wyższa Szkoła Zawodowa			5	4,9%			5	2,6%
Policealne Studium Zawodowe ul. Tyniecka	1	16,7%	2	1,9%	6	7,5%	9	4,8%
Wyższa Szkoła Filozofii i Pedagogiki					2	2,5%	2	1,1%
Akademia Świętokrzyska			1	1,0%			1	0,5%
Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku			1	1,0%			1	0,5%
Studium Detektywistyczne			1	1,0%			1	0,5%
CCK Kraków			1	1,0%			1	0,5%
Medyczne Studium Zawodowe w Krakowie			1	1,0%	1	1,3%	2	1,1%
Pomaturalne Studium Informatyczne			1	1,0%			1	0,5%
Uniwersytet M.C. Skłodowskiej					1	1,3%	1	0,5%
Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa			1	1,0%			1	0,5%
ZOZ Studium Pomaturalne			1	1,0%			1	0,5%
Szkoła Policealna Integracyjna w Chrzanowie			1	1,0%			1	0,5%
Ogółem	6	100,0%	103	100,0%	80	100,0%	189	100,0%

Stopień inwalidztwa wzroku nie różnicuje istotnie wyboru szkoły wyższej – osoby ze znacznym jak i umiarkowanym inwalidztwem wzroku wybierają poszczególne uczelnie ze zbliżoną częstotliwością (niewielkie rozmiary próbek nie pozwalają tu na wyciąganie precyzyjnych wniosków).

Kontynuacja nauki po maturze – motywacje i przeszkody

Pytania dotyczące motywacji kontynuowania nauki po maturze, przeszkód w podjęciu takiej nauki oraz problemów w czasie studiów, zadano nie tylko obecnym słuchaczom/studentom, ale także absolwentom – zarówno pracującym jak i nie pracującym.

Tabela 64 – Decyzja o kontynuacji nauki po maturze

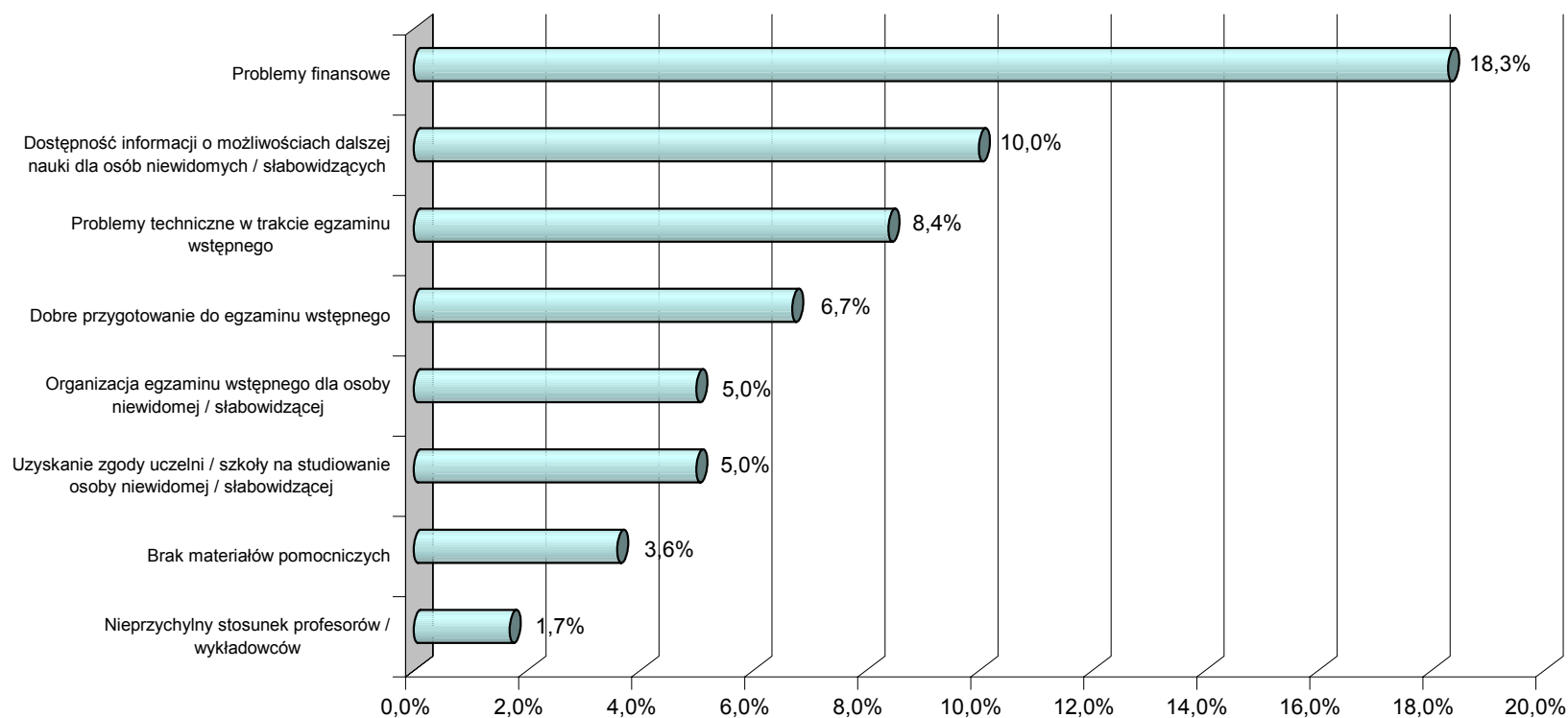
P21	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
To była moja własna decyzja	48	80,0%	46	85,2%	40	85,1%	29	90,6%	163	84,5%
Zachęcił mnie nauczyciel / nauczyciele w szkole	1	1,7%			1	2,1%			2	1,0%
Zachęcili mnie rodzice / rodzeństwo	9	15,0%	10	18,5%	2	4,3%	4	12,5%	25	13,0%
Zachęcili mnie koledzy / znajomi	1	1,7%	3	5,6%	2	4,3%	1	3,1%	7	3,6%
Inne możliwości	3	5,0%	2	3,7%	3	6,4%			8	4,1%
Ogółem	60	103,3%	54	113,0%	47	102,1%	32	106,3%	193	106,2%

Zdecydowana większość, ok. 80% w grupie obecnych słuchaczy i studentów deklaruje, że decyzja o kontynuacji nauki po maturze, była ich własną decyzją podjętą samodzielnie. Od 15% do 18% osób tej kategorii, zostało zachęconych przez rodziców lub rodzeństwo. Tylko jedna osoba deklaruje, że do kontynuacji nauki zachęcono ją w szkole. Podobne proporcje motywacji deklarują także osoby, które już ukończyły studia / naukę w szkole pomaturalnej / uczelni.

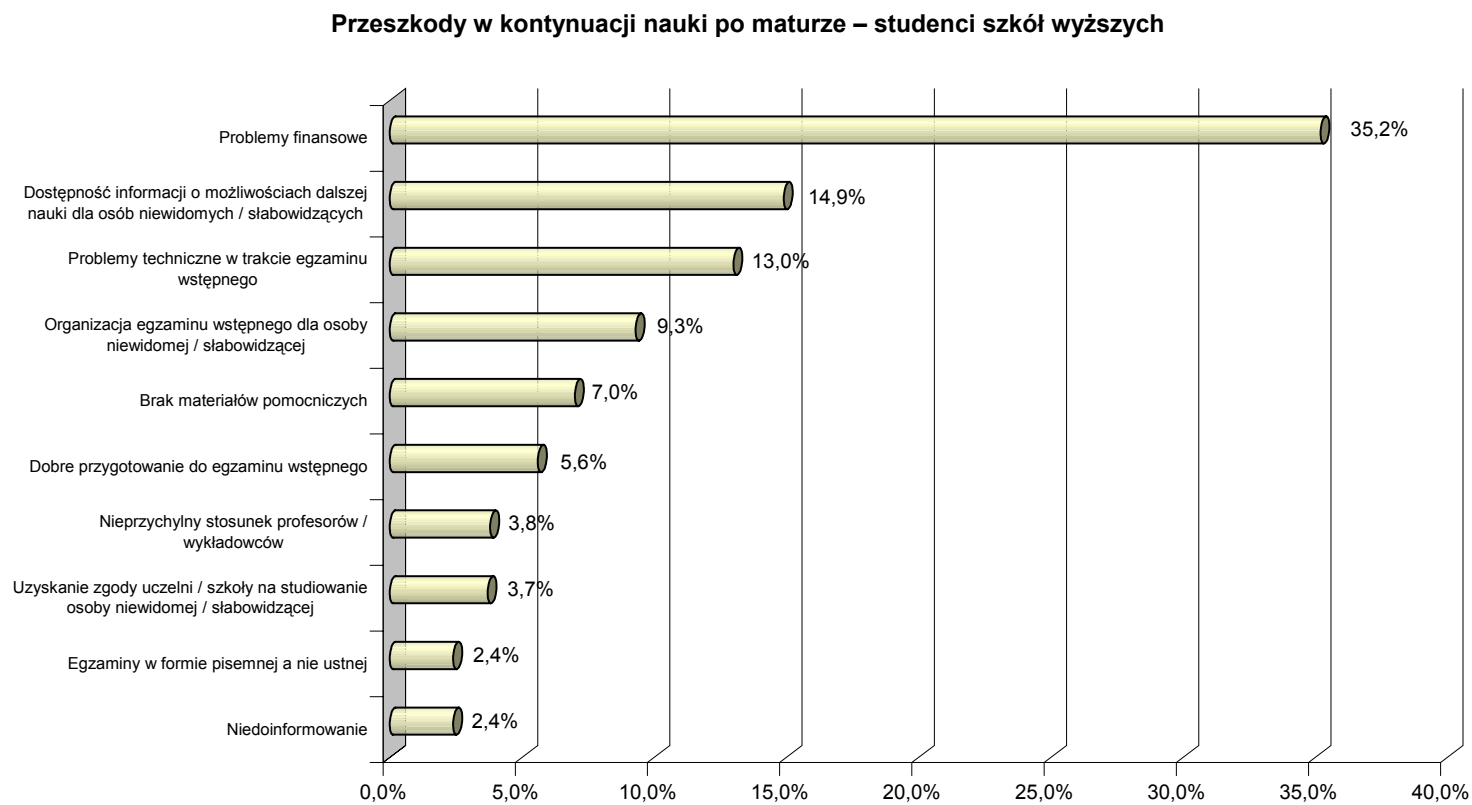
Respondentów poproszono o wskazanie głównych przeszkód z jakimi się zetknęli, decydując się na kontynuację nauki po maturze.

Wykres 6 – Przeszkody w kontynuacji nauki po maturze – słuchacze szkół pomaturalnych

Przeszkody w kontynuacji nauki po maturze – słuchacze szkół pomaturalnych

Wykres 7 – Przeszkody w kontynuacji nauki po maturze – studenci szkół wyższych

W grupie osób, które zdecydowały się kontynuować naukę w szkołach pomaturalnych najważniejszymi przeszkodami w podjęciu takiej decyzji były: „Problemy finansowe” (18,3%), „Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących” (10%), „Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego” (8,4%) oraz „Dobre przygotowanie do egzaminu wstępnego” (6,7%).

Dla osób, które obecnie studiują w uczelniach wyższych, hierarchia głównych problemów jest podobna: „Problemy finansowe” (35,2%), „Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących” (14,9%), „Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego” (13%) oraz „Organizacja egzaminu wstępnego dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (9,3%).

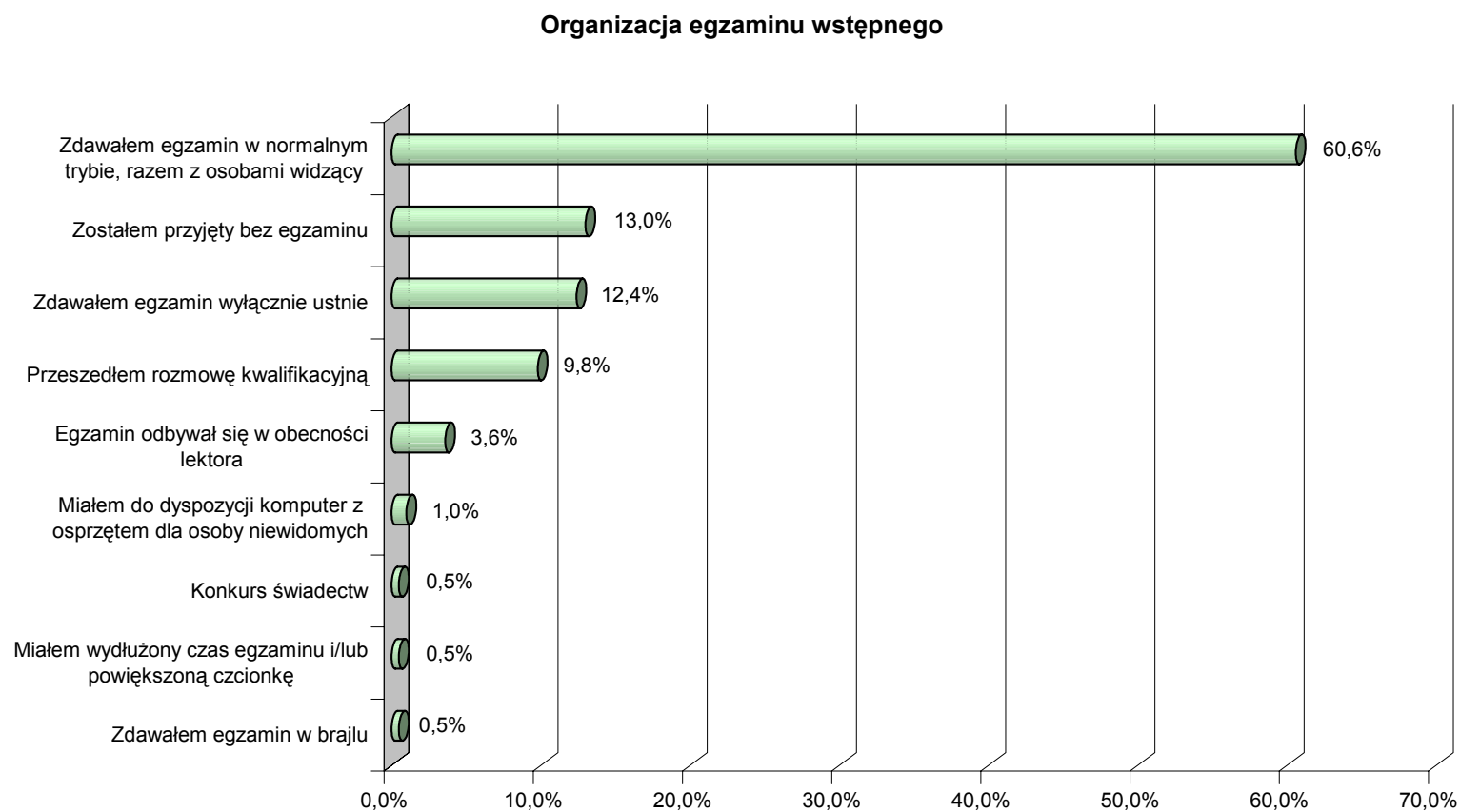
Zwraca uwagę fakt, iż bariery finansowe zgłasza dwukrotnie więcej studentów, niż słuchaczy szkół pomaturalnych. Być może wyjaśnieniem tego faktu jest to, że w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych zdecydowaną przewagę mają uczniowie Studium Masażu, dysponującego własnym internatem, zaś studenci często muszą wynajmować mieszkanie prywatne.

Zbliżoną hierarchię głównych przeszkód w kontynuacji nauki po maturze zgłaszają też absolwenci, którzy ukończyli szkoły / uczelnie w ostatnim czasie. Także w tej grupie brak informacji, problemy finansowe oraz problemy związane z organizacją egzaminu wstępnego, stanowiły główne przeszkody zniechęcające do kontynuacji nauki.

Trudności w toku studiów**Tabela 65 – Organizacja egzaminu wstępnego**

P23	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Zdawałem egzamin w normalnym trybie, razem z osobami widzącymi	40	66,7%	29	53,7%	30	63,8%	18	56,3%	117	60,6%
Zostałem przyjęty bez egzaminu	5	8,3%	10	18,5%	4	8,5%	6	18,8%	25	13,0%
Zdawałem egzamin wyłącznie ustnie	4	6,7%	7	13,0%	9	19,1%	4	12,5%	24	12,4%
Przeszedłem rozmowę kwalifikacyjną	12	20,0%	5	9,3%	1	2,1%	1	3,1%	19	9,8%
Egzamin odbywał się w obecności lektora	1	1,7%	2	3,7%	2	4,3%	2	6,3%	7	3,6%
Miałem do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomych					2	4,3%			2	1,0%
Zdawałem egzamin w brajlu							1	3,1%	1	0,5%
Miałem wydłużony czas egzaminu i/lub powiększoną czcionkę			1	1,9%					1	0,5%
Konkurs świadectw			1	1,9%					1	0,5%
Ogółem	60	103,3%	54	101,9%	47	102,1%	32	100,0%	193	102,1%

Wykres 8 – Organizacja egzaminu wstępnego

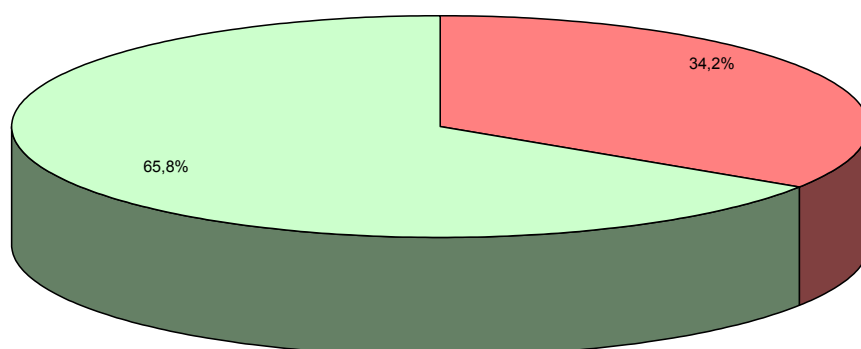
Około 60% ogółu studentów i absolwentów szkół pomaturalnych i uczelni wyższych, zdawało egzamin wstępny na swoje uczelnie na takich samych zasadach i w takiej samej formie jak osoby widzące. Około 40% ogółu studentów i absolwentów zdawało egzamin w postaci tak lub inaczej przystosowanej do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku. Zdecydowanie najczęściej przystosowanie to polegało na zdawaniu wyłącznie egzaminu ustnego, przypadki zdawania egzaminu przy pomocy specjalistycznego sprzętu komputerowego, w alfabecie brajla lub przy pomocy lektora są sporadyczne i dotyczą pojedynczych osób w grupie objętej badaniem.

Tabela 66 – Utrudnienia w toku studiów

P24	P2									
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - nie pracujący		Ogółem	
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Tak, mam/miałem pewne trudności	12	20,0%	22	40,7%	14	29,8%	18	56,3%	66	34,2%
Nie, nie mam/miałem żadnych trudności	48	80,0%	32	59,3%	33	70,2%	14	43,8%	127	65,8%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	32	100,0%	193	100,0%

Wykres 9 – Utrudnienia w toku studiów

Utrudnienia w toku studiów

■ Tak, mam/miałem pewne trudności ■ Nie, nie mam/miałem żadnych trudności

Okolo 1/3 ogółu studentów i absolwentów objętych badaniem deklaruje, że napotkała trudności w toku studiów. Odsetki te są wyższe w grupie osób obecnie studiujących w uczelniach wyższych (40,7%) oraz absolwentów, którzy obecnie nie pracują (56,3%).

Tabela 67 – Kwestie stwarzające problemy w toku studiów (raczej duży problem + bardzo duży problem)

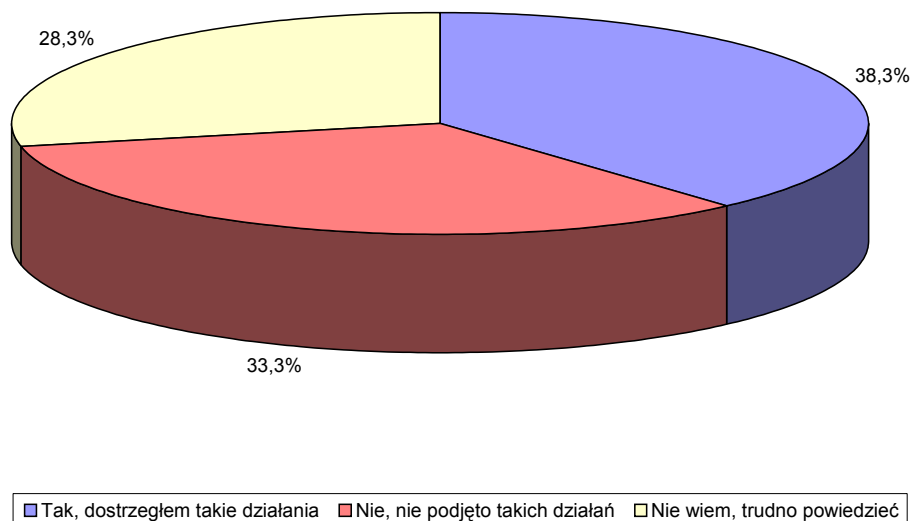
P25		Ogółem	
		Liczba	%
Wypożyczenia pomieszczeń uczelni w specjalistyczny sprzęt komputerowy dla niewidomych / słabowidzących	W ogóle nie stanowi problemu	22	33,3%
	Mały problem	2	3,0%
	Przeciętny, ani mały ani duży	5	7,6%
	Duży problem		51,5%
	Nie wiem, trudno powiedzieć	3	4,5%
Ogółem		66	100,0%
Dostępność podręczników w postaci elektronicznej lub brajlowskiej	W ogóle nie stanowi problemu	26	39,4%
	Mały problem		7,5%
	Przeciętny, ani mały ani duży	4	6,1%
	Duży problem		42,4%
	Nie wiem, trudno powiedzieć	3	4,5%
Ogółem		66	100,0%
Brak własnego specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących (udźwiękowiony komputer, monitor brajlowski)	W ogóle nie stanowi problemu	33	50,0%
	Mały problem	3	4,5%
	Przeciętny, ani mały ani duży	7	10,6%
	Duży problem		34,8%
Ogółem		66	100,0%
Trudności w korzystaniu z biblioteki	W ogóle nie stanowi problemu	38	57,6%
	Mały problem		15,2%
	Przeciętny, ani mały ani duży	2	3,0%
	Duży problem		21,2%
	Nie wiem, trudno powiedzieć	2	3,0%
Ogółem		66	100,0%
Trudności na wykładach (np. brak zgody na nagrywanie, wykładowca tylko pisze, a nie mówi itp.)	W ogóle nie stanowi problemu	27	40,9%
	Mały problem		13,7%
	Przeciętny, ani mały ani duży	16	24,2%
	Duży problem		21,2%
Ogółem		66	100,0%
Trudności na ćwiczeniach	W ogóle nie stanowi problemu	32	48,5%
	Mały problem		16,7%
	Przeciętny, ani mały ani duży	10	15,2%
	Duży problem		19,7%
Ogółem		66	100,0%

P25		Ogółem	
		Liczba	%
Problemy związane z poruszaniem się i orientacją w przestrzeni	W ogóle nie stanowi problemu	38	57,6%
	Mały problem		22,8%
	Przeciętny, ani mały ani duży	6	9,1%
	Duży problem		10,6%
Ogółem		66	100,0%
Stosunek personelu administracyjnego uczelni (łatwość załatwienia spraw w dziekanacie, dyrekcji itp.)	W ogóle nie stanowi problemu	41	62,1%
	Mały problem		15,1%
	Przeciętny, ani mały ani duży	8	12,1%
	Duży problem	6	9,1%
	Nie wiem, trudno powiedzieć	1	1,5%
Ogółem		66	100,0%
Zachowanie się, nastawienie kadry naukowej	W ogóle nie stanowi problemu	38	57,6%
	Mały problem		18,1%
	Przeciętny, ani mały ani duży	12	18,2%
	Duży problem		6,0%
Ogółem		66	100,0%
Kontakty z widzącymi kolegami / koleżankami	W ogóle nie stanowi problemu	51	77,3%
	Mały problem		9,0%
	Przeciętny, ani mały ani duży	5	7,6%
	Duży problem		6,0%
Ogółem		66	100,0%

Kwestie sprawiające relatywnie największe trudności w toku studiów / nauki w szkołach poma-
 turalnych to: „Wyposażenie pomieszczeń uczelni w specjalistyczny sprzęt komputerowy
 dla niewidomych / słabowidzących” (51,5%), „Dostępność podręczników w postaci elektro-
 nicznej lub brajlowskiej” (42,4%), „Brak własnego specjalistycznego sprzętu komputerowego
 dla niewidomych / słabowidzących” (34,8%), „Trudności w korzystaniu z biblioteki” (21,2%)
 oraz „Trudności na wykładach” (21,2%). (Odsetki dotyczą osób, które zadeklarowały, że na-
 potkały problemy w toku studiów).

Wykres 10 – Czy uczelnia podjęła jakieś działania w celu ułatwienia studiów osobom niewidomym / słabowidzącym

Czy uczelnia podjęła jakieś działania w celu ułatwienia studiów osobom niewidomym / słabowidzącym

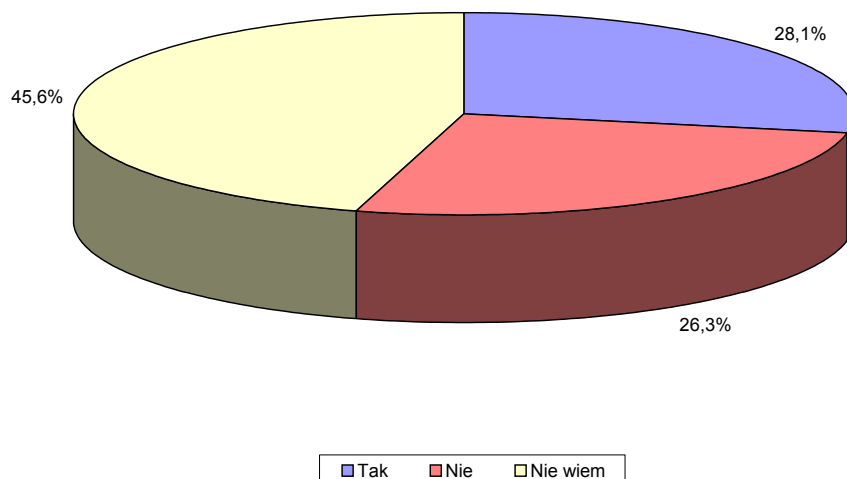
Okolo 38% respondentów z grupy studentów / absolwentów deklaruje, że dostrzega działania swojej uczelni podjęte na rzecz osób niewidomych / słabowidzących. Jednakże tylko nieliczni respondenci deklarujący, że ich uczelnia podjęła jakieś działania sprzyjające osobom niewidomym / słabowidzącym, potrafiły wymienić takie działania. Najczęściej wskazywano na: „Ogólne przystosowanie szkoły do potrzeb niewidomego” (26,9%), „Stypendia dla osób niepełnosprawnych” (23,1%) oraz „Pozwolenie na nagrywanie wykładów” (15,4%).

Tabela 68 – Działania podjęte przez uczelnie na rzecz niewidomych / słabowidzących

P26	Ogółem	
	Liczba	%
Ogólne przystosowanie szkoły do potrzeb niewidomego	7	26,9%
Stypendia dla osób niepełnosprawnych	6	23,1%
Pozwolenie na nagrywanie wykładów	4	15,4%
Specjalna pracownia informatyczna dla niewidomych	3	11,5%
Teksty z powiększoną czcionką, dostępne dla słabowidzących	3	11,5%
Pełnomocnik osoby niepełnosprawnej	2	7,7%
Kasety magnetofonowe z podręcznikami	1	3,8%
Ogółem	26	100,0%

Wykres 11 – Czy uczelnia posiadała rzecznika ds. studentów niepełnosprawnych

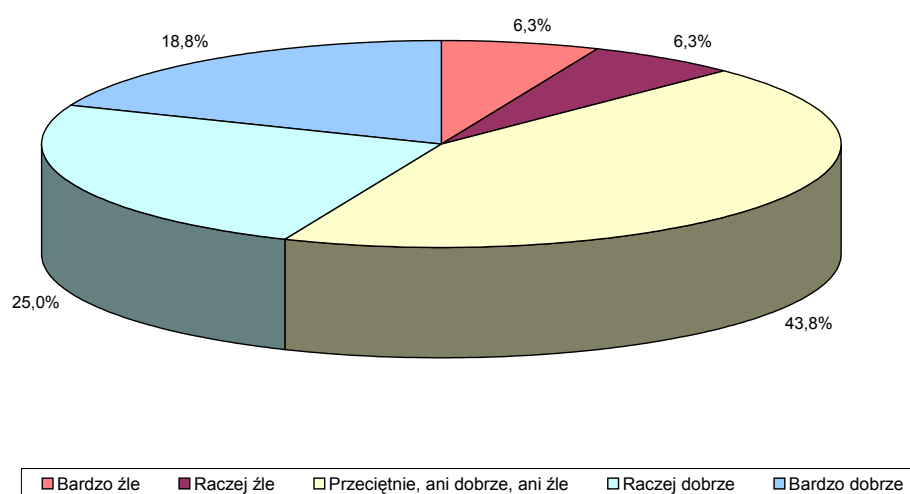
Czy uczelnia posiadała rzecznika ds. studentów niepełnosprawnych

Okolo 28% respondentów z grupy studentów / uczniów szkół pomaturalnych deklaruje, że ich uczelnia posiada rzecznika ds. studentów niepełnosprawnych. Jednocześnie niemal połowa nie wie, czy ich uczelnia ma rzecznika, czy też nie.

Wykres 12 – Ocena pracy rzecznika ds. studentów niepełnosprawnych

Ocena pracy rzecznika ds. studentów niepełnosprawnych

Okolo 44% słuchaczy i studentów z uczelni posiadających rzecznika ds. niepełnosprawnych ocenia pozytywnie jego pracę. Okolo 13% ocenia działania rzecznika mniej lub bardziej negatywnie.

Plany po ukończeniu studiów / nauki w szkole pomaturalnej

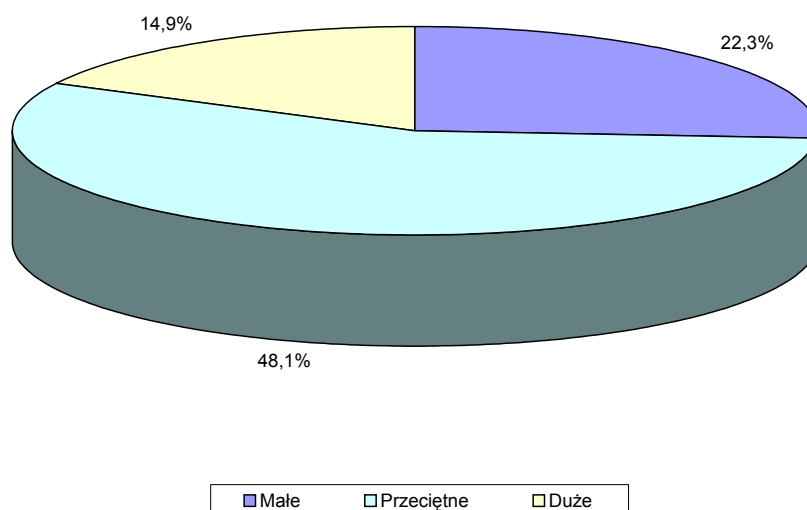
Wykres 13 – Ocena szans na zdobycie pracy po dyplomie – słuchacze szkół pomaturalnych

Szanse znalezienia pracy po studiach oceniło jako „raczej duże” lub „bardzo duże” 35% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 15% studentów szkół wyższych. Ponad 40% respondentów obu kategorii ocenia szanse otrzymania pracy jako przeciętne.

Wykres 14 – Ocena szans na zdobycie pracy po dyplomie – studenci szkół wyższych

Ocena szans na zdobycie pracy po dyplomie – studenci szkół wyższych

Tabela 69 – Plany odnośnie miejsca pracy

P28	P2				Słuchacze / studenci - ogółem	
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zatrudnienie na otwartym rynku dostępnym dla wszystkich	40	69,0%	43	87,8%	83	77,6%
Zatrudnienie w sektorze pracy chronionej	8	13,8%	2	4,1%	10	9,3%
Nie wiem, trudno powiedzieć	10	17,2%	4	8,2%	14	13,1%
Ogółem	58	100,0%	49	100,0%	107	100,0%

Zdecydowana większość, zarówno słuchaczy szkół pomaturalnych (69%) jak i studentów szkół wyższych (87,8%) – ma nadzieję otrzymać pracę na wolnym rynku. Szanse zatrudnienia w obszarze pracy chronionej upatruje jedynie ok. 14% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 4% studentów szkół wyższych.

Wykres 15 – Znajomość obsługi komputera, a szanse uzyskania pracy

P29	P2							
	Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - pracujący		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	1	1,7%			3	6,5%	2	6,3%
Raczej nie	4	6,7%	2	3,7%	3	6,5%	4	12,5%
Obojętne – ani tak, ani nie	4	6,7%	1	1,9%	6	13,0%	2	6,3%
Raczej tak	20	33,3%	10	18,5%	14	30,4%	10	31,3%
Zdecydowanie tak	31	51,7%	41	75,9%	20	43,5%	13	40,6%
Nie wiem, trudno powiedzieć							1	3,1%
Ogółem	60	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	32	100,0%

W opinii 85% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 94% studentów szkół wyższych, biegła znajomość obsługi komputera i programów komputerowych, może zwiększyć ich szanse na znalezienie pracy. Studenci są co do tego faktu bardziej przekonani – ok. 76% odpowiedzi „zdecydowanie tak”, niż słuchacze szkół pomaturalnych – ok. 52% odpowiedzi „zdecydowanie tak”.

Analogiczne opinie deklarują absolwenci, zarówno pracujący jak i niepracujący. Około 74% pracujących, widzi szansę poprawy swojej sytuacji zawodowej, poprzez dobrą znajomość komputera i oprogramowania, w grupie niepracujących analogiczny odsetek wynosi ok. 72%.

Podsumowanie – słuchaczem szkół pomaturalnych / studenci szkół wyższych

Ogólna charakterystyka próby

Profil socjo – demograficzny

- Zróżnicowanie według płci, zarówno w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych, jak i w grupie studentów uczelni wyższych, jest niemal równe dla kobiet i mężczyzn.
- Około ¼ zarówno słuchaczy szkół pomaturalnych jak i studentów szkół wyższych, to absolwenci szkół średnich, dla osób niewidomych i słabowidzących, około ¾ zarówno słuchaczy jak i studentów ukończyło szkołę średnią w systemie otwartym.
- Odsetek słuchaczy szkół pomaturalnych mieszkających na wsi jest znacznie wyższy (ok. 43%), niż analogiczny odsetek studentów szkół wyższych (ok. 28%). W Krakowie mieszka na stałe ok. 12% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 31% studentów szkół wyższych.
- Ok. 65% słuchaczy szkół pomaturalnych mieszka w internatach, w grupie studentów szkół wyższych odsetek ten wynosi tylko ok. 26%. W grupie tej około 9% ma własne mieszkanie, a ok. 65% mieszka wraz z rodzicami.
- 20% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 24% studentów szkół wyższych ocenia swoją sytuację finansową jako złą. Najczęściej swoją sytuację finansową słuchacze i studenci oceniają jako przeciętną, kolejno: 65% i ok. 53%. Osoby oceniające swoją sytuację jako „raczej” dobrą stanowią kolejno: 15% i ok. 23%.

Problemy inwalidztwa wzroku

- Około 44% słuchaczy szkół pomaturalnych i około 35% studentów szkół wyższych, to osoby będące inwalidami wzroku w stopniu znacznym. Około 54% słuchaczy szkół pomaturalnych i 63% studentów szkół wyższych stanowią osoby będące inwalidami wzroku w stopniu umiarkowanym. Słuchacze i studenci o lekkim stopniu inwalidztwa wzroku stanowią znikomy odsetek – poniżej 2%.
- Odsetek osób całkowicie niewidomych, to znaczy posiadających co najwyżej poczucie światła, wynosi w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych 15%, zaś w grupie studentów szkół wyższych ok. 7%. Jednocześnie 33% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 43% studentów szkół wyższych deklaruje, że ich stan wzroku pozwala na czytanie, bez żadnych urządzeń pomocniczych. Odsetek osób czytających wyłącznie przy pomocy urządzeń specjalnych wynosi – 40% w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych, oraz ok. 44% w grupie studentów szkół wyższych.
- Odsetek osób posiadających oprócz inwalidztwa wzroku jeszcze jakieś inne niepełnosprawności wynosi w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych oraz studentów szkół wyższych od 5% do 13%.

- Biegłą znajomość alfabetu brajla deklaruje ok. 22% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 17% studentów szkół wyższych, słabą znajomość deklaruje dalszych ok. 33% słuchaczy i ok. 15% studentów, w ogóle nie zna alfabetu brajla 45% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 68% studentów szkół wyższych.
- Białej laski do poruszania się używa ok. 23% słuchaczy szkół pomaturalnych i 11% studentów szkół wyższych.
- Praktycznie jedynym powodem nie używania białej laski przez słuchaczy szkoły pomaturalnej i studentów uczelni wyższych, jest brak takiej potrzeby wynikający z wystarczającego do poruszania się stanu narządu wzroku.
- Duże trudności w poruszaniu się w nieznanym terenie deklaruje ok. 3% słuchaczy szkół pomaturalnych i ok. 7% studentów uczelni wyższych. Nieco ponad 50% w obu grupach nie ma żadnych trudności w poruszaniu się w obcym terenie, około 40% ma trudności umiarkowane.
- Za osoby w pełni samodzielne życiowo uważa się ok. 48% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 65% studentów szkół wyższych. Za „raczej” samodzielnych uważa się kolejno: ok. 42% i ok. 33% w obu grupach. Odsetek osób uważających się za raczej niesamodzielnych wynosi w obu grupach kolejno: ok. 5% i ok. 2%.

Rodzaje szkół pomaturalnych / uczelni wyższych

- Wśród ogółu studentów i absolwentów szkół pomaturalnych i wyższych objętych badaniem, najliczniejszą grupę stanowią uczniowie Medycznego Studium Masażu Leczniczego oraz Policealnej Integracyjnej Szkoły Masażu. Uczniowie tych szkół stanowili około 41% w całej grupie studentów / absolwentów. W grupie tej studenci / absolwenci Akademii Pedagogicznej stanowili ok. 12%, AGH – 10% oraz UJ – ok. 7%.
- Zdecydowana większość obecnych słuchaczy pomaturalnych szkół objętych badaniem (85%) to osoby uczące się w Medycznym Studium Masażu oraz w Policealnej Integracyjnej Szkole Masażu. 10% to słuchacze Studium Policealnego przy ul. Tynieckiej, pojedyncze osoby uczęszczają do innych szkół pomaturalnych.
- Studenci objęci badaniem studiują w różnych Krakowskich uczelniach, relatywnie największa grupa 23% w Akademii Górniczo Hutniczej, 21% w Akademii Pedagogicznej oraz 15% w Uniwersytecie Jagiellońskim. Wśród respondentów znalazły się też osoby studiujące w: Wyższej Szkole Zawodowej (ok. 10%), Akademii Ekonomicznej (ok. 8%) oraz w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości (ok. 6%). Szereg innych uczelni reprezentowanych było przez pojedyncze osoby.
- Studenci AGH studiują głównie następujące kierunki: „Inżynieria Mechaniczna”, „Zarządzanie i Marketing”, „Informatyka” oraz „Elektronika”. Studenci Akademii Pedagogicznej studiują głównie: Politologię, Pedagogikę Opiekuńczo – Wychowawczą” oraz Historię. Przez studentów UJ częściej reprezentowane były: Kulturoznawstwo oraz Filologia Polska.

- Stopień inwalidztwa wzroku nie różnicuje istotnie wyboru szkoły wyższej – osoby ze znacznym jak i umiarkowanym inwalidztwem wzroku, wybierają poszczególne uczelnie ze zbliżoną częstotliwością.

Kontynuacja nauki po maturze – motywacje i przeszkody

- Zdecydowana większość, ok. 80% w grupie obecnych słuchaczy i studentów deklaruje, że decyzja o kontynuacji nauki po maturze, była ich własną decyzją podjętą samodzielnie. Od 15% do 18% osób tej kategorii, zostało zachęconych przez rodziców lub rodzeństwo. Tylko jedna osoba deklaruje, że do kontynuacji nauki zachęcono ją w szkole. Podobne proporcje motywacji deklarują także osoby, które już ukończyły studia / naukę w szkole pomaturalnej / uczelni.
- W grupie osób, które zdecydowały się kontynuować naukę w szkołach pomaturalnych najpoważniejszymi przeszkodami w podjęciu takiej decyzji były: „Problemy finansowe” (18,3%), „Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących” (10%), „Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego” (8,4%) oraz „Dobre przygotowanie do egzaminu wstępnego” (6,7%).
- Dla osób, które obecnie studiują w uczelniach wyższych, hierarchia głównych problemów jest podobna: „Problemy finansowe” (35,2%), „Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących” (14,9%), „Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego” (13%) oraz „Organizacja egzaminu wstępnego dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (9,3%).
- Zwraca uwagę fakt, iż bariery finansowe zgłasza dwukrotnie więcej studentów, niż słuchaczy szkół pomaturalnych. Być może wyjaśnieniem tego faktu jest to, że w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych zdecydowaną przewagę mają uczniowie Studium Masażu, dysponującego własnym internatem, zaś studenci często muszą wynajmować mieszkanie prywatne.

Trudności w toku studiów

- Około 60% ogółu studentów i absolwentów szkół pomaturalnych i uczelni wyższych, zdawało egzamin wstępny na swoje uczelnie na takich samych zasadach i w takiej samej formie jak osoby widzące. Około 40% ogółu studentów i absolwentów zdawało egzamin w postaci tak lub inaczej przystosowanej do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku. Zdecydowanie najczęściej przystosowanie to polegało na zdawaniu wyłącznie egzaminu ustnego, przypadki zdawania egzaminu przy pomocy specjalistycznego sprzętu komputerowego, w alfabecie brajla lub przy pomocy lektora są sporadyczne i dotyczą pojedynczych osób w grupie objętej badaniem.
- Około 1/3 ogółu studentów i absolwentów objętych badaniem deklaruje, że napotkała trudności w toku studiów. Odsetki te są wyższe w grupie osób obecnie studiujących w uczelniach wyższych (40,7%) oraz absolwentów, którzy obecnie nie pracują (56,3%).
- Kwestie sprawiające relatywnie największe trudności w toku studiów / nauki w szkołach pomaturalnych to: „Wyposażenie pomieszczeń uczelni w specjalistyczny sprzęt komputerowy dla niewidomych / słabowidzących” (51,5%), „Dostępność podręczni-

ków w postaci elektronicznej lub brajlowskiej” (42,4%), „Brak własnego specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących” (34,8%), „Trudności w korzystaniu z biblioteki” (21,2%) oraz „Trudności na wykładach” (21,2%).

- Około 38% respondentów z grupy studentów / absolwentów deklaruje, że dostrzega działania swojej uczelni podjęte na rzecz osób niewidomych / słabowidzących. Jednakże tylko nieliczni respondenci deklarujący, że ich uczelnia podjęła jakieś działania sprzyjające osobom niewidomym / słabowidzącym, potrafiły wymienić takie działania.
- Około 28% respondentów z grupy studentów / uczniów szkół pomaturalnych deklaruje, że ich uczelnia posiada rzeczownika ds. studentów niepełnosprawnych. Jednocześnie niemal połowa nie wie czy ich uczelnia ma rzeczownika, czy też nie.
- Około 44% słuchaczy i studentów z uczelni posiadających rzeczownika ds. niepełnosprawnych ocenia pozytywnie jego pracę. Około 13% ocenia działania rzeczownika mniej lub bardziej negatywnie.

Plany po ukończeniu studiów / nauki w szkole pomaturalnej

- Szanse znalezienia pracy po studiach oceniło jako „raczej duże” lub „bardzo duże” 35% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 15% studentów szkół wyższych. Ponad 40% respondentów obu kategorii ocenia szanse otrzymania pracy jako przeciętne.
- Zdecydowana większość, zarówno słuchaczy szkół pomaturalnych (69%) jak i studentów szkół wyższych (87,8%) – ma nadzieję otrzymać pracę na wolnym rynku. Szanse zatrudnienia w obszarze pracy chronionej upatruje jedynie ok. 14% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 4% studentów szkół wyższych.
- W opinii 85% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 94% studentów szkół wyższych, biegła znajomość obsługi komputera i programów komputerowych, może zwiększyć ich szanse na znalezienie pracy. Studenci są co do tego faktu bardziej przekonani – ok. 76% odpowiedzi „zdecydowanie tak”, niż słuchacze szkół pomaturalnych – ok. 52% odpowiedzi „zdecydowanie tak”.
- Analogiczne opinie deklarują absolwenci, zarówno pracujący jak i niepracujący. Około 74% pracujących, widzi szansę poprawy swojej sytuacji zawodowej, poprzez dobrą znajomość komputera i oprogramowania, w grupie niepracujących analogiczny odsetek wynosi ok. 72%.

Osoby pracujące

Charakterystyka socjo-demograficzna

Profil socjo – demograficzny (osoby pracujące)

Tabela 70 – Płeć (osoby pracujące)

P71	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyż- szych / pomaturalnych – pracujący		Absolwenci szkół pod- stawowych, zawodo- wych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mężczyzna	29	61,7%	31	66,0%	60	63,8%
Kobieta	18	38,3%	16	34,0%	34	36,2%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

W grupie osób pracujących daje się zauważyć wyraźna przewaga mężczyzn nad kobietami: ok. 64% do ok. 36%. Przewaga ta występuje zarówno wśród osób pracujących z wykształceniem średnim lub niższym, jak i w grupie osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym.

Tabela 71 – Wiek (osoby pracujące)

P72	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyż- szych / pomaturalnych – pracujący		Absolwenci szkół pod- stawowych, zawodo- wych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
20 - 24	7	14,9%	8	17,0%	15	16,0%
25 i więcej	40	85,1%	39	83,0%	79	84,0%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

84% ogółu osób pracujących jest w wieku powyżej 25 lat. 16% to osoby w wieku 20 do 24 lat. Proporcja ta nie jest zależna od poziomu wykształcenia.

Tabela 72 – Wykształcenie (osoby pracujące)

P73	Osoby pracujące – ogółem	
	Liczba	%
Podstawowe	4	4,3%
Zawodowe	11	11,7%
Średnie ukończone	30	31,9%
Pomaturalne ukończone	25	26,6%
Wyższe ukończone	23	24,5%
Wyższe nieukończone	1	1,1%
Ogółem	94	100,0%

Okolo $\frac{1}{4}$ osób w grupie pracujących to osoby z wyższym wykształceniem. Odsetek ten jest wielokrotnie wyższy od odsetka osób z wyższym wykształceniem w całej badanej populacji. Fakt ten stanowi widomy wskaźnik, że posiadanie wykształcenia wyższego znacząco zwiększa szansę zatrudnienia. Podobną zależność można wykazać w przypadku osób, które ukończyły szkoły pomaturalne – w grupie pracujących ich odsetek wynosi 26,6%. Tym samym, ponad połowa osób pracujących posiada wykształcenie ponadmaturalne.

Dwie poniższe tabele prezentują wykaz szkół wyższych i pomaturalnych oraz kierunków, jakie ukończyły osoby pracujące.

Tabela 73 – Nazwa ukończonej szkoły pomaturalnej (osoby pracujące)

P20	Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący	
	Liczba	%
Medyczne Studium Masażu Leczniczego w Krakowie	16	34,0%
AP Kraków	6	12,8%
UJ	5	10,6%
AGH	5	10,6%
Akademia Muzyczna w Krakowie	2	4,3%
Zespół Szkół Ogólnokształcących	2	4,3%
Policealna Integracyjna Szkoła Masażu w Krakowie	1	2,1%
AE Kraków	1	2,1%
AP Siedlce	1	2,1%
Policealne Studium Zawodowe	1	2,1%
Zespół Szkół Poligraficzno-Księgowych	1	2,1%
Studium dietetyczne	1	2,1%

P20	Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący	
	Liczba	%
Studium Policealne ul. Tyniecka	1	2,1%
Studium detektywistyczne	1	2,1%
Medyczne studium zawodowe	1	2,1%
Uniwersytet M.C. Skłodowskiej	1	2,1%
ZOZ Studium Pomaturalne	1	2,1%
Ogółem	47	100,0%

Najliczniejszą grupę – 34% wśród osób pracujących z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym stanowią absolwenci Medycznego Studium Masażu Leczniczego w Krakowie. Najliczniej reprezentowane w tej grupie uczelnie wyższe to: Akademia Pedagogiczna ok.13% oraz UJ i AGH po ok.11%

Tabela 74 – Kierunki (osoby pracujące)

P20	Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący	
	Liczba	%
Masaż leczniczy	18	38,3%
Informatyka	4	8,5%
Muzykoterapia	3	6,4%
Technik biurowy	2	4,3%
Pedagogika Opiekuńczo-Wychowawcza	2	4,3%
Dietetyk	2	4,3%
Zarządzanie i Marketing	1	2,1%
Administracja	1	2,1%
Historia	1	2,1%
Filologia Polska	1	2,1%
Inżynieria Mechaniczna	1	2,1%
Finanse i Bankowość	1	2,1%
Pedagogika Ogólna i Specjalistyczna	1	2,1%
Technik ochrony środowiska	1	2,1%
Technik farmacji	1	2,1%
Pedagogika Wczesnoszkolna i Przedszkolna	1	2,1%
Stosunki Międzynarodowe	1	2,1%
Germanistyka	1	2,1%
Konstrukcje Budowlane	1	2,1%

P20	Absolwenci szkół wyższych /pomaturalnych - pracujący	
	Liczba	%
Prawo	1	2,1%
Ochrona osób i mienia	1	2,1%
Geofizyka	1	2,1%
Ogółem	47	100,0%

Tabela 75 – Typ ukończonej szkoły średniej (osoby pracujące)

P74	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Szkoła dla niewidomych /słabowidzących	13	27,7%	5	15,6%	18	22,8%
Szkoła średnia otwarta	34	72,3%	27	84,4%	61	77,2%
Ogółem	47	100,0%	32	100,0%	79	100,0%

Okolo 23% ogółu pracujących ukończyło szkołę średnią specjalistyczną dla osób niewidomych / słabowidzących. Okolo 77% ukończyło otwarte szkoły średnie.

W grupie osób pracujących z wykształceniem ponadmaturalnym, odsetek absolwentów średnich szkół specjalistycznych dla niewidomych jest nieco wyższy ok. 28%, niż w grupie osób z wykształceniem zawodowym i średnim ok. 16%. Z przyczyn opisanych we wstępie nie znamy dokładnej proporcji pomiędzy absolwentami szkół specjalistycznych oraz absolwentami szkół otwartych w całej badanej populacji osób niewidomych. Tym niemniej wydaje się, że odsetek absolwentów szkół specjalistycznych jest w całej populacji wyższy, niż odnotowany w grupie osób pracujących. Jeśli hipoteza ta jest prawdziwa uzyskane dane wskazywałyby, że większe szanse zatrudnienia mają osoby, które ukończyły szkoły średnie w systemie otwartym.

Tabela 76 – Miejsce stałego zamieszkania (osoby pracujące)

P87	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wieś	11	23,4%	20	42,6%	31	33,0%
Miasto nie będące powiatem	6	12,8%	5	10,6%	11	11,7%
Miasto powiatowe	13	27,7%	10	21,3%	23	24,5%
Kraków	17	36,2%	12	25,5%	29	30,9%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Mieszkańcy wsi stanowią ok. 23% w grupie pracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 43% w grupie z wykształceniem średnim lub niższym. W Krakowie mieszka ok. 36% pracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 25% z wykształceniem średnim lub niższym.

Tabela 77 – Rodzaj miejsca zamieszkania (osoby pracujące)

P89	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mieszkanie samodzielne	22	46,8%	15	31,9%	37	39,4%
Z rodzicami	25	53,2%	32	68,1%	57	60,6%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Około 40% osób w grupie pracujących mieszka w samodzielnym mieszkaniu, ok. 60% mieszka z rodzicami.

Tabela 78 – Wielkość gospodarstwa domowego (osoby pracujące)

P86	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1 – 2 osób	15	31,9%	7	14,9%	22	23,4%
3 osoby	16	34,0%	10	21,3%	26	27,7%
4 osoby	9	19,1%	15	31,9%	24	25,5%
5 osób i więcej	7	14,9%	15	31,9%	22	23,4%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Osoby pracujące z wyższym wykształceniem znacząco częściej mają małe rodziny 1 do 3 osobowe (ok.66%), niż osoby z wykształceniem średnim lub niższym, które częściej pochodzą z rodzin licznych (ok. 64%).

Tabela 79 – Samoocena sytuacji finansowej (osoby pracujące)

P90	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie zła			3	6,4%	3	3,2%
Raczej zła	5	10,6%	7	14,9%	12	12,8%
Przeciętna, ani dobra ani zła	25	53,2%	30	63,8%	55	58,5%
Raczej dobra	13	27,7%	7	14,9%	20	21,3%
Zdecydowanie dobra	4	8,5%			4	4,3%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Około 26% ogółu pracujących ocenia swoją sytuację materialną jako dobrą (raczej dobra + zdecydowanie dobra), 16% ocenia swoją sytuację finansową jako mniej lub bardziej złą. Około 58% deklaruje przeciętną sytuację finansową. Można zauważyć, że sytuacja finansowa osób z wykształceniem wyższym lub pomyślnym jest wyższa, niż osób z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Problemy inwalidztwa wzroku (osoby pracujące)

Tabela 80 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (osoby pracujące)

P75	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
W stopniu lekkim (dawniej III grupa)	2	4,3%	7	14,9%	9	9,6%
W stopniu umiarkowanym (dawniej II)	25	53,2%	24	51,1%	49	52,1%
W stopniu znacznym (dawniej I grupa)	20	42,6%	16	34,0%	36	38,3%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Wśród osób pracujących ok. 38% jest inwalidami wzroku w stopniu znacznym, ok. 52% w stopniu umiarkowanym oraz 10% w stopniu lekkim. Odsetek osób ze znacznym inwalidztwem wzroku jest wyższy wśród pracujących z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym (ok.43%), niż wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim (34%). Mimo niewielkich rozmiarów próbki, można na tej podstawie postawić hipotezę, że szanse uzyskania pracy przez osobę ze znaczną dysfunkcją wzroku są większe, jeśli posiada ona wykształcenie wyższe lub pomaturalne.

Tabela 81 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (osoby pracujące)

P78	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem całkowicie niewidomy	1	2,1%	1	2,1%	2	2,1%
Mam tylko poczucie światła	4	8,5%	1	2,1%	5	5,3%
Mogę rozróżniać twarze	3	6,4%	2	4,3%	5	5,3%
Wykorzystuję wzrok przy po- ruszaniu się po ulicy	6	12,8%	5	10,6%	11	11,7%

P78	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mogę czytać książki / czaso- pisma przy pomocy urządzeń powiększających	12	25,5%	19	40,4%	31	33,0%
Mogę czytać książki / czaso- pisma bez pomocy dodatko- wych urządzeń	21	44,7%	19	40,4%	40	42,6%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

W grupie osób pracujących, osoby całkowicie niewidome oraz mające jedynie poczucie światła stanowią łącznie ok. 7%, osoby mogące czytać przy pomocy urządzeń specjalistycznych 33% oraz ok. 43% są to osoby, które mogą czytać druk bez pomocy urządzeń specjalistycznych.

Tabela 82 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (osoby pracujące)

P84	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Od urodzenia	23	48,9%	20	42,6%	43	45,7%
Od roku do 10 lat	11	23,4%	13	27,7%	24	25,5%
Od 11 lat i więcej	13	27,7%	14	29,8%	27	28,7%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Czasokres powstania inwalidztwa wzroku nie różnicuje grupy osób pracujących z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem średnim lub niższym. W obu przypadkach dla ponad 40% inwalidztwo wzroku istnieje od urodzenia.

Tabela 83 – Inne niepełnosprawności (osoby pracujące)

P76	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam także inne niepełno- sprawności	8	17,0%	6	13,0%	14	15,1%
Nie, nie mam innych niepeł- nosprawności	39	83,0%	40	87,0%	79	84,9%
Ogółem	47	100,0%	46	100,0%	93	100,0%

Okolo 15% osób w grupie pracujących, oprócz inwalidztwa wzroku, posiada również inne niepełnosprawności. Odsetek ten jest zbliżony do poziomu w całej badanej populacji.

Tabela 84 – Rodzaj innych niepełnosprawności (osoby pracujące)

P76	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Aparat ruchu			2	33,3%	2	14,3%
Słuch	1	12,5%	1	16,7%	2	14,3%
Schorzenia wewnętrzne (np. cukrzyca, nadciśnienie)	5	62,5%	2	33,3%	7	50,0%
System nerwowy	2	25,0%			2	14,3%
Inne			1	16,7%	1	7,1%
Ogółem	8	100,0%	6	100,0%	14	100,0%

Nieliczne osoby pracujące, mające także inne niepełnosprawności oprócz wzroku, wskazują względnie najczęściej na schorzenia wewnętrzne (50%). W dalszej kolejności wskazują na: inwalidztwo słuchu, aparatu ruchu oraz systemu nerwowego.

Tabela 85 – Znajomość alfabetu brajla (osoby pracujące)

P79	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Znam biegle	10	21,3%	5	10,6%	15	16,0%
Znam słabo	13	27,7%	8	17,0%	21	22,3%
Nie znam	24	51,1%	34	72,3%	58	61,7%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Alfabet brajla zna około 40% w grupie pracujących, w tym 16% deklaruje znajomość biegłą. Około 60% osób pracujących z dysfunkcją wzroku w ogóle nie zna alfabetu brajla. Odsetek osób znających brajla jest wyższy wśród absolwentów szkół pomaturalnych i wyższych.

Tabela 86 – Używanie białej laski (osoby pracujące)

P80	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, nie używam	42	89,4%	38	80,9%	80	85,1%
Tak używam	5	10,6%	9	19,1%	14	14,9%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Około 15% osób pracujących do poruszania się używa laski, ok. 85% nie używa laski.

Tabela 87 – Powody nie używania białej laski (osoby pracujące)

P80	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie ma takiej potrzeby, widzę na tyle dobrze, że mogę poru- szać się bez laski	35	83,3%	34	87,2%	69	85,2%
Zwykle korzystam z pomocy osoby towarzyszącej	6	14,3%	4	10,3%	10	12,3%

P80	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie umiem sprawnie posłu- giwać się łaską			1	2,6%	1	1,2%
Inne	1	2,4%			1	1,2%
Ogółem	42	100,0%	39	100,0%	81	100,0%

Ponad 80% obu kategorii osób pracujących, które nie używają białej laski, podaje jako powód wystarczająco dobry do poruszania się stan wzroku. W grupie osób z wyższym wykształceniem ok. 14% nie używa laski, gdyż porusza się zwykle w towarzystwie przewodnika, w grupie z wykształceniem średnim lub niższym analogiczny odsetek wynosi ok. 10%. Tylko jedna osoba podała jako przyczynę nie używania białej laski, nieumiejętność posługiwania się nią.

Tabela 88 – Trudności w poruszaniu się (osoby pracujące)

P82	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, bardzo duże trudności	9	19,1%	8	17,0%	17	18,1%
Tak, umiarkowane trudności	12	25,5%	23	48,9%	35	37,2%
W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się	26	55,3%	16	34,0%	42	44,7%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Okolo 18% zatrudnionych deklaruje, że ma bardzo duże trudności w poruszaniu się, dalsze ok. 37% ma trudności umiarkowane. Oznacza to, że łącznie ponad połowa pracujących osób z dysfunkcją wzroku, ma mniejsze lub większe problemy z poruszaniem się. W ogóle nie ma problemów tego typu ok. 45% tej grupy.

Tabela 89 – Ocena samodzielności życiowej (osoby pracujące)

P83	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem osobą w pełni samo- dzielną	22	47,8%	17	36,2%	39	41,9%
Jestem osobą raczej samo- dzielną	22	47,8%	22	46,8%	44	47,3%
Jestem osobą raczej niesamo- dzielną	2	4,3%	5	10,6%	7	7,5%
Jestem osobą zupełnie niesa- modzielną			1	2,1%	1	1,1%
Nie wiem, trudno powiedzieć			2	4,3%	2	2,2%
Ogółem	46	100,0%	47	100,0%	93	100,0%

Okolo 42% osób w grupie pracujących uważa się za osoby w pełni samodzielne, dalszych ok. 47% ocenia się jako osoby raczej samodzielne. Odsetek osób oceniających się jako w pełni samodzielne jest wyższy wśród osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym (ok. 48%), niż wśród osób z wykształceniem podstawowym lub średnim (ok. 36%).

Miejsce pracy i stanowisko pracy

Poniższa tabela prezentuje zestawienie miejsc pracy respondentów w podziale na osoby o wykształceniu zawodowym i średnim oraz pomaturalnym i wyższym.

Tabela 90 – Miejsce pracy

P30	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Przedsiębiorstwo prywatne otwarte	19	40,4%	16	34,0%	35	37,2%
Instytucja publiczna (np. urząd)	18	38,3%	10	21,3%	28	29,8%
Przedsiębiorstwo pracy chro- nionej (np. Spółdzielnia Nie- widomych	1	2,1%	15	31,9%	16	17,0%
Przedsiębiorstwo państwowe otwarte	5	10,6%	2	4,3%	7	7,4%
Własna działalność gospodar- cza, rolnik, wolny zawód	2	4,3%	3	6,4%	5	5,3%
Stowarzyszenie	2	4,3%	1	2,1%	3	3,2%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Najczęstszym miejscem pracy dla całej grupy pracujących są przedsiębiorstwa prywatne otwartego rynku pracy. W przedsiębiorstwach tego typu zatrudnionych jest ok. 37% ogółu respondentów pracujących, dla osób z wykształceniem ponad maturalnym odsetek ten wynosi ok. 40%, dla osób z wykształceniem zawodowym i średnim 34%.

Drugim co do częstości miejscem zatrudnienia są instytucje publiczne, w których pracuje ok. 30% wszystkich zatrudnionych. W instytucjach tego typu pracuje około 38% osób o wykształceniu pomaturalnym, wobec 21% z wykształceniem zawodowym i średnim. W przedsiębiorstwach pracy chronionej zatrudnionych jest 17% wszystkich pracujących. Jednakże w tej mierze występuje bardzo wyraźna różnica, pomiędzy osobami z wykształceniem zawodowym i średnim, dla których odsetek zatrudnionych w przedsiębiorstwach pracy chronionej wynosi ok. 32%, podczas gdy jedynie 2% osób z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym, zatrudnionych jest w tego typu przedsiębiorstwach.

Około 5% ogółu osób pracujących stanowią osoby prowadzące własną działalność gospodarczą. Odsetek ten jest porównywalny zarówno w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim, jak i w grupie o wykształceniu pomaturalnym i wyższym.

Dane powyższe wskazują jednoznacznie, że osoby o wykształceniu pomaturalnym zdecydowanie częściej znajdują pracę na otwartym rynku pracy, niż osoby gorzej wykształcone. Warto przy tym pamiętać, że jak wskazano w Rozdziale „Ogólna charakterystyka socjodemograficzna”, obie grupy zatrudnionych nie różnią się istotnie pod względem stopnia inwalidztwa, a występujące różnice wskazują raczej na wyższy odsetek osób z poważną dysfunkcją wzroku w grupie osób lepiej wykształconych. Tak więc należy stwierdzić, że zaobserwowana zależność wynika raczej z różnic w wykształceniu i nie jest wtórnym rezultatem różnic w poziomie inwalidztwa.

Tabela 91 – Typ stanowiska pracy

P31	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Stanowisko pracy nie dofi- nansowywane przez PFRON	29	63,0%	23	51,1%	52	57,1%
Stanowisko pracy dla osoby niepełnosprawnej dofinanso- wane przez PFRON	17	37,0%	22	48,9%	39	42,9%
Ogółem	46	100,0%	45	100,0%	91	100,0%

Około 43% ogółu zatrudnionych pracuje na stanowiskach dofinansowanych przez PFRON. Dla osób o wykształceniu zawodowym lub średnim odsetek ten wynosi ok. 49%.

Tabela 92 – Przystosowanie stanowiska pracy do potrzeb osoby niewidomej

P36	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak	3	6,4%	14	31,1%	17	18,5%
Nie	44	93,6%	31	68,9%	75	81,5%
Ogółem	47	100,0%	45	100,0%	92	100,0%

Jedynie 18,5% osób z grupy pracujących, pracuje na stanowiskach specjalnie przystosowanych do potrzeb osób niewidomych. Dla osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym odsetek ten jest jeszcze niższy i wynosi ok. 6%. Około 31% osób o wykształceniu zawodowym lub średnim pracuje na stanowiskach specjalnie przystosowanych – wynik ten jest zrozumiały jeśli pamiętamy, że pokrywa się on niemal w zupełności z odsetkiem osób zatrudnionych w zakładach pracy chronionej, które z reguły dysponują przystosowanymi stanowiskami pracy.

Wskutek niewielkiej liczby w próbie osób zatrudnionych na stanowiskach specjalnie przystosowanych, uzyskano nieliczne (14) opisy charakteru tego przystosowania. (Dane te można traktować wyłącznie jakościowo, to znaczy bez uogólniania na całą badaną populację).

Tabela 93 – Charakter przystosowania stanowiska pracy

P37	Osoby pracujące - ogółem	
	Liczba	%
Przystosowanie w zakresie orientacji przestrzennej	6	46,2%
Komputer z oprogramowaniem udźwiękowiającym	4	30,8%
Nieobciążanie pracą fizyczną	3	23,1%
Współpraca innych osób	1	7,7%
Duży monitor ekranowy	1	7,7%
Ogółem	14	107,7%

Relatywnie najczęstsze przystosowanie stanowiska pracy polega na oznakowaniu przestrzeni na stanowisku i wokół niego, celem ułatwienia niewidomemu pracownikowi orientacji w przestrzeni (46,2%). Około 1/3 stanowisk specjalnie przystosowanych wyposażonych jest w udźwiękowiony komputer.

Problemy w poszukiwaniu pracy i opinie o pracodawcach

Poniższa tabela prezentuje deklarowane przez respondentów sposoby znalezienia pracy. (Kilku respondentów wskazało więcej niż jeden sposób znalezienia pracy, stąd odsetki w tabeli nie sumują się do 100).

Tabela 94 – Sposób znalezienia pracy

P32	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Poprzez znajomych, rodzinę	18	38,3%	25	53,2%	43	45,7%
Wysłałem ofertę / oferty bez- pośrednio do pracodawców	17	36,2%	3	6,4%	20	21,3%
Znalazłem ogłoszenie w pra- sie	4	8,5%	7	14,9%	11	11,7%
Zostałem przyjęty po odbyciu praktyki	6	12,8%	3	6,4%	9	9,6%
Przez Urząd Pracy	2	4,3%	6	12,8%	8	8,5%
Znalazłem ogłoszenie w In- ternecie	1	2,1%	2	4,3%	3	3,2%
Nie dotyczy, własna działal- ność gospodarcza	1	2,1%	1	2,1%	2	2,1%
Przez szkołę - oferta wysłana do szkoły przez pracodawcę	1	2,1%			1	1,1%
Ogółem	47	106,4%	47	100,0%	94	103,2%

Największa grupa pracujących osób niewidomych znalazła pracę kanałami nieformalnymi, poprzez rodzinę, znajomych (ok. 46%). Odsetek ten jest nieco wyższy w grupie osób słabiej wykształconych i wynosi ok. 53%.

Poprzez wysłanie oferty bezpośrednio do pracodawcy, pracę znalazło ok. 21% ogółu zatrudnionych, jednakże tylko około 6% osób z wykształceniem zawodowym średnim skorzystało z tej drogi, w porównaniu z ok. 36% w grupie osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym.

Tylko 8,5% ogółu zatrudnionych znalazło pracę poprzez Urząd Pracy.

Respondentów pracujących spytano, czy w chwili zatrudnienia informowali pracodawcę o fakcie inwalidztwa wzroku.

Tabela 95 – Czy pracodawca wiedział, że zatrudnia osobę z inwalidztwem wzroku?

P33	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak wiedział	38	82,6%	37	82,2%	75	82,4%
Nie, nie wiedział	8	17,4%	8	17,8%	16	17,6%
Ogółem	46	100,0%	45	100,0%	91	100,0%

Okolo 82% pracujących osób niewidomych informowało w chwili zatrudniania swego pracodawcę o fakcie bycia inwalidą wzroku. Okolo 18% zataiło ten fakt.

Respondentów aktualnie pracujących poproszono o dokonanie samooceny, czy inwalidztwo wzroku stanowiło dla nich utrudnienie w znalezieniu pracy i jak duże.

Tabela 96 – Czy inwalidztwo wzroku stanowiło utrudnienie w znalezieniu pracy?

P34	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo duże utrudnienie	4	8,5%	15	32,6%	19	20,4%
Przeciętne utrudnienie	12	25,5%	9	19,6%	21	22,6%
Niewielkie utrudnienie	3	6,4%	3	6,5%	6	6,5%
W ogóle nie stanowiło utrud- nienia	28	59,6%	19	41,3%	47	50,5%
Ogółem	47	100,0%	46	100,0%	93	100,0%

Połowa osób pracujących twierdzi, że inwalidztwo wzroku w ogóle nie stanowiło dla nich przeszkody w znalezieniu pracy. Opinie taką wyraża ok. 60% osób z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym oraz ok. 41% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Inwalidztwo wzroku stanowiło „bardzo duży problem” w znalezieniu pracy dla ok. 20% ogółu zatrudnionych. W grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim odsetek ten wzrasta do ok. 33%, wobec jedynie 8,5% w grupie osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym.

Osoby, które deklarują, że napotkały na trudności w znalezieniu pracy wynikające z faktu inwalidztwa wzroku, poproszono o bliższe scharakteryzowanie tych trudności.

Tabela 97 - Charakter, trudności napotkanych podczas poszukiwania pracy

P35	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Brak zainteresowania praco- dawców osobami niepełno- sprawnymi	8	57,1%	15	57,7%	23	57,5%
Przeciwwskazania lekarskie do wykonywania pewnych prac	2	14,3%	8	30,8%	10	25,0%
Trudności z obsługą kompu- tera	1	7,1%	3	11,5%	4	10,0%
Problem z dojazdami i poru- szaniem się	3	21,4%	1	3,8%	4	10,0%
Ogółem	14	100,0%	26	103,8%	40	102,5%

Okolo 58% osób, które napotkały na trudności w znalezieniu pracy wynikające z faktu inwalidztwa wzroku, wskazuje na brak zainteresowania pracodawców zatrudnianiem osób z taką niepełnosprawnością. Dla 25% trudności wynikały z przeciwwskazań lekarskich do wykonywania niektórych rodzajów prac. Po 10% respondentów wskazuje na trudności w obsłudze sprzętu komputerowego oraz na trudności związane z dojazdem i/lub poruszaniem się.

Rozmówców poproszono o określenie ich preferencji, odnośnie sposobów pomocy osobom z dysfunkcją wzroku poszukującym pracy.

Tabela 98 – Preferowany rodzaj pomocy dla osób niewidomych poszukujących pracy

P42	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej pracy	23	50,0%	25	54,3%	48	52,2%
Długotrwale indywidualne doradztwo zawodowe – każdy poszukujący pracy ma doradcę, który traktuje jego przypadek indywidualnie	13	28,3%	9	19,6%	22	23,9%

P42	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Warsztaty poszukiwania pra- cy – poznanie skutecznych metod wyszukiwania ofert pracodawców, tworzenia wła- snej oferty, docierania z nią do właściwych firm, poszu- kiwanie pracy przez Internet	10	21,7%	10	21,7%	20	21,7%
Zajęcia motywacyjne – po- prawiające kondycję psy- chiczną poszukującego pracy	10	21,7%	5	10,9%	15	16,3%
Badania testowe określające preferencje zawodowe – zba- danie umiejętności i zaintere- sowań poszukującego pracy, wskazanie potencjalnych możliwości rozwoju i możli- wości wykonywania pracy	7	15,2%	2	4,3%	9	9,8%
Inne rozwiązania	1	2,2%	4	8,7%	5	5,4%
Ogółem	46	139,1%	46	119,6%	92	129,3%

Najbardziej preferowany sposób pomocy dla osób niewidomych poszukujących pracy to w opinii respondentów „Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej prace” (ok. 52%). Opinie te wyznają w równym stopniu osoby słabiej jak i lepiej wykształcone. Około 24% wskazuje na „Długotrwałe indywidualne doradztwo zawodowe”. Warsztaty poszukiwania pracy preferuje ok. 22% ogółu pracujących. Około 16% wskazuje na zajęcia motywacyjne, dalszych 9,8% na badania testowe określające preferencje zawodowe.

Respondentów poproszono też o wyrażenie opinii o stopniu poinformowania pracodawców o możliwościach, jakie stwarza współczesna technika komputerowa, w odniesieniu do zatrudniania niewidomych.

Tabela 99 – Czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach zatrudnienia niewidomych wynikających z współczesnej techniki komputerowej?

P43	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zupełnie nie poinformowani	14	29,8%	9	19,1%	23	24,5%
Raczej nie poinformowani	19	40,4%	13	27,7%	32	34,0%
Raczej poinformowani	6	12,8%	13	27,7%	19	20,2%
W pełni poinformowani	2	4,3%	3	6,4%	5	5,3%
Nie wiem, trudno powiedzieć	6	12,8%	9	19,1%	15	16,0%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Niemal 60% (58,5%) osób pracujących z dysfunkcją wzroku ocenia, że pracodawcy nie są poinformowani o możliwościach zatrudniania osób niewidomych, jakie stwarza współczesna technika komputerowa. Opinię taką wyraża ok. 70% osób z wykształceniem pomaturalnym i wyższym oraz jedynie ok. 47% osób z wykształceniem zawodowym i średnim.

Uzupełnieniem przedstawionych powyżej ocen są opinie respondentów odnośnie stopnia poinformowania pracodawców o możliwościach prawnych, w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych, w szczególności niewidomych.

Tabela 100 – Czy pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych?

P44	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zupełnie nie zorientowani	9	19,6%	11	23,4%	20	21,5%
Raczej nie zorientowani	16	34,8%	9	19,1%	25	26,9%
Raczej zorientowani	12	26,1%	14	29,8%	26	28,0%
W pełni zorientowani	5	10,9%	9	19,1%	14	15,1%
Nie wiem, trudno powiedzieć	4	8,7%	4	8,5%	8	8,6%
Ogółem	46	100,0%	47	100,0%	93	100,0%

Opinie w kwestii poinformowania pracodawców o możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych są podzielone. Około 48% osób zatrudnionych uważa, że pracodawcy nie są poinformowani w tych sprawach, odmiennego zdania jest ok. 43%, ok. 9% nie ma zdania w tej kwestii.

Problemy związane z wykonywaniem pracy

Respondentów poproszono o dokonanie ogólnej oceny poziomu trudności na jakie napotykają na swoich stanowiskach pracy z uwagi na inwalidztwo wzroku.

Tabela 101 – Aktualne trudności w pracy spowodowane inwalidztwem wzroku

P38	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo duże utrudnienie			6	12,8%	6	6,4%
Przeciętne utrudnienie	12	25,5%	15	31,9%	27	28,7%
Niewielkie utrudnienie	10	21,3%	5	10,6%	15	16,0%
W ogóle nie stanowi utrud- nienia	25	53,2%	21	44,7%	46	48,9%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Około połowa respondentów (48,9%) nie napotyka obecnie w swojej pracy na jakiegokolwiek trudności wynikające z dysfunkcji wzroku. Jako „przeciętne” napotykane utrudnienia określa ok. 29% ogółu zatrudnionych. Dalszych 16% określa je jako niewielkie. Na „bardzo duże trudności” napotyka jedynie 6,4% ogółu zatrudnionych, wyłącznie w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. Widoczna jest ogólna tendencja do nieco częstszego deklarowania trudności, bez względu na ich poziom, w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim, w porównaniu z grupą o wykształceniu pomaturalnym i wyższym.

Rozmówców, którzy zadeklarowali, że napotykają obecnie w swojej pracy na trudności wynikające z inwalidztwa wzroku, poproszono o opisanie tych trudności. Ponieważ na poważniejsze trudności napotyka niewielu respondentów, uzyskane odpowiedzi są nieliczne i nie mogą być uogólnione w sensie statystycznym.

Tabela 102 – Charakter trudności w pracy wynikających z dysfunkcji wzroku

P39	Osoby pracujące - ogółem	
	Liczba	%
Konieczność zwracania się o pomoc do osób widzących	2	20,0%
Ograniczony czas pracy przy ekranie komputera	2	20,0%
Szkodliwość nieodpowiedniego oświetlenia	2	20,0%
Utrudnione wykonywania prac fizycznych	2	20,0%
Problem z wykonywaniem prac biurowych, problem odczytywania dokumentów papierowych	1	10,0%
Wydłużony czas wykonywania niektórych czynności	1	10,0%
Wzrok szybko się męczy	1	10,0%
Ogółem	11	110,0%

Relatywnie najczęściej wskazywano na: „Konieczność zwracania się o pomoc do osób widzących”, „Ograniczony czas pracy przy ekranie komputera” oraz „Szkodliwość nieodpowiedniego oświetlenia” – jako na utrudnienia w pracy wynikające z inwalidztwa wzroku.

Respondentów poproszono o ocenienie, czy ewentualne ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby poprawić ich aktualną pozycję w pracy lub przyczynić się do znalezienia pracy bardziej atrakcyjnej.

Tabela 103 – Czy ukończenie specjalistycznego kursu/szkolenia mogłoby wzmocnić obecną pozycję zawodową lub zwiększyć szanse na znalezienie lepszej pracy?

P40	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	3	6,4%	1	2,1%	4	4,3%
Raczej nie	5	10,6%	12	25,5%	17	18,1%
Raczej tak	10	21,3%	12	25,5%	22	23,4%
Zdecydowanie tak	26	55,3%	20	42,6%	46	48,9%
Nie wiem, trudno powiedzieć	3	6,4%	2	4,3%	5	5,3%
Ogółem	47	100,0%	47	100,0%	94	100,0%

Okolo 72% ogółu zatrudnionych wyraża mniej lub bardziej zdecydowane przekonanie, że podniesienie swoich kwalifikacji, przez ukończenie jakiegoś specjalistycznego szkolenia, mogłoby podnieść ich sytuację zawodową lub przyczynić się do zmiany pracy na lepszą. Przekonanie takie w nieco wyższym stopniu żywią osoby z wykształceniem pomaturalnym i wyższym (ok. 77%), niż osoby z wykształceniem zawodowym i średnim (ok. 68%).

Następnie rozmówców poproszono o sprecyzowanie zakresu tematycznego szkoleń jakie mogłoby poprawić ich sytuację zawodową.

Tabela 104 – Zakresy tematyczne

P41	P2				Osoby pracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych – pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich – pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Szkolenie poszerzające obec- ne kwalifikacje zawodowe	19	55,9%	9	27,3%	28	41,8%
Szkolenie komputerowe	12	35,3%	15	45,5%	27	40,3%
Nie wiem	5	14,7%	7	21,2%	12	17,9%
Kursy językowe	7	20,6%	4	12,1%	11	16,4%
Ogółem	34	126,5%	33	106,1%	67	116,4%

Najliczniej wskazano na podniesienie obecnie posiadanych kwalifikacji zawodowych (ok. 42%). Zwraca uwagę fakt, że potrzebę takiego szkolenia dostrzega ok. 56% osób z wykształceniem pomaturalnym i wyższym, a jedynie ok. 27% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Następnym co do częstości wskazań są „szkolenia komputerowe”. Szansę poprawy swojej sytuacji zawodowej upatruje w nich ok. 40% ogółu zatrudnionych. W tym zakresie nieco liczniejsze są wskazania osób z wykształceniem zawodowym lub średnim (ok. 45%) wobec ok. 35% osób w grupie z wykształceniem pomaturalnym i wyższym. Około 16% ogółu rozmówców wskazuje na kursy językowe, około 18% nie potrafi wskazać tematu szkolenia.

Podsumowanie – osoby pracujące

Charakterystyka socjo-demograficzna

Profil socjo – demograficzny

- W grupie osób pracujących daje się zauważyć wyraźna przewaga mężczyzn nad kobietami: ok. 64% do ok. 36%. Przewaga ta występuje zarówno wśród osób pracujących z wykształceniem średnim lub niższym, jak i w grupie osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym.
- 84% ogółu osób pracujących jest w wieku powyżej 25 lat. 16% to osoby w wieku 20 do 24 lat. Proporcja ta nie jest zależna od poziomu wykształcenia.
- Około ¼ osób w grupie pracujących to osoby z wyższym wykształceniem. Odsetek ten jest wielokrotnie wyższy od odsetka osób z wyższym wykształceniem w całej badanej populacji. Fakt ten stanowi widomy wskaźnik, że posiadanie wykształcenia wyższego znacząco zwiększa szansę zatrudnienia. Podobną zależność można wykazać w przypadku osób, które ukończyły szkoły pomaturalne – w grupie pracujących ich odsetek wynosi 26,6%. Tym samym, ponad połowa osób pracujących posiada wykształcenie ponadmaturalne.
- Około 23% ogółu pracujących ukończyło szkołę średnią specjalistyczną dla osób niewidomych / słabowidzących. Około 77% ukończyło otwarte szkoły średnie. W grupie osób pracujących z wykształceniem ponadmaturalnym, odsetek absolwentów średnich szkół specjalistycznych dla niewidomych jest nieco wyższy ok. 28%, niż w grupie osób z wykształceniem zawodowym i średnim ok. 16%. Uzyskane dane wskazują, że większe szanse zatrudnienia mają osoby, które ukończyły szkoły średnie w systemie otwartym.
- Mieszkańcy wsi stanowią ok. 23% w grupie pracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 43% w grupie z wykształceniem średnim lub niższym. W Krakowie mieszka ok. 36% pracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 25% z wykształceniem średnim lub niższym.
- Około 40% osób w grupie pracujących mieszka w samodzielnym mieszkaniu, ok. 60% mieszka z rodzicami.
- Około 26% ogółu pracujących ocenia swoją sytuację materialną jako dobrą (raczej dobra + zdecydowanie dobra), 16% ocenia swoją sytuację finansową jako mniej lub bardziej złą. Około 58% deklaruje przeciętną sytuację finansową. Można zauważyć, że sytuacja finansowa osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym jest wyższa, niż osób z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Problemy inwalidztwa wzroku

- Wśród osób pracujących ok. 38% jest inwalidami wzroku w stopniu znacznym, ok. 52% w stopniu umiarkowanym oraz 10% w stopniu lekkim. Odsetek osób ze znacznym inwalidztwem wzroku jest wyższy wśród pracujących z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym (ok. 43%), niż wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim (34%).
- W grupie osób pracujących, osoby całkowicie niewidome oraz mające jedynie poczucie światła stanowią łącznie ok. 7%, osoby mogące czytać przy pomocy urządzeń specjalistycznych 33% oraz ok. 43% są to osoby, które mogą czytać druk bez pomocy urządzeń specjalistycznych.
- Około 15% osób w grupie pracujących, oprócz inwalidztwa wzroku posiada również inne niepełnosprawności. Odsetek ten jest zbliżony do poziomu w całej badanej populacji.
- Alfabet brajla zna około 40% w grupie pracujących, w tym 16% deklaruje znajomość biegłą. Około 60% osób pracujących z dysfunkcją wzroku w ogóle nie zna alfabetu brajla. Odsetek osób znających brajla jest wyższy wśród absolwentów szkół pomaturalnych i wyższych.
- Około 15% osób pracujących do poruszania się używa laski, ok. 85% nie używa laski.
- Ponad 80% obu kategorii osób pracujących, które nie używają białej laski, podaje jako powód wystarczająco dobry do poruszania się stan wzroku. W grupie osób z wyższym wykształceniem ok. 14% nie używa laski, gdyż porusza się zwykle w towarzystwie przewodnika, w grupie z wykształceniem średnim lub niższym analogiczny odsetek wynosi ok. 10%.
- Około 18% zatrudnionych deklaruje, że ma bardzo duże trudności w poruszaniu się, dalsze ok. 37% ma trudności umiarkowane. Oznacza to, że łącznie ponad połowa pracujących osób z dysfunkcją wzroku, ma mniejsze lub większe problemy z poruszaniem się. W ogóle nie ma problemów tego typu ok. 45% tej grupy.
- Około 42% osób w grupie pracujących uważa się za osoby w pełni samodzielne, dalszych ok. 47% ocenia się jako osoby raczej samodzielne. Odsetek osób oceniających się jako w pełni samodzielne jest wyższy wśród osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym (ok. 48%), niż wśród osób z wykształceniem podstawowym lub średnim (ok. 36%).

Miejsce pracy i stanowisko pracy

- Najczęstszym miejscem pracy dla całej grupy pracujących są przedsiębiorstwa prywatne otwartego rynku pracy. W przedsiębiorstwach tego typu zatrudnionych jest ok. 37% ogółu respondentów pracujących, dla osób z wykształceniem ponad maturalnym odsetek ten wynosi ok. 40%, dla osób z wykształceniem zawodowym i średnim 34%.
- Drugim co do częstości miejscem zatrudnienia są instytucje publiczne, w których pracuje ok. 30% wszystkich zatrudnionych. W instytucjach tego typu pracuje około 38% osób o wykształceniu pomaturalnym, wobec 21% z wykształceniem zawodowym i

średnim. W przedsiębiorstwach pracy chronionej zatrudnionych jest 17% wszystkich pracujących. Jednakże w tej mierze występuje bardzo wyraźna różnica, pomiędzy osobami z wykształceniem zawodowym i średnim, dla których odsetek zatrudnionych w przedsiębiorstwach pracy chronionej wynosi ok. 32%, podczas gdy jedynie 2% osób z wykształceniem pomaturalnym zatrudnionych jest w tego typu przedsiębiorstwach.

- Około 5% ogółu osób pracujących stanowią osoby prowadzące własną działalność gospodarczą. Odsetek ten jest porównywalny zarówno w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim, jak i w grupie o wykształceniu pomaturalnym i wyższym.
- Dane powyższe wskazują jednoznacznie, że osoby o wykształceniu pomaturalnym zdecydowanie częściej znajdują pracę na otwartym rynku pracy, niż osoby gorzej wykształcone.
- Około 43% ogółu zatrudnionych pracuje na stanowiskach dofinansowanych przez PFRON. Dla osób o wykształceniu zawodowym lub średnim odsetek ten wynosi ok. 49%.
- Jedynie 18,5% osób z grupy pracujących, pracuje na stanowiskach specjalnie przystosowanych do potrzeb osób niewidomych. Dla osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym odsetek ten jest jeszcze niższy i wynosi ok. 6%. Około 31% osób o wykształceniu zawodowym lub średnim pracuje na stanowiskach specjalnie przystosowanych – wynik ten jest zrozumiały jeśli pamiętamy, że pokrywa się on niemal w zupełności z odsetkiem osób zatrudnionych w zakładach pracy chronionej, które z reguły dysponują przystosowanymi stanowiskami pracy.

Problemy w poszukiwaniu pracy i opinie o pracodawcach

- Największa grupa pracujących osób niewidomych znalazła pracę kanałami nieformalnymi, poprzez rodzinę znajomych (ok. 46%). Odsetek ten jest nieco wyższy w grupie osób słabiej wykształconych i wynosi ok. 53%.
- Poprzez wysłanie oferty bezpośrednio do pracodawcy, pracę znalazło ok. 21% ogółu zatrudnionych, jednakże tylko około 6% osób z wykształceniem zawodowym i średnim skorzystało z tej drogi, w porównaniu z ok. 36% w grupie osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym.
- Tylko 8,5% ogółu zatrudnionych znalazło pracę poprzez Urząd Pracy.
- Około 82% pracujących osób niewidomych informowało w chwili zatrudnienia swego pracodawcę o fakcie bycia inwalidą wzroku. Około 18% zataiło ten fakt.
- Połowa osób pracujących twierdzi, że inwalidztwo wzroku w ogóle nie stanowiło dla nich przeszkody w znalezieniu pracy. Opinie taką wyraża ok. 60% osób z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym oraz ok. 41% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Inwalidztwo wzroku stanowiło „bardzo duży problem” w znalezieniu pracy dla ok. 20% ogółu zatrudnionych. W grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim odsetek ten wzrasta do ok. 33%, wobec jedynie 8,5% w grupie osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym.
- Około 58% osób, które napotkały na trudności w znalezieniu pracy, wynikające z faktu inwalidztwa wzroku, wskazuje na brak zainteresowania pracodawców zatrudnia-

niem osób z taką niepełnosprawnością. Dla 25% trudności wynikały z przeciwwskazań lekarskich do wykonywania niektórych rodzajów prac. Po 10% respondentów wskazuje na trudności w obsłudze sprzętu komputerowego oraz na trudności związane z dojazdem i/lub poruszaniem się.

- Najbardziej preferowany sposób pomocy dla osób niewidomych poszukujących pracy to w opinii respondentów „Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej pracę” (ok. 52%). Opinie te wyznają w równym stopniu osoby słabiej jak i lepiej wykształcone. Około 24% wskazuje na „Długotrwałe indywidualne doradztwo zawodowe”. Warsztaty poszukiwania pracy preferuje ok. 22% ogółu pracujących. Około 16% wskazuje na zajęcia motywacyjne, dalszych 9,8% na badania testowe określające preferencje zawodowe.
- Niemal 60% (58,5%) osób pracujących z dysfunkcją wzroku ocenia, że pracodawcy nie są poinformowani o możliwościach zatrudniania osób niewidomych, jakie stwarza współczesna technika komputerowa. Opinię taką wyraża ok. 70% osób z wykształceniem pomaturalnym i wyższym oraz jedynie ok. 47% osób z wykształceniem zawodowym i średnim.
- Opinie w kwestii poinformowania pracodawców o możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych są podzielone. Około 48% osób zatrudnionych uważa, że pracodawcy nie są poinformowani w tych sprawach, odmiennego zdania jest ok. 43%, ok. 9% nie ma zdania w tej kwestii.

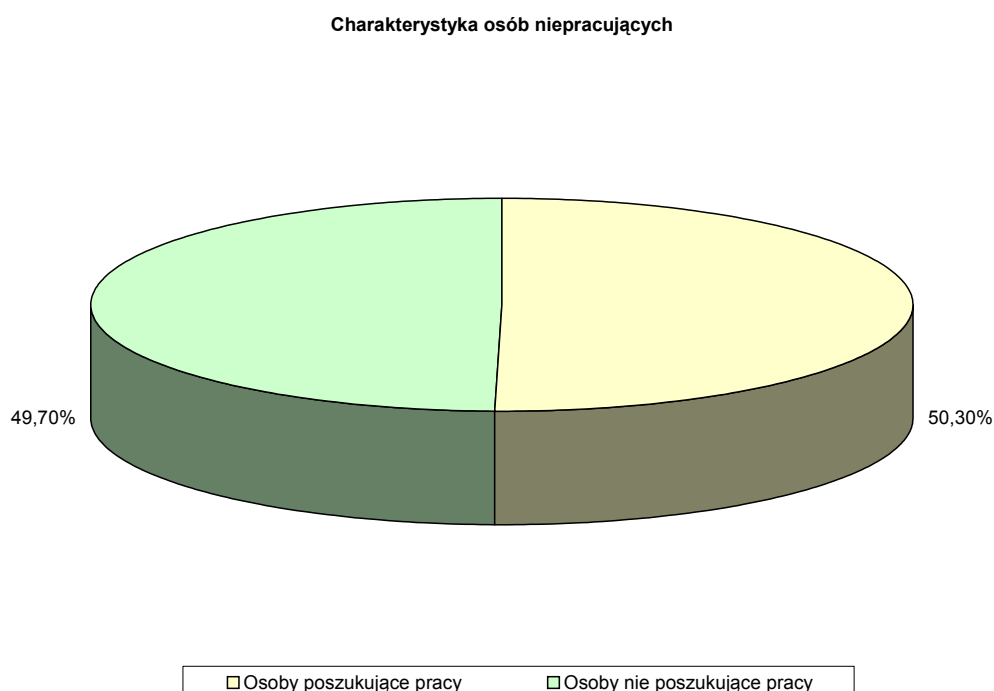
Problemy związane z wykonywaniem pracy

- Około połowa respondentów (48,9%) nie napotyka obecnie w swojej pracy na jakiegokolwiek trudności wynikające z dysfunkcji wzroku. Jako „przeciętne” napotykane utrudnienia określa ok. 29% ogółu zatrudnionych. Dalszych 16% określa je jako niewielkie. Na „bardzo duże trudności” napotyka jedynie 6,4% ogółu zatrudnionych, wyłącznie w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. Widoczna jest ogólna tendencja do nieco częstszego deklarowania trudności, bez względu na ich poziom, w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. w porównaniu z grupą o wykształceniu pomaturalnym i wyższym.
- Około 72% ogółu zatrudnionych wyraża mniej lub bardziej zdecydowane przekonanie, że podniesienie swoich kwalifikacji, przez ukończenie jakiegoś specjalistycznego szkolenia, mogłoby podnieść ich sytuację zawodową lub przyczynić się do zmiany pracy na lepszą. Przekonanie takie w nieco wyższym stopniu żywią osoby z wykształceniem pomaturalnym i wyższym (76,6%), niż osoby z wykształceniem zawodowym i średnim (68,1%).
- Najliczniej wskazano na podniesienie obecnie posiadanych kwalifikacji zawodowych (ok. 42%). Zwraca uwagę fakt, że potrzebę takiego szkolenia dostrzega ok. 56% osób z wykształceniem pomaturalnym i wyższym, a jedynie ok. 27% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Następnym co do częstości wskazań są „szkolenia komputerowe”. Szansę poprawy swojej sytuacji zawodowej upatruje w nich ok. 40% ogółu zatrudnionych. W tym zakresie nieco liczniejsze są wskazania osób z wykształceniem zawodowym lub średnim (ok. 45%) wobec ok. 35% osób w grupie z wykształceniem pomaturalnym i wyższym. Około 16% ogółu rozmówców wskazuje na kursy językowe, około 18% nie potrafi wskazać tematu szkolenia.

Osoby nie uczące się i niepracujące

Ogółem badaniem objęto 161 osób niepracujących. Około połowa z nich poszukuje pracy, pozostała połowa nie pracuje i nie poszukuje pracy. Podstawowe charakterystyki socjo-demograficzne osób aktualnie niepracujących będą przedstawione z uwagi właśnie na ten fakt.

Wykres 16 – Charakterystyka osób niepracujących

Charakterystyka socjo – demograficzna (osoby niepracujące)

Profil socjo – demograficzny (osoby niepracujące)

Tabela 105 – Płeć (osoby niepracujące)

P71	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mężczyzna	47	58,0%	43	53,8%	90	55,9%
Kobieta	34	42,0%	37	46,3%	71	44,1%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

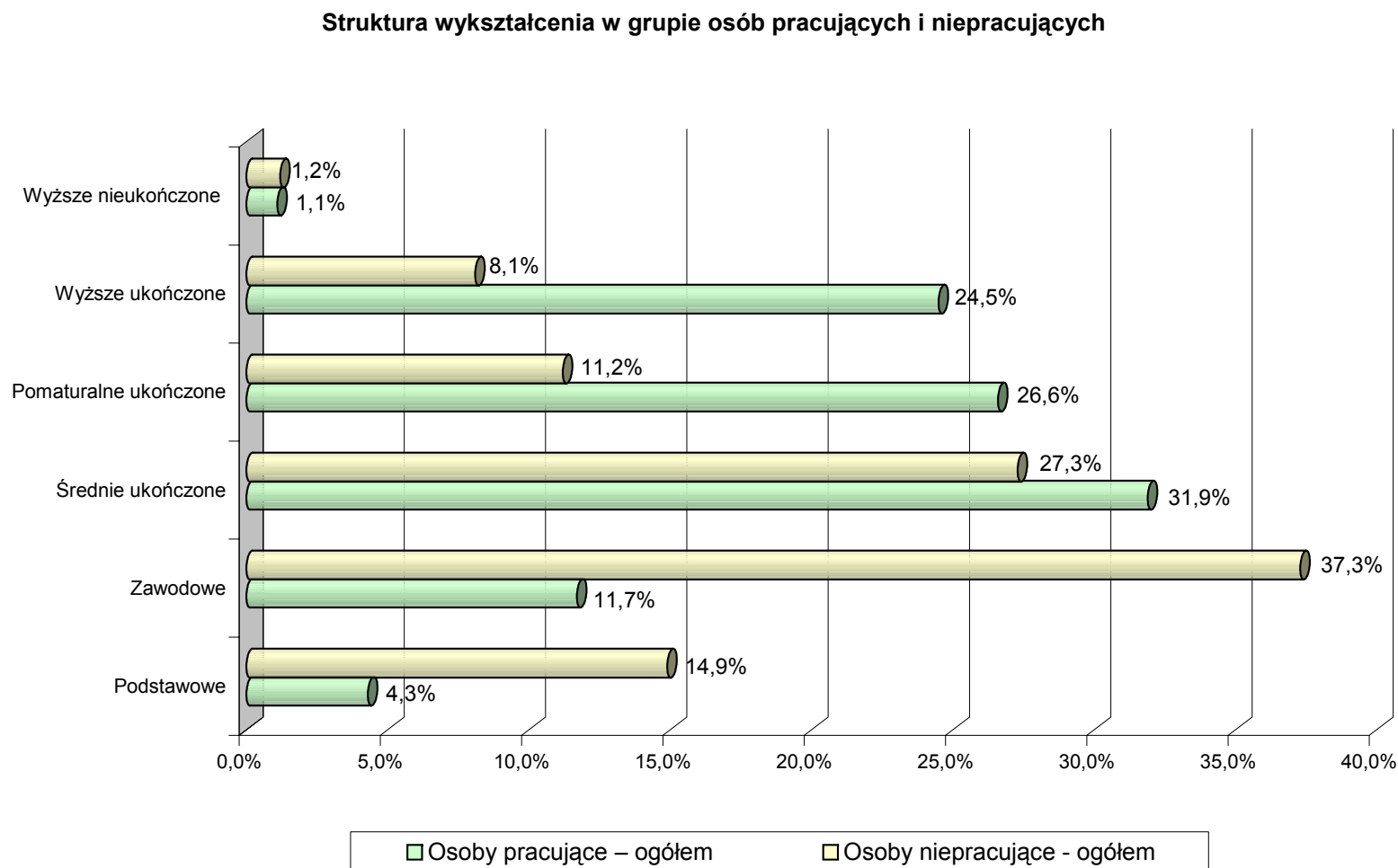
W grupie niepracujących znalazło się ok.56% mężczyzn i 44% kobiet. Płeć nie różnicuje chęci poszukiwania / nie poszukiwania pracy.

Tabela 106 – Wiek (osoby niepracujące)

P72	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
16 – 19	2	2,5%	1	1,3%	3	1,9%
20 – 24	24	29,6%	18	22,5%	42	26,1%
25 i więcej	55	67,9%	61	76,3%	116	72,0%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Strukturę wykształcenia w grupie osób niepracujących, warto porównać z analogiczną strukturą w grupie osób mających pracę.

Wykres 17 – Struktura wykształcenia w grupie osób pracujących i niepracujących

Z zestawienia wynika wyraźnie, że osoby pracujące są lepiej wykształcone niż osoby niepracujące. I tak wśród pracujących wykształcenie podstawowe ma ok. 4% wobec ok. 15% w grupie niepracujących. Wykształcenie zawodowe posiada ok. 12% osób pracujących i aż ok. 37% osób niepracujących. Odsetek osób z wykształceniem średnim w grupie pracujących wynosi ok. 32%, w grupie niepracujących ok. 27%. Osoby z wyższym wykształceniem stanowią ¼ grupy pracujących (ok. 25%) i jedynie 8% w grupie niepracujących.

Wykształcenie znacznie słabiej różnicuje natomiast grupę osób niepracujących, biorąc pod uwagę tych, którzy pracę poszukują i tych, którzy pracy nie poszukują.

Tabela 107 – Wykształcenie (osoby niepracujące)

P73	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Podstawowe	10	12,3%	14	17,5%	24	14,9%
Zawodowe	24	29,6%	36	45,0%	60	37,3%
Średnie ukończone	24	29,6%	20	25,0%	44	27,3%
Pomaturalne ukończone	13	16,0%	5	6,3%	18	11,2%
Wyższe ukończone	8	9,9%	5	6,3%	13	8,1%
Wyższe nieukończone	2	2,5%			2	1,2%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Jedyną poważniejszą różnicę stanowią osoby z wykształceniem zawodowym. Wśród poszukujących pracy stanowią one ok. 30%, wśród nie poszukujących pracy 45%.

Okolo 23% grupy osób niepracujących, stanowią osoby, które ukończyły szkołę dla niewidomych / słabowidzących, ok. 77% to absolwenci szkół otwartych. Proporcja ta jest niema identyczna jak w grupie osób pracujących.

Tabela 108 – Typ ukończonej szkoły (osoby niepracujące)

P74	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Szkoła dla niewido- mych/słabowidzących	8	17,0%	10	30,3%	18	22,5%
Szkoła średnia otwarta	39	83,0%	23	69,7%	62	77,5%
Ogółem	47	100,0%	33	100,0%	80	100,0%

Biorąc pod uwagę fakt poszukiwania, bądź nie poszukiwania pracy można zauważyć, że odsetek osób, które ukończyły szkołę dla niewidomych jest wyższy w grupie nie poszukujących pracy (30%), niż wśród poszukujących prace (17%).

Okolo 20% ogółu osób niepracujących mieszka w samodzielnym mieszkaniu, okolo 80% mieszka z rodzicami.

Tabela 109 – Rodzaj miejsca zamieszkania (osoby niepracujące)

P89	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukujące pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mieszka samodzielnie	19	23,5%	13	16,3%	32	19,9%
Z rodzicami	61	75,3%	67	83,8%	128	79,5%
W internacie / akademiku	1	1,2%			1	0,6%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Odsetek osób mieszkających samodzielnie jest nieco wyższy w grupie poszukujących pracy (ok. 23%), niż w grupie nie poszukujących (ok. 16%).

Okolo 44% ogółu nie pracujących mieszka na wsi. Okolo 32% mieszka w miastach powiatowych i mniejszych, ok. 24% to mieszkańcy Krakowa.

Tabela 110 – Miejsce stałego zamieszkania (osoby niepracujące)

P87	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wieś	31	38,3%	40	50,0%	71	44,1%
Miasto nie będące powiatem	8	9,9%	13	16,3%	21	13,0%
Miasto powiatowe	19	23,5%	12	15,0%	31	19,3%
Kraków	23	28,4%	15	18,8%	38	23,6%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Wśród osób nie poszukujących pracy znacząco więcej jest mieszkańców wsi 50%, niż wśród osób poszukujących (ok.38%). Odwrotna zależność zachodzi w odniesieniu do mieszkańców Krakowa. W grupie poszukujących ok. 28% to mieszkańcy Krakowa, wśród nie poszukujących odsetek ten wynosi ok. 19%.

Jako ogólnie dobrą swoją sytuację finansową ocenia ok. 12% ogółu niepracujących. Dalszych 49% ocenia tę sytuację jako przeciętną. Ok. 38% ocenia swoją sytuację finansową jako „zdecydowanie złą” lub „raczej złą”.

Tabela 111 – Samoocena sytuacji finansowej (osoby niepracujące)

P90	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie zła	14	17,3%	10	12,5%	24	14,9%
Raczej zła	22	27,2%	16	20,0%	38	23,6%
Przeciętna, ani dobra ani zła	37	45,7%	42	52,5%	79	49,1%
Raczej dobra	8	9,9%	11	13,8%	19	11,8%
Zdecydowanie dobra			1	1,3%	1	0,6%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Samoocena sytuacji finansowej jest nieco wyższa w grupie osób nie poszukujących pracy, w porównaniu z poszukującymi. I tak, jako złą lub raczej złą ocenia swoją sytuację ok. 44% poszukujących pracy oraz ok. 32% nie poszukujących. Analogicznie 15% nie poszukujących ocenia swą sytuację jako „zdecydowanie dobrą” lub „raczej dobrą”, podczas gdy wśród poszukujących pracę odsetek takich osób wynosi ok. 10%.

Problemy inwalidztwa wzroku (osoby niepracujące)

Osoby będące inwalidami wzroku w stopniu znacznym stanowią ok. 51% całej grupy niepracujących. Dalszych ok.43% tej kategorii to osoby o inwalidztwie umiarkowanym.

Tabela 112 – Stopień inwalidztwa wzroku – klasyfikacja wg orzeczenia Komisji Inwalidztwa (osoby niepracujące)

P75	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukujące pracy			
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
W stopniu lekkim (dawniej III grupa)	5	6,2%	5	6,3%	10	6,2%
W stopniu umiarkowanym (dawniej II)	38	46,9%	31	38,8%	69	42,9%
W stopniu znacznym (dawniej I grupa)	38	46,9%	44	55,0%	82	50,9%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Stopień inwalidztwa różnicuje, choć niezbyt silnie, osoby poszukujące i nie poszukujące pracy. Wśród tych ostatnich odsetek inwalidów o znacznym stopniu utraty wzroku wynosi 55%, wobec ok. 47% w grupie poszukujących pracy.

Zbliżone zależności możemy także zaobserwować biorąc pod uwagę opisowe, a nie formalne kategorie inwalidztwa. I tak w całej grupie osób niepracujących ok. 14% to osoby całkowicie niewidome lub mające tylko poczucie światła. Wśród poszukujących pracy odsetek takich osób wynosi ok. 10%, wśród nie poszukujących ok. 18%.

Tabela 113 – Stopień inwalidztwa wzroku – kategorie opisowe (osoby niepracujące)

P78	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukujące pracy			
	L-ba	%	L-ba	%	L-ba	%
Jestem całkowicie niewidomy	5	6,2%	9	11,3%	14	8,7%
Mam tylko poczucie światła	3	3,7%	5	6,3%	8	5,0%
Mogę rozróżniać twarze			4	5,0%	4	2,5%
Wykorzystuję wzrok przy poruszaniu się po ulicy	10	12,3%	8	10,0%	18	11,2%
Mogę czytać książki / czasopisma przy pomocy urządzeń powiększających	21	25,9%	22	27,5%	43	26,7%
Mogę czytać książki / czasopisma bez pomocy dodatkowych urządzeń	42	51,9%	32	40,0%	74	46,0%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

46% ogółu osób niepracujących deklaruje, że może czytać wydawnictwa drukowane bez pomocy jakichkolwiek urządzeń wspomagających. W grupie osób poszukujących pracy odsetek ten wzrasta do 52%, wśród nie poszukujących pracy wynosi 40%.

Tabela 114 – Wiek w którym powstało inwalidztwo wzroku (osoby niepracujące)

P84	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Od urodzenia	46	56,8%	35	43,8%	81	50,3%
Od 1 do 10 lat	13	16,0%	18	22,5%	31	19,3%
11 lat i więcej	22	27,2%	27	33,8%	49	30,4%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Podobnie jak w innych grupach, wśród osób niepracujących najliczniejsze są takie, których inwalidztwo wzroku istnieje od urodzenia – ok. 57% wśród poszukujących pracy oraz ok. 44% wśród nie poszukujących pracy. Wśród niepracujących wyższy jest natomiast, niż w pozostałych grupach, odsetek osób, których inwalidztwo wzroku powstało po 10 roku życia, kolejno ok. 27% dla poszukujących pracy oraz ok. 34% dla nie poszukujących pracy.

Okolo ¼ osób pracujących (ok. 24%) posiada także inne niepełnosprawności oprócz inwalidztwa wzroku.

Tabela 115 – Inne niepełnosprawności (osoby niepracujące)

P76	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam także inne niepełno- sprawności	15	18,8%	23	28,8%	38	23,8%
Nie, nie mam innych niepeł- nosprawności	65	81,3%	57	71,3%	122	76,3%
Ogółem	80	100,0%	80	100,0%	160	100,0%

Odsetek osób z innymi oprócz wzroku niepełnosprawnościami wzrasta w grupie nie poszukujących pracy (ok. 29%), w stosunku do ok. 19% wśród osób poszukujących pracy.

Wśród osób niepracujących, posiadających dodatkowe niepełnosprawności najliczniejszą grupę ok. 38% stanowią niepełnosprawności z uwagi na system nerwowy, w dalszej kolejności aparat ruchu – ok. 31%, schorzenia wewnętrzne ok. 28% oraz słuch ok. 15%.

Wykres 18 – Rodzaj innej niepełnosprawności (osoby niepracujące)

P77	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukujące pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
System nerwowy	1	6,3%	14	60,9%	15	38,5%
Aparat ruchu	6	37,5%	6	26,1%	12	30,8%
Schorzenia wewnętrzne (np. cukrzyca, nadciśnienie)	8	50,0%	3	13,0%	11	28,2%
Słuch	2	12,5%	4	17,4%	6	15,4%
Ogółem	16	100,0%	23	100,0%	39	100,0%

Istnienie dodatkowych niepełnosprawności dotyczących systemu nerwowego silnie różnicuje osoby poszukujące i nie poszukujące pracy. W grupie osób z dodatkowymi niepełnosprawnościami, które pracy nie poszukują, niepełnosprawni z uwagi na system nerwowy stanowią ok. 61%, w grupie poszukujących odsetek ten wynosi ok. 6%. Inne rodzaje dodatkowych niepełnosprawności nie mają wyraźnego wpływu na poszukiwanie lub nie poszukiwanie pracy.

Alfabet brajla zna biegle 13% ogółu niepracujących, dalszych ok. 19% deklaruje znajomość słabą. W ogóle nie zna alfabetu brajla ok. 68% tej kategorii respondentów. Dane te są bardzo zbliżone do analogicznych wyników w grupie osób pracujących.

Tabela 116 – Znajomość alfabetu brajla (osoby niepracujące)

P79	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Znam biegle	13	16,0%	8	10,0%	21	13,0%
Znam słabo	15	18,5%	16	20,0%	31	19,3%
Nie znam	53	65,4%	56	70,0%	109	67,7%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Znajomość alfabetu brajla jest nieco wyższa w grupie osób poszukujących pracy – 16% zna biegle, wobec 10% w grupie nie poszukujących.

Około 11% ogółu niepracujących posługuje się białą laską. Pamiętamy, że w grupie osób pracujących odsetek ten był nieco wyższy ok. 15%.

Tabela 117 – Używanie białej laski (osoby niepracujące)

P80	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, nie używam	69	85,2%	74	92,5%	143	88,8%
Tak używam	12	14,8%	6	7,5%	18	11,2%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Osoby poszukujące pracy częściej posługują się białą laską (ok. 15%), niż osoby nie poszukujące pracy (ok. 7%). Dane te wraz z porównaniem z grupą osób pracujących pozwalają na sformułowanie hipotezy, iż istnieje pozytywny związek pomiędzy posiadaniem / poszukiwaniem pracy, a posługiwanie się białą laską, czyli umiejętnościami samodzielnego poruszania się.

Osoby niepracujące, nie używające białej laski poproszono, o podanie powodów jej nie używania.

Tabela 118 – Powody nie używania białej laski (osoby niepracujące)

P81	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie ma takiej potrzeby, widzę na tyle dobrze, że mogę poru- szać się bez laski	58	85,3%	47	64,4%	105	74,5%
Zwykle korzystam z pomocy osoby towarzyszącej	10	14,7%	25	34,2%	35	24,8%
Mam psa przewodnika			1	1,4%	1	0,7%
Ogółem	68	100,0%	73	100,0%	141	100,0%

Najczęstszą przyczyną nie używania białej laski (ok.75%) jest brak takiej potrzeby – respondenci widzą wystarczająco dobrze, aby poruszać się bez laski. Około 25% porusza się w towarzystwie przewodnika. Odsetek ten wzrasta do 34% w grupie osób nie poszukujących pracy, co potwierdza postawioną wyżej tezę.

Na bardzo duże trudności w poruszaniu się napotyka ok. 19% ogółu osób niepracujących, dalszy ok. 51% deklaruje trudności umiarkowane. Odsetek osób napotykających duże trudności w poruszaniu się jest niemal analogiczny, jak w grupie osób pracujących. Jednakże wśród tych ostatnich znacząco więcej jest osób w ogóle nie mających trudności w poruszaniu się.

Tabela 119 – Trudności w poruszaniu się (osoby niepracujące)

P82	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszukują- ce pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, bardzo duże trudności	10	12,3%	21	26,3%	31	19,3%
Tak, umiarkowane trudności	44	54,3%	38	47,5%	82	50,9%
W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się	27	33,3%	21	26,3%	48	29,8%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Osoby nie poszukujące pracy w znacznie większym stopniu (ok. 26%), niż poszukujące pracy (ok. 12%) deklarują bardzo duże trudności w poruszaniu się.

Okolo 73% ogółu osób niepracujących uważa się za osoby „w pełni” lub „raczej samodzielnych”. ¼ (ok. 25%) uważa się za osoby mniej lub bardziej niesamodzielne.

Tabela 120 – Ocena samodzielności życiowej (osoby niepracujące)

P83	P45				Osoby niepracujące – ogółem	
	Osoby poszukujące pracy		Osoby nie poszuku- jące pracy			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Osoba wpełni samodzielna	30	37,0%	19	23,8%	49	30,4%
Osoba raczej samodzielna	41	50,6%	27	33,8%	68	42,2%
Osoba raczej niesamodzielna	6	7,4%	25	31,3%	31	19,3%
Osoba zupełnie niesamodzielna	3	3,7%	7	8,8%	10	6,2%
Nie wiem, trudno powiedzieć	1	1,2%	2	2,5%	3	1,9%
Ogółem	81	100,0%	80	100,0%	161	100,0%

Odsetek osób oceniających się jako „samodzielne” jest zdecydowanie wyższy wśród poszukujących pracy (ok. 88%), niż wśród nie poszukujących (ok. 57%).

Aktywność zawodowa osób poszukujących pracy

Dalsze wyniki sondażu przedstawione będą osobno dla osób niepracujących poszukujących pracy oraz dla nie poszukujących pracy. Proporcje pomiędzy oboma kategoriami przedstawia poniższa tabela

Tabela 121 – Poszukiwanie pracy

P45	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Poszukuje pracy	24	70,6%	57	44,9%	81	50,3%
Nie poszukuje pracy	10	29,4%	70	55,1%	80	49,7%
Ogółem	34	100,0%	127	100,0%	161	100,0%

Grupa osób niepracujących dzieli się niemal po równo na tych, którzy obecnie poszukują pracy (50,3%) oraz tych, którzy pracy nie poszukują (49,7%). Odsetek osób poszukujących pracy jest znacząco wyższy w grupie niepracujących o wykształceniu wyższym lub pomataturalnym (ok.71%), wobec około 45% w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim.

Osoby poszukujące pracy poproszono o informacje, czy w przeszłości już pracowali, czy też poszukują pracy jako absolwenci, którzy nigdy jeszcze nie pracowali zawodowo.

Tabela 122 – Aktywność zawodowa – poszukujący pracy

P50	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, za- wodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Jestem absolwentem poszuku- jącym pierwszej pracy	17	73,9%	27	47,4%	44	55,0%
Poprzednio już pracowałem zawodowo	6	26,1%	30	52,6%	36	45,0%
Ogółem	23	100,0%	57	100,0%	80	100,0%

W grupie osób poszukujących pracy, posiadających wykształcenie wyższe lub pomaturalne ok. 74% stanowią absolwenci, którzy po ukończeniu szkoły jeszcze nigdzie nie pracowali. W grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim odsetek ten wynosi ok. 47%.

Osoby, które uprzednio pracowały, poproszono o podanie miejsca ostatniej pracy. (Ponieważ podpróbka tego typu osób jest nieliczna wyniki nie mogą być uogólnione na całą populację).

Tabela 123 – Miejsce poprzedniej pracy

P51	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / poma- turalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zakład pracy chronionej	3	50,0%	7	24,1%	10	28,6%
Piekarnia			7	24,1%	7	20,0%
Zakład remontowo-budowlany			5	17,2%	5	14,3%
Własna działalność gospodarcza			3	10,3%	3	8,6%
Zakłady cukiernicze "Wawel"	1	16,7%	1	3,4%	2	5,7%
Sklep, hurtownia			2	6,9%	2	5,7%
Warsztaty terapii zajęciowej	1	16,7%			1	2,9%
Zakład maszyn górniczych	1	16,7%			1	2,9%
Biuro prawne			1	3,4%	1	2,9%
Spółdzielnia			1	3,4%	1	2,9%
Szkoła muzyczna			1	3,4%	1	2,9%
Chałupnictwo			1	3,4%	1	2,9%
Ogółem	6	100,0%	29	100,0%	35	100,0%

Relatywnie największa grupa (ok. 30%), które poszukują pracy i już uprzednio pracowały to byli pracownicy zakładów pracy chronionej. Pozostali wskazują na różnego typu zakłady produkcyjne i przemysłowe. Około 9% stanowią osoby, które uprzednio prowadziły własną działalność gospodarczą.

W grupie poszukujących pracy znajdują się osoby, szukające pracy od kilku miesięcy do kilku lat. Poniższa tabela prezentuje okres pozostawania bez pracy w tej grupie respondentów.

Tabela 124 – Okres poszukiwania pracy

P51	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1-6 miesięcy	6	26,1%	13	22,4%	19	23,5%
7-12 miesięcy	2	8,7%	17	29,3%	19	23,5%
13-24 miesięcy	8	34,8%	9	15,5%	17	21,0%
więcej niż 24 miesiące	7	30,4%	19	32,8%	26	32,1%
Ogółem	23	100,0%	58	100,0%	81	100,0%

Relatywnie największy odsetek w całej grupie poszukującej pracy stanowią osoby pozostające bez pracy ponad 2 lata (ok. 32%). Proporcje te nie różnią się wśród osób z niższym i wyższym wykształceniem. Osoby poszukujące pracy od 1 do 6 miesięcy stanowią ok. 23% ogółu, analogiczny odsetek poszukuje pracy od 7 do 12 miesięcy. W okresie od roku do dwóch pozostaje bez pracy 21% tej grupy.

Respondentów poszukujących pracy poproszono o podanie działań jakie podjęli w celu jej znalezienia.

Tabela 125 – Działania podjęte w celu znalezienia pracy

P52	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zarejestrowałem się w Urzędzie Pracy	15	62,5%	40	69,0%	55	67,1%
Szukałem poprzez znajomych, rodzinę	14	58,3%	32	55,2%	46	56,1%
Wysłałem ofertę / oferty bezpo- średnio do pracodawców	12	50,0%	13	22,4%	25	30,5%
Dałem ogłoszenie do prasy	6	25,0%	6	10,3%	12	14,6%
Dałem ogłoszenie w Internecie	5	20,8%	6	10,3%	11	13,4%
Wyszukiwałem oferty w Internecie i/lub w prasie	2	8,3%	7	12,1%	9	11,0%

P52	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zarejestrowałem się w prywatnej agencji pracy			2	3,4%	2	2,4%
Szukałem przez biuro pośrednictwa pracy	1	4,2%	1	1,7%	2	2,4%
Ogółem	24	229,2%	58	184,5%	82	197,6%

Okolo 67% ogółu osób poszukujących pracy zarejestrowało się w Urzędzie Pracy. Dalszych ok. 56% podjęło poszukiwania za pośrednictwem znajomych i rodziny, ok. 30% wysłało ofertę bezpośrednio do pracodawców. O ile pierwsze dwa z wymienionych działań nie są różnicowane wśród osób o różnym poziomie wykształcenia, to ofertę bezpośrednią wysłało do pracodawców 50% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i tylko ok. 22% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Inne działania podejmowano relatywnie rzadko: ok. 15% ogółu poszukujących dało ogłoszenie do pracy, ok. 13% umieściło swoje ogłoszenie w Internecie.

Rozmówców poproszono też o ocenę stopnia, w jakim inwalidztwo wzroku stanowi dla nich przeszkodę w znalezieniu pracy.

Tabela 126 – Czy bycie osobą niewidomą / słabowidzącą stanowi utrudnienie w znalezieniu pracy?

P53	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo duże utrudnienie	6	25,0%	32	55,2%	38	46,3%
Przeciętne utrudnienie	12	50,0%	18	31,0%	30	36,6%
Niewielkie utrudnienie	2	8,3%	4	6,9%	6	7,3%
W ogóle nie stanowi utrudnienia	4	16,7%	4	6,9%	8	9,8%
Ogółem	24	100,0%	58	100,0%	82	100,0%

Inwalidztwo wzroku stanowi „bardzo duże utrudnienie” dla ok. 46% ogółu poszukujących pracy, dalszych ok. 37% określa to utrudnienie jako „przeciętne”. Około 10% deklaruje, że dysfunkcja wzroku w ogóle nie stanowi dla nich utrudnienia w poszukiwaniu pracy.

Ocena utrudnienia, jakim jest inwalidztwo wzroku w poszukiwaniu pracy, różni się w zależności od wykształcenia. Tylko 25% osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym ocenia to utrudnienie jako „bardzo duże”, wobec ok. 55% w grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Analogicznie, wada wzroku w ogóle nie stanowi utrudnienia dla ok. 17% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i jedynie ok. 7% z wykształceniem zawodowym i średnim. (Warto przy tym pamiętać, że poziom inwalidztwa wzroku w obu grupach jest niemal identyczny. Zaobserwowane różnice nie są więc wynikiem różnic w stopniu utraty wzroku.)

Osoby, które napotkały na problemy w poszukiwaniu pracy wynikające z dysfunkcji wzroku, poproszono o bliższe scharakteryzowanie tych problemów.

Tabela 127 – Trudności w poszukiwaniu pracy

P54	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych	12	60,0%	23	46,0%	35	50,0%
Ograniczony przez wadę wzroku zakres ofert pracy	1	5,0%	8	16,0%	9	12,9%
Ograniczenia fizyczne	1	5,0%	8	16,0%	9	12,9%
Brak odpowiednich kwalifikacji	1	5,0%	6	12,0%	7	10,0%
Bezrobocie, ujemnie wpływające na zatrudnianie niewidomych	3	15,0%	4	8,0%	7	10,0%
Problemy z dojazdami			7	14,0%	7	10,0%
Ograniczenia w pracy z komputerem	2	10,0%	3	6,0%	5	7,1%
Trudno mi to opisać	1	5,0%	2	4,0%	3	4,3%
Małe wynagrodzenie	1	5,0%			1	1,4%
Ogółem	20	110,0%	50	122,0%	70	118,6%

Połowa osób, które deklarują problemy ze znalezieniem pracy związane z inwalidztwem wzroku wskazuje na „Niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych”. Na niechęć tą nieco częściej wskazują osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym (60%), niż poszukujący pracy z wykształceniem zawodowym lub średnim (46%). Na inne problemy wskazywano zdecydowanie rzadziej – „Ograniczony przez wadę wzroku zakres ofert pracy” (ok.13%), „Ograniczenia fizyczne” (ok.13%), „Brak odpowiednich kwalifikacji” (10%), „Bezrobocie, ujemnie wpływające na zatrudnianie niewidomych” (10%) oraz „Problemy z dojazdami” (10%).

Celem poznania postaw osób poszukujących pracy wobec samokształcenia, respondentów zapytano czy sądzą, że ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia mogłoby zwiększyć szanse na znalezienie pracy.

Tabela 128 – Czy ukończenie kursu / szkolenia mogłoby zwiększyć szanse znalezienia pracy

P55	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	1	4,2%	5	8,9%	6	7,5%
Raczej nie	2	8,3%	7	12,5%	9	11,3%
Raczej tak	7	29,2%	15	26,8%	22	27,5%
Zdecydowanie tak	14	58,3%	24	42,9%	38	47,5%
Nie wiem, trudno powiedzieć			5	8,9%	5	6,3%
Ogółem	24	100,0%	56	100,0%	80	100,0%

Okolo 75% ogółu osób poszukujących pracy jest przekonanych, że ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby zwiększyć ich szanse znalezienia pracy. Przekonanie to jest silniejsze w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok. 87%) wobec ok. 70% w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. Analogicznie odsetek osób, które nie wierzą, aby działania doksztaleniowe mogły pomóc im w znalezieniu pracy, jest niższy w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok.13%), niż w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim (ok.21%).

Osoby upatrujące szanse znalezienia pracy w podniesieniu swoich kwalifikacji poproszono o podanie przedmiotu ewentualnego kursu / szkolenia. (Ponieważ rozmówcy wskazywali więcej niż jeden temat, odsetki w tabeli nie sumują się do 100%).

Tabela 129 – Przedmiot ewentualnego kursu / szkolenia

P56	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / poma-turalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra-cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Szkolenie komputerowe	12	60,0%	23	60,5%	35	60,3%
Szkolenie poszerzające już posia-dane kwalifikacje zawodowe	10	50,0%	18	47,4%	28	48,3%

P56	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / poma- turalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Kurs języka obcego	4	20,0%	6	15,8%	10	17,2%
Nie wiem	1	5,0%	4	10,5%	5	8,6%
Ogółem	20	135,0%	38	134,2%	58	134,5%

Najliczniejsza grupa osób poszukujących pracy i chcących się szkolić, wskazuje na szkolenia komputerowe (ok. 60%). Poziom wykształcenia nie różnicuje tych preferencji. W drugiej kolejności wskazywano na szkolenia doskonalące już obecnie posiadane kwalifikacje zawodowe (ok. 48%). Na kursy języka obcego chciałoby uczęszczać około 17% poszukujących pracy.

W kontekście trudności jakie napotykają osoby niewidome poszukujące pracy, rozmówców poproszono o wskazanie, jaki rodzaj pomocy byłby ich zdaniem najlepszy w odniesieniu do takich osób.

Tabela 130 – Rodzaj pomocy najlepszy dla osób poszukujących pracy

P57	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / poma-turalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra-cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Specjalistyczne szkolenia zawo-dowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej pracy	14	58,3%	30	51,7%	44	53,7%
Długotrwale indywidualne doradztwo zawodowe – każdy poszukują-cy pracy ma doradcę, który traktu-je jego przypadek indywidualnie	7	29,2%	20	34,5%	27	32,9%
Warsztaty poszukiwania pracy – poznanie skutecznych metod wy-szukiwania ofert pracodawców, tworzenia własnej oferty, dociera-nia z nią do właściwych firm, po-szukiwanie pracy przez Internet	12	50,0%	13	22,4%	25	30,5%
Badania testowe określające prefe-rencje zawodowe – zbadanie umie-jętności i zainteresowań poszuku-jącego pracy, wskazanie potencjal-nych możliwości rozwoju i możli-wości wykonywania zawodów	3	12,5%	8	13,8%	11	13,4%

P57	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zajęcia motywacyjne – poprawiające kondycję psychiczną poszukującego pracy	1	4,2%	7	12,1%	8	9,8%
Inne rozwiązania			2	3,4%	2	2,4%
Ogółem	24	154,2%	58	137,9%	82	142,7%

Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje to w opinii ok. 54% osób poszukujących pracy, najlepszy sposób pomocy. Około 1/3 widzi szanse w długotrwałym doradztwie zawodowym, ok. 30% wskazuje na warsztaty poszukiwania pracy. Na inne możliwości wskazywano zdecydowanie rzadziej np. badania testowe (ok. 13%). Poziom wykształcenia zasadniczo nie różnicuje preferencji respondentów w tym zakresie, z wyjątkiem udziału w „Warsztatach poszukiwania pracy”, którą to formą pomocy osoby z wykształceniem zawodowym lub średnim są mniej zainteresowane (ok. 22%), niż osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym (50%).

Rozmówców poproszono też o ocenę stopnia poinformowania pracodawców o możliwościach technicznych i prawnych zatrudniania osób niewidomych i słabowidzących.

Tabela 131 – Czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach zatrudnienia niewidomych wynikających z współczesnej techniki komputerowej? (opinie osób poszukujących pracy)

P58	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zupełnie nie poinformowani	8	33,3%	8	13,8%	16	19,5%
Raczej nie poinformowani	10	41,7%	18	31,0%	28	34,1%
Raczej poinformowani	3	12,5%	9	15,5%	12	14,6%
W pełni poinformowani	1	4,2%	5	8,6%	6	7,3%
Nie wiem, trudno powiedzieć	2	8,3%	18	31,0%	20	24,4%
Ogółem	24	100,0%	58	100,0%	82	100,0%

Nieco ponad połowa (ok. 54%) respondentów poszukujących pracy uważa, że pracodawcy nie są poinformowani o możliwościach zatrudnianie osób niewidomych / słabowidzących, jakich dostarcza współczesna technika komputerowa. Odmiennego zdania jest około 22% rozmówców. Opinie w tej kwestii są wyraźnie zróżnicowane – osoby o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym wskazują na nie poinformowanie pracodawców znacznie częściej – 75%, niż osoby o wykształceniu zawodowym lub średnim ok. 45%.

Tabela 132 – Czy pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych zatrudniania osób niewidomych? (opinie osób poszukujących pracy)

P59	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zupełnie nie zorientowani	5	20,8%	8	13,8%	13	15,9%
Raczej nie zorientowani	8	33,3%	17	29,3%	25	30,5%
Raczej zorientowani	9	37,5%	20	34,5%	29	35,4%
W pełni zorientowani	1	4,2%	5	8,6%	6	7,3%
Nie wiem, trudno powiedzieć	1	4,2%	8	13,8%	9	11,0%
Ogółem	24	100,0%	58	100,0%	82	100,0%

Opinie respondentów w kwestii poinformowania bądź nie pracodawców o możliwościach prawnych zatrudniania inwalidów wzroku są podzielone. Około 46% poszukujących pracy uważa, że pracodawcy nie są w tej kwestii należycie poinformowani, przeciwnego zdania jest około 44%.

Aktywność zawodowa osób nie poszukujących pracy

Osoby nie poszukujące aktualnie pracy poproszono o podanie przyczyn tej sytuacji.

Tabela 133 – Przyczyny nie poszukiwania pracy

P46	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pracujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Stan zdrowia nie pozwala mi na podjęcie pracy	1	10,0%	32	45,7%	33	41,3%
Uważam, że nie mam szans na znalezienie pracy, więc nie szukam	4	40,0%	14	20,0%	18	22,5%
Jestem na rencie i nie mam zamiaru pracować	1	10,0%	15	21,4%	16	20,0%
Inne powody	4	40,0%	9	12,9%	13	16,3%
Ogółem	10	100,0%	70	100,0%	80	100,0%

Najczęstszą przyczyną nie poszukiwania pracy są przyczyny zdrowotne, uniemożliwiające jej podjęcie – wskazuje na nie ok. 41% osób tej kategorii. Około ¼ osób niepracujących i nie poszukujących pracy, nie wierzy w szanse znalezienia pracy i dlatego jej nie szuka. Dalszych 20% to renciści, którzy pobierają rentę i nie zamierzają podejmować pracy. Odsetek osób nie wierzących w szanse znalezienia pracy i nie podejmujących z tego powodu poszukiwań, jest wyższy w grupie o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym i sięga 40%.

Celem odtworzenia historii aktywności zawodowej respondentów, zadano im kilka pytań z tym związanych. Pierwsze z nich dotyczyło pracy po ukończeniu szkoły.

Tabela 134 – Czy po ukończeniu szkoły pracował zawodowo

P47	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak	4	40,0%	23	32,9%	27	33,8%
Nie	6	60,0%	47	67,1%	53	66,3%
Ogółem	10	100,0%	70	100,0%	80	100,0%

Około 66% ogółu niepracujących i nie poszukujących pracy, nigdy dotychczas nie pracowało, to znaczy, nie podjęli pracy po ukończeniu szkoły. Około 34% tej kategorii to osoby, które w przeszłości pracowały. Poziom wykształcenia nie wpływa istotnie na fakt podjęcia lub nie, pracy po ukończeniu szkoły.

Nieliczne osoby, które w przeszłości pracowały poproszono o podanie ostatniego stanowiska pracy (Z uwagi na zbyt małą podpróbkę, wyniki nie są reprezentatywne).

Tabela 135 – Ostatnie stanowisko pracy

P48	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Pracownik pomocniczy			7	33,3%	7	30,4%
Sprzedawca			5	23,8%	5	21,7%
Stolarz			2	9,5%	2	8,7%
Masażysta	1	50,0%			1	4,3%
Introligator			1	4,8%	1	4,3%
Serwisant ogumienia			1	4,8%	1	4,3%
Szlifierz metali			1	4,8%	1	4,3%
Dyspozytor ruchu	1	50,0%			1	4,3%
Praca chałupnicza			1	4,8%	1	4,3%
Referent			1	4,8%	1	4,3%
Krawcowa			1	4,8%	1	4,3%
Ogółem	2	100,0%	21	100,0%	23	100,0%

Relatywnie najczęściej wskazywane stanowiska pracy, zajmowane przez respondentów w przeszłości to: „Pracownik pomocniczy”, „Sprzedawca” oraz „Stolarz”.

Ponieważ zdecydowana większość grupy osób niepracujących i nie poszukujących pracy nigdy nie pracowała, to czas pozostawania bez pracy, pokrywa się w praktyce z rozkładem wieku respondentów.

Tabela 136 – Czas pozostawania bez pracy – osoby niepracujące i nie poszukujące pracy

P49	P2				Osoby niepracujące – ogółem	
	Absolwenci szkół wyższych / pomatu- ralnych - nie pracujący		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich - nie pra- cujący			
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
od 1 do 3 lat	2	66,7%	8	34,8%	10	38,5%
od 4 do 10 lat	1	33,3%	10	43,5%	11	42,3%
powyżej 10 lat			5	21,7%	5	19,2%
Ogółem	3	100,0%	23	100,0%	26	100,0%

Podsumowanie – osoby niepracujące

Charakterystyka socjo – demograficzna

Profil socjo – demograficzny

- Ogółem badaniem objęto 161 osób niepracujących. Około połowa z nich poszukuje pracy, pozostała połowa nie pracuje i nie poszukuje pracy.
- W grupie niepracujących znalazło się ok. 56% mężczyzn i 44% kobiet. Płeć nie różniuje chęci poszukiwania / nie poszukiwania pracy.
- Osoby pracujące są lepiej wykształcone niż osoby niepracujące. I tak wśród pracujących wykształcenie podstawowe ma ok. 4% wobec ok. 15% w grupie niepracujących. Wykształcenie zawodowe posiada ok. 12% osób pracujących i aż ok. 37% osób niepracujących. Odsetek osób z wykształceniem średnim w grupie pracujących wynosi ok. 32%, w grupie niepracujących ok. 27%. Osoby z wyższym wykształceniem stanowią 1/4 grupy pracujących (ok. 25%) i jedynie 8% w grupie niepracujących.
- Około 23% grupy osób niepracujących, stanowią osoby, które ukończyły szkołę dla niewidomych / słabowidzących, ok. 77% to absolwenci szkół otwartych. Proporcja ta jest niema identyczna jak w grupie osób pracujących.
- Biorąc pod uwagę fakt poszukiwania, bądź nie poszukiwania pracy można zauważyć, że odsetek osób, które ukończyły szkołę dla niewidomych jest wyższy w grupie nieposzukujących pracy (30%), niż wśród poszukujących pracę (17%).
- Około 20% ogółu osób niepracujących mieszka w samodzielnym mieszkaniu, około 80% mieszka z rodzicami.
- Jako ogólnie dobrą swoją sytuację finansową ocenia ok. 12% ogółu niepracujących. Dalszych 49% ocenia tę sytuację jako przeciętną. Ok. 38% ocenia swoją sytuację finansową jako „zdecydowanie złą” lub „raczej złą”.
- Około 44% ogółu niepracujących mieszka na wsi. Około 32% mieszka w miastach powiatowych i mniejszych, ok. 24% to mieszkańcy Krakowa.
- Wśród osób nieposzukujących pracy znacząco więcej jest mieszkańców wsi 50%, niż wśród osób poszukujących (ok. 38%). Odwrotna zależność zachodzi w odniesieniu do mieszkańców Krakowa. W grupie poszukujących ok. 28% to mieszkańcy Krakowa, wśród nieposzukujących odsetek ten wynosi ok. 19%.
- Samoocena sytuacji finansowej jest nieco wyższa w grupie osób nieposzukujących pracy w porównaniu z poszukującymi. I tak jako złą lub raczej złą ocenia swoją sytuację ok. 44% poszukujących pracy oraz ok. 32% nieposzukujących. Analogicznie 15% nieposzukujących ocenia swą sytuację jako „zdecydowanie dobrą” lub „raczej dobrą”, podczas gdy wśród poszukujących pracę odsetek takich osób wynosi ok. 10%.

Problemy inwalidztwa wzroku

- Osoby będące inwalidami wzroku w stopniu znacznym stanowią ok. 51% całej grupy niepracujących. Dalszych ok. 43% tej kategorii to osoby o inwalidztwie umiarkowanym.
- Stopień inwalidztwa różnicuje, choć niezbyt silnie, osoby poszukujące i nie poszukujące pracy. Wśród tych ostatnich odsetek inwalidów o znacznym stopniu utraty wzroku wynosi 55%, wobec ok. 47% w grupie poszukujących pracy.
- Zbliżone zależności możemy także zaobserwować biorąc pod uwagę opisowe, a nie formalne kategorie inwalidztwa. I tak w całej grupie osób niepracujących ok. 14% to osoby całkowicie niewidome lub mające tylko poczucie światła. Wśród poszukujących pracy odsetek takich osób wynosi ok. 10%, wśród nie poszukujących ok. 18%.
- 46% ogółu osób niepracujących deklaruje, że może czytać wydawnictwa drukowane bez pomocy jakichkolwiek urządzeń wspomagających. W grupie osób poszukujących pracy odsetek ten wzrasta do 52%, wśród nie poszukujących pracy wynosi 40%.
- Około ¼ osób pracujących (ok. 24%) posiada także inne niepełnosprawności oprócz inwalidztwa wzroku. Odsetek osób z innymi oprócz wzroku niepełnosprawnościami wzrasta w grupie nie poszukujących pracy (ok. 29%), w stosunku do ok. 19% wśród osób poszukujących pracy.
- Alfabet brajla zna biegle 13% ogółu niepracujących, dalszych ok. 19% deklaruje znajomość słabą. W ogóle nie zna alfabetu brajla ok. 68% tej kategorii respondentów. Dane te są bardzo zbliżone do analogicznych wyników w grupie osób pracujących.
- Znajomość alfabetu brajla jest nieco wyższa w grupie osób poszukujących pracy – 16% zna biegle, wobec 10% w grupie nie poszukujących.
- Około 11% ogółu niepracujących posługuje się białą laską. Pamiętamy, że w grupie osób pracujących odsetek ten był nieco wyższy ok. 15%.
- Osoby poszukujące pracy częściej posługują się białą laską (ok. 15%), niż osoby nie poszukujące pracy (ok. 7%). Dane te wraz z porównaniem z grupą osób pracujących pozwalają na sformułowanie hipotezy, iż istnieje pozytywny związek, pomiędzy posiadaniem / poszukiwaniem pracy, a posługiwanie się białą laską, czyli umiejętnościami samodzielnego poruszania się.
- Na bardzo duże trudności w poruszaniu się napotyka ok. 19% ogółu osób niepracujących, dalszy ok. 51% deklaruje trudności umiarkowane. Odsetek osób napotykających duże trudności w poruszaniu się jest niemal analogiczny jak w grupie osób pracujących. Jednakże wśród tych ostatnich znacząco więcej jest osób w ogóle nie mających trudności w poruszaniu się.
- Osoby nie poszukujące pracy w znacznie większym stopniu (ok. 26%), niż poszukujące pracy (ok. 12%) deklarują bardzo duże trudności w poruszaniu się.
- Około 73% ogółu osób niepracujących uważa się za osoby „w pełni” lub „raczej samodzielnych”. ¼ (ok. 25%) uważa się za osoby mniej lub bardziej niesamodzielne.

- Odsetek osób oceniających się jako „samodzielne” jest zdecydowanie wyższy wśród poszukujących pracy (ok. 88%), niż wśród nie poszukujących (ok. 57%).

Aktywność zawodowa osób poszukujących pracy

- Grupa osób niepracujących dzieli się niemal po równo na tych, którzy obecnie poszukują pracy (50,3%) oraz tych, którzy pracy nie poszukują (49,7%). Odsetek osób poszukujących pracy jest znacząco wyższy w grupie niepracujących o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym, (ok.71%), wobec około 45% w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim.
- W grupie osób poszukujących pracy, posiadających wykształcenie wyższe lub pomaturalne ok. 74% stanowią absolwenci, którzy po ukończeniu szkoły jeszcze nigdzie nie pracowali. W grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim odsetek ten wynosi ok.47%.
- Relatywnie największa grupa (ok. 30%) osób, które poszukują pracy i już uprzednio pracowały, to byli pracownicy zakładów pracy chronionej. Pozostali wskazują na różnego typu zakłady produkcyjne i przemysłowe. Około 9% stanowią osoby, które uprzednio prowadziły własną działalność gospodarczą.
- Relatywnie największy odsetek w całej grupie poszukującej pracy stanowią osoby pozostające bez pracy ponad 2 lata (ok. 32%). Proporcje te nie różnią się wśród osób z niższym i wyższym wykształceniem. Osoby poszukujące pracy od 1 do 6 miesięcy stanowią ok. 23% ogółu, analogiczny odsetek poszukuje pracy od 7 do 12 miesięcy. W okresie od roku do dwóch pozostaje bez pracy 21% tej grupy.
- Około 67% ogółu osób poszukujących pracy zarejestrowało się w Urzędzie Pracy. Dalszych ok. 56% podjęło poszukiwania za pośrednictwem znajomych i rodziny, ok. 30% wysłało ofertę bezpośrednio do pracodawców. O ile pierwsze dwa z wymienionych działań nie są zróżnicowane wśród osób o różnym poziomie wykształcenia, to ofertę bezpośrednią wysłało do pracodawców 50% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i tylko ok.22% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Inne działania podejmowano relatywnie rzadko: ok. 15% ogółu poszukujących dało ogłoszenie do pracy, ok. 13% umieściło swoje ogłoszenie w Internecie.
- Inwalidztwo wzroku stanowi „bardzo duże utrudnienie” dla ok. 46% ogółu poszukujących pracy, dalszych ok. 37% określa to utrudnienie jako „przeciętne”. Około 10% deklaruje, że dysfunkcja wzroku w ogóle nie stanowi dla nich utrudnienia w poszukiwaniu pracy. Ocena utrudnienia, jakim jest inwalidztwo wzroku w poszukiwaniu pracy, różni się w zależności od wykształcenia. Tylko 25% osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym ocenia to utrudnienie jako „bardzo duże”, wobec ok. 55% w grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Analogicznie, wada wzroku w ogóle nie stanowi utrudnienia dla ok. 17% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i jedynie ok. 7% z wykształceniem zawodowym i średnim. (Warto przy tym pamiętać, że poziom inwalidztwa wzroku w obu grupach jest niemal identyczny. Zaobserwowane różnice nie są więc wynikiem różnic w stopniu utraty wzroku.)

- Połowa osób, które deklarują problemy ze znalezieniem pracy związane z inwalidztwem wzroku wskazuje na „Niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych”. Na niechęć tą nieco częściej wskazują osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym (60%), niż poszukujący pracy z wykształceniem zawodowym lub średnim (46%).
- Około 75% ogółu osób poszukujących pracy jest przekonanych, że ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby zwiększyć ich szanse znalezienia pracy. Przekonanie to jest silniejsze w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok. 87%) wobec ok. 70% w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. Analogicznie odsetek osób, które nie wierzą, aby działania doksztaleniowe mogły pomóc im w znalezieniu pracy, jest niższy w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok. 13%), niż w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim (ok. 21%).
- Najliczniejsza grupa osób poszukujących pracy i chcących się szkolić, wskazuje na szkolenia komputerowe (ok. 60%). Poziom wykształcenia nie różnicuje tych preferencji. W drugiej kolejności wskazywano na szkolenia doskonalące już obecnie posiadane kwalifikacje zawodowe (ok. 48%). Na kursy języka obcego chciałoby uczęszczać około 17% poszukujących pracy.
- Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje to w opinii ok. 54% osób poszukujących pracy, najlepszy sposób pomocy. Około 1/3 widzi szanse w długotrwałym doradztwie zawodowym, ok. 30% wskazuje na warsztaty poszukiwania pracy. Na inne możliwości wskazywano zdecydowanie rzadziej np. badania testowe (ok. 13%). Poziom wykształcenia zasadniczo nie różnicuje preferencji respondentów w tym zakresie, z wyjątkiem udziału w „Warsztatach poszukiwania pracy” którą to formą pomocy osoby z wykształceniem zawodowym lub średnim są mniej zainteresowane (ok. 22%), niż osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym (50%).
- Nieco ponad połowa (ok. 54%) respondentów poszukujących pracy uważa, że pracodawcy nie są poinformowani o możliwościach zatrudniania osób niewidomych / słabowidzących, jakich dostarcza współczesna technika komputerowa. Odmiennego zdania jest około 22% rozmówców. Opinie w tej kwestii są wyraźnie zróżnicowane – osoby o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym wskazują na nie poinformowanie pracodawców znacznie częściej – 75%, niż osoby o wykształceniu zawodowym lub średnim ok. 45%.
- Opinie respondentów w kwestii poinformowania bądź nie pracodawców o możliwościach prawnych zatrudniania inwalidów wzroku są podzielone. Około 46% poszukujących pracy uważa, że pracodawcy nie są w tej kwestii należycie poinformowani, przeciwnego zdania jest około 44%.

Aktywność zawodowa osób nie poszukujących pracy

- Najczęstszą przyczyną nie poszukiwania pracy są przyczyny zdrowotne, uniemożliwiające jej podjęcie – wskazuje na nie ok. 41% osób tej kategorii. Około ¼ osób niepracujących i nie poszukujących pracy, nie wierzy w szanse znalezienia pracy i dlatego jej nie szuka. Dalszych 20% to renciści, którzy pobierają rentę i nie zamierzają podejmować pracy. Odsetek osób nie wierzących w szanse znalezienia pracy i nie po-

dejmujących z tego powodu poszukiwań jest wyższy w grupie o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym i sięga 40%.

- Około 66% ogółu niepracujących i nie poszukujących pracy, nigdy dotychczas nie pracowało, to znaczy, nie podjęli pracy po ukończeniu szkoły. Około 34% tej kategorii to osoby, które w przeszłości pracowały. Poziom wykształcenia nie wpływa istotnie na fakt podjęcia lub nie, pracy po ukończeniu szkoły.
- Relatywnie najczęściej wskazywane stanowiska pracy, zajmowane przez respondentów w przeszłości to: „Pracownik pomocniczy”, „Sprzedawca” oraz „Stolarz”.

Część III – Edukacja komputerowa i sprzęt komputerowy

Blok pytań dotyczących kwestii związanych z używaniem komputera, oprogramowania komputerowego, specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych oraz preferencji w zakresie edukacji komputerowej, stanowi drugą zasadniczą część prezentowanego badania.

Dla celów porównawczych wyniki tej części przedstawiono łącznie dla: uczniów, studentów, osób pracujących i niepracujących. W przypadku, gdy wyniki wymagały dalszego uszczegółowienia, przedstawiono także rozkłady odpowiedzi dla podkategorii w ramach powyższych grup respondentów.

Używanie komputera i posiadany sprzęt

Blok pytań związanych ze sprzętem komputerowym i edukacją komputerową rozpoczęto od ustalenia odsetka osób używających aktualnie komputera, bez względu na to, czy ma to miejsce w szkole, w pracy czy w domu.

Tabela 137 – Używanie komputera

P60	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie, w ogóle nie posługuję się komputerem	1	0,8%	4	6,7%	1	1,9%	1	2,1%	3	6,5%	3	8,3%	49	38,3%
Tak, używam komputera	128	99,2%	56	93,3%	53	98,1%	46	97,9%	43	93,5%	33	91,7%	79	61,7%
Ogółem	129	100,0%	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	46	100,0%	36	100,0%	128	100,0%

W grupie uczniów, studentów oraz osób pracujących, odsetki deklarujących używanie komputera znacznie przekraczają 90%. Jedyna grupa osób niewidomych / słabowidzących wyraźnie w mniejszym stopniu używająca komputera, to osoby nie pracujące o wykształceniu podstawowym, zawodowym lub średnim – w grupie tej ok.62% deklaruje używanie komputera. Odsetek używających komputera osób nie pracujących jest jeszcze niższy, gdy weźmiemy pod uwagę osoby nie poszukujące pracy – w grupie tej używa komputera ok. 51%.

Tabela 138 – Okoliczności używania komputera

P61	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Mam własny komputer w domu	112	87,5%	53	94,6%	48	88,9%	45	97,8%	40	93,0%	32	97,0%	73	91,3%
Korzystam z komputera w szkole/uczelni	58	45,3%	14	25,0%	18	33,3%	2	4,3%	1	2,3%			1	1,3%

P61	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / poma- turalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / poma- turalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Używam komputera w pracy			1	1,8%	4	7,4%	12	26,1%	13	30,2%				
Inne okoliczności			3	5,4%	3	5,6%			1	2,3%	3	9,1%	8	10,0%
Ogółem	128	132,8%	56	126,8%	54	135,2%	46	128,3%	43	127,9%	33	106,1%	80	102,5%

Rozmówców poproszono następnie o sprecyzowanie, w jakich okolicznościach używają komputera. Około 88% ogółu uczniów posiada własny komputer w domu, ok. 45% używa także komputera w szkole. Proporcje te różnią się znacznie wśród uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących oraz szkół otwartych. Odsetek uczniów szkół otwartych posiadających własny komputer wynosi ok. 97%, wobec ok. 85% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących. Jednocześnie w szkole komputera używa 51% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i jedynie ok. 28% uczniów szkół otwartych.

Około 89% studentów szkół wyższych posiada własny komputer w domu, na uczelni z komputera korzysta ok. 33% tej kategorii. W grupie słuchaczy szkół pomaturalnych odsetek posiadających własny komputer wynosi ok. 95%, w szkole korzysta z komputera ok. 25%.

W grupie osób pracujących około 95% posiada własny komputer i jednocześnie ok. 26% używa komputera także w pracy. Osoby pracujące z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym nieco częściej (ok. 98%), niż osoby z wykształceniem zawodowym lub średnim (93%) posiadają własny komputer w domu. Jednocześnie osoby słabiej wykształcone nieznacznie częściej korzystają z komputera (ok. 30%) w pracy, wobec ok. 26% w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym.

W grupie osób niepracujących własny komputer posiada ok. 93% rozmówców. Odsetek ten wzrasta do ok. 97% wśród niepracujących osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, wobec 91% w grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Zestawiając przedstawione wyżej deklaracje osób niepracujących z wykształceniem zawodowym i średnim, odnośnie używania komputera i jego posiadania, zauważamy, że ok. 30% tej

kategorii, to osoby posiadające własny komputer w domu i jednocześnie nie używające go. Odsetek ten wzrasta do ok. 37%, gdy weźmiemy pod uwagę osoby niepracujące i nie poszukujące pracy.

Tabela 139 – Korzystanie z programów pomocowych przy zakupie sprzętu komputerowego i oprogramowania

P62	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Program PFRON - "Komputer dla Homera"	77	70,0%	48	88,9%	33	68,8%	31	68,9%	29	70,7%	24	75,0%	57	75,0%
Program PFRON - "Premia dla aktywnych"	1	0,9%					1	2,2%						
Program PFRON - "Student"			1	1,9%	3	6,3%	2	4,4%						
Program PCPR - usuwanie barier w komunikowaniu	3	2,7%	2	3,7%	3	6,3%					2	6,3%	1	1,3%
Inna pomoc	2	1,8%	1	1,9%	1	2,1%								
Nie korzystałem z żadnego z tych „Programów”, zakup sprzętu ze środków prywatnych	29	26,4%	3	5,6%	10	20,8%	12	26,7%	12	29,3%	7	21,9%	19	25,0%
Ogółem	110	101,8%	54	101,9%	48	104,2%	45	102,2%	41	100,0%	32	103,1%	76	101,3%

70% uczniów korzystało przy zakupie sprzętu komputerowego z programu „Komputer dla Homera”, ok. 26% zakupiło go ze środków własnych. Proporcje te są znacząco inne wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących oraz uczniów szkół otwartych. Z programu „Komputer dla Homera” korzystało w szkole dla niewidomych / słabowidzących ok. 75% uczniów, wobec ok. 57% uczniów szkół otwartych. Sprzęt komputerowy za środki własne kupiło ok. 20% uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących oraz ok. 43% uczniów szkół otwartych.

Okolo 70% (68,8%) studentów szkół wyższych zakupiło sprzęt komputerowy przy pomocy programu „Komputer dla Homera”, okolo 21% tej kategorii kupiło sprzęt za środki własne. Słuchacze szkół pomaturalnych, częściej niż studenci uczelni wyższych, korzystali z programu „Komputer dla Homera” – ok. 89% zakupiło komputer w ten sposób. Jednocześnie w grupie tej rzadziej kupowano sprzęt za środki własne – ok.6%.

Sprzęt komputerowy za pośrednictwem programu „Komputer dla Homera” zakupiło ok. 70% osób pracujących. Okolo 28% osób w tej grupie zakupiło sprzęt za środki własne. Proporcje te nie różnią się w grupach osób pracujących o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym oraz o wykształceniu zawodowym i średnim.

Okolo 74% ogółu osób niepracujących zakupiło sprzęt komputerowy w ramach programu „Komputer dla Homera”, ok. 25% kupiło taki sprzęt za środki własne. Poziom wykształcenia oraz fakt poszukiwania, bądź nie poszukiwania pracy – nie różnicuje tych proporcji.

Poniższa tabela przedstawia udział respondentów w programie „Komputer dla Homera”

Tabela 140 – Komputer dla Homera

P85	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak starałem się, ale nie otrzymałem sprzętu	17	13,2%	1	1,7%	4	7,4%			1	2,1%	1	2,8%	6	4,7%
Tak starałem się i otrzymałem sprzęt	81	62,8%	47	78,3%	33	61,1%	34	72,3%	30	63,8%	25	69,4%	56	43,8%
Nie, nie starałem się	31	24,0%	12	20,0%	17	31,5%	13	27,7%	16	34,0%	10	27,8%	66	51,6%
Ogółem	129	100,0%	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	47	100,0%	36	100,0%	128	100,0%

O sprzęt w ramach programu „Komputer dla Homera” nie starało się: 24% uczniów, 20% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 31% studentów szkół wyższych, ok. 28% pracujących z wykształceniem wyższym, 34% pracujących z wykształceniem średnim lub niższym, ok. 28% niepracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 52% niepracujących z wykształceniem średnim lub niższym.

Osoby korzystające z komputera zapytano, czy używając komputera, używają także jakiegoś specjalistycznego sprzętu komputerowego dla osób niewidomych / słabowidzących.

Tabela 141 – Używanie specjalistycznego sprzętu komputerowego dla osób niewidomych / słabowidzących

P63	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Monitora brajlowskiego	1	0,8%	2	3,6%	3	5,6%	1	2,2%						
Oprogramowania powiększającego ekran	42	32,8%	22	39,3%	13	24,1%	12	26,1%	13	30,2%	9	27,3%	25	31,3%
Oprogramowania udźwiękowiającego	27	21,1%	16	28,6%	9	16,7%	15	32,6%	10	23,3%	7	21,2%	26	32,5%
Syntezy mowy	27	21,1%	15	26,8%	10	18,5%	10	21,7%	9	20,9%	8	24,2%	15	18,8%
Skaner plus oprogramowanie OCR	21	16,4%	18	32,1%	16	29,6%	13	28,3%	9	20,9%	12	36,4%	20	25,0%
Drukarka brajlowska	1	0,8%											2	2,5%
Nie korzystam ze specjalistycznych urządzeń / oprogramowania	54	42,2%	18	32,1%	31	57,4%	23	50,0%	21	48,8%	15	45,5%	38	47,5%
Ogółem	128	135,2%	56	162,5%	54	151,9%	46	160,9%	43	144,2%	33	154,5%	80	157,5%

Około 58% ogółu uczniów korzysta ze specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących. Dla uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących odsetek ten wynosi ok. 62%, dla uczniów szkół otwartych ok. 41,4%. Uczniowie najczęściej korzystają z oprogramowania powiększającego (ok. 33%), oraz oprogramowania udźwiękowiającego + syntezy (ok. 21%). 16% posiada skaner + oprogramowanie OCR. Monitor brajlowski posiada tylko jedna osoba w grupie uczniów objętych badaniem.

Z komputerowego sprzętu specjalistycznego korzysta ok. 43% studentów uczelni wyższych oraz ok. 68% uczniów szkół pomaturalnych. Studenci uczelni wyższych najczęściej posiadają skaner + OCR ok. 30%, oprogramowanie powiększające 24% oraz oprogramowanie udźwiękowiające ok. 17%. W grupie uczniów szkół pomaturalnych najczęściej posiadane wyposażenie specjalistyczne to: oprogramowanie powiększające ok. 39%, skaner + OCR ok. 32% oraz oprogramowanie udźwiękowiające ok. 29%. Monitor brajlowski posiadają 3 osoby w grupie studentów szkół wyższych (ok. 6%) oraz 2 osoby w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych (ok. 4%).

Nieco ponad połowa (51%) ogółu osób pracujących posiada specjalistyczne wyposażenie komputerowe. Najczęściej jest to oprogramowanie powiększające (ok. 28%) i udźwiękowiające (28%). Około 25% posiada skaner + oprogramowanie OCR. Jedna osoba w grupie pracujących posiada monitor brajlowski (1,1%). Osoby pracujące z wyższym wykształceniem nieco częściej (ok. 33%) posiadają oprogramowanie udźwiękowiające, niż osoby z wykształceniem zasadniczym lub średnim (ok. 23%). I odwrotnie, osoby pracujące z wykształceniem zawodowym lub średnim częściej posiadają oprogramowanie powiększające (ok. 30%), niż osoby z wykształceniem wyższym (ok. 26%).

Około 54% ogółu osób niepracujących posiada specjalistyczne wyposażenie komputerowe. Odsetek ten jest zasadniczo zbliżony w grupie osób o wykształceniu wyższym oraz w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim, tak jak w przypadku osób pracujących występują pewne różnice w rodzaju posiadanego sprzętu. Około 36% osób niepracujących z wyższym wykształceniem posiada skaner z oprogramowaniem OCR, wobec 25% w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. W tej ostatniej grupie nieco więcej osób posiada oprogramowanie udźwiękowiające (ok. 32%) wobec ok. 21% w grupie z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym.

Tabela 142 – Nazwy handlowe posiadanego sprzętu specjalistycznego

P63	Razem	
	Liczba	%
Jaws for Windows	61	29,8%
Lunar	44	21,5%
Supernova	41	20,0%
Dual	29	14,1%
Syntalk	20	9,8%
Agata	17	8,3%
Zoomtex	17	8,3%
Windowseye	9	4,4%
Magic	7	3,4%
Realspeaker	5	2,4%
Unispeaker	3	1,5%
Lupa	1	0,5%
Speaker	1	0,5%
Inne	70	34,1%
Ogółem	205	158,5%

Relatywnie najczęściej posiadane oprogramowanie specjalistyczne to: „Jaws for Windows” ok.30%, „Lunar” ok.21% oraz „Supernova” 20%.

Tabela 143 – Używanie innego sprzętu wspomagającego

P64	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Auto Lektor /Multi Lektor	9	7,1%	3	5,2%	2	3,9%	3	7,0%	2	4,5%	1	2,9%	8	7,0%
Powiększalnik elektroniczny do czytania	1	0,8%	2	3,4%	3	5,9%	4	9,3%	1	2,3%			3	2,6%
Lupy, linie optyczne	40	31,7%	13	22,4%	15	29,4%	8	18,6%	7	15,9%	9	26,5%	22	19,3%
Brajłowska maszyna do pisania	24	19,0%	9	15,5%	4	7,8%	3	7,0%	2	4,5%	4	11,8%	3	2,6%
Dyktafon	45	35,7%	27	46,6%	29	56,9%	23	53,5%	11	25,0%	17	50,0%	20	17,5%
Odtwarzacz książek elektronicznych np. Czytak, DAISY	5	4,0%	1	1,7%	1	2,0%	3	7,0%	2	4,5%	1	2,9%	1	0,9%
Udźwiękowione urządzenia domowe lub osobiste np. termometr,	4	3,2%	4	6,9%	4	7,8%	9	20,9%	6	13,6%	6	17,6%	12	10,5%
Inne					1	2,0%	2	4,7%	1	2,3%	2	5,9%	1	0,9%
Nie używam	47	37,3%	21	36,2%	14	27,5%	15	34,9%	23	52,3%	10	29,4%	67	58,8%
Ogółem	126	138,9%	58	137,9%	51	143,1%	43	162,8%	44	125,0%	34	147,1%	114	120,2%

Dodatkowych urządzeń wspomagających używa ok. 63% ogółu uczniów. Dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi ok. 41%. Najczęściej używane przez uczniów dodatkowe urządzenia to: „Dyktafon” (ok.36%), „Lupy, linie optyczne” (ok.32%) oraz „Brajłowska maszyna do pisania” (19%).

Dodatkowych urządzeń wspomagających używa ok. 73% studentów szkół wyższych oraz ok. 64% słuchaczy szkół pomaturalnych. „Dyktafonu” używa ok. 57% studentów uczelni wyższych oraz ok. 47% słuchaczy szkół pomaturalnych. Lupy, linie optyczne – wykorzystuje ok. 29% studentów oraz ok. 22% słuchaczy szkół pomaturalnych. Podobnie jak wśród uczniów, kolejnym co do częstości używania sprzętem pomocniczym jest maszyna brajlowska – częściej wykorzystywana przez słuchaczy szkół pomaturalnych (ok. 16%) niż słuchaczy uczelni wyższych (ok. 8%).

Ponad połowa (ok. 56%) ogółu osób pracujących używa dodatkowych urządzeń wspomagających. Wśród osób pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym odsetek ten wynosi ok. 65%, zaś dla osób z wykształceniem zawodowym lub średnim ok. 48%. Najczęstszym urządzeniem jest „Dyktafon” z którego korzysta ok. 39% ogółu pracujących. W grupie z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym odsetek ten wzrasta do ok. 54%, wobec 25% w grupie pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Po 17% używa „Udźwiękowionych urządzeń domowych lub osobistych” oraz „Lupy, linie optyczne”.

48% ogółu osób niepracujących używa dodatkowe urządzenia wspomagające. Wśród niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym z urządzeń takich korzysta ok. 71%, zaś w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim ok. 41%. Podobnie jak w innym grupach, osoby najczęściej korzystają z dyktafonu (25), dla osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym odsetek ten wynosi 50% wobec ok. 18% wśród osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Osoby niepracujące korzystają też z lup i linii optycznych – 21% ogółu, oraz udźwiękowionych urządzeń domowych lub osobistych – ok. 12%.

Kompetencje w używaniu sprzętu komputerowego

Tabela 144 – Samoocena poziomu zaawansowania w posługiwaniu się komputerem i oprogramowaniem komputerowym

P65	Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
			szkół pomaturalnych		uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Poziom początkujący – umiem wykonać tylko kilka prostych czynności np. odebrać pocztę	20	15,5%	14	23,3%	9	16,7%	9	19,1%	18	38,3%	11	30,6%	51	39,8%
Poziom średni – potrafię posługiwać się kilkoma programami w zakresie podstawowym	75	58,1%	38	63,3%	22	40,7%	20	42,6%	17	36,2%	16	44,4%	28	21,9%
Poziom zaawansowany – znam szereg programów i korzystam z wielu ich funkcji, nawet tych zaawansowanych	34	26,4%	7	11,7%	23	42,6%	18	38,3%	8	17,0%	9	25,0%	12	9,4%
W ogóle nie umie obsługiwać komputera			1	1,7%					4	8,5%			37	28,9%
Ogółem	129	100,0%	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	47	100,0%	36	100,0%	128	100,0%

Uczniowie relatywnie najczęściej (ok.58%) określają swój poziom zaawansowania komputerowego jako średni – potrafią posługiwać się kilkoma programami w zakresie podstawowym. Ok. 26% tej grupy uważa się za użytkowników komputera w stopniu zaawansowanym tj. zna szereg programów i korzysta z wielu ich funkcji, także i zaawansowanych. Około 15% uczniów ocenia swój poziom zaawansowania jako podstawowy – umie wykonać tylko kilka prostych czynności np. odebrać pocztę. Samoocena w zakresie umiejętności obsługi komputera i oprogramowania komputerowego, jest zasadniczo na tym samym poziomie wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, jak i uczniów szkół otwartych.

Wśród studentów uczelni wyższych najliczniejsza grupa deklaruje znajomość komputera i oprogramowania w stopniu zaawansowany ok. 43%. Dalejszych ok. 41% ocenia swój poziom jako średni, zaś ok. 17% jako początkujący. Wśród słuchaczy szkół pomaturalnych zdecydowanie niższy jest odsetek zaawansowanych użytkowników komputerów, jedynie ok. 11% ocenia swój poziom w ten sposób. Około 63% słuchaczy uważa swój poziom za średni, ok. 23% jako początkujący. Jedna osoba z tej grupy w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.

Podobnie jak wśród studentów, także w grupie osób pracujących zauważyć można znaczne zróżnicowanie liczby zaawansowanych użytkowników komputerów. W grupie osób pracujących z wykształceniem wyższym odsetek ten wynosi ok. 38%, zaś wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim ok. 17%. Osoby oceniające swój poziom jako średni stanowią ok. 43% wśród pracowników z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 36% wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. W tej ostatniej grupie 4 osoby (ok. 8%) w ogóle nie umieją obsługiwać sprzętu komputerowego.

Poziom zaawansowania w obsłudze sprzętu komputerowego jest widocznie niższy w grupie osób niepracujących, niż w grupie posiadających pracę lub uczących się. I tak swój poziom jako zaawansowany oceniło 25% osób niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym i jedynie ok. 9% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Jako średni swój poziom zaawansowania ocenia kolejno ok. 44% i ok. 22% wyżej wymienionych kategorii. Na poziomie początkującym znajduje się ok. 31% niepracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 40% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Zwraca uwagę fakt, że ok. 29% osób niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.

Po dokonaniu ogólnej samooceny swoich umiejętności komputerowych respondenci, którzy zadeklarowali znajomość obsługi komputera, byli proszeni o ocenę swego poziomu zaawansowania w obsłudze szeregu popularnych programów komputerowych, a także specjalistycznego oprogramowania komputerowego, niezbędnego dla osób z dysfunkcją wzroku. Oceny dokonywano na skali: w ogóle nie znam programu / poziom początkujący / poziom średni / poziom zaawansowany. (Odsetki w tabeli liczone są w stosunku do wszystkich umiejących obsługiwać komputer, a nie całej próby).

Tabela 145 – Stopień umiejętności posługiwania się programami komputerowymi

P66		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstaw. zawod. i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
System Windows ogólnie	W ogóle nie znam	1	0,8%	1	1,7%							1	2,8%	7	7,7%
	Poziom początkujący	17	13,2%	6	10,2%	2	3,7%	10	21,7%	14	32,6%	7	19,4%	42	46,2%
	Poziom średni	66	51,2%	39	66,1%	24	44,4%	12	26,1%	22	51,2%	19	52,8%	31	34,1%
	Poziom zaawansowany	45	34,9%	13	22,0%	28	51,9%	24	52,2%	7	16,3%	9	25,0%	11	12,1%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
MS Word	W ogóle nie znam	3	2,3%					3	6,5%	5	11,6%			18	19,8%
	Poziom początkujący	14	10,9%	11	18,6%	4	7,4%	6	13,0%	12	27,9%	10	27,8%	36	39,6%
	Poziom średni	53	41,1%	31	52,5%	16	29,6%	16	34,8%	12	27,9%	12	33,3%	32	35,2%
	Poziom zaawansowany	59	45,7%	17	28,8%	34	63,0%	21	45,7%	14	32,6%	14	38,9%	5	5,5%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
MS Excel	W ogóle nie znam	18	14,0%	14	23,7%	7	13,0%	12	26,1%	13	30,2%	7	19,4%	41	45,1%
	Poziom początkujący	24	18,6%	16	27,1%	13	24,1%	8	17,4%	14	32,6%	13	36,1%	29	31,9%
	Poziom średni	51	39,5%	25	42,4%	18	33,3%	15	32,6%	11	25,6%	12	33,3%	17	18,7%
	Poziom zaawansowany	36	27,9%	4	6,8%	16	29,6%	11	23,9%	5	11,6%	4	11,1%	4	4,4%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
MS Access	W ogóle nie znam	62	48,1%	36	61,0%	26	48,1%	24	53,3%	27	62,8%	20	55,6%	70	76,9%
	Poziom początkujący	33	25,6%	11	18,6%	12	22,2%	9	20,0%	9	20,9%	10	27,8%	15	16,5%
	Poziom średni	27	20,9%	12	20,3%	11	20,4%	9	20,0%	6	14,0%	5	13,9%	6	6,6%
	Poziom zaawansowany	7	5,4%			5	9,3%	3	6,7%	1	2,3%	1	2,8%		

P66		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstaw. zawod. i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	45	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
Programy do obróbki dźwięku	W ogóle nie znam	54	41,9%	30	50,8%	30	55,6%	23	50,0%	25	58,1%	23	63,9%	68	74,7%
	Poziom początkujący	27	20,9%	15	25,4%	11	20,4%	5	10,9%	6	14,0%	5	13,9%	16	17,6%
	Poziom średni	31	24,0%	10	16,9%	9	16,7%	17	37,0%	7	16,3%	5	13,9%	4	4,4%
	Poziom zaawansowany	17	13,2%	4	6,8%	4	7,4%	1	2,2%	5	11,6%	3	8,3%	3	3,3%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
Internet Explorer (lub inny do nawigacji w sieci www)	W ogóle nie znam	9	7,0%	6	10,2%			6	13,0%	9	20,9%	6	16,7%	29	31,9%
	Poziom początkujący	11	8,5%	12	20,3%	5	9,3%	6	13,0%	11	25,6%	5	13,9%	23	25,3%
	Poziom średni	60	46,5%	23	39,0%	20	37,0%	13	28,3%	12	27,9%	13	36,1%	20	22,0%
	Poziom zaawansowany	49	38,0%	18	30,5%	29	53,7%	21	45,7%	11	25,6%	12	33,3%	19	20,9%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
MS Outlook Express (lub inny do obsługi poczty elektronicznej)	W ogóle nie znam	34	26,4%	19	32,2%	5	9,3%	11	23,9%	12	27,9%	10	27,8%	43	47,3%
	Poziom początkujący	18	14,0%	10	16,9%	11	20,4%	7	15,2%	10	23,3%	8	22,2%	18	19,8%
	Poziom średni	48	37,2%	21	35,6%	16	29,6%	9	19,6%	13	30,2%	8	22,2%	15	16,5%
	Poziom zaawansowany	29	22,5%	9	15,3%	22	40,7%	19	41,3%	8	18,6%	10	27,8%	15	16,5%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%
Program OCR do rozpoznawania tekstu np. Fine Reader	W ogóle nie znam	61	47,3%	35	59,3%	23	42,6%	19	41,3%	26	60,5%	18	50,0%	67	74,4%
	Poziom początkujący	31	24,0%	8	13,6%	6	11,1%	7	15,2%	6	14,0%	9	25,0%	9	10,0%
	Poziom średni	26	20,2%	10	16,9%	12	22,2%	13	28,3%	6	14,0%	5	13,9%	10	11,1%
	Poziom zaawansowany	11	8,5%	6	10,2%	13	24,1%	7	15,2%	5	11,6%	4	11,1%	4	4,4%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	90	100,0%

P66		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstaw. zawod. i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Program do udźwiękowiania pracy komputera lub powiększania ekranu	W ogóle nie znam	34	26,4%	18	30,5%	23	42,6%	17	37,0%	16	37,2%	14	38,9%	48	52,7%
	Poziom początkujący	25	19,4%	13	22,0%	9	16,7%	7	15,2%	7	16,3%	11	30,6%	18	19,8%
	Poziom średni	47	36,4%	22	37,3%	12	22,2%	13	28,3%	15	34,9%	8	22,2%	14	15,4%
	Poziom zaawansowany	23	17,8%	6	10,2%	10	18,5%	9	19,6%	5	11,6%	3	8,3%	11	12,1%
Ogółem		129	100,0%	59	100,0%	54	100,0%	46	100,0%	43	100,0%	36	100,0%	91	100,0%

System operacyjny Windows

Lepszą lub gorszą znajomość systemu Windows deklarują niemal wszyscy respondenci umiejący obsługiwać komputer. Zupełny brak wiedzy w tej dziedzinie zgłasza około 8% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Znajomość systemu Windows na poziomie zaawansowanym deklaruje: ok. 35% uczniów, 22% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 52% studentów szkół wyższych, ok. 52% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 16% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, 25% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 12% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

MS Word

Znajomość edytora tekstu MS Word wśród uczniów, studentów oraz pracujących i niepracujących z wyższym wykształceniem jest niemal powszechna. Wśród tych kategorii respondentów tylko jednostki deklarują jego nieznajomość. Nieco większy odsetek nie znających Worda pojawia się w grupie pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim (ok. 12%) oraz niepracujących o takim samym wykształceniu (ok. 20%). Znajomość zaawansowaną programu MS Word deklaruje: ok. 46% uczniów, ok. 29% słuchaczy szkół pomaturalnych, 63% studentów szkół wyższych, ok. 46% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 33% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 39% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 5% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

MS Excel

Całkowity brak nieznajomości programu MS Excel waha się od 13% w grupie studentów uczelni wyższych do ok. 45% w grupie niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Znajomość programu MS Excel na poziomie zaawansowanym deklaruje: ok. 28% uczniów, ok. 7% słuchaczy szkół pomaturalnych, 30% studentów szkół wyższych, ok. 24% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 12% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 11% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 4% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

MS Access

Całkowita nieznajomość programu MS Access waha się od około połowy w grupie uczniów i studentów do ok. $\frac{3}{4}$ w grupie niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Znajomość programu MS Access na poziomie zaawansowanym deklaruje ok. 5% uczniów, ok. 9% studentów uczelni wyższych oraz ok. 7% pracujących z wykształceniem wyższym. W pozostałych kategoriach znajomość ta jest jeszcze niższa i deklarują ją jedynie pojedyncze osoby.

Programy do obróbki dźwięku

Programy do obróbki dźwięku nie są w ogóle znane około połowie większości kategorii respondentów. W przypadku niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim odsetek ten wzrasta do ok. $\frac{3}{4}$. Biegła znajomość tego typu oprogramowania waha się od ok. 2% w grupie pracujących z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem do ok. 13% w grupie uczniów.

Internet Explorer (lub inny do nawigacji w sieci www)

Całkowity brak znajomości programu Internet Explorer lub innego do nawigacji w sieci Internet deklaruje: 7% uczniów, 10% słuchaczy szkół pomaturalnych, 13% pracujących z wykształceniem wyższym, ok. 21% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 17% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 32% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Powyższe dane można jednocześnie interpretować, jako odsetki osób poszczególnych kategorii, w ogóle nie korzystające z Internetu. Zaawansowaną znajomość IE lub innego programu tego typu posiada: ok. 38% uczniów, ok. 30% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 54% studentów szkół wyższych, ok. 46% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 26% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 33% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 21% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

MS Outlook Express (lub inny do obsługi poczty elektronicznej)

Całkowita nieznajomość programu MS Outlook Express lub innego do obsługi poczty elektronicznej jest najwyższa w grupie osób niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim ok. 47%, zaś relatywnie najniższa wśród studentów uczelni wyższych ok. 9%. Dla pozostałych kategorii odsetki nie znających obsługi żadnego programu pocztowego wahają się od 1/4 do 1/3. Zaawansowaną znajomość oprogramowania do obsługi poczty deklaruje: ok. 22% uczniów, ok. 15% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 41% studentów szkół wyższych, ok. 41% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 19% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 28% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 16% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Program OCR do rozpoznawania tekstu np. Fine Reader

Całkowitą nieznajomość oprogramowania OCR deklaruje od ok. 43% w grupie studentów uczelni wyższych do ok. 74% w grupie niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Zaawansowaną znajomość oprogramowania OCR deklaruje ok. 24% studentów uczelni wyższych, ok. 15% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 12% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 11% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 10% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 8% uczniów oraz ok. 4% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Program do udźwiękowiania pracy komputera lub powiększania ekranu

Całkowity brak znajomości oprogramowania udźwiękowiającego lub powiększającego ekran zgłasza: ok. 26% uczniów, ok. 30% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 43% studentów szkół wyższych, ok. 37% pracujących, ok. 39% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 53% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Znajomość zaawansowanego powyższego oprogramowania jest relatywnie najwyższa w grupie osób pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym (ok. 20%). Dla pozostałych kategorii znajomość ta waha się od kilku do kilkunastu procent.

Podsumowując swoje umiejętności w zakresie obsługi komputera i oprogramowania, respondenci wyrazili swoje nadzieje co do wpływu dalszego ewentualnego szkolenia w tym zakresie, na poprawę pozycji zawodowej, rozpoczęcie studiów etc.

Tabela 146 – Czy podniesienie umiejętności w zakresie obsługi komputera i/lub oprogramowania mogłoby zwiększyć szanse na podjęcie studiów / uzyskanie pracy / poprawę pozycji zawodowej?

P67	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie			2	3,3%			3	6,4%	4	8,7%	1	2,8%	7	5,5%
Raczej nie	2	1,6%	4	6,7%	1	1,9%	4	8,5%	5	10,9%	5	13,9%	14	10,9%
Obojętne, ani tak ani nie	4	3,1%	3	5,0%	5	9,3%	5	10,6%	2	4,3%	3	8,3%	1	0,8%
Raczej tak	37	28,7%	17	28,3%	10	18,5%	12	25,5%	18	39,1%	12	33,3%	39	30,5%
Zdecydowanie tak	83	64,3%	33	55,0%	36	66,7%	23	48,9%	15	32,6%	12	33,3%	52	40,6%
Nie wiem, trudno powiedzieć	3	2,3%	1	1,7%	2	3,7%			2	4,3%	3	8,3%	15	11,7%
Ogółem	129	100,0%	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	46	100,0%	36	100,0%	128	100,0%

Okolo ¼ osób pracujących oraz niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym nie upatruje w doskonaleniu umiejętności komputerowych szans poprawy swej sytuacji zawodowej. Wśród studentów oraz osób niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim analogiczny odsetek sięga kilkunastu procent. Relatywnie najniższy jest w grupie uczniów ok. 5%.

Respondentów poproszono czy, gdyby mieli taką szansę, zechcieliby poświęcić swój wolny czas, na odbycie szkolenia komputerowego w interesującym ich zakresie.

Tabela 147 – Chęć uczestniczenia w szkoleniu komputerowym

P68	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie			2	3,3%	1	1,9%	3	6,4%	4	8,5%			8	6,3%
Raczej nie	11	8,5%	2	3,3%			9	19,1%	5	10,6%	3	8,3%	26	20,3%
Raczej tak	38	29,5%	28	46,7%	15	27,8%	9	19,1%	14	29,8%	8	22,2%	27	21,1%
Zdecydowanie tak	76	58,9%	27	45,0%	36	66,7%	23	48,9%	24	51,1%	25	69,4%	61	47,7%
Nie wiem, trudno powiedzieć	4	3,1%	1	1,7%	2	3,7%	3	6,4%					6	4,7%
Ogółem	129	100,0%	60	100,0%	54	100,0%	47	100,0%	47	100,0%	36	100,0%	128	100,0%

Chęć udziału w bezpłatnym szkoleniu komputerowym deklaruje: ok. 88% uczniów, ok. 92% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 94% studentów, 68% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 81% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 92% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 69% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Osoby deklarujące zainteresowanie uczęszczaniem na kurs komputerowy spytano też, czy byłyby nim zainteresowane, gdyby wiązała się z tym konieczność dojeżdżania do Krakowa.

Tabela 148 – Zamiar dojeżdżania na kurs komputerowy

P69	Uczniowie		Słuchacze szkół pomaturalnych		Studenci szkół wyższych		Pracujący				Niepracujący			
							Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Zdecydowanie nie	5	4,2%	1	1,8%			1	2,9%	2	5,1%	2	5,9%	9	9,6%
Raczej nie	8	6,8%	1	1,8%	2	3,8%	4	11,8%	5	12,8%			14	14,9%
Raczej tak	26	22,0%	12	21,4%	9	17,0%	3	8,8%	7	17,9%	10	29,4%	16	17,0%
Zdecydowanie tak	41	34,7%	10	17,9%	21	39,6%	12	35,3%	11	28,2%	8	23,5%	31	33,0%
Nie dotyczy, osoba zamieszkała w Krakowie	33	28,0%	31	55,4%	20	37,7%	11	32,4%	10	25,6%	10	29,4%	19	20,2%
Nie wiem, trudno powiedzieć	5	4,2%	1	1,8%	1	1,9%	3	8,8%	4	10,3%	4	11,8%	5	5,3%
Ogółem	118	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	34	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	94	100,0%

Poziom zainteresowania odbyciem kursu komputerowego nieco maleje, gdy respondenci biorą pod uwagę konieczność dojeżdżania na taki kurs do Krakowa. W takiej sytuacji niezainteresowanych w stosunku do poprzednio deklarujących udział byłoby: ok. 11% uczniów, ok. 4% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 4% studentów, ok. 14% pracujących z wyższym wykształceniem, ok. 18% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 6% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 24% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Rozmówców ogólnie zainteresowanych szkoleniami komputerowymi poproszono o sprecyzowanie swoich zainteresowań w oparciu o prezentowaną listę potencjalnych tematów. Dla każdego z nich rozmówcy określali, czy są takim tematem zainteresowani oraz na jakim poziomie zaawansowania.

Tabela 149 – Popyt na szkolenia komputerowe

P70		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Programowanie ogólnie	Nie zainteresowany	18	15,1%	7	12,5%	13	24,5%	17	48,6%	12	30,8%	9	26,5%	27	27,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	54	45,4%	29	51,8%	29	54,7%	14	40,0%	19	48,7%	17	50,0%	54	54,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	47	39,5%	20	35,7%	11	20,8%	4	11,4%	8	20,5%	8	23,5%	19	19,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%
System Windows ogólnie	Nie zainteresowany	24	20,2%	11	19,6%	28	52,8%	18	51,4%	7	17,9%	7	20,6%	18	18,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	26	21,8%	16	28,6%	8	15,1%	7	20,0%	22	56,4%	7	20,6%	47	47,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	69	58,0%	29	51,8%	17	32,1%	10	28,6%	10	25,6%	20	58,8%	35	35,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%
Edycja dokumentów – MS Word i inne edytory tekstu	Nie zainteresowany	26	21,8%	9	16,1%	23	43,4%	14	40,0%	10	25,6%	6	17,6%	18	18,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	21	17,6%	18	32,1%	9	17,0%	10	28,6%	19	48,7%	13	38,2%	52	52,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	72	60,5%	29	51,8%	21	39,6%	11	31,4%	10	25,6%	15	44,1%	30	30,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%

P70		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Obliczenia i analiza danych – MS Excel	Nie zainteresowany	25	21,0%	11	19,6%	16	30,2%	18	51,4%	10	25,6%	10	29,4%	28	28,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	37	31,1%	27	48,2%	17	32,1%	10	28,6%	23	59,0%	10	29,4%	53	53,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	57	47,9%	18	32,1%	20	37,7%	7	20,0%	6	15,4%	14	41,2%	19	19,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%
Tworzenie i zarządzanie bazami danych – MS Access	Nie zainteresowany	20	16,8%	9	16,1%	13	24,5%	13	37,1%	10	25,6%	5	14,7%	30	30,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	57	47,9%	37	66,1%	26	49,1%	14	40,0%	26	66,7%	20	58,8%	54	54,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	42	35,3%	10	17,9%	14	26,4%	8	22,9%	3	7,7%	9	26,5%	16	16,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%
Programy do obróbki dźwięku	Nie zainteresowany	19	16,0%	7	12,5%	13	24,5%	11	31,4%	7	17,9%	5	14,7%	25	25,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	43	36,1%	28	50,0%	24	45,3%	18	51,4%	22	56,4%	16	47,1%	59	59,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	57	47,9%	21	37,5%	16	30,2%	6	17,1%	10	25,6%	13	38,2%	16	16,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%

P70		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Internet Explorer (lub inny do nawigacji w sieci www)	Nie zainteresowany	28	23,7%	11	19,6%	30	56,6%	14	40,0%	7	17,9%	7	20,6%	22	22,4%
	Zainteresowany kursem podstawowym	22	18,6%	13	23,2%	7	13,2%	10	28,6%	16	41,0%	8	23,5%	48	49,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	68	57,6%	32	57,1%	16	30,2%	11	31,4%	16	41,0%	19	55,9%	28	28,6%
Ogółem		118	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	98	100,0%
MS Outlook Express (lub inny do obsługi poczty elektronicznej)	Nie zainteresowany	31	26,1%	11	19,6%	29	54,7%	17	48,6%	5	12,8%	7	20,6%	29	29,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	41	34,5%	23	41,1%	13	24,5%	8	22,9%	24	61,5%	11	32,4%	54	54,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	47	39,5%	22	39,3%	11	20,8%	10	28,6%	10	25,6%	16	47,1%	17	17,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%
Programy OCR do rozpoznawania tekstu np. Fine Reader	Nie zainteresowany	29	24,4%	12	21,4%	23	43,4%	15	42,9%	8	20,5%	6	17,6%	25	25,0%
	Zainteresowany kursem podstawowym	43	36,1%	26	46,4%	14	26,4%	15	42,9%	23	59,0%	16	47,1%	57	57,0%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	47	39,5%	18	32,1%	16	30,2%	5	14,3%	8	20,5%	12	35,3%	18	18,0%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	100	100,0%

P70		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Obsługa programów udźwiękowiających komputer lub powiększających ekran	Nie zainteresowany	26	21,8%	13	23,2%	23	43,4%	15	42,9%	13	33,3%	3	8,8%	29	29,3%
	Zainteresowany kursem podstawowym	41	34,5%	19	33,9%	12	22,6%	9	25,7%	17	43,6%	18	52,9%	53	53,5%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	52	43,7%	24	42,9%	18	34,0%	11	31,4%	9	23,1%	13	38,2%	17	17,2%
Ogółem		119	100,0%	56	100,0%	53	100,0%	35	100,0%	39	100,0%	34	100,0%	99	100,0%
(Inne) Tworzenie stron WWW	Nie zainteresowany	111	98,2%	47	88,7%	34	79,1%	27	90,0%	33	97,1%	26	96,3%	79	97,5%
	Zainteresowany kursem podstawowym			2	3,8%	3	7,0%	2	6,7%	1	2,9%			1	1,2%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	2	1,8%	4	7,5%	6	14,0%	1	3,3%			1	3,7%	1	1,2%
Ogółem		113	100,0%	53	100,0%	43	100,0%	30	100,0%	34	100,0%	27	100,0%	81	100,0%
Programy do obróbki graficznej	Nie zainteresowany	110	97,3%	49	92,5%	36	81,8%	27	96,4%	31	91,2%	24	88,9%	77	95,1%
	Zainteresowany kursem podstawowym	1	0,9%	2	3,8%	2	4,5%			1	2,9%	2	7,4%	4	4,9%
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych	2	1,8%	2	3,8%	6	13,6%	1	3,6%	2	5,9%	1	3,7%		
Ogółem		113	100,0%	53	100,0%	44	100,0%	28	100,0%	34	100,0%	27	100,0%	81	100,0%

P70		Uczniowie		Słuchacze				Pracujący				Niepracujący			
				Szkół pomaturalnych		Uczelni wyższych		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich		Absolwenci szkół wyższych / pomaturalnych		Absolwenci szkół podstawowych, zawodowych i średnich	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Administracja siecią komputerową	Nie zainteresowany	113	100,0%	52	98,1%	41	95,3%	26	92,9%	34	100,0%	26	96,3%	80	98,8%
	Zainteresowany kursem podstawowym					1	2,3%								
	Zainteresowany kursem dla zaawansowanych			1	1,9%	1	2,3%	2	7,1%			1	3,7%	1	1,2%
Ogółem		113	100,0%	53	100,0%	43	100,0%	28	100,0%	34	100,0%	27	100,0%	81	100,0%
Komunikatory typu SKYPE	Zainteresowany kursem podstawowym	1	100,0%					1	100,0%						
	Ogółem	1	100,0%					1	100,0%						

Ogólne zainteresowanie kursem z zakresu programowania waha się od ok. 51% w grupie pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym do ok. 87% w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych. Kursem programowania zainteresowanych jest ok. 85% uczniów oraz ok. 75% studentów uczelni wyższych. Zainteresowanie kursami programowania na poziomie zaawansowanym waha się od ¼ do ½ ogólnie zainteresowanych odbyciem takiego kursu.

Ogólne zainteresowanie kursem z zakresu systemu operacyjnego Windows waha się od ok. 42% w grupie studentów szkół wyższych do 82% w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym – zarówno pracujących jak i niepracujących. Większość uczniów i studentów zainteresowana jest kursem na poziomie zaawansowanym, kursem na poziomie początkującym częściej zainteresowane są osoby z wykształceniem zawodowym lub średnim, zarówno pracujące jak i niepracujące.

Relatywnie najbardziej zainteresowani kursem z zakresu edycji dokumentów są słuchacze szkół pomaturalnych (ok. 84%) oraz osoby niepracujące bez względu na wykształcenie (ok. 82%). W grupie pracujących ogólnie zainteresowanych tego typu kursem jest ok. 60% osób z wykształceniem wyższym oraz ok. 74% z wykształceniem zawodowym i średnim. Z wyjątkiem osób z wykształceniem zawodowym lub średnim zarówno pracujących jak i niepracujących, osoby deklarujące chęć uczestnictwa w kursie edycji dokumentów / obsługi edytorów tekstów, licznie zgłaszają zainteresowanie poziomem zaawansowanym.

Zainteresowanie z zakresu użytkowania arkusza kalkulacyjnego waha się od ok. 49% w grupie pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym do ok. 80% w grupie słuchaczy szkoły pomaturalnej, na analogicznym poziomie w grupie uczniów. Zainteresowanie poziomem podstawowym i zaawansowanym jest zróżnicowane. W grupie uczniów, studentów oraz niepracujących z wykształceniem wyższym - przeważa zainteresowanie kursem dla zaawansowanych. W pozostałych kategoriach większe jest zainteresowanie kursem podstawowym.

Zainteresowanie kursem obsługi baz danych jest relatywnie najwyższe wśród: osób niepracujących z wykształceniem wyższym ok. 85%, słuchaczy szkół pomaturalnych 84% oraz uczniów ok. 83%, zaś najniższe wśród pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym (ok. 63%). W odniesieniu do kursów obsługi i tworzenia baz danych, największe jest zainteresowanie poziomem podstawowym szkolenia.

Szkoleniem w zakresie programów do obróbki dźwięku zainteresowani są przede wszystkim: słuchacze szkół pomaturalnych ok. 87%, niepracujący z wyższym wykształceniem ok. 85% oraz uczniowie ok. 84%. Uczniowie nieco liczniej wybierali by kurs dla zaawansowanych, pozostali preferują raczej kurs podstawowy.

Kursem obsługi oprogramowania do nawigacji w sieci www zainteresowani są przede wszystkim: pracujący z wykształceniem zawodowym lub średnim (82%), słuchacze szkół pomaturalnych (ok. 80%) oraz niepracujący z wyższym wykształceniem ok. 79%. Zainteresowanie tego typu kursem jest najniższe w grupie studentów ok. 43%. Osoby zgłaszające zainteresowanie kursami w zakresie nawigacji w sieci www, w przeważającej części wybrałyby kurs dla zaawansowanych.

Kursem obsługi programów pocztowych, jak MS Outlook Express, zainteresowani są w pierwszym rzędzie: pracujący z wykształceniem zawodowym lub średnim (87%), słuchacze szkół pomaturalnych (ok. 80%) oraz niepracujący z wykształceniem wyższym (79%). Kursem dla zaawansowanych zainteresowana jest większość w grupie pracujących i niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, pozostali częściej wskazują na kurs podstawowy.

Zainteresowanie kursem obsługi Programów OCR jest relatywnie najwyższe w grupie: niepracujących z wykształceniem wyższym (ok. 82%), pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim (ok. 80%), oraz słuchaczy szkół pomaturalnych (ok. 79%). Względnie najmniej zainteresowani tego typu szkoleniem są studenci 57%.

Zainteresowanie kursem obsługi programów udźwiękawiających / powiększających ekran komputera jest najwyższe w grupie osób niepracujących z wyższym wykształceniem (ok. 91%), w grupie uczniów (ok. 77%) oraz słuchaczy szkół pomaturalnych. Najmniej zainteresowani są studenci i pracujący z wyższym wykształceniem – ok. 57%.

Respondenci mieli też możliwość zgłoszenia własnych postulatów odnośnie tematyki kursów komputerowych, jakimi są zainteresowani. Zgłoszono następujące propozycje: „tworzenie stron www” - postulowane głównie przez studentów (ok. 21%) oraz słuchaczy szkół pomaturalnych (ok. 11%), „programy do obsługi grafiki”, którymi zainteresowani są głównie studenci (ok. 18%) oraz niepracujący z wyższym wykształceniem (ok. 11%). Sporadycznie zgłaszano też: „Administracja siecią komputerową” oraz „Komunikatory typu SKYPE”.

Podsumowanie – Edukacja komputerowa i sprzęt komputerowy

Używanie komputera i posiadany sprzęt

- W grupie uczniów, studentów oraz osób pracujących, odsetki deklarujących używanie komputera znacznie przekraczają 90%. Jedyna grupa osób niewidomych / słabowidzących wyraźnie w mniejszym stopniu używająca komputera, to osoby nie pracujące o wykształceniu podstawowym, zawodowym lub średnim – w grupie tej ok. 62% deklaruje używanie komputera. Odsetek używających komputera osób niepracujących jest jeszcze niższy, gdy weźmiemy pod uwagę osoby nie poszukujące pracy – w grupie tej używa komputera ok. 51%.
- Około 88% ogółu uczniów posiada własny komputer w domu, ok. 45% używa także komputera w szkole. Proporcje te różnią się znacznie wśród uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących oraz szkół otwartych. Odsetek uczniów szkół otwartych posiadających własny komputer wynosi ok. 97%, wobec ok. 85% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących. Jednocześnie w szkole komputera używa 51% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i jedynie ok. 28% uczniów szkół otwartych.
- Około 89% studentów szkół wyższych posiada własny komputer w domu, na uczelni z komputera korzysta ok. 33% tej kategorii. W grupie słuchaczy szkół pomaturalnych odsetek posiadających własny komputer wynosi ok. 95%, w szkole korzysta z komputera ok. 25%.
- W grupie osób pracujących około 95% posiada własny komputer i jednocześnie ok. 26% używa komputera także w pracy. Osoby pracujące z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym nieco częściej (ok. 98%), niż osoby z wykształceniem zawodowym lub średnim (93%) posiadają własny komputer w domu. Jednocześnie osoby słabiej wykształcone nieznacznie częściej korzystają z komputera (ok. 30%) w pracy wobec ok. 26% w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym.
- W grupie osób niepracujących własny komputer posiada ok. 93% rozmówców. Odsetek ten wzrasta do ok. 97% wśród niepracujących osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, wobec 91% w grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Zestawiając przedstawione wyżej deklaracje osób niepracujących z wykształceniem zawodowym i średnim, odnośnie używania komputera i jego posiadania, zauważamy, że ok. 30% tej kategorii, to osoby posiadające własny komputer w domu i jednocześnie nie używające go. Odsetek ten wzrasta do ok. 37%, gdy weźmiemy pod uwagę osoby niepracujące i nie poszukujące pracy.
- 70% uczniów korzystało przy zakupie sprzętu komputerowego z programu „Komputer dla Homera”, ok. 26% zakupiło go ze środków własnych. Proporcje te są znacząco inne wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących oraz uczniów szkół otwartych. Z programu „Komputer dla Homera” korzystało w szkole dla niewidomych / słabowidzących ok. 75% uczniów, wobec ok. 57% uczniów szkół otwartych. Sprzęt komputerowy za środki własne kupiło ok. 20% uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących oraz ok. 43% uczniów szkół otwartych.

- Około 70% (68,8%) studentów szkół wyższych zakupiło sprzęt komputerowy przy pomocy programu „Komputer dla Homera”, około 21% tej kategorii kupiło sprzęt za środki własne. Słuchacze szkół pomaturalnych, częściej niż studenci uczelni wyższych korzystali z programu „Komputer dla Homera” – ok. 89% zakupiło komputer w ten sposób. Jednocześnie w grupie tej rzadziej kupowano sprzęt za środki własne – ok. 6%.
- Sprzęt komputerowy za pośrednictwem programu „Komputer dla Homera” zakupiło ok. 70% osób pracujących. Około 28% osób w tej grupie zakupiło sprzęt za środki własne. Proporcje te nie różnią się w grupach osób pracujących o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym oraz o wykształceniu zawodowym i średnim.
- Około 74% ogółu osób niepracujących zakupiło sprzęt komputerowy w ramach programu „Komputer dla Homera”, ok. 25% kupiło taki sprzęt za środki własne. Poziom wykształcenia oraz fakt poszukiwania, bądź nie poszukiwania pracy – nie różnicuje tych proporcji.
- O sprzęt w ramach programu „Komputer dla Homera” nie starało się: 24% uczniów, 20% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 31% studentów szkół wyższych, ok. 28% pracujących z wykształceniem wyższym, 34% pracujących z wykształceniem średnim lub niższym, ok. 28% niepracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 52% niepracujących z wykształceniem średnim lub niższym.
- Około 58% ogółu uczniów korzysta ze specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących. Dla uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących odsetek ten wynosi ok. 62%, dla uczniów szkół otwartych ok. 41,4%. Uczniowie najczęściej korzystają z oprogramowania powiększającego (ok. 33%), oraz oprogramowania udźwiękawiającego + syntezy (ok. 21%). 16% posiada skaner + oprogramowanie OCR. Monitor brajlowski posiada tylko jedna osoba w grupie uczniów objętych badaniem.
- Z komputerowego sprzętu specjalistycznego korzysta ok. 43% studentów uczelni wyższych oraz ok. 68% uczniów szkół pomaturalnych. Studenci uczelni wyższych najczęściej posiadają skaner + OCR ok. 30%, oprogramowanie powiększające 24% oraz oprogramowanie udźwiękawiające ok. 17%. W grupie uczniów szkół pomaturalnych najczęściej posiadane wyposażenie specjalistyczne to: oprogramowanie powiększające ok. 39%, skaner + OCR ok. 32% oraz oprogramowanie udźwiękawiające ok. 29%. Monitor brajlowski posiadają 3 osoby w grupie studentów szkół wyższych (ok. 6%) oraz 2 osoby w grupie słuchaczy szkół pomaturalnych (ok. 4%).
- Nieco ponad połowa (51%) ogółu osób pracujących posiada specjalistyczne wyposażenie komputerowe. Najczęściej jest to oprogramowanie powiększające (ok. 28%) i udźwiękawiające (28%). Około 25% posiada skaner + oprogramowanie OCR. Jedna osoba w grupie pracujących posiada monitor brajlowski (1,1%). Osoby pracujące z wyższym wykształceniem nieco częściej (ok. 33%) posiadają oprogramowanie udźwiękawiające, niż osoby z wykształceniem zasadniczym lub średnim (ok. 23%). I odwrotnie, osoby pracujące z wykształceniem zawodowym lub średnim częściej posiadają oprogramowanie powiększające (ok. 30%) niż osoby z wykształceniem wyższym (ok. 26%).

- Około 54% ogółu osób niepracujących posiada specjalistyczne wyposażenie komputerowe. Odsetek ten jest zasadniczo zbliżony w grupie osób o wykształceniu wyższym oraz w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim, tak jak w przypadku osób pracujących występują pewne różnice w rodzaju posiadanego sprzętu. Około 36% osób niepracujących z wyższym wykształceniem posiada skaner z oprogramowaniem OCR, wobec 25% w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim. W tej ostatniej grupie nieco więcej osób posiada oprogramowanie udźwiękawiające (ok. 32%) wobec ok. 21% w grupie z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym.
- Relatywnie najczęściej posiadane oprogramowanie specjalistyczne to: „Jaws for Windows” ok. 30%, „Lunar” ok. 21% oraz „Supernova” 20%.

Kompetencje w używaniu sprzętu komputerowego

- Uczniowie relatywnie najczęściej (ok. 58%) określają swój poziom zaawansowania komputerowego jako średni – potrafią posługiwać się kilkoma programami w zakresie podstawowym. Ok. 26% tej grupy uważa się za użytkowników komputera w stopniu zaawansowanym tj. zna szereg programów i korzysta z wielu ich funkcji, także i zaawansowanych. Około 15% uczniów ocenia swój poziom zaawansowania jako podstawowy – umie wykonać tylko kilka prostych czynności np. odebrać pocztę. Samoocena w zakresie umiejętności obsługi komputera i oprogramowania komputerowego, jest zasadniczo na tym samym poziomie wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, jak i uczniów szkół otwartych.
- Wśród studentów uczelni wyższych najliczniejsza grupa deklaruje znajomość komputera i oprogramowania w stopniu zaawansowanym ok. 43%. Dalszych ok. 41% ocenia swój poziom jako średni, zaś ok. 17% jako początkujący. Wśród słuchaczy szkół pomaturalnych zdecydowanie niższy jest odsetek zaawansowanych użytkowników komputerów, jedynie ok. 11% ocenia swój poziom w ten sposób. Około 63% słuchaczy uważa swój poziom za średni, ok. 23% jako początkujący. Jedna osoba z tej grupy w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.
- Podobnie jak wśród studentów, także w grupie osób pracujących zauważyć można znaczne zróżnicowanie liczby zaawansowanych użytkowników komputerów. W grupie osób pracujących z wykształceniem wyższym odsetek ten wynosi ok. 38%, zaś wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim ok. 17%. Osoby oceniające swój poziom jako średni stanowią ok. 43% wśród pracowników z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 36% wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. W tej ostatniej grupie 4 osoby (ok. 8%) w ogóle nie umieją obsługiwać sprzętu komputerowego.
- Poziom zaawansowania w obsłudze sprzętu komputerowego jest widocznie niższy w grupie osób niepracujących, niż w grupie posiadających pracę lub uczących się. I tak swój poziom jako zaawansowany oceniło 25% osób niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym i jedynie ok. 9% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Jako średni swój poziom zaawansowania ocenia kolejno ok. 44% i ok. 22% wyżej wymienionych kategorii. Na poziomie początkującym znajduje się ok. 31% niepracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 40% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Zwraca uwagę fakt, że ok. 29% osób niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.

- Chęć udziału w bezpłatnym szkoleniu komputerowym deklaruje: ok. 88% uczniów, ok. 92% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 94% studentów, 68% pracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym, ok. 81% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 92% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 69% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.
- Poziom zainteresowania odbyciem kursu komputerowego nieco maleje, gdy respondenci biorą pod uwagę konieczność dojeżdżania na taki kurs do Krakowa. W takiej sytuacji niezainteresowanych w stosunku do poprzednio deklarujących udział byłoby: ok. 11% uczniów, ok. 4% słuchaczy szkół pomaturalnych, ok. 4% studentów, ok. 14% pracujących z wyższym wykształceniem, ok. 18% pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, ok. 6% niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 24% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim.

Podsumowanie i wnioski

UCZNIOWIE

Czy rodzaj szkoły średniej różnicuje?

Pytanie, szkoła specjalistyczna czy otwarta, to jeden z ważniejszych tematów wczesnego doradztwa zawodowego. Przeprowadzone badanie, z uwagi na swój surveyowy charakter, nie może oczywiście rozstrzygnąć tej kwestii. Jednakże porównanie niektórych charakterystyk obu grup uczniów, pozwala na sformułowanie przynajmniej niektórych wniosków o zastosowaniach praktycznych. Badacze problemów zatrudnienia osób niepełnosprawnych podkreślają zwykle, że większe szanse na zatrudnienie mają absolwenci szkół otwartych. Fakt ten potwierdzają także wyniki niniejszego badania. Powstaje jednak pytanie, czy zjawisko to jest wynikiem wyższego poziomu nauczania w szkołach otwartych, czy wynika z odmiennego składu socjo-demograficznego uczniów w obu rodzajach szkół?

Raportowane badanie nie wykazało istotnych różnic społecznych pomiędzy uczniami szkół specjalistycznych dla niewidomych / słabowidzących, a uczniami szkół otwartych. Takie wskaźniki, jak miejsce zamieszkania na wsi lub w mieście, czy samoocena sytuacji finansowej, nie różnicują istotnie obu grup. Istotne różnice odnotowano natomiast w poziomie inwalidztwa wzroku. Mówiąc ogólnie, uczniowie szkół otwartych to osoby o znacznie niższym poziomie dysfunkcji wzroku, niż ich rówieśnicy ze szkół specjalistycznych.

- Wśród uczniów szkół dla niewidomych i słabowidzących, odsetek osób ze „znaczny” inwalidztwem wzroku wynosi 52%, wśród uczniów szkół otwartych jedynie ok. 17%.
- Około 16% ogółu uczniów to osoby całkowicie niewidome lub posiadające co najwyżej poczucie światła. Jednakże wszyscy uczniowie tej kategorii uczą się w szkołach dla niewidomych / słabowidzących.
- Zdolność czytania zwykłego druku bez pomocy sprzętu specjalistycznego posiada ok. 63% uczniów szkół otwartych i ok. 37% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących.
- Także odsetek uczniów, których inwalidztwo wzroku istnieje od urodzenia, jest wyższy w szkole dla niewidomych / słabowidzących (ok. 63%), niż w grupie uczniów szkół otwartych (ok. 43%).

Poważniejszy stopień inwalidztwa wzroku w grupie uczniów szkół specjalistycznych ma też swoje dalsze konsekwencje, determinuje bowiem inne istotne dla dalszej nauki i zatrudnienia wskaźniki, jak znajomość alfabetu brajla oraz umiejętność poruszania się przy pomocy białej laski.

- Około 60% wszystkich uczniów objętych badaniem nie zna w ogóle alfabetu brajla. Jednakże dla uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi 90%, dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących 50%. Biegłą znajomość alfabetu brajla deklaruje 21%

ogółu objętych badaniem, są to wyłącznie uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących.

- Około 80% całej grupy uczniów nie używa białej laski, wszystkie osoby używające laski to uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących, odsetek posługujących się laską dla tej grupy wynosi ok. 27%.
- Duże trudności w samodzielnym poruszaniu się deklaruje ok. 10% ogółu uczniów, niemal wszyscy ze szkół dla niewidomych / słabowidzących.

Znacznie poważniejszy stopień obiektywnej utraty wzroku, nie przekłada się jednak wyraźnie na pogorszenie samooceny własnej samodzielności, czy na poziom akceptacji inwalidztwa.

- Za „w pełni samodzielnych” uważa się ok. 46% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, wobec ok. 47% uczniów szkół otwartych.

Jakie przedmioty preferują, z jakimi mają trudności?

Zróznicowanie preferencji i zainteresowań stanowi ważny czynnik determinujący decyzje o wyborze kierunków przyszłych studiów. Także i w tej kwestii badanie uwidoczniło znaczne różnice pomiędzy uczniami szkoły dla niewidomych / słabowidzących, a uczniami szkół otwartych. Wyraźna różnica pomiędzy uczniami obu typu szkół występuje przede wszystkim w popularności informatyki. Około 1/3 uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących wskazuje ten przedmiot jako swój ulubiony. W grupie uczniów szkół otwartych preferencje takie są rzadkością.

Można postawić hipotezę, że bardzo wysokie zainteresowanie informatyką wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących i jednocześnie nikłe zainteresowanie tym przedmiotem wśród uczniów szkół otwartych, wynika z przyczyn technicznych. Szkoły dla niewidomych / słabowidzących są z reguły bardzo dobrze wyposażone w specjalistyczny sprzęt, umożliwiający uczniom z dysfunkcją wzroku na korzystanie z komputera. W szkołach otwartych sprzęt taki jest rzadkością, nie więc dziwnego, że uczniowie z inwalidztwem wzroku uczący się w takich szkołach, nie zaliczają informatyki do swoich ulubionych przedmiotów.

Innym wyjaśnieniem wyższej popularności informatyki w szkole dla niewidomych, mogą też być różnice programowe sprawiające, że przedmiot ten jest mniej lub bardziej atrakcyjny w szkołach obu typów. Hipoteza ta wydaje się tym bardziej prawdopodobna, że większość uczniów szkół otwartych widzi na tyle dobrze, że może posługiwać się komputerem tak samo jak osoby zdrowe, to jest bez żadnych dodatkowych urządzeń.

Organizując ewentualne przyszłe kursy lub korepetycje dla uczniów z dysfunkcją wzroku, należy brać pod uwagę nieco odmienne przedmioty sprawiające trudności w tych obu typach szkół.

- Około 78% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących oraz 70% uczniów szkół otwartych, ma problemy z którymś z przedmiotów.
- Dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących najpoważniejszym problemem jest nauka języka obcego. Na trudności takie wskazuje ok. 45% uczniów tych szkół, deklarujących jakieś trudności w nauce. Na kolejnych co do częstości miejscach

uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących wymieniają „Matematykę” (27,6%), „Historię” (21,4%).

- Dla uczniów szkół otwartych najpoważniejszy problem stanowi natomiast „Fizyka” (40%), „Matematyka” (30%) oraz „Chemia” (16,7%).

Znaczącym jest, że tylko 15% uczniów szkoły specjalistycznej upatruje przyczynę swoich kłopotów w nauce w inwalidztwie wzroku. Wśród uczniów szkół otwartych odsetek ten wynosi 43%, mimo, iż obiektywnie rzecz biorąc, większość tych uczniów funkcjonuje praktycznie jak osoby widzące.

Postawy takie mogą prowadzić w przyszłości do niedoceniań przez uczniów szkół specjalistycznych, obiektywnych trudności, jakie w trakcie dalszej nauki sprawiać im może inwalidztwo wzroku. I odwrotnie – wśród uczniów szkół otwartych wyolbrzymianie problemów powodowanych przez wadę wzroku, prowadzić może do powstania i/lub utrwalenia się postawy roszczeniowej.

Planując ewentualne działania doksztalceniowe (korepetycje) w przyszłości należy pamiętać, że zainteresowanie takimi działaniami i przekonanie, że są one dobrym remedium na problemy z nauką przejawiają w większym stopniu uczniowie szkoły specjalistycznej, niż uczniowie szkół otwartych.

W jakie relacje interpersonalne wchodzą?

Dobre zdolności interpersonalne są ogólnie uznanym wskaźnikiem brany pod uwagę w poradnictwie zawodowym. W tej dziedzinie badanie potwierdziło nasuwającą się hipotezę, że uczniowie szkoły specjalistycznej, w znacznym stopniu nawiązują relacje rówieńnicze niemal wyłącznie w swoim środowisku osób niewidomych / słabowidzących, zaś ich rówieśnicy ze szkół otwartych nawiązują szerokie kontakty z osobami bez wad wzroku.

Różnica w stylach spędzania wolnego czasu pomiędzy dwoma analizowanymi grupami uczniów jest wyraźna. Uczniowie szkół dla niewidomych / słabowidzących spędzają czas głównie z kolegami w internacie lub w domu, ich rówieśnicy ze szkół otwartych również spędzają czas z kolegami, lecz poza domem. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na tę sytuację jest fakt, że 85% uczniów szkoły specjalistycznej mieszka w internacie, a więc poza swoim naturalnym otoczeniem społecznym z poprzedniej szkoły i miejsca zamieszkania. I odwrotnie, uczniowie szkół otwartych wszyscy mieszkają ze swoimi rodzicami i nadal funkcjonują w swoich grupach rówieńniczych.

Celem usprawnienia przyszłego funkcjonowania w środowisku osób widzących wydaje się zasadne, objęcie uczniów szkoły dla niewidomych / słabowidzących programem treningów interpersonalnych, nakierowanych na poprawę relacji z osobami pełnosprawnymi.

Czy chcą kontynuować naukę po maturze?

Postawa uczniów szkół pogimnazjalnych, zarówno specjalistycznych jak i otwartych, wobec kontynuacji nauki po maturze, jest zasadniczo pozytywna. Około 2/3 uczniów podjęło już decyzje o takiej kontynuacji. Odsetek ten uznać trzeba za wysoki jeśli pamiętamy, że badaniem objęto uczniów klas 1-3, a więc często jeszcze nie planujących swej przyszłości.

Jednakże znaczny odsetek (ok. 44%) uczniów szkoły dla niewidomych ocenia swoje szanse dostania się do szkoły wyższej jako niższe, niż szanse rówieśników bez wady wzroku. Odsetek ten jest porównywalny (37%) także wśród uczniów szkół otwartych.

Dla uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących dwie najpoważniejsze przeszkody w dostaniu się na studia to:

- „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku” (45,6%)
- oraz „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” (43,3%).

Na te same przeszkody wskazują uczniowie szkół otwartych, jednakże kolejność jest tu odwrócona. Na „Słaby poziom przygotowania w szkole średniej” wskazuje 54,2%, oraz 25% na „Problemy techniczne na egzaminie wstępnym”.

Nowy system rekrutacji na studia wyższe związany z nowymi egzaminami maturalnymi, może częściowo rozwiązać problem egzaminu wstępnego, ale przenosi go na egzaminy w trakcie studiów oraz na sam egzamin dojrzałości, w szkołach otwartych niezbyt dostosowany do możliwości osób z wadami wzroku.

Podjęcie działań zmierzających do wprowadzenia ujednoliconego systemu egzaminacyjnego dla osób z dysfunkcją wzroku wydaje się być krokiem niezbędnym, w celu zwiększenia motywacji do podejmowania studiów wyższych przez osoby z poważniejszymi wadami wzroku.

- Najczęściej wskazywaną preferencją odnośnie egzaminu wstępnego w grupie uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących jest „Chciałbym mieć do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (63,3%). W drugiej kolejności wymieniano: „Chciałbym zdawać egzamin wyłącznie ustnie” (31,1%).
- Główne preferencje uczniów szkół otwartych, odnośnie organizacji egzaminów są takie same, jednakże częstości wskazań są odwrotne – egzamin wyłącznie ustny chciałoby zdawać 50%, zaś na dostępność komputera z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej wskazuje ok. 17%.

Drugą przeszkodą jaką widzą uczniowie obu typów szkół, obok trudności technicznych na egzaminie wstępnym, jest niski poziom przygotowania merytorycznego. W tym aspekcie re-medium upatrywane jest w kursach przygotowawczych, a także w doskonaleniu wiedzy i umiejętności komputerowych.

- Niemal wszyscy kandydaci na studentów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących sądzą, że ukończenie specjalistycznego kursu przygotowawczego zwiększyłoby ich szanse dostania się na uczelnię wyższą (90%). Podobnego zdania jest ok. 67% uczniów szkół otwartych.

- Podobnie jak w przypadku kursu przygotowawczego, 90% uczniów ze szkoły dla niewidomych / słabowidzących uważa, że „biegła znajomość komputera i obsługi niektórych programów” może zwiększyć ich szanse w dostaniu się na studia. Przekonanie to jest niemal równie powszechne wśród uczniów szkół otwartych (83,3%).

STUDENCI UCZELNI WYŻSZYCH I SZKÓŁ POMATURALNYCH

Co ich wyróżnia?

Zebrane dane nie pozwalają na wyróżnienie jakichś specyficznych dla studentów cech socjo-demograficznych. Zwraca jednak uwagę fakt, że odsetek absolwentów szkoły specjalistycznej dla niewidomych / słabowidzących jest wśród studentów i słuchaczy stosunkowo niewielki. Tylko ok. 1/4, zarówno studentów uczelni wyższych jak i słuchaczy szkół pomaturalnych, to absolwenci szkoły średniej dla niewidomych / słabowidzących, 3/4 to absolwenci szkół otwartych.

Ponieważ liczba uczniów z wadą wzroku w szkołach otwartych nie jest znana, trudno określić czy odsetek ten oddaje po prostu faktyczne proporcje pomiędzy uczniami obu rodzajów szkół, czy też uczniowie szkoły specjalistycznej w mniejszym odsetku, niż ich koledzy ze szkół otwartych, dostają się na uczelnie i szkoły pomaturalne.

Zebrane dane pozwalają stwierdzić, że sukces w dostaniu się na wyższą uczelnię nie jest uwarunkowany stanem narządu wzroku. W grupie studentów uczelni wyższych oraz słuchaczy szkół pomaturalnych, odsetek osób ze "znacznym" inwalidztwem wzroku jest porównywalny do analogicznego odsetka, wśród uczniów szkoły specjalistycznej i jest znacząco wyższy, niż wśród uczniów szkół otwartych. (44% dla słuchaczy szkół pomaturalnych i 35% wśród studentów). Osoby całkowicie niewidome stanowią 15% grupy słuchaczy szkół pomaturalnych i 7% studentów.

Także inne wskaźniki związane z poważnym inwalidztwem wzroku, jak biegła znajomość brajla i posługiwanie się białą laską potwierdzają, że wśród studentów i słuchaczy odsetek osób z poważnymi uszkodzeniami narządu wzroku jest znacznie wyższy, niż wśród uczniów szkół otwartych i jest zbliżony do tego w szkole dla niewidomych i słabowidzących.

- Biegłą znajomość alfabetu brajla deklaruje ok. 22% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 17% studentów szkół wyższych.
- Białej laski do poruszania się używa ok. 23% słuchaczy szkół pomaturalnych i 11% studentów szkół wyższych.

Poziom akceptacji inwalidztwa oraz samoocena samodzielności życiowej nie różnią studentów od uczniów. Fakt ten nie pozwala więc na sformułowanie hipotezy, że wyższa akceptacja niepełnosprawności sprzyja utrzymaniu indeksu.

Gdzie i dlaczego studiują?

Studenci z dysfunkcją wzroku studiują niemal na wszystkich krakowskich wyższych uczelniach, relatywnie najliczniejsza grupa na AGH, Akademii Pedagogicznej i UJ. Zebrane dane nie pozwalają stwierdzić, aby któraś z krakowskich wyższych uczelni stwarzała wyjątkowo dobre warunki dla niewidomych / słabowidzących studentów lub, aby istniały jakieś specjalne preferencje zainteresowanych w wyborze uczelni.

Słuchacze szkół pomaturalnych to przede wszystkim uczniowie Medycznego Studium Masażu Leczniczego oraz Policealnej Integracyjnej Szkoły Masażu.

Decyzja o kontynuacji nauki po maturze jest decyzją własną dla ok. 80% studentów i słuchaczy. Dla kilkunastu procent istotna była porada rodziców. Uderza fakt, że wpływ motywacyjny szkoły średniej praktycznie nie istnieje, a przynajmniej nie jest uświadamiany przez studentów i słuchaczy szkół wyższych i pomaturalnych.

Główne bariery zniechęcające do podejmowania studiów wyższych to zdaniem obecnych studentów:

- „Problemy finansowe” (35,2%),
- „Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących” (14,9%),
- „Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego” (13%)
- oraz „Organizacja egzaminu wstępnego dla osoby niewidomej / słabowidzącej” (9,3%).

Można zauważyć, że dwie przeszkody wymieniane na pierwszych miejscach, a więc trudności finansowe oraz brak informacji o możliwościach studiowania przez osoby z wadami wzroku, nie są bezpośrednio związane z samym inwalidztwem, mają charakter organizacyjno – administracyjny i mogą być stosunkowo łatwo pokonane. Trzecią barierę stanowią problemy techniczne na egzaminie wstępnym oraz sama trudność zorganizowania specjalnego egzaminu. Ta ostatnia przeszkoda jest wynikiem braku jasnych i powszechnych uregulowań prawnych w tym zakresie. Badanie jakościowe w grupie studentów wykazało, że organizacja i forma specjalnego egzaminu dla osoby niewidomej, to w zdecydowanej liczbie przypadków woluntarystyczna decyzja władz danej uczelni. Wynik zależy bardziej od dobrej woli i przychylności decydentów, niż od rozwiązań prawnych.

Zarówno obawy zgłaszane przez uczniów jak i negatywne doświadczenia studentów sprawiają, że powszechne, ujednolicone rozwiązanie prawne zarówno samego prawa do egzaminu, jak i określenie jego formy, jest jednym z podstawowych warunków zwiększenia dostępności wyższych uczelni dla osób z inwalidztwem wzroku.

Na jakie problemy napotykają

Okolo 1/3 obecnych studentów i słuchaczy szkół wyższych i pomaturalnych deklaruje, że napotyka mniej lub bardziej poważne trudności w toku studiów. Najpoważniejsze utrudnienia wskazane przez tę grupę to:

- brak lub niedostateczne "Wyposażenie pomieszczeń uczelni w specjalistyczny sprzęt komputerowy dla niewidomych / słabowidzących" (51,5%),
- brak lub niedostateczna „Dostępność podręczników w postaci elektronicznej lub brajlowskiej” (42,4%),
- „Brak własnego specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących” (34,8%),
- „Trudności w korzystaniu z biblioteki” (21,2%)
- oraz „Trudności na wykładach” (21,2%).

Rolę rzecznika do spraw niepełnosprawnych w rozwiązywaniu powyższych problemów, należy ocenić w świetle przeprowadzonego badania jako nad wyraz skromną. Połowa studentów / słuchaczy w ogóle nie wie, czy ich uczelnia ma rzecznika. O istnieniu rzecznika wie nieco ponad 1/4 zainteresowanych. Sądząc z deklaracji studentów, rzecznicy świadczą pomoc przy otrzymaniu stypendium dla studentów niepełnosprawnych oraz w niektórych przypadkach, pomagają w uzyskaniu zgody na nagrywanie wykładów.

Co po studiach?

Oceny szans zatrudnienia po studiach wyrażane przez obecnych studentów są raczej realistyczne. Studenci niemal powszechnie dostrzegają też pozytywny związek pomiędzy edukacją komputerową, a szansami na uzyskanie pracy.

- Szanse znalezienia pracy po studiach oceniło jako „raczej duże” lub „bardzo duże” 35% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 15% studentów szkół wyższych. Ponad 40% respondentów obu kategorii ocenia szanse otrzymania pracy jako przeciętne.
- Zdecydowana większość, zarówno słuchaczy szkół pomaturalnych (69%) jak i studentów szkół wyższych (87,8%) – ma nadzieję otrzymać pracę na wolnym rynku. Szanse zatrudnienia w obszarze pracy chronionej upatruje jedynie ok. 14% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz 4% studentów szkół wyższych.
- W opinii 85% słuchaczy szkół pomaturalnych oraz ok. 94% studentów szkół wyższych, biegła znajomość obsługi komputera i programów komputerowych, może zwiększyć ich szanse na znalezienie pracy. Studenci są co do tego faktu bardziej przekonani – ok. 76% odpowiedzi „zdecydowanie tak”, niż słuchacze szkół pomaturalnych – ok. 52% odpowiedzi „zdecydowanie tak”.

OSOBY PRACUJĄCE

Co ich wyróżnia?

Okolo 23% ogółu pracujących ukończyło szkołę średnią specjalistyczną dla osób niewidomych / słabowidzących. Okolo 77% ukończyło otwarte szkoły średnie.

Struktura ta jest bardzo zbliżona do analogicznej struktury w grupie studentów i świadczy o tym, że szanse dostania pracy po ukończeniu studiów lub szkoły pomaturalnej, są równe dla absolwentów wywodzących się ze szkoły specjalistycznej oraz ze szkół otwartych (filtr działa w tym wypadku na poziomie kontynuacji nauki po maturze, gdzie szanse nie wydają się być jednakowe).

Struktura grupy osób pracujących z uwagi na stopień inwalidztwa wzroku, nie odbiega istotnie od analogicznej struktury dla studentów / słuchaczy uczelni wyższych i szkół pomaturalnych. Odsetek osób ze znacznym inwalidztwem wzroku oraz całkowicie niewidomych, jest w obu grupach zbliżony.

- Wśród osób pracujących ok. 38% jest inwalidami wzroku w stopniu znacznym. Jednocześnie odsetek osób ze znacznym inwalidztwem wzroku jest wyższy wśród pracujących z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym (ok.43%), niż wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim (34%). Ok. 7% grupy pracujących to osoby całkowicie niewidome lub mające jedynie poczucie światła – jest to odsetek identyczny jak dla studentów uczelni wyższych.
- Alfabet brajla zna okolo 40% w grupie pracujących, w tym 16% deklaruje znajomość biegłą.
- Do poruszania się okolo 15% tej grupy używa białej laski.

Okolo 1/4 osób w grupie pracujących to osoby z wyższym wykształceniem. Odsetek ten jest znacząco wyższy od odsetka osób z wyższym wykształceniem w całej badanej populacji. Fakt ten stanowi widomy wskaźnik, że posiadanie wykształcenia wyższego znacząco zwiększa szansę zatrudnienia, szczególnie w przypadku osób ze znacznym inwalidztwem wzroku.

Podobną zależność można wykazać w przypadku osób, które ukończyły szkoły pomaturalne – w grupie pracujących ich odsetek wynosi 26,6%. Tym samym, ponad połowa pracujących osób z dysfunkcją wzroku posiada wykształcenie ponadmaturalne.

Jak wynika z badań zarówno polskich jak i zagranicznych, sprawność poruszania się jest jednym z najważniejszych czynników, na które zwracają uwagę pracodawcy zatrudniający osoby niewidome / słabowidzące.

- Okolo 18% zatrudnionych deklaruje, że ma bardzo duże trudności w poruszaniu się, dalsze ok. 37% ma trudności umiarkowane. Oznacza to, że łącznie ponad połowa pracujących osób z dysfunkcją wzroku, ma mniejsze lub większe problemy z poruszaniem się.

Relatywnie wysoki odsetek osób raportujących problemy z zakresu orientacji przestrzennej skłania do wniosku, że działania zmierzające do zwiększenia zatrudnienia tej kategorii osób, winny uwzględniać trening także w tej dziedzinie.

Jak znajdują pracę?

Zwraca uwagę fakt, że stosunkowo wysoki odsetek osób pracujących, formalnie niewidomych lub słabowidzących, w ogóle nie miał trudności w znalezieniu pracy, które wiązałyby się z inwalidztwem wzroku.

- Połowa osób pracujących twierdzi, że inwalidztwo wzroku w ogóle nie stanowiło dla nich przeszkody w znalezieniu pracy. Opinie taką wyraża ok. 60% osób z wykształceniem pomaturalnym lub wyższym oraz ok. 41% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Jednocześnie niemal co piąty zatrudniony przyznaje, że w momencie zatrudniania ukrył przed pracodawcą fakt inwalidztwa wzroku.

Osoby z dysfunkcją wzroku poszukują i znajdują pracę, sposobami analogicznymi jak ogół populacji w Polsce – dominują drogi nieformalne, rola instytucji państwowych jak Urząd Pracy jest bardzo niewielka

- Największa grupa pracujących osób niewidomych znalazła pracę kanałami nieformalnymi, poprzez rodzinę, znajomych (ok. 46%). Odsetek ten jest nieco wyższy w grupie osób słabiej wykształconych i wynosi ok. 53%.
- Poprzez wysłanie oferty bezpośrednio do pracodawcy, pracę znalazło ok. 21% ogółu zatrudnionych, jednakże tylko około 6% osób z wykształceniem zawodowym i średnim skorzystało z tej drogi, w porównaniu z ok. 36% w grupie osób o wykształceniu pomaturalnym lub wyższym.
- Tylko 8,5% ogółu zatrudnionych znalazło pracę poprzez Urząd Pracy.

Dane te wskazują na potrzebę organizacji warsztatów poszukiwania pracy wśród osób bezrobotnych, w szczególności w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim.

Zwraca uwagę fakt, że bardzo duża część pracujących osób z dysfunkcją wzroku, pracuje na stanowiskach dofinansowanych ze środków PFRON. Potwierdza to skuteczność takich rozwiązań prawnych i jednocześnie wskazuje na konieczność ich szerokiego promowania wśród pracodawców, gdyż w opinii około połowy pracujących, pracodawcy nie mają wystarczającej wiedzy o możliwościach prawnych i korzyściach płynących z faktu zatrudniania osób z dysfunkcją wzroku.

- Około 43% ogółu zatrudnionych pracuje na stanowiskach dofinansowanych przez PFRON. Dla osób o wykształceniu zawodowym lub średnim odsetek ten wynosi ok. 49%.

Czy chcą podnosić kwalifikacje?

Osoby pracujące, szczególnie te lepiej wykształcone, przejawiają zdecydowanie pozytywną postawę wobec doskonalenia zawodowego. W doskonaleniu tym wiedza komputerowa wskazywana jest na drugim miejscu, bezpośrednio za doskonaleniem umiejętności ściśle zawodo-

wych. Fakt ten potwierdza założoną w Projekcie hipotezę o kluczowym znaczeniu umiejętności komputerowych, dla kariery zawodowej tej kategorii osób.

- Najbardziej preferowany sposób pomocy dla osób niewidomych poszukujących pracy to w opinii respondentów „Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej prace” (ok. 52%). Opinie te wyznają w równym stopniu osoby słabiej jak i lepiej wykształcone. Około 24% wskazuje na „Długotrwałe indywidualne doradztwo zawodowe”. Warsztaty poszukiwania pracy preferuje ok. 22% ogółu pracujących.

Około 72% ogółu zatrudnionych wyraża mniej lub bardziej zdecydowane przekonanie, że podniesienie swoich kwalifikacji, przez ukończenie jakiegoś specjalistycznego szkolenia, mogłoby poprawić ich sytuację zawodową lub przyczynić się do zmiany pracy na lepszą.

- Najliczniej wskazano na podniesienie obecnie posiadanych kwalifikacji zawodowych (ok. 42%). Zwraca uwagę fakt, że potrzebę takiego szkolenia dostrzega ok. 56% osób z wykształceniem pomaturalnym i wyższym, a jedynie ok. 27% z wykształceniem zawodowym lub średnim.
- Następnym co do częstości wskazań są „szkolenia komputerowe”. Szansę poprawy swojej sytuacji zawodowej upatruje w nich ok. 40% ogółu zatrudnionych. W tym zakresie nieco liczniejsze są wskazania osób z wykształceniem zawodowym lub średnim (ok. 45%), wobec ok. 35% osób w grupie z wykształceniem pomaturalnym i wyższym.
- Około 16% ogółu rozmówców wskazuje na kursy językowe.

OSOBY NIEPRACUJĄCE

Czy coś ich wyróżnia?

Grupa osób niepracujących dzieli się niemal po równo na tych, którzy obecnie poszukują pracy (50,3%) oraz tych, którzy pracy nie poszukują (49,7%).

W grupie osób niepracujących odsetek osób, które ukończyły szkołę dla niewidomych / słabowidzących, jest taki sam jak wśród osób pracujących. Czynnikiem ten nie determinuje więc faktu posiadania lub nie pracy. Odsetek absolwentów szkoły dla niewidomych jest jednak wyższy w grupie niepracujących i nie poszukujących pracy (30%), niż w grupie poszukujących (17%).

Wykształcenie wyraźnie odróżnia grupę osób niepracujących od pracujących. Osoby pracujące są lepiej wykształcone, niż osoby niepracujące.

- I tak wśród pracujących wykształcenie podstawowe ma ok. 4% wobec ok. 15% w grupie niepracujących. Wykształcenie zawodowe posiada ok. 12% osób pracujących i aż ok. 37% osób niepracujących. Osoby z wyższym wykształceniem stanowią ok. 25% grupy pracujących i jedynie 8% w grupie niepracujących.

Dane te po raz kolejny potwierdzają podnoszoną tu już zależność pomiędzy wykształceniem, a szansą zatrudnienia.

Powstaje naturalne pytanie, czy osoby niepracujące to inwalidzi wzroku w stopniu poważniejszym, niż osoby pracujące lub studenci i uczniowie?

Osoby będące inwalidami wzroku w stopniu znacznym stanowią ok. 51% całej grupy niepracujących.

- Wśród nie poszukujących pracy odsetek inwalidów o znacznym stopniu utraty wzroku wynosi 55%, wobec ok. 47% w grupie poszukujących pracy. Jednocześnie w całej grupie osób niepracujących ok. 14% to osoby całkowicie niewidome lub mające tylko poczucie światła. Wśród poszukujących pracy odsetek takich osób wynosi ok. 10%, wśród nie poszukujących ok. 18%.

Dane te pozwalają stwierdzić, że odsetek osób o znacznym stopniu inwalidztwa wzroku jest wśród niepracujących większy, niż w grupie pracujących, przy czym w odniesieniu do całkowicie niewidomych, różnica jest niemal dwukrotna.

Fakt ten potwierdzają także informacje o znajomości alfabetu brajla oraz posługiwaniu się białą laską, przez obie subkategorie.

- Około 11% ogółu niepracujących posługuje się białą laską. Pamięamy, że w grupie osób pracujących odsetek ten był nieco wyższy ok. 15%. Osoby nie poszukujące pracy w znacznie większym stopniu (ok. 26%), niż poszukujące pracy (ok. 12%) deklarują bardzo duże trudności w poruszaniu się.

Osoby poszukujące pracy częściej posługują się białą laską (ok. 15%), niż osoby nie poszukujące pracy (ok. 7%). Dane te wraz z porównaniem z grupą osób pracujących, pozwalają na sformułowanie hipotezy, iż istnieje pozytywny związek pomiędzy posiadaniem / poszukiwaniem pracy, a posługiwaniem się białą laską, czyli umiejętnościami samodzielnego poruszania się.

Osoby nie poszukujące pracy różnią się od poszukujących także pod innymi ważnymi względami.

- Około 1/4 osób niepracujących posiada także inne niepełnosprawności, wśród nie poszukujących pracy odsetek ten wzrasta do 30%.
- Odsetek osób oceniających się jako „samodzielne” jest zdecydowanie wyższy wśród poszukujących pracy (ok. 88%), niż wśród nie poszukujących (ok. 57%).

Kto szuka pracy?

Odsetek osób poszukujących pracy jest znacząco wyższy w grupie niepracujących o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok. 71%), wobec około 45% w grupie o wykształceniu zawodowym lub średnim.

W grupie osób poszukujących pracy, posiadających wykształcenie wyższe lub pomaturalne ok. 74% stanowią absolwenci, którzy po ukończeniu szkoły jeszcze nigdzie nie pracowali. W grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim odsetek ten wynosi ok. 47%.

Relatywnie najliczniejsza grupa (ok. 30%) osób, które poszukują pracy i już uprzednio pracowały, to byli pracownicy zakładów pracy chronionej.

Jak szukają pracy?

Okolo 67% ogółu osób poszukujących pracy zarejestrowało się w Urzędzie Pracy. Dalszych ok. 56% podjęło poszukiwania za pośrednictwem znajomych i rodziny, ok. 30% wysłało ofertę bezpośrednio do pracodawców.

O ile pierwsze dwa z wymienionych działań nie są zróżnicowane wśród osób o różnym poziomie wykształcenia, to ofertę bezpośrednią wysłało do pracodawców 50% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i tylko ok. 22% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Inne działania podejmowano relatywnie rzadko: ok. 15% ogółu poszukujących dało ogłoszenie do prasy, ok. 13% umieściło swoje ogłoszenie w Internecie.

Zebrane dane o sposobach poszukiwania pracy wskazują na potrzebę szkolenia w technikach poszukiwania pracy, w szczególności dla osób o niższym poziomie wykształcenia.

Wykształcenie różnicuje nie tylko podjęte sposoby poszukiwania pracy, lecz także opinie o przeszkodzie jaką stanowi inwalidztwo wzroku w jej znalezieniu.

- Tylko 25% osób z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym ocenia utrudnienie wynikające z inwalidztwa wzroku jako „bardzo duże”, wobec ok. 55% w grupie osób o wykształceniu zawodowym lub średnim. Analogicznie, wada wzroku w ogóle nie stanowi utrudnienia dla ok. 17% poszukujących pracy z wyższym lub pomaturalnym wykształceniem i jedynie ok. 7% z wykształceniem zawodowym i średnim. (Warto przy tym pamiętać, że poziom inwalidztwa wzroku w obu grupach jest niemal identyczny. Zaobserwowane różnice nie są więc wynikiem różnic w stopniu utraty wzroku.)

Półowa osób, które deklarują problemy ze znalezieniem pracy związane z inwalidztwem wzroku, wskazuje na „Niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych”. Na niechęć tą nieco częściej wskazują osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym (60%) niż poszukujący pracy z wykształceniem zawodowym lub średnim (46%).

Okolo 75% ogółu osób poszukujących pracy jest przekonanych, że ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby zwiększyć ich szanse znalezienia pracy. Przekonanie to jest silniejsze w grupie osób o wykształceniu wyższym lub pomaturalnym (ok. 87%) wobec ok. 70% w grupie osób o wykształceniu zawodowym i średnim.

Najliczniejsza grupa osób poszukujących pracy i chcących się szkolić, wskazuje na szkolenia komputerowe (ok. 60%). Poziom wykształcenia nie różnicuje tych preferencji. W drugiej kolejności wskazywano na szkolenia doskonalące już obecnie posiadane kwalifikacje zawodowe (ok. 48%). Na kursy języka obcego chciałoby uczęszczać okolo 17% poszukujących pracy.

Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje to w opinii ok. 54% osób poszukujących pracy, najlepszy sposób pomocy. Około 1/3 widzi szanse w długotrwałym doradztwie zawodowym, ok. 30% wskazuje na warsztaty poszukiwania pracy.

Zebrane dane pozwalają stwierdzić, że w grupie osób niewidomych / słabowidzących poszukujących pracy, dominują postawy pozytywne wobec kursów doskonalenia zawodowego, ze szczególnym zainteresowaniem kursami komputerowymi oraz doskonalącymi już posiadany zawód.

SPRZĘT I EDUKACJA KOMPUTEROWA

Kto posiada własny komputer?

Wskaźniki posiadania własnego sprzętu komputerowego w całej grupie uczniów przewyższają 90%. Niewątpliwie tak wysoki poziom komputeryzacji był możliwy dzięki realizowanemu od szeregu lat programowi pomocowemu PFRON "Komputer dla Homera".

- Odsetek uczniów szkół otwartych posiadających własny komputer wynosi ok. 97%. Jednakże tylko 41% to użytkownicy komputera wyposażonego w jakiś sprzęt lub oprogramowanie specjalistyczne dla niewidomych / słabowidzących. Większość uczniów szkół otwartych używa komputera w taki sam sposób, jak osoby bez wad wzroku. Fakt ten nie jest spowodowany trudnością nabycia oprogramowania specjalistycznego, lecz podkreślanym już w tym raporcie faktem, że duży odsetek uczniów szkół otwartych to osoby, których stan wzroku pozwala na używanie komputera bez dodatkowych pomocy.

Tym niemniej ok. 57% uczniów szkół otwartych posiadających własny komputer kupiło go za pomocą programu „Komputer dla Homera”, ok. 43% zakupiło ten sprzęt za środki własne.

Własny komputer posiada ok. 85% uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących. 62% z nich używa wraz z komputerem oprogramowania lub sprzętu specjalistycznego.

Z programu „Komputer dla Homera” skorzystało ok. 75% uczniów tej kategorii, dalszych 20% zakupiło sprzęt za środki własne.

Uczniowie najczęściej korzystają z oprogramowania powiększającego oraz oprogramowania udźwiękawiającego + syntezy mowy. Monitor brajlowski posiada tylko jedna osoba w grupie uczniów objętych badaniem.

Zwraca uwagę fakt, że odsetki uczniów posiadających komputer, także tych którzy nabyli go poprzez program "Komputer dla Homera", są znacząco wyższe, niż procent uczniów używających komputera przy pomocy jakiegoś specjalistycznego sprzętu lub oprogramowania. Jest to naturalna konsekwencja sygnalizowanego już wysokiego odsetka, szczególnie wśród uczniów szkół otwartych, osób mogących czytać zwykły tekst, bez jakichkolwiek pomocy

technicznych, tym bardziej więc mogących obsługiwać komputer, tak jak osoby normalnie widzące.

Niepokojąco niski jest natomiast poziom wyposażenia w monitory brajlowskie. Uczniowie, także ci całkowicie niewidomi, praktycznie nie posiadają monitorów brajlowskich. Monitor brajlowski dla osoby niewidomej jest podstawowym narzędziem do nauki przedmiotów ścisłych oraz języków obcych. Nasuwa się pytanie, czy zasadnym jest finansowanie zakupów sprzętu komputerowego relatywnie dużej grupie uczniów o umiarkowanym inwalidztwie wzroku, którzy nie używają żadnych specjalistycznych programów do obsługi komputera, gdy jednocześnie uczniowie całkowicie niewidomi, nie posiadają podstawowego dla nich, choć kosztownego sprzętu. Problem ten w analogicznej postaci dotyczy także studentów szkół wyższych oraz słuchaczy szkół pomaturalnych.

Wyposażenie w sprzęt komputerowy w grupie studentów jest równie wysokie co w grupie uczniów. Sprzęt taki posiada ok. 89% studentów szkół wyższych, z tej liczby ok. 70% zakupiło komputer poprzez program "Komputer dla Homera", a za środki własne ok. 21%. Własny komputer ma 95% słuchaczy szkół pomaturalnych, niemal 90% tych zakupów dokonano z programu "Komputer dla Homera" i ok. 6% ze środków własnych.

Analogicznie jak w grupie uczniów, także wśród studentów, odsetki korzystających z komputera przy pomocy specjalistycznego sprzętu lub oprogramowania, są znacząco niższe niż odsetek osób, którym sfinansowano sprzęt ze środków publicznych – 43% w grupie studentów uczelni wyższych oraz ok. 68% wśród słuchaczy szkół pomaturalnych używa komputerowego sprzętu specjalistycznego. Jednocześnie monitor brajlowski posiada tylko 6% studentów i 4% słuchaczy.

Osoby pracujące równie często posiadają własny komputer w domu co uczniowie i studenci. Posiadanie własnego sprzętu komputerowego deklaruje 95% tej grupy. 70% osób pracujących mających własny komputer otrzymało go z programu "Komputer dla Homera", 28% zakupiło komputer za środki własne. Do pracy z komputerem ok. 51% grupy pracujących używa oprogramowania specjalistycznego, głównie programów powiększających i udźwiękowiających, monitor brajlowski posiada ok. 1%.

W grupie osób niepracujących własny komputer posiada ok. 93%. Około 74% ogółu osób niepracujących zakupiło sprzęt komputerowy w ramach programu „Komputer dla Homera”, ok. 25% kupiło taki sprzęt za środki własne. Około 54% ogółu osób niepracujących posiada specjalistyczne wyposażenie komputerowe.

Kto potrafi obsługiwać komputer?

Uczniowie relatywnie najczęściej (ok. 58%) określają swój poziom zaawansowania komputerowego jako średni – potrafią posługiwać się kilkoma programami w zakresie podstawowym. Ok. 26% tej grupy uważa się za użytkowników komputera w stopniu zaawansowanym tj. zna szereg programów i korzysta z wielu ich funkcji, także zaawansowanych. Około 15% uczniów ocenia swój poziom zaawansowania jako podstawowy – umie wykonać tylko kilka prostych czynności np. odebrać pocztę.

Samooceń w zakresie umiejętności obsługi komputera i oprogramowania komputerowego, jest zasadniczo na tym samym poziomie wśród uczniów szkół dla niewidomych / słabowidzących, jak i uczniów szkół otwartych.

Wśród studentów uczelni wyższych najliczniejsza grupa deklaruje znajomość komputera i oprogramowania w stopniu zaawansowany ok. 43%. Dalszych ok. 41% ocenia swój poziom jako średni, zaś ok. 17% jako początkujący. Wśród słuchaczy szkół pomaturalnych zdecydowanie niższy jest odsetek zaawansowanych użytkowników komputerów (ok. 12%). Około 63% słuchaczy uważa swój poziom za średni, ok. 23% jako początkujący. Jedna osoba z tej grupy w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.

Podobnie jak wśród studentów, także w grupie osób pracujących zauważyć można znaczne zróżnicowanie liczby zaawansowanych użytkowników komputerów. W grupie osób pracujących z wykształceniem wyższym odsetek ten wynosi ok. 38%, zaś wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim ok. 17%. Osoby oceniające swój poziom jako średni stanowią ok. 43% wśród pracowników z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym oraz ok. 36% wśród pracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. W tej ostatniej grupie 4 osoby (ok. 8%) w ogóle nie umieją obsługiwać sprzętu komputerowego.

Poziom zaawansowania w obsłudze sprzętu komputerowego jest widocznie niższy w grupie osób niepracujących, niż w grupie posiadających pracę lub uczących się. I tak swój poziom jako zaawansowany oceniło 25% osób niepracujących z wykształceniem wyższym lub pomaturalnym i jedynie ok. 9% niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim. Jako średni swój poziom zaawansowania ocenia kolejno ok. 44% i ok. 22% wyżej wymienionych kategorii. Na poziomie początkującym znajduje się ok. 31% niepracujących z wykształceniem wyższym oraz ok. 40% z wykształceniem zawodowym lub średnim. Zwraca uwagę fakt, że ok. 29% osób niepracujących z wykształceniem zawodowym lub średnim, w ogóle nie potrafi obsługiwać komputera.

Aneks – Szczegółowe wyniki pomiaru na skali akceptacji inwalidztwa

	Uczniowie szkoły dla niewidomych /słabowidzą- cych	Uczniowie szkoły śred- niej otwartej	Słuchacze szkoły poma- turalnej	Studenci uczelni wyż- szych	Pracujący z wykształce- niem wyż- szym/poma- turalnym	Pracujący z wykształce- niem pod- stawowym/ zawodowym /średnim	Niepracujący z wykształ- ceniem wyż- szym/poma- turalnym	Niepracujący z wykształ- ceniem pod- stawowym / zawodowym /średnim
	Średnia							
P1A Osoba niewidoma powinna pogodzić się z faktem, iż ślepotą czyni człowieka całkowicie bezradnym	3,71	3,70	3,73	3,89	3,79	3,54	3,63	3,34
P1B Brak wzroku uniemożliwia normalne kontakty międzyludzkie	3,83	3,60	3,80	3,72	3,62	3,35	3,50	3,21
P1C W stosunku do osób niewidomych nie powinno się w żadnej dziedzinie stosować tych samych norm, co do ludzi widzących	3,58	2,96	3,36	3,12	2,87	2,80	2,74	2,49
P1D Dorosły niewidomy nie jest w tym samym stopniu dojrzałym człowiekiem, co dorosły widzący	3,86	3,52	3,73	3,83	3,87	3,59	3,47	3,41
P1E Inwalidztwo wzroku sprawia, że niewidomy nigdy nie może być spokojny o swoją przyszłość	3,24	2,83	3,09	2,54	2,84	2,12	2,29	2,21
P1F Będąc niewidomym można skutecznie konkurować z widzącymi i odnosić sukcesy w wielu dziedzinach	3,72	3,33	3,68	3,33	3,66	2,98	3,25	3,40
P1G Osoba niewidoma nigdy nie może być naprawdę szczęśliwa	3,95	3,72	3,83	3,81	3,89	3,61	3,64	3,55
P1H Inwalidztwo wzroku całkowicie uniemożliwia zdolność samodzielnego poruszania się i orientacji przestrzennej	3,76	3,34	3,62	3,50	3,57	3,30	2,89	2,98
P1I Osoby niewidome skazane są na całkowitą zależność od ludzi widzących	3,67	3,14	3,47	3,40	3,38	2,98	3,06	2,90
P1J Można poznawać piękno świata bez posługiwania się wzrokiem	3,80	3,10	3,60	3,40	3,42	3,37	3,18	3,19

	Uczniowie szkoły dla niewidomych /słabowidzą- cych	Uczniowie szkoły śred- niej otwartej	Słuchacze szkoły poma- turalnej	Studenci uczelni wyż- szych	Pracujący z wykształce- niem wyż- szym/poma- turalnym	Pracujący z wykształce- niem pod- stawowym/ zawodowym /średnim	Niepracujący z wykształ- ceniem wyż- szym/poma- turalnym	Niepracujący z wykształ- ceniem pod- stawowym / zawodowym /średnim
	Średnia							
P1K Niewidomy nigdy nie może być w pełni wartościowym pracownikiem	3,88	3,63	3,83	3,73	3,83	3,60	3,60	3,50
P1L Brak wzroku sprawia, że zdecydowana większość życiowych przedsięwzięć niewidomego kończy się niepowodzeniem	3,65	3,30	3,68	3,35	3,46	3,14	3,36	3,11
P1M Ślepotą nie wpływa ujemnie na inteligencję	3,65	3,31	3,80	3,87	3,89	3,53	3,44	3,50
P1N Inwalidztwo wzroku uniemożliwia udział w tak wielu dziedzinach życia, że niewidomy nigdy nie może osiągnąć równie głębokiego poziomu kultury i wiedzy, co widzący	3,71	3,57	3,78	3,67	3,66	3,30	3,43	3,19
P1O Fakt, że jestem niewidomy, sprawia, że czuję się jakby gorszy, mniej wartościowy od ludzi widzących	3,77	3,34	3,70	3,52	3,72	3,36	3,20	2,94
P1P Utrata wzroku zmienia tak bardzo psychikę człowieka, że widzący nie mogą go zrozumieć	3,29	2,60	2,84	2,98	3,06	2,48	2,74	2,21
P1Q Jest wiele takich sytuacji, w których wstydzę się tego, że jestem niewidomy	3,42	3,07	3,27	3,24	3,38	2,93	3,00	2,73
P1R Niewidomy może cieszyć się życiem, czuć się szczęśliwy i zadowolony z siebie w równym stopniu, co widzący	3,89	3,66	3,85	3,84	3,80	3,39	3,56	3,53
P1S Żadna dziedzina sportu czy turystyki nie jest dostępna dla niewidomego	3,76	3,40	3,78	3,65	3,65	3,28	3,49	3,19
P1T Sądzę, że gdybym widział, moje życie miałoby dla mnie nieporównanie większą wartość	3,15	2,62	3,06	3,21	2,84	2,41	2,69	2,01
P1U Niewidomy może ułożyć sobie życie osobiste równie dobrze, jak widzący	3,75	3,77	3,92	3,80	3,83	3,62	3,47	3,63
P1V Niewidomy nigdy nie może mieć poczucia, że jest komuś naprawdę potrzebny	3,79	3,60	3,86	3,81	3,94	3,43	3,50	3,27
P1W Po utracie wzroku człowiekowi nie pozostaje nic innego jak biernie poddać się losowi	3,76	3,62	3,72	3,85	3,83	3,53	3,53	3,19

	Uczniowie szkoły dla niewidomych /słabowidzą- cych	Uczniowie szkoły śred- niej otwartej	Słuchacze szkoły poma- turalnej	Studenci uczelni wyż- szych	Pracujący z wykształce- niem wyż- szym/poma- turalnym	Pracujący z wykształce- niem pod- stawowym/ zawodowym /średnim	Niepracujący z wykształ- ceniem wyż- szym/poma- turalnym	Niepracujący z wykształ- ceniem pod- stawowym / zawodowym /średnim
	Średnia							
P1X Sądę, że w przyjaźni niewidomy może osiągnąć równie głęboki i bliski kontakt z drugim człowiekiem, co widzący	4,00	3,83	3,95	3,94	4,00	3,79	3,83	3,87
P1Y Prawdziwe szczęście w życiu małżeńskim jest nieosiągalne dla niewidomego	3,86	3,57	3,83	3,89	3,84	3,64	3,74	3,63

Aneks – Kwestionariusz badawczy

BADANIE POSTAW OSÓB Z DYSFUNKCJĄ WZROKU

Nr kwestionariusza:

Dzień dobry. Nazywam się z Instytutu Badań Społecznych VRG Strategia. W imieniu Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego prowadzimy badanie opinii osób niewidomych i niedowidzących odnośnie kształcenia się i zatrudnienia.

Badanie stanowi część szerszego projektu finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem tego projektu jest zwiększenie szans zdobycia wykształcenia oraz zatrudnienia osób niewidomych i niedowidzących w Polsce.

Sondaż jest całkowicie anonimowy, jego wyniki posłużą wyłącznie do zbiorczych opracowań statystycznych.

Dziękujemy za wzięcie udziału w badaniu.

Sekcja A - Pytania dla wszystkich respondentów

1. Można się spotkać z różnymi opiniami na temat osób niewidomych i słabowidzących. Odczytam teraz Panu/Pani listę takich opinii. O każdej z tych opinii proszę powiedzieć czy się z nią Pan/Pani zgadza czy też nie. Proszę użyć określeń:

1 - zupełnie się zgadzam, 2 - raczej się zgadzam, 3- raczej się nie zgadzam, 4 - zupełnie się nie zgadzam, 9 ---nie wiem, trudno powiedzieć

ANKIETER: odczytać kolejno każdy podpunkt od A do Y i zakreślić kółkiem właściwą odpowiedź od 1 do 4.

A. Osoba niewidoma powinna pogodzić się z faktem, iż ślepotą czyni człowieka całkowicie bezradnym.	1-2-3-4---9
B. Brak wzroku uniemożliwia normalne kontakty międzyludzkie	1-2-3-4---9
C. W stosunku do osób niewidomych nie powinno się w żadnej dziedzinie stosować tych samych norm, co do ludzi widzących.	1-2-3-4---9
D. Dorosły niewidomy nie jest w tym samym stopniu dojrzałym człowiekiem, co dorosły widzący.	1-2-3-4---9
E. Inwalidztwo wzroku sprawia, że niewidomy nigdy nie może być spokojny o swoją przyszłość.	1-2-3-4---9
F. Będąc niewidomym można skutecznie konkurować z widzącymi i odnosić sukcesy w wielu dziedzinach.	1-2-3-4---9
G. Osoba niewidoma nigdy nie może być naprawdę szczęśliwa.....	1-2-3-4---9
H. Inwalidztwo wzroku całkowicie uniemożliwia zdolność samodzielnego poruszania się i orientacji przestrzennej.	1-2-3-4---9
I. Osoby niewidome skazane są na całkowitą zależność od ludzi widzących.....	1-2-3-4---9
J. Można poznawać piękno świata bez posługiwania się wzrokiem.	1-2-3-4---9
K. Niewidomy nigdy nie może być w pełni wartościowym pracownikiem.	1-2-3-4---9
L. Brak wzroku sprawia, że zdecydowana większość życiowych przedsięwzięć niewidomego kończy się niepowodzeniem.	1-2-3-4---9
M. Ślepotą nie wpływa ujemnie na inteligencję.....	1-2-3-4---9
N. Inwalidztwo wzroku uniemożliwia udział w tak wielu dziedzinach życia, że niewidomy nigdy nie może osiągnąć równie głębokiego poziomu kultury i wiedzy, co widzący.....	1-2-3-4---9
O. Fakt, że jestem niewidomy, sprawia, że czuję się jakby gorszy, mniej wartościowy od ludzi widzących.	1-2-3-4---9
P. Utrata wzroku zmienia tak bardzo psychikę człowieka, że widzący nie mogą go zrozumieć.	1-2-3-4---9
Q. Jest wiele takich sytuacji, w których wstydę się tego, że jestem niewidomy	1-2-3-4---9
R. Niewidomy może cieszyć się życiem, czuć się szczęśliwy i zadowolony z siebie w równym stopniu, co widzący.	1-2-3-4---9
S. Żadna dziedzina sportu czy turystyki nie jest dostępna dla niewidomego	1-2-3-4---9
T. Sądzę, że gdybym widział, moje życie miałoby dla mnie nieporównanie większą wartość	1-2-3-4---9
U. Niewidomy może ułożyć sobie życie osobiste równie dobrze, jak widzący.	1-2-3-4---9
V. Niewidomy nigdy nie może mieć poczucia, że jest komuś naprawdę potrzebny.	1-2-3-4---9
W. Po utracie wzroku człowiekowi nie pozostaje nic innego jak biernie poddać się losowi.....	1-2-3-4---9
X. Sądzę, że w przyjaźni niewidomy może osiągnąć równie głęboki i bliski kontakt z drugim człowiekiem, co widzący.	1-2-3-4---9
Y. Prawdziwe szczęście w życiu małżeńskim jest nieosiągalne dla niewidomego.....	1-2-3-4---9

2. Proszę powiedzieć czy w chwili obecnej uczy się Pan/Pani, pracuje, poszukuje pracy, czy też nie pracuje i nie poszukuje pracy?

- [1] Jestem uczniem szkoły średniej / zawodowej ⇒ *przejdźcie do Sekcji B dla uczniów szkół średnich*
- [2] Jestem słuchaczem szkoły ponadmaturalnej ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*
- [3] Jestem studentem uczelni wyższej ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*
- [4] Skończyłem szkołę ponadmaturalną/uczelnie wyższą i pracuję
- [5] Skończyłem szkołę ponadmaturalną/uczelnie wyższą i nie pracuję
- [6] Ukończyłem szkołę średnią / zawodową / podstawową, ale obecnie nie pracuję ⇒ *przejdźcie do Sekcji E dla nie pracujących*
- [7] Ukończyłem szkołę średnią / zawodową / podstawową i obecnie pracuję ⇒ *przejdźcie do Sekcji D dla pracujących*

3. Ile lat temu ukończył Pan/Pani szkołę/uczelnię?

- [1] W tym roku ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy /absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*
- [2] 1 do 2 lat ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*
- [3] 3 do 5 lat ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*
- [4] więcej niż 5 ⇒ *przejdźcie do Sekcji C dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych*

Sekcja B – pytania dla uczniów szkół średnich

4. Czy szkoła do której Pan/Pani obecnie uczęszcza to:

- [1] Szkoła dla osób niewidomych i słabowidzących
- [2] Szkoła średnia / zawodowa otwarta dla wszystkich kategorii uczniów

5. Czy może Pan/Pani wymienić przedmioty, których szczególnie lubi się Pan/Pani uczyć i w których czuje się mocny/mocna.

- A. ✍
- B. ✍
- C. ✍
- [99] Nie mam ulubionego przedmiotu, w żadnym nie czuję się mocno

6. A czy są jakieś przedmioty, które sprawiają Panu/Pani szczególną trudność?

- A. ✍
- B. ✍
- C. ✍
- [99] Żaden przedmiot nie sprawia mi szczególnej trudności ⇒ *przejdźcie do pytania NR 9*

7.	Czy trudności z tym przedmiotem/przedmiotami spowodowane są faktem bycia niewidomym/słabowidzącym, czy też innymi przyczynami?
	[1] Powodem trudności jest brak wzroku / słaby wzrok
	[2] Inne powody, jakie? ✍
8.	Jakiego rodzaju pomoc organizacyjna lub techniczna, mogłaby usunąć lub zmniejszyć Pana/Pani problemy z przedmiotami sprawiającymi trudność?
	[1] Korepetycje z tego przedmiotu / przedmiotów
	[2] Lektor
	[3] Własny komputer stacjonarny w domu
	[4] Własny komputer przenośny
	[5] Specjalistyczne wyposażenie komputera dla niewidomych (monitor brajlowski, programy udźwiękawiające/powiększające ekran)
	[6] Inna pomoc organizacyjna lub techniczna, jaka? ✍
9.	Czy brak wzroku / słaby wzrok sprawia, że napotyka Pan/Pani w szkole jeszcze na jakieś sytuacje trudne, inne niż te o których mówiliśmy dotychczas. Proszę dokładnie opisać te sytuacje.
	A. ✍
	B. ✍
	C. ✍
	[99] Nie ma żadnych innych trudności
10.	Pana/Pani najbliżsi koledzy to:
	[1] W większości osoby niewidome / słabowidzące
	[2] Mniej więcej po równo widzące i niewidzące
	[3] Prawie wyłącznie osoby widzące
11.	W jaki sposób najczęściej spędza Pan/Pani czas wolny?
	[1] Sam w domu / Internacie – czytanie książek, słuchanie muzyki, telewizja, komputer
	[2] Z kolegami / koleżankami w domu / Internacie – rozmowy, muzyka, telewizja
	[3] Z kolegami / koleżankami poza domem / Internatem – klub, kino, sport, spacer
	[4] Inne, jakie? ✍

12. Czy po ukończeniu szkoły / zdaniu matury zamierza Pan/Pani kontynuować naukę? [1] Tak, zamierzam studiować na wyższej uczelni [2] Tak zamierzam się uczyć w szkole ponadmaturalnej (np. studium masażu) [3] Tak zamierzam się uczyć w szkole średniej $\Rightarrow$ przejście do Sekcji F kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego [4] Nie zamierzam kontynuować nauki po ukończeniu obecnej szkoły $\Rightarrow$ przejście do Sekcji F kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego [5] Jeszcze nie wiem, nie podjąłem decyzji $\Rightarrow$ przejście do pytania NR.14
13. Czy wybrał Pan/Pani już jakiś konkretny kierunek studiów lub nauki po maturze? A. Wybrany kierunek. ✍ [99] Jeszcze nie podjąłem decyzji
14. Jak Pan/Pani ocenia swoje szanse dostania się na studia w porównaniu z innymi kandydatami, którzy nie mają wady wzroku? Moje szanse są: [1] Zdecydowanie niższe [2] Trochę niższe [3] Takie same jak innych [4] Trochę wyższe [5] Zdecydowanie wyższe [9] Nie wiem, trudno powiedzieć
15. Co dla Pana/Pani może stanowić główną przeszkodę w dostaniu się na wyższą uczelnię? [1] Słaby poziom przygotowania w szkole średniej – mogę nie zdać egzaminu [2] Problemy techniczne na egzaminie wstępnym wynikające z braku wzroku / słabego wzroku [3] Niechęć uczelni do przyjmowania osób niewidomych / słabowidzących [4] Inne jakie? ✍
16. Jak Pana/Pani zdaniem powinien być zorganizowany egzamin wstępny na studia, aby Pana/Pani szanse były zbliżone do tych, jakie mają osoby dobrze widzące? [1] Chciałbym zdawać egzamin wyłącznie ustnie [2] Chciałbym mieć do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej [3] Chciałbym zdawać egzamin w brajlu [4] Inne rozwiązania, jakie? ✍

17. Dla kandydatów na wyższe studia organizowane są różne specjalistyczne kursy przygotowawcze. Jak się Panu/Pani wydaje czy uczęszczanie na taki kurs mogłoby zwiększyć Pana/Pani szanse dostania się na studia?

- [1] Zdecydowanie nie
- [2] Raczej nie
- [3] Obojętne – ani tak, ani nie
- [4] Raczej tak
- [5] Zdecydowanie tak
- [9] Nie wiem trudno powiedzieć

18. Jak Pan/Pani sądzi czy biegła znajomość obsługi komputera i niektórych programów komputerowych mogłaby zwiększyć Pana/Pani szanse w dostaniu się na studia wyższe?

- [1] Zdecydowanie nie
- [2] Raczej nie
- [3] Obojętne – ani tak, ani nie
- [4] Raczej tak
- [5] Zdecydowanie tak
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

ANKIETER: *prześć do sekcji F - kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego*

Sekcja C – pytania dla słuchaczy/absolwentów uczelni/szkół ponadmaturalnych

19. Szkoła średnia w której zdał Pan/Pani maturę to:

- [1] Szkoła średnia dla uczniów niewidomych / niedowidzących
- [2] Szkoła średnia otwarta dla wszystkich kategorii uczniów

20. Uczelnia / szkoła pomaturalna której jest/był Pan/Pani słuchaczem/absolwentem to:

- [1] Placówka otwarta – dla wszystkich kategorii słuchaczy

Nazwa szkoły: ✍

Kierunek: ✍

- [2] Szkoła dla osób z wadą wzroku lub innymi niepełnosprawnościami (np. Studium Masażu)

Nazwa szkoły: ✍

Kierunek: ✍

21. Kto miał największy wpływ na podjęcie przez Pana/Panią decyzji o kontynuowaniu nauki po maturze?

- [1] To była moja własna decyzja
- [2] Zachęcił mnie nauczyciel / nauczyciele w szkole
- [3] Zachęcili mnie rodzice / rodzeństwo
- [4] Zachęcili mnie koledzy / znajomi
- [5] Inne możliwości

22. Przeczytam teraz Panu/Pani listę różnych trudności jakie napotykają osoby z wadą wzroku chcące nadal uczyć się po maturze. Proszę ocenić jak duży problem stanowiła w Pana / Pani przypadku każda z tych kwestii. Proszę posłużyć się określeniami: 0 – w ogóle nie stanowi problemu, 1- bardzo mały problem, 2- raczej mały problem, 3-przeciętny, ani mały ani duży, 4- raczej duży problem, 5- bardzo duży problem, 9 - nie wiem, trudno powiedzieć	
A. Dostępność informacji o możliwościach dalszej nauki dla osób niewidomych / słabowidzących	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
B. Dobre przygotowanie się do egzaminu wstępnego	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
C. Uzyskanie zgody uczelni/szkoły na studiowanie osoby niewidomej / słabowidzącej	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
D. Organizacja egzaminu wstępnego dla osoby niewidomej / słabowidzącej	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
E. Problemy techniczne w trakcie egzaminu wstępnego (np. brak odpowiednich pomocy technicznych itp.)	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
F. Nieprzychylny stosunek profesorów / wykładowców	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
G. Problemy finansowe	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
H. Inne problemy, jakie? ✍	0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
23. Jak zorganizowany był egzamin wstępny w Pana/Pani przypadku? [1] Zdawałem egzamin w normalnym trybie, razem z osobami widzącymi [2] Zdawałem egzamin wyłącznie ustnie [3] Miałem do dyspozycji komputer z osprzętem dla osoby niewidomej / słabowidzącej [4] Zdawałem egzamin w brajlu [5] Zostałem przyjęty bez egzaminu [6] Inne rozwiązania, jakie? ✍	
24. Czy będąc studentem/słuchaczem napotykał Pan/Pani na jakieś utrudnienia w toku studiów związane z faktem bycia osobą niewidomą / słabowidzącą? [1] Tak, mam/miałem pewne trudności [2] Nie, nie mam/miałem żadnych trudności ⇒ <i>przejdzie do pytania NR.27</i>	

25. Przeczytam teraz Panu/Pani listę problemów z jakimi mogą się spotkać niewidomi / słabowidzący słuchacze uczelni / szkół ponadmaturalnych. O każdej z tej kwestii proszę powiedzieć czy w Pana/Pani przypadku stanowi/stanowiła ona problem i jak duży. Proszę posłużyć się określeniami: 0 – w ogóle nie stanowi problemu, 1- bardzo mały problem, 2- raczej mały problem, 3-przeciętny, ani mały ani duży, 4- raczej duży problem, 5- bardzo duży problem, 9 – *nie wiem, trudno powiedzieć*
- A. Trudności na wykładach (np. brak zgody na nagrywanie, wykładowca tylko pisze, a nie mówi itp.)..... 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- B. Trudności na ćwiczeniach 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- C. Trudności w korzystaniu z biblioteki..... 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- D. Dostępność podręczników w postaci elektronicznej lub brajlowskiej..... 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- E. Zachowanie się, nastawienie kadry naukowej 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- F. Stosunek personelu administracyjnego uczelni (łatwość załatwienia spraw w dziekanacie, dyrekcji itp.)..... 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- G. Kontakty z widzącymi kolegami / koleżankami 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- H. Problemy związane z poruszaniem się i orientacją w przestrzeni 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- I. Wyposażenie pomieszczeń uczelni w specjalistyczny sprzęt komputerowy dla niewidomych / słabowidzących 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9
- J. Brak własnego specjalistycznego sprzętu komputerowego dla niewidomych / słabowidzących (udźwiękowiony komputer, monitor brajlowski) 0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 — 9

26. Jeśli w toku studiów / nauki napotyka/napotykał Pan/Pani jeszcze na jakieś inne trudności, związane z wadą wzroku, o jakich tu nie mówiliśmy, proszę je szerzej opisać.

- A. ✍
 B. ✍
 C. ✍

[99] Nie mam innych trudności

26.A. Czy w Pana/Pani odczuciu uczelnia na której Pan/Pani studiuje/studiował podjęła jakieś działania celem ułatwienia studiów osobom niewidomym / słabowidzącym

- [1] Tak dostrzegam takie działania
 [2] Nie, nie podjęto takich działań ⇒ *przejdźcie do pytania NR.26.C*
 [3] Nie wiem, trudno powiedzieć ⇒ *przejdźcie do pytania NR.26.C*

26. B. Proszę wymienić działania podjęte przez uczelnię celem ułatwienia studiów osobom niewidomym / niedowidzącym.

✍

26.C. Czy uczelnia na której Pan/Pani studiuje / studiował posiadała w okresie Pana/Pani studiów rzecznika d.s. studentów niepełnosprawnych?

[1] Tak

[2] Nie $\Rightarrow$ *przejdźcie do pytania NR.27*

[3] Nie wiem $\Rightarrow$ *przejdźcie do pytania NR.27*

26.D. Jak Pan/Pani ocenia działania rzecznika z punktu widzenia studenta niepełnosprawnego

[1] Bardzo źle

[2] Raczej źle

[3] Przeciętnie – ani dobrze, ani źle

[4] Raczej dobrze

[5] Bardzo dobrze

27. Porozmawiajmy teraz o Pana/Pani planach odnośnie przyszłej pracy. Jak Pan/Pani ocenia swoje szanse na zdobycie pracy po uzyskaniu dyplomu?

[1] Bardzo małe

[2] Raczej małe

[3] Przeciętnie

[4] Raczej duże

[5] Bardzo duże

[6] Nie dotyczy, już pracuję $\Rightarrow$ *przejdźcie do pytania NR.29*

[9] Nie wiem, trudno powiedzieć

28. Szanse znalezienia pracy po uzyskaniu dyplomu widzi Pan/Pani przede wszystkim w:

[1] Zatrudnienie na otwartym rynku dostępnym dla wszystkich

[2] Zatrudnienie w sektorze pracy chronionej jak np. Spółdzielnie Pracy Niewidomych

[9] Nie wiem, trudno powiedzieć

29. Jak Pan/Pani sądzi czy biegła znajomość obsługi komputera i niektórych programów komputerowych mogłaby zwiększyć Pana/Pani szanse na zatrudnienie / poprawę pozycji zawodowej?

[1] Zdecydowanie nie

[2] Raczej nie

[3] Obojętne – ani tak, ani nie

[4] Raczej tak

[5] Zdecydowanie tak

[9] Nie wiem, trudno powiedzieć

ANKIETER: *Jeśli Respondent jest:*

Studentem / słuchaczem $\Rightarrow$ przejść do Sekcji F - kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego

Absolwentem pracującym $\Rightarrow$ przejście do Sekcji D - pytania dla osób aktualnie pracujących

Absolwentem nie pracującym $\Rightarrow$ przejście do Sekcji E - pytania dla osób aktualnie niepracujących

Sekcja D – pytania dla osób aktualnie pracujących

30. Pana/Pani obecne miejsce pracy to:

- [1] Instytucja publiczna (np. urząd)
- [2] Przedsiębiorstwo prywatne otwarte
- [3] Przedsiębiorstwo państwowe otwarte
- [4] Przedsiębiorstwo pracy chronionej (np. Spółdzielnia Niewidomych)
- [5] Własna działalność gospodarcza, rolnik, wolny zawód ⇒ *przejdźcie do pyt. Nr 32*
- [6] Inne jakie? ✍

31. Czy stanowisko na którym jest Pan/Pani zatrudniony to:

- [1] Stanowisko pracy nie dofinansowywane przez PFRON
- [2] Stanowisko pracy dla osoby niepełnosprawnej dofinansowane przez PFRON

32. W jaki sposób znalazł Pan/Pani obecną pracę?

- [1] Poprzez znajomych, rodzinę
- [2] Przez Urząd Pracy
- [3] Za pośrednictwem prywatnej agencji pracy
- [4] Znalazłem ogłoszenie w prasie
- [5] Znalazłem ogłoszenie w Internecie
- [6] Wysłałem ofertę / oferty bezpośrednio do pracodawców
- [7] Inny sposób, jaki? ✍
- [8] Nie dotyczy, własna działalność gospodarcza

33. Czy w chwili podejmowania obecnej pracy pracodawca wiedział, że jest Pan/Pani osobą niewidomą/niedowidzącą?

- [1] Tak wiedział
- [2] Nie, nie wiedział

34. Czy w Pana/Pani przypadku bycie osobą niewidomą / słabowidzącą stanowiło utrudnienie w znalezieniu pracy po ukończeniu szkoły?

- [1] Bardzo duże utrudnienie
- [2] Przeciętne utrudnienie
- [3] Niewielkie utrudnienie
- [4] W ogóle nie stanowiło utrudnienia ⇒ *przejdźcie do pytania NR. 36*

35. Proszę szerzej opisać trudności na jakie Pan/Pani napotkał szukając pracy jako osoba niewidoma / słabowidząca?

A. ✍

.....

.....

36. Czy Pana/Pani stanowisko pracy jest w jakiś szczególny sposób przystosowane dla osoby niewidomej / słabowidzącej? [1] Tak [2] Nie ⇒ <i>przejdźcie do pytania Nr 38</i>
37. Proszę opisać na czym polega przystosowanie stanowiska pracy dla osoby niewidomej / słabowidzącej A. ✍.....
38. Czy w chwili obecnej brak wzroku / słaby wzrok stanowi jakieś utrudnienie dla Pana/Pani w wykonywaniu pracy zawodowej? [1] Bardzo duże utrudnienie [2] Przeciętne utrudnienie [3] Niewielkie utrudnienie [4] W ogóle nie stanowi utrudnienia ⇒ <i>przejdźcie do pytania NR. 40</i>
39. Proszę szerzej opisać na czym polegają te kłopoty? A. ✍.....
40. Jak Pan/Pani sądzi czy ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby wzmocnić Pana/Pani obecną pozycję zawodową lub zwiększyć szanse na znalezienie lepszej pracy? [1] Zdecydowanie nie ⇒ <i>przejdźcie do pytania NR. 42</i> [2] Raczej nie ⇒ <i>przejdźcie do pytania NR. 42</i> [3] Raczej tak [4] Zdecydowanie tak [9] Nie wiem, trudno powiedzieć
41. Jakiego rodzaju szkolenie mogłoby zwiększyć Pana/Pani szanse zawodowe? Proszę określić dziedzinę i zakres takiego szkolenia. A. ✍.....

42. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenia, jaki rodzaj pomocy wydaje się Panu/Pani najlepszy dla osób niewidomych/słabowidzących poszukujących pracy?
- [1] Warsztaty poszukiwania pracy – poznanie skutecznych metod wyszukiwania ofert pracodawców, tworzenia własnej oferty, docierania z nią do właściwych firm, poszukiwanie pracy przez Internet
 - [2] Badania testowe określające preferencje zawodowe – zbadanie umiejętności i zainteresowań poszukującego pracy, wskazanie potencjalnych możliwości rozwoju i możliwości wykonywania zawodów
 - [3] Długotrwałe indywidualne doradztwo zawodowe – każdy poszukujący pracy ma doradcę, który traktuje jego przypadek indywidualnie
 - [4] Zajęcia motywacyjne – poprawiające kondycję psychiczną poszukującego pracy
 - [5] Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej pracy
 - [6] Inne rozwiązania, jakie? ✍

43. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenie, czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach jakie stwarza współczesna technika komputerowa w zatrudnieniu osób niewidomych / słabowidzących?
- [1] Zupełnie nie poinformowani
 - [2] Raczej nie poinformowani
 - [3] Raczej poinformowani
 - [4] W pełni poinformowani
 - [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

44. A czy w Pana/Pani opinii, pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych np. dofinansowań stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, w szczególności niewidomych/słabowidzących
- [1] Zupełnie nie zorientowani
 - [2] Raczej nie zorientowani
 - [3] Raczej zorientowani
 - [4] W pełni zorientowani
 - [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

ANKIETER:

Prześć do sekcji F – kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego

Sekcja E – pytania dla osób aktualnie nie pracujących

45. W chwili obecnej nie pracuje Pan/Pani i:
- [1] Poszukuje pracy ⇒ *przejdźcie do pytania NR 50*
 - [2] Nie poszukuje pracy

46. Proszę podać przyczyny dla jakich nie poszukuje Pan/Pani pracy?

- [1] Jestem na rencie i nie mam zamiaru pracować
- [2] Stan zdrowia nie pozwala mi na podjęcie pracy
- [3] Uważam, że nie mam szans na znalezienie pracy, więc nie szukam
- [4] Inne powody

47. Czy po ukończeniu nauki pracował Pan/Pani zawodowo?

- [1] Tak
- [2] Nie ⇒ *przejdźcie do Sekcji F – kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego*

48. Jakie było ostatnie Pana/Pani stanowisko pracy?

A. ✍

49. Od jak dawna Pan/Pani już nie pracuje:

wpisać liczbę lat ⇒ *przejdźcie do Sekcji F – kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego*

50. Czy w okresie poprzednim pracował Pan/Pani już zawodowo, czy jest Pan/Pani absolwentem poszukującym pierwszej pracy?

- [1] Jestem absolwentem poszukującym pierwszej pracy
- [2] Poprzednio już pracowałem zawodowo (wpisać miejsce poprzedniej pracy) ✍
.....

51. Od jak dawna szuka Pan/Pani pracy?

wpisać liczbę miesięcy

52. Jakie działania Pan/Pani podjął w celu znalezienia pracy?

- [1] Szukałem poprzez znajomych, rodzinę
- [2] Zarejestrowałem się w Urzędzie Pracy
- [3] Zarejestrowałem się w prywatnej agencji pracy
- [4] Dałem ogłoszenie do prasy
- [5] Dałem ogłoszenie w Internecie
- [6] Wysłałem ofertę / oferty bezpośrednio do pracodawców
- [7] Inny sposób, jaki? ✍

53. Czy bycie osobą niewidomą / słabowidzącą stanowi dla Pana/Pani utrudnienie w znalezieniu pracy?

- [1] Bardzo duże utrudnienie
- [2] Przeciętne utrudnienie
- [3] Niewielkie utrudnienie
- [4] W ogóle nie stanowi utrudnienia ⇒ *przejdźcie do pytania NR.55*

54. Proszę szerzej opisać trudności na jakie Pan/Pani napotyka szukając pracy jako osoba niewidoma / słabowidząca?

A. ✍
.....
.....
.....

55. Jak Pan/Pani sądzi czy ukończenie jakiegoś specjalistycznego kursu lub szkolenia, mogłoby zwiększyć Pana/Pani szanse na znalezienie pracy?

- [1] Zdecydowanie nie ⇒ przejście do pytania NR 57
- [2] Raczej nie ⇒ przejście do pytania NR.57
- [3] Raczej tak
- [4] Zdecydowanie tak
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

56. Jakiego rodzaju szkolenie mogłoby zwiększyć Pana/Pani szanse na znalezienie pracy? Proszę określić dziedzinę i zakres takiego szkolenia.

A. ✍
.....
.....

57. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenia, jaki rodzaj pomocy wydaje się Panu/Pani najlepszy dla osób niewidomych/słabowidzących poszukujących pracy?

- [1] Warsztaty poszukiwania pracy – poznanie skutecznych metod wyszukiwania ofert pracodawców, tworzenia własnej oferty, docierania z nią do właściwych firm, poszukiwanie pracy przez Internet
- [2] Badania testowe określające preferencje zawodowe – zbadanie umiejętności i zainteresowań poszukującego pracy, wskazanie potencjalnych możliwości rozwoju i możliwości wykonywania zawodów
- [3] Długotrwałe indywidualne doradztwo zawodowe – każdy poszukujący pracy ma doradcę, który traktuje jego przypadek indywidualnie
- [4] Zajęcia motywacyjne – poprawiające kondycję psychiczną poszukującego pracy
- [5] Specjalistyczne szkolenia zawodowe zwiększające kwalifikacje i umiejętności osoby poszukującej pracy
- [6] Inne rozwiązania, jakie? ✍

58. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenie, czy pracodawcy są poinformowani o możliwościach jakie stwarza współczesna technika komputerowa w zatrudnieniu osób niewidomych / słabowidzących?

- [1] Zupełnie nie poinformowani
- [2] Raczej nie poinformowani
- [3] Raczej poinformowani
- [4] W pełni poinformowani
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

59. A czy w Pana/Pani opinii, pracodawcy orientują się w możliwościach prawnych np. dofinansowań stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, w szczególności niewidomych/słabowidzących

- [1] Zupełnie nie zorientowani
- [2] Raczej nie zorientowani
- [3] Raczej zorientowani
- [4] W pełni zorientowani
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

Sekcja F – Pytania dla wszystkich – kompetencje w zakresie obsługi sprzętu komputerowego

60. Czy w domu, w szkole lub w pracy posługuje się Pan/Pani komputerem?

- [1] Nie, w ogóle nie posługuje się komputerem $\Rightarrow$ przejście do pytania NR.64
- [2] Tak, używam komputera

61. W jakich okolicznościach używa Pan/Pani komputera

Ankieter: Jeśli Respondent ma własny komputer w domu i jednocześnie używa komputera w szkole lub pracy zakreślić obie możliwości.

- [1] Mam własny komputer w domu
- [2] Korzystam z komputera w szkole/uczelni $\Rightarrow$ przejście do pyt. Nr. 63
- [3] Używam komputera w pracy $\Rightarrow$ przejście do pyt. Nr. 63
- [4] Inne okoliczności

62. Czy kupując sprzęt komputerowy i/lub specjalistyczne wyposażenie dodatkowe, korzystał Pan/Pani z jakiegoś programu pomocowego?

A. Korzystałem z:

- [1] Program PFRON - "Komputer dla Homera"
- [2] Program PFRON - "Premia dla aktywnych"
- [3] Program PFRON - "Student"
- [4] Program PCPR - usuwanie barier w komunikowaniu
- [5] Inna pomoc, jaka? $\neq$
- [6] Nie korzystałem z żadnego z tych „Programów”, zakup sprzętu ze środków prywatnych

63. Czy używając komputera korzysta Pan/Pani ze specjalistycznych urządzeń lub oprogramowania wspomagającego dla osób niewidomych / słabowidzących?

Korzystam z:

- [1] Monitora brajlowskiego
- [2] Oprogramowania powiększającego ekran, (wpisać nazwę)
✎[99] Nie pamiętam nazwy
- [3] Oprogramowania udźwiękawiającego (wpisać nazwę) .
✎[99] Nie pamiętam nazwy
- [4] Syntezatora mowy (wpisać nazwę)
✎[99] Nie pamiętam nazwy
- [5] Skaner plus oprogramowanie OCR
- [6] Drukarka brajlowska
- [7] Nie korzystam ze specjalistycznych urządzeń / oprogramowania

64. Czy używa Pan/Pani jakiś innych specjalistycznych urządzeń wspomagających, dla osób niewidomych/słabowidzących, proszę wymienić te urządzenia.

- [1] Auto Lektor /Multi Lektor
- [2] Powiększalnik elektroniczny do czytania
- [3] Lupy, linie optyczne
- [4] Brajlowska maszyna do pisanie
- [5] Dyktafon
- [6] Odtwarzacz książek elektronicznych np. Czytak, DAISY
- [7] Elektroniczne urządzenie wspomagające poruszanie się w przestrzeni
- [8] Udźwiękowane urządzenia domowe lub osobiste np. termometr, waga, urządzenie do mierzenia ciśnienia, glukometr itp.
- [9] Inne, jakie? ✎

65. Jakby Pan/Pani ocenił swój poziom zaawansowania w posługiwaniu się komputerem i oprogramowaniem komputerowym

- [1] Poziom początkujący – umiem wykonać tylko kilka prostych czynności np. odebrać pocztę
- [2] Poziom średni – potrafię posługiwać się kilkoma programami w zakresie podstawowym
- [3] Poziom zaawansowany – znam szereg programów i korzystam z wielu ich funkcji, nawet tych zaawansowanych
- [9] Nie, w ogóle nie umie obsługiwać komputera ⇒ *przejdźcie do pyt. Nr. 67*

66. Przeczytałem teraz Panu/Pani listę różnych programów komputerowych. O każdym z nich proszę powiedzieć czy umie się Pan/Pani nim posługiwać i w jakim stopniu.

Skala: 1- w ogóle nie znam, 2 – poziom początkujący, 3- poziom średni, 4 – poziom zaawansowany

A. System Windows ogólnie	1 – 2 – 3 – 4
B. MS Word	1 – 2 – 3 – 4
C. MS Excel	1 – 2 – 3 – 4
D. MS Access	1 – 2 – 3 – 4
E. Programy do obróbki dźwięku.....	1 – 2 – 3 – 4
F. Internet Explorer (lub inny do nawigacji w sieci www).....	1 – 2 – 3 – 4
G. MS Outlook Express (lub inny do obsługi poczty elektronicznej)	1 – 2 – 3 – 4
H. Program OCR do rozpoznawania tekstu np. Fine Reader	1 – 2 – 3 – 4
I. Program do udźwiękawiania pracy komputera lub powiększania ekranu	1 – 2 – 3 – 4

67. Jak Pan/Pani sądzi czy znaczące podniesienie Pana/Pani umiejętności w zakresie obsługi komputera i różnego rodzaju oprogramowania, mogłoby zwiększyć Pana/Pani szanse na podjęcie studiów/uzyskanie pracy/poprawę pozycji zawodowej?

- [1] Zdecydowanie nie
- [2] Raczej nie
- [3] Obojętne, ani tak ani nie
- [4] Raczej tak
- [5] Zdecydowanie tak
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

68. Gdyby zaistniała możliwość odbycia bezpłatnego szkolenia komputerowego w interesującym Pana/Panią zakresie, czy byłby Pan/Pani skłonny poświęcić na ten cel swój wolny czas, np. soboty lub niektóre popołudnia w tygodniu?

[1] Zdecydowanie nie	⇒ przejdźcie do pyt. Nr. 71
[2] Raczej nie	⇒ przejdźcie do pyt. Nr. 71
[3] Raczej tak	
[4] Zdecydowanie tak	
[9] Nie wiem, trudno powiedzieć	

69. Czy byłby Pan/Pani zainteresowany udziałem w bezpłatnym kursie komputerowym, gdyby wiązało się to z koniecznością dojeżdżania na zajęcia do Krakowa

- [1] Zdecydowanie nie
- [2] Raczej nie
- [3] Raczej tak
- [4] Zdecydowanie tak
- [5] Nie dotyczy, osoba zamieszkała w Krakowie
- [9] Nie wiem, trudno powiedzieć

70. Które tematy z zakresu szkolenia komputerowego byłyby dla Pana/Pani szczególnie interesujące?
O każdym z tematów, które odczytam proszę powiedzieć czy byłby Pan/Pani zainteresowany i w jakim stopniu: 1 – nie zainteresowany, 2 – zainteresowany kursem podstawowym, 3 – zainteresowany kursem dla zaawansowanych
A. Programowanie ogólnie	1 – 2 – 3
B. System Windows ogólnie	1 – 2 – 3
C. Edycja dokumentów – MS Word i inne edytory tekstu	1 – 2 – 3
D. Obliczenia i analiza danych – MS Excel	1 – 2 – 3
E. Tworzenie i zarządzanie bazami danych – MS Access	1 – 2 – 3
F. Programy do obróbki dźwięku	1 – 2 – 3
G. Internet Explorer (lub inny do nawigacji w sieci www)	1 – 2 – 3
H. MS Outlook Express (lub inny do obsługi poczty elektronicznej)	1 – 2 – 3
I. Programy OCR do rozpoznawania tekstu np. Fine Reader	1 – 2 – 3
J. Obsługa programów udźwiękowiających komputer lub powiększających ekran	1 – 2 – 3
K. Inne, jakie? ✍	1 – 2 – 3

Metryka – dane socjo - demograficzne

71. Płeć:

[1] Mężczyzna

[2] Kobieta

72. Wiek:

□□ lat

73. Wykształcenie:

[1] Podstawowe ⇒ *przejdźcie do pyt. Nr. 75*

[2] Zawodowe ⇒ *przejdźcie do pyt. Nr. 75*

[3] Średnie ukończone

[4] Średnie nieukończone (np. uczeń) ⇒ *przejdźcie do pyt. Nr. 75*

[5] Pomaturalne ukończone, wpisać kierunek: ✍

[6] Pomaturalne nieukończone (np. słuchacz szkoły pomaturalnej)

[7] Wyższe ukończone, wpisać kierunek: ✍

[8] Wyższe nieukończone (np. student)

74. Czy szkoła średnia jaką Pan/Pani ukończył to:

[1] Szkoła dla niewidomych/słabowidzących

[2] Szkoła średnia otwarta dla wszystkich kategorii uczniów

75. Jest Pan/Pani inwalidą wzroku:

- [1] W stopniu lekkim (dawniej III grupa)
- [2] W stopniu umiarkowanym (dawniej II)
- [3] W stopniu znacznym (dawniej I grupa)

76. Czy oprócz problemów ze wzrokiem ma Pan/Pani jeszcze jakieś inne niepełnosprawności wymienione w orzeczeniu Komisji Inwalidztwa?

- [1] Mam także inne niepełnosprawności
- [2] Nie, nie mam innych niepełnosprawności $\Rightarrow$ przejście do pyt. Nr. 78

77. Jakiej dziedziny zdrowia dotyczą te niepełnosprawności?

- [1] Aparat ruchu
- [2] Słuch
- [3] Schorzenia wewnętrzne (np. cukrzyca, nadciśnienie)
- [4] System nerwowy

78. Które z poniższych określeń najlepiej opisuje obecny stan Pana/Pani wzroku

- [1] Jestem całkowicie niewidomy
- [2] Mam tylko poczucie światła
- [3] Mogę rozróżniać twarze
- [4] Wykorzystuję wzrok przy poruszaniu się po ulicy
- [5] Mogę czytać książki / czasopisma przy pomocy urządzeń powiększających
- [6] Mogę czytać książki / czasopisma bez pomocy dodatkowych urządzeń

79. Czy zna Pan/Pani alfabet brajla?

- [1] Znam biegle
- [2] Znam słabo
- [3] Nie znam

80. Czy do poruszania się poza domem używa Pan/Pani białej laski?

- [1] Nie, nie używam
- [2] Tak używam $\Rightarrow$ przejście do pyt. Nr. 82

81. Nie używa Pan/Pani białej laski bo:

- [1] Nie ma takiej potrzeby, widzę na tyle dobrze, że mogę poruszać się bez laski
- [2] Zwyczajnie korzystam z pomocy osoby towarzyszącej
- [3] Mam psa przewodnika
- [4] Nie umiem sprawnie posługiwać się laską
- [5] Inne jakie? ✍.....

82. Czy poruszając się w obcym terenie lub nieznanym budynku napotyka Pan/Pani na trudności? [1] Tak, bardzo duże trudności [2] Tak, umiarkowane trudności [3] W ogóle nie mam trudności w poruszaniu się
83. Biorąc pod uwagę Pana/Pani umiejętność samodzielnego poruszania się po mieście, korzystania ze środków komunikacji, poruszania się wewnątrz budynków – uważa się Pan/Pani za osobę: [1] W pełni samodzielną [2] Raczej samodzielną [3] Raczej niesamodzielną [4] Zupełnie niesamodzielną [5] Nie wiem, trudno powiedzieć
84. Ile miał Pan/Pani lat, gdy zaczął Pan/Pani mieć poważniejsze problemy z widzeniem? (jeśli od urodzenia, wpisać „0”) lat
85. Czy w okresie ostatnich lat starał się Pan/Pani o sprzęt komputerowy w ramach programu „Komputer dla Homera” prowadzonego przez PFRON? [1] Tak starałem się, ale nie otrzymałem sprzętu [2] Tak starałem się i otrzymałem sprzęt [3] Nie, nie starałem się
86. Z ilu osób łącznie z Panem/Panią składa się Państwa gospodarstwo domowe? liczba osób
87. Miejsce stałego zamieszkania [1] Wieś [2] Miasto nie będące powiatem [3] Miasto powiatowe [4] Kraków
88. Powiat: A. Nazwa powiatu na terenie Małopolski ✍ [99] Nie dotyczy, osoba z poza Małopolski (np. uczeń w internacie, student)
89. W chwili obecnej mieszka Pan/Pani: [1] We własnym mieszkaniu [2] Z rodzicami [3] W internacie / akademiku

90. Jakby Pan/Pani ocenił swoją aktualną sytuację finansową

- [1] Zdecydowanie zła
- [2] Raczej zła
- [3] Przeciętna, ani dobra ani zła
- [4] Raczej dobra
- [5] Zdecydowanie dobra

UWAGI ANKIETERA: (w tym miejscu proszę wpisać wszystkie uwagi związane z problematyką badania wykraczające poza pytania kwestionariusza np. postulaty respondenta, problemy z odpowiedzią na niektóre pytania etc.)

✍

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wypełnia ankieter

91. Respondent jest:

- [1] Uczestnikiem naszego Programu
- [2] Nie jest uczestnikiem Programu

92. Nr ankietera:.....

Świadom odpowiedzialności cywilno – prawnej oświadczam, że kwestionariusz ten wypełniłem własnoręcznie podczas osobistej rozmowy z Respondentem

Data przeprowadzenia wywiadu

Imię i nazwisko ankietera.....Podpis ankietera